ความน่าเชื่อถือรายงานทางการเงินสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของธุรกิจ

THE RELIABILITY OF FINANCIAL REPORTS TO THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ENTITY

กานต์พลู ทิคำ

E-mail: karnploo.tik@spulive.net

นักศึกษา คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์

E-mail:Titaporn.si@spu.ac.th

อาจารย์ประจำ คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

รายงานทางการเงินเป็นแหล่งให้ข้อมูลสำคัญสำหรับผู้ใช้ทั้งภายในและภายนอกกิจการนำไปใช้วิเคราะห์เหตุการณ์เชิงเศรษฐกิจจากอดีตสู่อนาคต การรายงานทางการเงินที่มีความน่าเชื่อถือจะสามารถลดอัตราความเสี่ยงของการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจผิดพลาด และนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงาน หรือการลงทุนในกิจการที่ยั่งยืนได้บทความนี้จึงได้นำเสนอปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือรายงานทางการเงินและการพัฒนาให้งบการเงินมีความน่าเชื่อถือเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: รายงานทางการเงิน, ความน่าเชื่อถือรายงานทางการเงิน, ความยั่งยืน

ABSTRACT

The reports of financial is the source provides important information for both internal and external users to use for analyze the events of the economy from the past to the future of the entity. The reliability of financial reports will be able to reduce the risk of a decision to economic failure and leading to the development of the performance or investment that sustainable. This article is presenting the involved factors that caused effects on the reliability of financial reports. Such endeavor will provide useful insight to the improve reliability of financial reporting.

KEYWORDS: Financial report, Reliability of financial report, Sustainability

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นปัจจุบันนั้นจะต้องมีการพัฒนาและไม่ลดความสามารถในการพัฒนาไปในอนาคต ดังนั้นการนำเสนอรายงานทางการเงินที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของกิจการตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้นั้นจะต้องประกอบไปด้วย รายงานทางการเงินที่เป็นประโยชน์ มีความเที่ยงธรรม ผู้จัดทำตลอดผู้บริหารจนถึงผู้จัดทำควรมีหลักธรรมมาภิบาล หรือมีการจัดการอย่างระมัดระวังในการจัดทำและนำเสนอ แม้ปัจจัยหลายด้านที่ได้เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อการนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์สามารถแบ่งได้เป็น 2ส่วนคือปัจจัยพื้นฐาน และการกำกับดูแลกิจการที่ดี ที่ได้ส่งผลถึงความน่าเชื่อถือรายงานทางการเงิน และส่งผลต่อผู้ใช้โดยตรง ที่จะสามารถใช้ในการพัฒนากิจการให้ไปสู่ความมั่นคงในอนาคตได้หรือการลงทุนที่ส่งผลดีในปัจจุบันและไม่ยิ่งหย่อนในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การรายงานทางการเงินมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้วิเคราะห์ความสามารถการให้เกิดกระแสเงินสด และ ประเมินระยะเวลาที่แน่นอนของกระแสเงินสดที่เข้าสู่กิจการ โดยข้อมูลที่ใช้ประกอบด้วย

1) **ข้อมูลเชิงคุณภาพ**ของกิจการ ข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ใช้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส หรืออุปสรรคที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานของบริษัท และ

2) **ข้อมูลเชิงปริมาณ**ในงบการเงินที่เป็นส่วนหนึ่งของรายงานทางการเงิน เป็นแหล่งข้อมูลที่บอกถึงกิจกรรมทางธุรกิจ 3 ด้านหลักๆ อันได้แก่ 1. กิจกรรมการดำเนินงาน 2. กิจกรรมการลงทุน และ 3. กิจกรรมการจัดหาเงินทุน งบการเงินที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วย 3 งบหลัก คือ 1.งบแสดงฐานะการเงิน บอกข้อมูลการลงทุน และ แหล่งที่มาของเงินทุนกิจการ 2. งบกำไรขาดทุน บอกการดำเนินงานของกิจการ 3. งบกระแสเงินสด บอกถึงสภาพคล่องของกิจการ แสดงถึงแหล่งที่มา และ ใช้ไปของเงินสด นอกจากงบการเงินหลักๆแล้วยังต้องใช้ 1. หมายเหตุประกอบงบการเงิน ซึ่งแสดงรายละเอียดเพิ่มเติม ให้ข้อมูลนอกเหนือจากที่แสดงในงบการเงิน และ 2. รายงานผู้สอบบัญชี ช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลเชื่อถือรายงานทางการเงิน ว่ากิจการได้นำเสนอข้อมูลเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไปอย่างไร (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2558)

จากกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (ปรับปรุง 2558) คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความแตกต่างของเกณฑ์การรับรู้ เกณฑ์การวัดมูลค่าของทรัพย์สิน หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้และค่าใช้จ่าย การวัดมูลค่าองค์ประกอบของงบการเงิน โดยหาทางที่จะทำให้กฎระเบียบมาตรฐานการบัญชีและกระบวนการเกี่ยวกับการจัดทำและนำเสนองบการเงินมีความสอดคล้องกัน ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้รายงานทางการเงินในระดับสากลได้ มุ่งเน้นการนำเสนอรายงานทางการเงินที่มีความน่าเชื่อถือ ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) และเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของสิ่งที่ต้องการนำเสนอ (Faithful Representation) เพื่อเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้กับผู้ใช้รายงานทางการเงิน ใช้ในการประกอบการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ หรือเพื่อการพยากรณ์ (Predictive value) ผลการดำเนินงานของกิจการในอนาคต

1) ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) คือ ข้อมูลทางการเงินสามารถทำให้เกิดการตัดสินใจแตกต่างไป ถ้าข้อมูลนั้นลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน 1. มีคุณค่าทางการพยากรณ์ (Predictive Value) หมายถึง ผู้ใช้สามารถใช้ข้อมูลรายงานทางการเงินนั้นพยากรณ์ผลลัพธ์ในอนาคต โดยข้อมูลนั้นไม่จำเป็นต้องมีผลลัพธ์ตามการ

พยากรณ์ของผู้ใช้ 2. คุณค่าทางการยืนยัน (Confirmatory Value) หมายถึง ข้อมูลนั้นให้ข้อมูลสามารถประเมินค่าในอดีต หรือทั้ง 2 ลักษณะ ทั้งคุณค่าทางการพยากรณ์และคุณค่าทางการยืนยันของข้อมูลทางการเงินมีความสัมพันธ์กัน คือ ข้อมูลที่มีคุณค่าทางการพยากรณ์มักมีคุณค่าทางการยืนยันด้วย เช่น ข้อมูลรายได้สำหรับปีปัจจุบันซึ่งสามารถใช้เป็นเกณฑ์สำหรับพยากรณ์รายได้ในปีต่อไป สามารถเปรียบเทียบกับข้อมูลรายได้สาหรับปีปัจจุบันจากการพยากรณ์ที่ทำตั้งแต่ปีก่อนๆได้ ผลของการเปรียบเทียบดังกล่าวสามารถช่วยผู้ใช้นำไปแก้ไข หรือปรับปรุงกระบวนการพยากรณ์ที่ใช้ในอดีตเพื่อใช้กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบันหรืออนาคตได้

2) เป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของสิ่งที่ต้องการนำเสนอ (Faithful Representation) ความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม คือ รายงานทางการเงินเป็นตัวแทนปรากฏการณ์เชิงเศรษฐกิจในรูปของข้อความ และ ตัวเลข ที่เป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของข้อมูลที่นำเสนอ การเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมอย่างสมบูรณ์ ภาพที่แสดงควรมีลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน 3 ลักษณะ คือ 1. ความครบถ้วน (Completeness) จะรวมข้อมูลทั้งหมดที่จำเป็นสำหรับผู้ใช้เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่ภาพนั้นแสดง รวมถึงการให้ความหมายและคำอธิบายที่จำเป็นได้ครบถ้วน 2. ความเป็นกลาง (Neutrality) คือภาพที่ปราศจากอคติในการเลือกหรือนำเสนอข้อมูลทางการเงิน แสดงภาพที่เป็นกลางเป็นภาพที่ไม่มีความลำเอียง ไม่มีการให้ความสำคัญ ไม่มีการเน้นหรือไม่มีการยกเลิกการเน้นหรือปราศจากการตกแต่งในลักษณะต่างๆอย่างมีวัตถุประสงค์ต่อความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในข้อมูลทางการเงิน ข้อมูลทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจโดยนิยามแล้ว สามารถทำให้ผู้ใช้มีการตัดสินใจที่แตกต่างกันไป และ 3.ความปราศจากข้อผิดพลาด (Free from error) หมายถึง ข้อมูลที่นำเสนอไม่มีข้อผิดพลาดหรือการละเว้นการให้ความหมายของเหตุการณ์ที่ปรากฏปรากฏการณ์ และไม่มีข้อผิดพลาดในกระบวนการเลือกหรือประยุกต์กระบวนการที่ใช้ในการจัดทำข้อมูลที่นำเสนอ โดยไม่ได้หมายความว่า ข้อมูลที่นำเสนอนั้นถูกต้องสมบูรณ์ทุกลักษณะแต่ข้อมูลนั้นสามารถเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมได้หากมีการอธิบายอย่างชัดเจนและถูกต้อง

ประโยชน์ของข้อมูลทางการเงินจะเพิ่มขึ้นถ้าข้อมูลนั้นมีลักษณะคุณภาพเสริมที่ 1. เปรียบเทียบได้ (Comparability) หมายความว่า มีข้อมูลที่คล้ายกันเกี่ยวกับกิจการอื่นและสามารถเปรียบเทียบได้กับข้อมูลที่คล้ายกันเกี่ยวกับกิจการเดียวกันสำหรับรอบระยะเวลาอื่นหรือ ณ วันที่หนึ่ง หรือ ต้องสามารถเปรียบเทียบกันได้อย่างน้อย 2 รายการ วิธีหรือกระบวนการที่ใช้ในการจัดทำรายงานทางการเงินนั้นต้องมี “ความสม่ำเสมอ” หมายความว่ามีการใช้วิธีเดียวกันกับรายการเดียวกันในทุกๆรอบระยะเวลาบัญชี สิ่งที่เหมือนกันต้องดูเหมือนกันและสิ่งที่แตกต่างกันต้องดูแตกต่างกัน 2. พิสูจน์ยืนยันได้ว่ามีอยู่จริง (Verifiability) อาจเป็นทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้ทางตรง หมายความความว่า การพิสูจน์จำนวนหรือการเป็นตัวแทนด้วยการสังเกตโดยตรง เช่นการตรวจนับเงินสดย่อย การพิสูจน์ทางอ้อมหมายความว่า การตรวจสอบปัจจัยนำเข้าแบบจำลอง สูตร หรือการใช้เทคนิคคำนวณผลลัพธ์อีกครั้งด้วยระเบียบวิธีที่เหมือนกัน เช่น การพิสูจน์มูลค่าตามบัญชีของสินค้าคงเหลือด้วยการตรวจสอบปัจจัยนำเข้า 3. ความทันเวลา (Timeliness) หมายความว่า การมีข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพร้อมให้ผู้ใช้สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจได้ทันเวลา และ 4. ความสามารถเข้าใจได้ (Understandability) คือ การจัดประเภท การกำหนดลักษณะ และการนำเสนอข้อมูลอย่างชัดเจน กระชับทำให้ข้อมูลนั้นสามารถเข้าใจได้ไม่ซับซ้อน

รายงานของผู้สอบบัญชี

การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต จะเพิ่มความน่าเชื่อถือในรายงานทางการเงินและกระทบต่อผลการพยากรณ์ หรือเพื่อการตัดสินใจในวัตถุประสงค์ที่ต้องการสู่การพัฒนา หรือการลงทุนได้อย่างยั่งยืน การแสดงความเห็นและรายงานของผู้สอบบัญชีต่องบการเงินที่ผู้สอบบัญชีตรวจสอบแล้วมี 4 ประเภท คือ (สภาวิชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2559)

1. **รายงานที่แสดงความเห็นอย่างไม่มีเงื่อนไข** หมายถึง ผู้สอบบัญชีเห็นว่างบการเงินนั้นจัดทำขึ้นในสาระสำคัญเป็นไปตามแม่บทการการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ

2. **รายงานที่แสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไข** หมายถึง ผู้สอบบัญชีได้รับข้อมูลหลักฐานที่เหมาะสมเพียงพอและสรุปได้ว่าอาจนำเสนอข้อมูลที่เป็นเท็จ หรือมีหลายรายการที่แสดงเป็นเท็จ แต่ไม่ส่งกระทบต่องบการเงินของกิจการ

3. **รายงานที่ไม่แสดงความเห็นต่องบการเงิน** ผู้สอบบัญชีจะไม่แสดงความเห็นต่องบการเงินเมื่อมีการจำกัดขอบเขตการตรวจสอบในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ หรือผู้สอบบัญชีไม่สามารถหาหลักฐานได้เพียงพอต่อการแสดงความคิดเห็น หรือมีความไม่แน่นอนอื่นในอนาคตที่อาจกระทบต่องบการเงินของกิจการ (กรณีเป็นงบการเงินรายไตรมาส ผู้สอบบัญชีสามารถให้ความเห็นต่องบการเงินว่าไม่สรุปผลการสอบทานต่องบการเงินได้)

4. **รายงานที่แสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้อง** เมื่อผู้สอบบัญชีได้รับข้อมูลและหลักฐานเพียงพอต่อการสรุปรายการหรือผลรวมรายการที่เปิดเผยขัดต่อข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ ส่งผลกระทบถึงงบการเงิน

การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันและส่งผลเชิงบวกต่อคนในอนาคต (David Pearce, Edward Barbier, and Anil Markandya, 1990)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

(1) วารุณี ชัยประเสริฐ (2547) ศึกษาประโยชน์และการเลือกใช้หมายเหตุประกอบงบการเงินของนักวิเคราะห์หลักทรัพย์ ศึกษาจากนักวิเคราะห์หลักทรัพย์ซึ่งอยู่ในกลุ่มของ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวมและบริษัทหลักทรัพย์ (โบรกเกอร์) ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จำนวน 15 บริษัท บริษัทละ 8 คน รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 120 คน พบว่านักวิเคราะห์หลักทรัพย์เลือกใช้ข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงินโดยจะเลือกใช้ไม่เหมือนกันทุกบริษัทที่ทำการวิเคราะห์ และได้ให้ระดับความสำคัญของ ประเภทของกลุ่มอุตสาหกรรม เป็นอันดับแรก อันดับที่สองคือขนาดของบริษัท (วัดจากเงินลงทุน) จำนวนหนี้สิน จำนวนรายรับ และสัดส่วนกำไรต่อหุ้นตามลำดับ ส่วนระดับความคิดเห็นของนักวิเคราะห์หลักทรัพย์ที่มีต่อประโยชน์ของหมายเหตุประกอบงบการเงินไม่แตกต่างกันมาก โดย ระดับมากที่สุด ไปถึง น้อย 5 ลำดับดังนี้ 1)การเปลี่ยนแปลงทางบัญชี 2)รายการพิเศษ 3)วิธีการรับรู้ราย 4)ได้ เกณฑ์ในการจัดทำงบการเงิน ที่ 5) ดิน อาคาร อุปกรณ์ และให้ความสำคัญในเรื่องกำไร(ขาดทุน)เป็นอันอับสุดท้าย

(2) ปาลวี เชาว์พานิช (2549) ผลกระทบความรู้ความสามารถของนักบัญชี และการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่มีต่อความน่าเชื่อถือในการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ศึกษาจากนักบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 476 คน พบว่า

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ควรตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักบัญชี ส่งเสริมและปลูกฝังจรรยาบรรณ จริยธรรมในวิชาชีพ และนักบัญชีควรมีการฝึกฝนทักษะ ประสบการณ์ด้านวิชาชีพบัญชีให้เกิดความชำนาญและสามารถนำไปปฏิบัติงานได้เยี่ยงนักบัญชีมืออาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความน่าเชื่อถือของการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงินโดยรวม

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ควรตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการที่ดี มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบเชิงบวกกับความน่าเชื่อถือของการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงิน

(3) นภวรรณ ภูครองหิน (2553) ศึกษาผลกระทบของประสิทธิภาพการปฏิบัติทางการบัญชีที่ต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่านักบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ

การมีประสิทธิภาพการปฏิบัติทางการบัญชีในระดับมากในด้านหลักการเปิดเผยข้อมูล ด้านหลักฐานอันเที่ยงธรรม ด้านความสม่ำเสมอโดยรวม จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบพบว่า 1) ประสิทธิภาพการปฏิบัติทางการบัญชีด้านหลักการจับคู่ รายได้ และ ค่าใช้จ่าย มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน ด้านเข้าใจได้ 2) ประสิทธิภาพการปฏิบัติทางการบัญชีด้านหลักความสม่ำเสมอมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน ด้านความเข้าใจได้ ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ด้านความเชื่อถือได้ และด้านการเปรียบเทียบกันได้ 3) ประสิทธิภาพการปฏิบัติทางการบัญชีด้านหลักการมีนัยสำคัญมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน ด้านความเข้าใจได้ ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ด้านความเชื่อถือได้ และเปรียบเทียบกันได้ 4) ประสิทธิภาพการปฏิบัติทางการบัญชีด้านหลักความระมัดระวังมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพรายงานทางการเงินด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ 5) ประสิทธิภาพการปฏิบัติทางการบัญชีด้านหลักการเปิดเผยข้อมูลมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพรายงานทางการเงินด้านความเข้าใจได้ 6) ประสิทธิภาพการปฏิบัติทางการบัญชีด้านหลักการประมาณมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพการรายงานทางการเงินด้านความเชื่อถือได้

(4) วรรษมน ทองรักษ์ (2554) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความน่าเชื่อถือของงบการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในมุมมองนักวิเคราะห์สินเชื่อ ศึกษาจากเจ้าหน้าที่วิเคราะห์สินเชื่อ SME BANK สำนักงานใหญ่ ณ เดือน มกราคม 2555 จำนวน 258 คน พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความน่าเชื่อถือของงบการเงินของธุรกิจSMEsในมุมมองนักวิเคราะห์สินเชื่อพบว่า

1) กิจการที่ให้ความสำคัญด้านเอกสารหลักฐานซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดทำบัญชีและงบการเงินโดยจัดทำอย่างมีระบบ กำหนดนโยบายบัญชีที่ชัดเจนและจัดทำอย่างถูกต้องส่งผลให้ระดับความน่าเชื่อถือของงบการเงินเพิ่มขึ้น

2) การที่มีองค์กรวิชาชีพบัญชีคอยกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพบัญชีของผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจการน่าจะส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานมากขึ้นส่งผลให้ระดับความน่าเชื่อถือของงบการเงินมากขึ้น

3) แม้กิจการ SMEs จะมีการทำบัญชี 2ชุด (ผู้ทำบัญชีอาจขาดความเป็นอิสระ) เมื่องบการเงินถูกจัดทำโดยบุคคลภายนอกกิจการส่งผลให้งบการเงินมีความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น

(5) อุไรพร ดิเรกศรี (2554) ศึกษาผลกระทบของนโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดีที่มีต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาจากหัวหน้าบริหารงานทั่วไปของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 289 คน พบว่าหัวหน้าบริหารงานทั่วไปของโรงพยาบาล มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการมีนโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดีโดยรวม ด้านการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสนับสนุนระบบการควบคุมภายใน และด้านการสร้างการยอมรับจากผู้มีส่วนได้เสีย อยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการมีคุณภาพรายงานทางการเงินโดยรวม ด้านความเข้าใจได้ ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ด้านความเชื่อถือได้ และ ด้านการเปรียบเทียบกันได้ อยู่ในระดับมาก จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า นโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดีมีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน

(6) ศุภัทรา เชื้อชาญ (2556) ศึกษาผลกระทบของความรู้ความสามารถและการกำกับดูแลกิจการที่ดีของนักบัญชีที่มีต่อความน่าเชื่อถือในรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลภาครัฐในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการจัดให้มีการฝึกอบรมด้านการจัดทำบัญชีอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนานักบัญชีให้มีความรู้ความสามารถ และส่งเสริมให้มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยผู้บริหารสามารถนำรายงานทางการเงินไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(7) เอื้องฟ้า คูณแสง (2558) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพงบการเงินของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในมุมมองของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ศึกษาจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งสิ้น 273 ราย แบ่งเป็นกรุงเทพมหานครจำนวน 211 ราย และ ปริมณฑล จำนวน 62 ราย พบว่า คุณภาพของข้อมูลทางการเงิน ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพงบการเงินของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้านความเชื่อถือได้และความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ด้านการเปรียบเทียบกันได้และด้านความเข้าใจได้มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพงบการเงินของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในมุมมองของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ส่วนด้านมาตรฐานการบัญชี และด้านผู้ทำบัญชีมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก

(8) ณัฐวุติ ตันติเศรษฐ (2558) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของงบการเงินและประสิทธิผลในการตัดสินใจของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ศึกษาจากผู้อำนวยการฝ่ายบัญชีหรือหรือผู้จัดการฝ่ายบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่าความเป็นมืออาชีพของพนักงานบัญชี และความสามารถของระบบสารสนเทศทางการบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพของงบการเงิน ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความทันต่อเวลา และการเปรียบเทียบกันได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิผลในการตัดสินใจ

(9) Chiang (2005 อ้างถึง ศุภัทรา เชื้อชาญ, 2556, หน้า 63) ศึกษาบริษัทจดทะเบียนไต้หวันในปี 2554 ศึกษาถึงความโปร่งใสในการให้ข้อมูลจากบริษัทถึงบุคคลต่างๆตาม Signaling Theory ซึ่งเป็นทฤษฎีที่บอกถึงสัญญาณให้ผู้ลงทุนรู้จากการกระทำของบริษัท Spence (1973) พบว่าหากมีปัญหาในการรับรู้ข่าวสารหรือปกปิด

บิดเบือนข้อมูล (Information Asymmetry) เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายจัดการและนักลงทุน ซึ่งทำให้นักลงทุนไม่สามารถเข้าใจสถานการณ์ที่แท้จริงเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของบริษัท บริษัทสามารถจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารให้แก่นักลงทุนเพื่อกำจัดปัญหาดังกล่าวได้ และงานวิจัยนี้ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในระหว่างความโปร่งใสในเรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารกับการกำกับดูแลกิจการในโครงสร้างการถือหุ้น คณะกรรมการเปิดเผยข้อมูลในช่องทางต่างๆ พบว่าความโปร่งใสของกิจการมีความสำคัญต่อผลการดำเนินงานของกิจการ

(10) Hillier (2006) ศึกษาปัญหาและประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นในการกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทในมุมมองเศรษฐกิจ ณ ช่วงเวลาหนึ่ง พบว่าในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันการดำเนินธุรกิจข้อสังเกตจะเห็นได้ว่า จะมีเรื่องการฉ้อโกง และการทุจริตดัดแปลงเอกสารหลักฐานทางบัญชี ในบริษัทขนาดใหญ่เกิดขึ้นมากมายในสังคมปัจจุบัน การควบคุมภายในของกิจการ จึงใช้หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีด้านการจัดสรรงบประมาณหรือจัดสรรทรัพยากรของบริษัท เสนอรายงานการเงินที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุน และพัฒนาทางตลาดทุนหรือตลาดเงิน รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลงบการเงินที่มีคุณภาพ ในการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท มีปัญหาเกิดขึ้นหลได้แก่ 1.ความซับซ้อนของเครื่องมือทางการเงินที่มีวัตกรรมการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ใช้กลยุทธ์จูงใจหลากหลายด้าน หรือมีสิ่งจูงใจทำให้การเปิดเผยข้อมูลที่บิดเบือนจากความเป็นจริง สำหรับบริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีมีประสิทธิภาพทำให้บริษัทปราศจากจากปัญหาทั้งภายในและภายนอกที่อาจเกิดขึ้นได้

(11) Karthik Ramanna Ewa Sletten (2010) ศึกษา “Network Effects in Countries’ Adoption of IFRS” พบว่าผลประโยชน์จากเครือข่ายมีผลกระทบต่อการนำมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ IFRSมาใช้ โดยประเทศที่มีอำนาจการต่อรองระหว่างประเทศสูงแนวโน้มการนำIFRSมาใช้น้อย ตรงกันข้ามประเทศที่มีอำนาจการต่อรองต่ำจะมีแนวโน้มการนำIFRSมาถือปฏิบัติ เนื่องด้วยประเทศที่มีการต่อรองต่ำต้องการเพิ่มประสิทธิภาพในตลาดทุนที่อ่อนแอ

บทสรุป

ความน่าเชื่อถือรายงานทางการเงินตามกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (ปรับปรุง 2558) สรุปเป็นตารางดังนี้

ลักษณะข้อมูล	ลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน (Fundament quality)	ลักษณะเชิงคุณภาพเสริม (Enhancing qualities)
1. ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance)	- คุณค่าทางการพยากรณ์ (Predictive Value) - คุณค่าทางการยืนยัน (Confirmatory Value) - มีสาระสำคัญ (Materiality)	- เปรียบเทียบกันได้ (Comparability) - พิสูจน์ยืนยันได้ว่ามีอยู่จริง (Verifiability)
2. เป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของสิ่งที่ต้องการนำเสนอ(Faithful Representation)	- มีความครบถ้วน(Completeness) - มีความเป็นกลาง (Neutrality) - ปราศจากการผิดพลาด (Free from error)	- ทันเวลา (Timeliness) -ความสามารถเข้าใจได้ (Understandability)

ความน่าเชื่อถือรายงานทางการเงินที่ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องให้ข้อมูลการรายงานทางการเงินที่มีความน่าเชื่อถือ จึงจะช่วยผู้ใช้วิเคราะห์ผลการดำเนินงานอย่างน้อยเป็นระยะเวลา 3-5 ปี (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2545) หากกิจการใดได้ให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีการจัดทำและนำเสนอรายงานทางการเงินก็มีความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้นตามลำดับ การให้ข้อมูลการรายงานทางการเงินที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้ทั้งภายในและภายนอกกิจการ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ หรือข้อมูลเชิงคุณภาพมาประกอบการวิเคราะห์จะช่วยลดการสูญเสียของต้นทุน บรรเทาภาวะความเสี่ยง ทั้งนี้ต้นทุนที่สูญเสียไปหรือประโยชน์ที่ได้รับของผู้ใช้ตามวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนา การแก้ไข หรือความยั่งยืนในกิจกรรมนั้นขึ้นอยู่กับวิจารณญาณ ทักษะ และความเข้าใจของผู้ใช้แต่ละคนในการทั้งในข้อมูลเชิงปริมาณของรายงานทางการเงิน หรือข้อมูลเชิงคุณภาพของกิจการ ผู้ใช้รายงานทางการเงินภายนอกข้อมูลการรายงานจะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น ควรศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกิจการซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านภาวะเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านภาวะอุตสาหกรรมเช่น กลุ่มอุตสาหกรรม หมวดธุรกิจ ระยะเวลาการดำเนินงาน ขนาดองค์กร โครงสร้างเงินทุน สัดส่วนคณะกรรมการอิสระ ประเภทของรายงานผู้สอบบัญชีรับอนุญาต และการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่ของกิจการ หรือประเภทธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของกิจการที่สนใจ เพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นก่อนการตัดสินใจ ทั้งนี้การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานแม้จะใช้ระยะเวลานานแต่สามารถช่วยให้การวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือและส่งผลถึงสภาวะการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ และ ส่งผลต่อการลงทุน หรือความคงอยู่ของกิจการ ไปสู่วางแผนการดำเนินงานการพัฒนา และ การลงทุนที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

จิรัตน์ สังข์แก้ว. (2556). **รู้วิเคราะห์ เจาะเรื่องหุ้น**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณัฐวุติ ตันติเศรษฐ. (2558). **ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของงบการเงินและประสิทธิผลในการตัดสินใจของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์คณะบัญชีและการจัดการ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นุชจรี พิเชฐกุล. (2558). **รายงานการเงินและการวิเคราะห์งบการเงิน**. กรุงเทพฯ: ทีพีเอ็น เพรส.

ปวีนา เรือนจันทึก. (2555). **ผลกระทบของการเปิดเผยข้อมูลที่มีต่อประโยชน์ของรายงานทางการเงินของธุรกิจอาหาร และเครื่องดื่มในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสารคาม.

ปาลวี เชาว์พานิช. (2549). **ผลกระทบความรู้ความสามารถของนักบัญชี และการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่มีต่อความน่าเชื่อถือในการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสารคาม.

วรรษมน ทองรักษ์. (2554). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความน่าเชื่อถือของงบการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในมุมมองนักวิเคราะห์สินเชื่อ**. วิทยานิพนธ์ บัญชีมหาบัณฑิต, มหาลัยธรรมศาสตร์.

วารุณี ชัยประเสริฐ. (2547). **ประโยชน์และการเลือกใช้หมายเหตุประกอบงบการเงินของนักวิเคราะห์หลักทรัพย์**. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศุภัทรา เชื้อชาญ. (2556). **ผลกระทบของความรู้ความสามารถและการกำกับดูแลกิจการที่ดีของนักบัญชีที่มีต่อความน่าเชื่อถือในรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลภาครัฐในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สมเดช โรจน์คุรีเสถียร. (2558). **ผลกระทบของความแตกต่างระหว่างมาตรฐานการบัญชี TFRS กับภาษีอากรที่ต้องปรับปรุงกำไรสุทธิ(บวกกลับ)**. กรุงเทพฯ: ธรรมนิติ เพลส.

อุไรพร ดิเรกศรี. (2554). **ผลกระทบของนโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดีที่มีต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เอื้องฟ้า คูณแสง. (2558). **ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพงบการเงินของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด ย่อมในมุมมองของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. ค้นคว้าแบบอิสระ บัญชีมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

Stickney, P. Clyde. And Stice, James D. (2004). **Financial Reporting and Statement Analysis.** 5th ed.Oriando: The Dryden Press, 2004.

Nandakumar, A and others. (2010). **Understanding IFRS Fundamentals.** New York: John Wiley & Sons.

Mackenzie, Bruce and Others.(2013) **Interpretation and Application of International Financecial Reporting Standards 2013.** New York: John Wiley & Sons.

David Pearce, Edward Barbier, and Anil Markandya (1990) **"Sustainable Development: Ecology and Economic Progress," in Sustainable Development: Economics and Environment in the Third World** (London: Earthscan Publications, 1990), p.1-11.

Hillier, D. (September, 2006).**"An Analysis of Changes in Board Structure During Corporate Governance Reforms," European Financial Management**, 12(4), pp.575 – 607.

การตกแต่งบัญชี

CREATIVE ACCOUNTING

กมลชนก สกุลเจริญ

นักศึกษาคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: babyoil_kamol@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์

อาจารย์ประจำคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail:Titaporn.si@spu.ac.th

บทคัดย่อ

การตรวจสอบงบการเงินวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มระดับความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใช้ที่มีต่องบการเงินว่างบการเงินที่นำมาใช้วิเคราะห์หรือศึกษานั้นได้ผ่านการตรวจสอบและรับรองโดยผู้สอบบัญชี ทั้งนี้การตรวจสอบยังมีข้อจำกัดและความเสี่ยงจากการที่ไม่สามารถตรวจพบข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งข้อมูลนั้นอาจเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาดโดยสามารถพิจารณาได้จากเจตนาในการกระทำ ตามมาตรฐานการสอบบัญชีจัดประเภทของการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงโดยเจตนาที่ผู้สอบต้องคำนึงถึง 2 ประเภท คือ (1) การจัดทำรายงานทางการเงินที่ทุจริต และ (2) การใช้สินทรัพย์ในทางที่ไม่เหมาะสม ในหลักทางปฏิบัติไม่ง่ายที่จะสามารถตรวจพบเนื่องด้วยการทุจริตนั้นอาจเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย มีการดำเนินงานที่ซับซ้อนรวมถึงมีการระมัดระวังเป็นอย่างมากในการดำเนินการเพื่อปิดบัง การตกแต่งบัญชีเป็นอีกหนึ่งวิธีของกลลวงที่สามารถทำให้ผู้ใช้งบการเงินเกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญของงบการเงิน เนื่องจากผู้ลงทุนบางท่านให้ความสนใจต่อตัวเลขกำไรที่ปรากฏในงบการเงินมากกว่าการศึกษาวิเคราะห์ถึงคุณภาพของกำไรนั้น จึงเป็นช่องทางให้มีการตกแต่งตัวเลขเพื่อให้ผู้ลงทุนเกิดความสนใจ และสร้างความมั่งคั่งให้แก่ตนเอง

คำสำคัญ:การทุจริต, การตรวจสอบบัญชี, การตกแต่งบัญชี

ABSTRACT

Purposes of financial statement check aims to raise user's trustworthiness toward the financial statement itself. The sample financial statement of the study has been checked and certified by auditor. The audit process, nevertheless, found some limited factors and risks could not be able to obtain informations that go against facts which is the major part of the study. Those information could be made according to the corruption or any possible errors that could finally be proved via the provider's intention.Audit Regulations and Standards clarify the presentation of the informations go against facts into two (2) categories ; (1) the making of fake financial report

and (2) the misuse of assets. The two category are difficult to discover due to the suspected corruption related to various divisions and personnels, also the complicated and highly cared work process of the corruption.The creative accounting becomes a tactic that leads user to misunderstand the major part of the financial statement. Since some of investors pay more attention to the profits appear in the financial statement than to analyze information for better profit quality to be, this weakness opens to the window dressing trick to call for investor's attention then raise their own wealthiness.

KEYWORDS : Corruption, Audit, Creative Accounting

บทนำ

นักลงทุนหรือบุคคลทั่วไปเมื่อต้องการทราบสภาพแวดล้อมของธุรกิจ อันดับแรกที่บุคคลส่วนใหญ่ให้ความสนใจคืองบการเงิน ดังนั้นตัวเลขที่ปรากฏในงบการเงินจึงมีความสำคัญต่อผู้ใช้งบเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์หรือพยากรณ์ความเป็นไปได้ รวมถึงช่วยในการตัดสินใจลงทุนให้แก่ผู้ลงทุนอีกด้วย ผู้ใช้งบการเงินจึงต้องมั่นใจว่าตัวเลขในงบการเงินนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงานที่ถูกต้อง เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาเคยมีการล้มละลายของธุรกิจยักษ์ใหญ่ในสหรัฐอเมริกา ตลอดจนธุรกิจอื่นๆ จนเกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในระดับประเทศ สาเหตุหนึ่งเกิดจากความไม่โปร่งใสของรายงานทางการเงิน ปกปิดข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ บิดเบือนข้อมูลทางการเงิน ตกแต่งตัวเลขทางบัญชีนำมาซึ่งความเข้าใจผิดแก่ผู้ใช้งบการเงิน

จากเหตุการณ์การล้มละลายของธุรกิจดังกล่าวจึงเกิดแรงผลักดันก่อให้เกิดแนวคิดและการให้ความสำคัญของการควบคุมภายใน รวมถึงได้มีการร่างกฎหมายฉบับหนึ่งที่เรียกว่า Sarbanes-Oxley หรือ SOX ซึ่งเป็นกฎหมายบังคับใช้กับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกา เพื่อป้องกันการฉ้อฉลและการทุจริตตกแต่งบัญชีของบริษัทที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงเรียกความเชื่อมั่นคืนจากนักลงทุน โดยเพิ่มขอบเขตความรับผิดชอบในเรื่องการควบคุมภายในและการรับรองความถูกต้องของการรายงานข้อมูลทางการเงิน (ภัทรพงศ์ เจริญกิจจารุกร, 2556) คือต้องลงลายมือชื่อยืนยันในหนังสือรับรองความถูกต้องของงบการเงิน โดยเนื้อหาในหนังสือรับรองนั้นจะต้องระบุว่างบการเงินที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารได้จัดทำขึ้นตามกฎข้อบังคับ และยืนยันว่างบการเงินแสดงผลการดำเนินงานและสถานะทางการเงินของบริษัทอย่างถูกต้องตามควร (ภาพร เอกอรรถพร, 2545)

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้มีการกำหนดคุณสมบัติต่างๆ ของบริษัทที่จะยื่นคำขอจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ โดยพิจารณาทั้งในเชิงตัวเลขและคุณภาพ และกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งมีผลกระทบต่อการตัดสินใจลงทุนของผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุนรวมถึงการสนับสนุนให้บริษัทที่จดทะเบียนมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี เพื่อลดโอกาสการทุจริตและสร้างความโปร่งใส รวมถึงงบการเงินต้องผ่านการรับรองจากผู้สอบบัญชี เพื่อเพิ่มระดับความเชื่อมั่นของผู้ใช้งบการเงินที่มีต่องบการเงินว่างบการเงินได้จัดทำขึ้นถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามแม่บทการรายงานทางการเงิน ปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริต หรือข้อผิดพลาด อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็น

ของผู้สอบบัญชีเป็นการแสดงความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผล ไม่ใช่ความเชื่อมั่นในระดับสูงสุด เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในการตรวจสอบ ในที่นี้จะกล่าวถึงรูปแบบการตกแต่งบัญชี และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการตกแต่งบัญชีโดยสรุป เพื่อให้นักลงทุน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจถึงการตกแต่งบัญชี และใช้ความระมัดระวังในการใช้ข้อมูลของงบการเงินต่อไป

การตกแต่งบัญชี

การตกแต่งบัญชีนั้นมีมาตั้งแต่ในสมัยอดีต ซึ่งมีการกล่าวเรียกว่า การเกลี่ยกำไร ในเวลาต่อมาได้มีผู้อธิบายความหมายของคำว่า การเกลี่ยกำไร ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการตกแต่งบัญชี ว่าเป็นการเกลี่ยความผันผวนของกำไรด้วยความจงใจของผู้บริหารให้อยู่ในระดับปกติสำหรับกิจการในขณะนั้น (Beidelman,1973) ดังนั้นการเกลี่ยกำไรจึงเป็นความพยายามของผู้บริหารในการลดความผันผวนของกำไรที่เกิดขึ้นอย่างผิดปกติไปจากงวดก่อนให้ไปสู่ตัวเลขที่ยอมรับได้ ทั้งนี้ภายใต้หลักการบัญชีและความสมเหตุสมผล โดยมีทั้งการเกลี่ยกำไรที่รายงานในแต่ละงวดบัญชีเพื่อสะท้อนถึงการเจริญเติบโตที่มั่นคง และการเกลี่ยอัตราการเจริญเติบโตของกำไรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สะท้อนกระแสกำไรอย่างสม่ำเสมอตลอดงวดบัญชีต่างๆ

ต่อมาเป็นการบริหารกำไร ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเกลี่ยกำไรคือ เพื่อให้งบการเงินแสดงผลกำไรในระดับความพึงพอใจของผู้บริหารแต่ทั้งนี้การบริหารกำไรก็แตกต่างจากการเกลี่ยกำไร (ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์, 2546, หน้า 5) โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยายไว้ เช่น Mulford and Comiskey (1996) ได้กล่าวว่า การบริหารกำไร เป็นการปรับแต่งผลการดำเนินงานด้วยความจงใจที่จะสร้างภาพลักษณ์ของผลการดำเนินงาน ให้แปรเปลี่ยนไปในทิศทางที่ต้อง โดยแบ่งเป็น 5 รูปแบบ คือ (1) การเพิ่มกำไรของงวดปัจจุบันให้สูงขึ้น (2) การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีไปตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (3) การกำหนดช่วงเวลาที่จะทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน (4) การลดกำไรของงวดปัจจุบันลง และ (5) การล้างบาง มีลักษณะคล้ายกับการลดกำไรของงวดปัจจุบันลง ทั้งนี้โดยการล้างผลขาดทุนทั้งหมดไปในงวดปัจจุบัน เพื่อสามารถแสดงกำไรในอนาคตต่อไป ดังนั้นการบริหารกำไร จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มกำไรเป็นสำคัญ (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

ในปัจจุบันบุคคลส่วนใหญ่จะเรียกว่า การตกแต่งบัญชี โดยมีการวิวัฒนาการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและเริ่มเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น ซึ่งในอดีตนั้นเป็นความพยายามของผู้บริหารในการจัดการกำไรให้อยู่ในระดับที่ต้องการ แต่ในปัจจุบันการตกแต่งบัญชียังเป็นผลจากการปราศจากมาตรฐานการบัญชีที่จะรองรับเหตุการณ์หรือรายการทางธุรกิจใหม่ ตลอดจนความคลุมเครือ และความยืดหยุ่นของกฎเกณฑ์ทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการวัดมูลค่าของรายการหรือเหตุการณ์ทางการเงินและการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินที่มีค่อนข้างสูงรวมทั้งความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างแนวทางปฏิบัติทางบัญชีที่กำหนดขึ้นโดยหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการเกลี่ยผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของกิจการไปตามความปรารถนาของผู้บริหาร

คำว่า การตกแต่งบัญชี นั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ อาทิ

วรศักดิ์ ทุมมานนท์ (2543) กล่าวว่า (1) กระบวนการปรับแต่งตัวเลขทางบัญชีโดยอาศัยความได้เปรียบของช่องโหว่ของหลักการบัญชีและทางเลือกต่างๆ ในการวัดมูลค่าและการเปิดเผยข้อมูลทางการบัญชีเพื่อที่จะแปลงโฉมงบการเงินจากสิ่งที่ควรไปสู่สิ่งที่ผู้จัดทำต้องการที่จะเห็นในรายงานการเงิน และ (2) กระบวนการสร้าง

รายการทางธุรกิจขึ้นเพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการบัญชีที่ต้องการแทนที่จะรายงานเหตุการณ์ทางธุรกิจด้วยความเป็นกลางและยึดหลักความสม่ำเสมอ

บรรยง วิทยวีรศักดิ์ (2546) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการตั้งใจกระทำบางท่านมองการตกแต่งบัญชีในเชิงบวก หรือละเว้นไม่กระทำทางบัญชี เพื่อปกปิดหรือบิดเบือนสถานะทางการเงินที่แท้จริงของกิจการ

Howard M.Schilit(1993) ได้กล่าวว่า เป็นการกระทำต่างหรือการละเว้นในเรื่องต่างๆ เพื่อที่จะซ่อนเร้นหรือบิดเบือนผลการปฏิบัติงานทางการเงินที่แท้จริงหรือฐานะทางการเงินของกิจการ

การทุจริตที่ก่อให้เกิดในองค์กร ไม่ว่าจะรูปแบบใดส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นจากปัจจัยหลักๆ 3 ปัจจัย ดังนี้ (1) โอกาส คือคนส่วนใหญ่มิได้มีเจตนากระทำความผิด หากแต่มีช่องทางโอกาสที่สามารถจะกระทำความผิดนั้นๆ เช่น ระบบการควบคุมไม่มีประสิทธิภาพ หรือไม่มีการกำกับดู (2) สิ่งจูงใจ และความกดดัน เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดแรงผลักดันให้กระทำความผิดได้เช่นกัน และ (3) ความมีเหตุมีผลเนื่องจากคนที่กระทำความผิดมักหาเหตุผลรองรับการกระทำของตนเองเพื่อแสวงหาความชอบธรรมในความผิดที่ตนได้กระทำ (ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์, 2556)

รูปแบบการตกแต่งบัญชี

Howard M.Schilit(1993) ได้เขียนตำราโดยใช้ชื่อว่า Financial Shenanigans หรือกลลวงทางเงิน ซึ่งกล่าวถึงรูปแบบการตกแต่งทางบัญชีที่แบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. การรับรู้รายได้เร็วเกินไป

ในมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 (ปรับปรุง 2558) ได้กำหนดไว้ว่า รายได้ คือ การเพิ่มขึ้นของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในรอบระยะเวลาบัญชีในรูปกระแสรับหรือการเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ หรือการลดลงของหนี้สินซึ่งส่งผลให้ส่วนของเจ้าของเพิ่ม ทั้งนี้ ไม่รวมถึงเงินทุนที่ได้รับจากผู้มีส่วนร่วมในส่วนของเจ้าของ รายได้ต้องรับรู้เมื่อมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตของรายการจะเข้าสู่กิจการ และกิจการสามารถวัดมูลค่าของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของรายการดังกล่าวไปอย่างน่าเชื่อ หากแต่ถ้าผู้บริหารต้องการแสดงกำไรสูงในงบการเงิน จะใช้วิธีส่งสินค้าไปก่อนขั้นตอนทำสัญญาซื้อขาย หรือกระบวนการแลกเปลี่ยนจะเสร็จสิ้นสมบูรณ์ หรือจัดส่งสินค้าเพียงบางส่วนแต่บันทึกยอดขายทั้งจำนวนหรือการรับรู้รายได้ที่ยังไม่มี ความแน่นอน หรือปัญหาในการขายบางอย่างยังไม่ได้รับการแก้ไข (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

2. การบันทึกรายได้ลวงตา

เป็นการรับรู้รายการที่ไม่ถือว่าเป็นรายได้ตามที่มาตรฐานการบัญชีกำหนดไว้ อาทิ การรับรู้กำไรจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ชนิดหรือประเภทเดียวกัน การรับรู้เงินที่ได้รับชำระเงินคืนจากผู้ขายสำหรับสินค้าที่ส่งคืนเป็นรายได้ การใช้ประมาณการที่ไม่เหมาะในงบการเงินระหว่างกาล การพิมพ์ใบส่งของล่วงหน้าไว้ ทั้งๆที่ยังไม่มีการจัดส่งของให้ลูกค้า การชะลอออกใบลดหนี้ให้ลูกค้าที่ส่งคืนสินค้าในงวดปัจจุบันออกไปในงวดหน้า (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

3.การเพิ่มกำไรด้วยรายการที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว

อาจเกิดจากการขายสินทรัพย์ที่ได้มีการบันทึกไว้ในมูลค่าที่ต่ำกว่าความเป็นจริง โดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจใดๆ ต่อกิจการ เพื่อปิดบังผลขาดทุนจากการดำเนินงาน การรวมรายได้อื่นที่มิได้มาจากการดำเนินงาน หรือรายได้ที่เข้าข่ายรายการพิเศษไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายได้จากการดำเนินงานตามปกติ ซึ่งโดย

ตามหลักการบัญชีนั่นกล่าวว่า รายได้ที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากการดำเนินปกติ จำเป็นต้องแยกออกจากกำไรสุทธิเพื่อให้ผู้ถือหุ้นได้เห็นชัดเจน (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

4. การชะลอค่าใช้จ่ายของงวดปัจจุบันออกไปในงวดหน้า

ค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุนของกิจการ หากค่าใช้จ่ายลดลงย่อมมีกำไรเกิดขึ้น การยืดเวลาในการบันทึกค่าใช้จ่ายออกไปในงวดหน้า ส่งผลให้กำไรในงวดปัจจุบันแสดงยอดที่เพิ่มขึ้นการตั้งค่าใช้จ่ายบางประเภทเป็นราคาทุนของสินทรัพย์ หรือเป็นรายการรอตัดบัญชีอย่างไม่เหมาะสม รวมถึงการตัดค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชีสินทรัพย์ไม่มีตัวตน และค่าเสื่อมราคาด้วยระยะเวลาที่ยาวเกินไป (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

5. การไม่บันทึกหรือเปิดเผยหนี้สินอย่างครบถ้วน

การไม่เปิดเผยภาระผูกพันที่มีอยู่ในปัจจุบัน หรือภาระหนี้สินอันอาจเกิดขึ้นในอนาคต ผู้บริหารมักไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้ในงบการเงิน สาเหตุหนึ่งมาจากปกปิดความผิดพลาดในการบริหาร การบันทึกเงินที่รับชำระล่วงหน้าจากลูกค้าเป็นรายได้ทั้งจำนวนแทนที่จะบันทึกเป็นรายได้ล่วงหน้า หรืออาจสร้างรายการเพื่อล้างหนี้สินออกจากบัญชี (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

6. การชะลอรายได้ของงวดปัจจุบันออกไปในงวดอนาคต

วิธีนี้จะตรงข้ามกับวิธีการรับรู้รายได้เร็วเกินไป เนื่องจากผู้บริหารไม่ได้ต้องการผลประกอบการที่แสดงกำไรสูง จึงเลือกใช้วิธีการชะลอรายได้ของงวดปัจจุบันไปรับรู้ในงวดอนาคต โดยการบันทึกเงินที่ได้รับในงวดปัจจุบันเป็นรายได้รับล่วงหน้า แล้วโอนไปรับรู้รายได้ในงวดต่อๆ ไป ทั้งที่เข้าเงื่อนไขของการรับรู้รายได้แล้ว หรือการลงวันที่ส่งสินค้าให้ล่าช้าออกไปกว่าที่เป็นจริง หรือดำเนินการส่งของไม่ตรงตามกำหนดเพื่อให้สินค้าที่ขายในช่วงสิ้นปีรับรู้เป็นรายได้ในปีถัดไป (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

7. การขยับค่าใช้จ่ายในอนาคตเป็นค่าใช้จ่ายของงวดปัจจุบัน

วิธีนี้จะตรงข้ามกับวิธีการชะลอค่าใช้จ่ายงวดปัจจุบันออกไปในงวดหน้า วิธีนี้สามารถปฏิบัติได้ 2 รูปแบบ คือ 1) การเร่ง เป็นการบักทึกค่าใช้จ่ายล้วงหน้าทันที ทั้งที่ยังไม่ได้รับบริการ และ 2) การรวบรัด เป็นการร่นระยะเวลาในการตัดค่าเสื่อม (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีตัวแทน

ทฤษฎีนี้มองในมุมที่ว่า “มนุษย์ทุกคนย่อมมีแรงผลักดัน” เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้นผู้บริหารจึงมีความพยายามในการสร้างมูลค่าสูดสุดให้กับกิจการเมื่อพิจารณาแล้วว่าสิ่งนั้นเอื้อผลประโยชน์แก่ตน แต่หากผู้บริหารไม่คำนึงว่าการตัดสินใจนั้นจะก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ หรือมั่งคั่งสูงสุดแก่ผู้เป็นเจ้าของกิจการหรือไม่ จะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้นกับตัวผู้บริหารหรือผู้จัดการ มีนักวิชาการบางท่านให้นิยามของคำว่า “ความเป็นตัวแทน” ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการยินยอมระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่าย โดยที่ฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ตัวแทน” ตกลงที่จะทำการใดๆ ในฐานะที่เป็นตัวแทนให้กับอีกฝ่ายที่เรียกว่า “ตัวการ” ดังนั้นกิจการควรมีเครื่องมือในการควบคุมการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการตรวจสอบและประเมินผลการบริหารงานเพื่อที่จะช่วยให้เกิดความแน่ใจว่าสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น และผู้เป็นเจ้าหนี้ได้มีการยึดถือปฏิบัติจริงตามสัญญา (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543) และมีการดำเนินงาน

อย่างโปร่งใส เพราะในอดีตเคยมีบริษัทต่างประเทศที่สร้างสรรค์กลบัญชีที่ซับซ้อน เพื่อแต่งตัวเลขในงบการเงินและปั่นราคาหุ้นในสูงขึ้น (ภาพร เอกอรรถพร)

ดังนั้น งบการเงินจึงถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่นำมาควบคุมการปฏิบัติงาน โดยสามารถนำมาใช้ในการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในสัญญา หรือใช้ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้บริหารว่าได้บริหารกิจการโดยคำนึงถึงอรรถประโยชน์สูงสุดของกิจการ

2. ผลประโยชน์ฝ่ายรัฐ

เป็นกระบวนการทางการเมืองระหว่างบุคคลฝ่ายต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการโอนถ่ายความมั่งคั่งไปยังตัวเอง ส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ดำเนินธุรกิจกับภาครัฐ เช่น การให้สัมปทาน หรือการควบคุมการกำหนดราคาขาย ดังนั้นข้อมูลทางการเงินที่สะท้อนออกมาจึงมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและควบคุมภาคอุตสาหกรรม (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

3. การวางแผนการรับผลตอบแทนของผู้บริหาร

โดยทั่วไปสัญญาที่กิจการจัดทำขึ้นระหว่างผู้บริหารและผู้ถือหุ้นจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับผลการปฏิบัติงานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้บริหาร รวมถึงผลตอบแทนที่ผู้บริหารได้รับจากการบริหารงาน ด้วยเหตุนี้งบการเงินจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวัดผลปฏิบัติงานของผู้บริหาร โดยการเปรียบเทียบกับกำไรที่ใช้เป็นเกณฑ์อ้างอิงที่ได้มีการระบุไว้ในสัญญาผลตอบแทนที่ได้ทำไว้กับผู้บริหาร ดังนั้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของตน ผู้บริหารอาจจะมีแนวโน้มที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่กิจการโดยการตกแต่งบัญชี (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543) หรือใช้ช่องโห่วงของมาตรฐานมาช่วยสร้างสรรค์ทำให้กำไรเพิ่มขึ้นตามความต้องการของผู้บริหาร

ดังนั้นแนวทางในการลดการตกแต่งบัญชีในกรณีนี้ คือ การจำกัดแนวทางปฏิบัติทางบัญชีที่ผู้บริหารจะสามารถรับไปใช้ นอกจากนี้ต้องระวังวิธีการทำสัญญา และควรมีการติดตามการปฏิบัติงานของผู้บริหาร

4. ข้อผูกมัดตามภาระหนี้สิน

ส่วนใหญ่เงื่อนไขในสัญญากู้เงินมักกำหนดให้กิจการดำรงสภาพคล่อง ความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ยและตัวแปรอื่นๆ ที่บ่งบอกว่ากิจการมีความสามารถในการจ่ายชำระเงินต้นและดอกเบี้ยได้เมื่อครบกำหนดในระดับที่ผู้ให้กู้ยอมรับได้ เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในการผิดนัดชำระหนี้ จึงต้องกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในเงื่อนไขของสัญญาเงินกู้ ด้วยเหตุผลนี้มีโอกาสที่กิจการจะปฏิบัติวิธีการทางบัญชีที่ช่วยเพิ่มกำไรและฐานสินทรัพย์ในงวดปัจจุบันมาใช้ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดตามมาในอนาคต (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ลักขณา แซ่ลิ่ม (2552) การศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้เทคนิคแบบจำลองของ Beneishปี 1999 เพื่อนำมาทดสอบกับบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพื่อค้นหาสัญญาณเตือนภัยต่อการตกแต่งงบการเงินและทดสอบความสามารถในการเตือนภัยล่วงหน้าของแบบจำลองของBeneishปี 1999 ที่มีต่อการตกแต่งงบการเงินพบว่า ลักษณะทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนที่มีการตกแต่งงบการเงินนั้น ในภาพรวมเป็นไปตามแบบจำลองสัญญาณเตือนภัยที่นำมาทดสอบถึงร้อยละ 77.10 โดยมีลักษณะทางการเงินดังนี้ มีขนาดเล็ก คือมีขนาดของสินทรัพย์รวม ยอดขาย และมูลค่าตลาดน้อยกว่าบริษัทอื่นในอุตสาหกรรมเดียวกัน และมีความสามารถ

ในการทำกำไรน้อยกว่าบริษัทที่ไม่มีการตกแต่งงบการเงิน แต่มีหนี้สินและมีอัตราการเติบโตที่มากกว่าบริษัทที่ ไม่มีการตกแต่งงบการเงิน ส่วนดัชนีสัญญาณเตือนภัยในภาพรวมเป็นไปตามแบบจำลองสัญญาณเตือนภัยที่นำมาทดสอบเพียงร้อยละ 43.30มีเพียง 2 ดัชนีเท่านั้นที่สามารถบ่งชี้ได้คือ ดัชนีลูกหนี้ต่อยอดขายและดัชนีอัตราการเติบโตของยอดขาย

เกรียงไกร นามนัย (2552) ได้ศึกษาวิจัยผลกระทบของคุณภาพกำไรที่มีต่อภาพลักษณ์และการเจริญเติบโตของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยสรุปพบว่าคุณภาพกำไร มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับภาพลักษณ์องค์กรและมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับการเจริญเติบโตขององค์กรในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และภาพลักษณ์องค์กรมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับการเจริญเติบโตขององค์กรในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนั้นผู้บริหารฝ่ายบัญชีจึงควรนำข้อสนเทศที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพกำไรที่มีผลต่อภาพลักษณ์และการเจริญเติบโตขององค์กร รวมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้กิจการมีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ศุภานัน ครู่กระโทก(2553) การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการตกแต่งบัญชี การวางแผนภาษี การหลบหลีกภาษีและการหลีกเลี่ยงภาษีเพื่อผลประโยชน์ทางภาษีของห้างหุ้นส่วนจำกัดในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการตกแต่งบัญชีเพื่อผลประโยชน์ทางภาษีที่พบมากคือ การเร่งรัดตัดบัญชีค่าใช้จ่ายล่วงหน้าเป็นค่าใช้จ่ายในงวดปัจจุบัน และการลงวันที่ส่งสินค้าล่าช้ากว่าความเป็นจริง ส่วนรูปแบบการวางแผนภาษีเพื่อผลประโยชน์ทางภาษีที่พบมากที่สุดคือ ใช้สิทธิทางภาษีที่กฎหมายยอมให้เป็นรายจ่าย การแตกหน่วยภาษีเพื่อกระจายฐานภาษี และการนำรายจ่ายส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจการมาบันทึกเป็นรายจ่าย ด้านแนวทางในการลดการตกแต่งบัญชี การหลบหลีกภาษีและการหลีกเลี่ยงภาษี พบว่าผู้สอบบัญชีภาษีอากรเห็นด้วยมากที่สุด 2 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมการบริหารภาษี โดยการวางแผนภาษีอย่างถูกกฎหมาย และพัฒนาบุคลากรด้านบัญชีให้มีจริยธรรมมากขึ้น ในส่วนของการเปรียบเทียบระดับการพบของผู้สอบบัญชีภาษีอากรที่มีปัจจัยบุคคลแตกต่างกัน จะมีระดับการพบ รูปแบบการตกแต่งบัญชีเพื่อผลประโยชน์ทางภาษีแตกต่างกัน ในปัจจัยเพศ อายุ ประสบการณ์ ประเภทธุรกิจ และระดับความรู้ ส่วนการวางแผนภาษีเพื่อประโยชน์ทางภาษี ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการพบ คือ อายุ ประเภทธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Klein (2002) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของคณะกรรมการตรวจสอบและคณะกรรมการบริษัทกับการจัดการกำไร โดยใช้ความผิดปกติของรายการพึงรับพึงจ่ายเป็นตัววัดการจัดการกำไร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกา (NYSE) และ NASDAQ จำนวนทั้งสิ้น 692 บริษัท จากการจัดลำดับ โดย S&P ตั้งแต่ ปี 1992-1993ยกเว้นกลุ่ม ธนาคาร ธุรกิจประกันภัย และธุรกิจที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกประเทศ ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นอิสระของคณะกรรมการบริษัท และคณะกรรมการตรวจสอบที่ลดลงส่งผลให้เกิดความผิดปกติของรายการพึงรับพึงจ่ายเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ผลการทดสอบสรุปว่า โครงสร้างของคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระมากกว่าจะมีประสิทธิภาพในการควบคุมกิจการทั้งด้านบัญชีและการเงินมากขึ้น

Xie, Davidson III, and DaDalt (2003) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบที่มีต่อการกำกับดูแลกิจการและการจัดการกำไร โดยศึกษาองค์ประกอบของคณะกรรมการบริษัท และคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร โดยการใช้ตัวแบบ Teoh et al. (1998) และ Jones

(1991) เป็นตัวแทนในการจัดการกำไร และใช้ข้อมูลจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกา จำนวนทั้งสิ้น 282 บริษัทที่ได้รับการจัดอันดับโดย S&P 500 ในปี 1992, 1994 และ 1996 ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความรู้ด้านบัญชี/การเงิน จะส่งผลให้บริษัทมีการจัดการกำไรที่ลดลง และความถี่หรือจำนวนครั้งในการเข้าประชุมของทั้งคณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่าย โดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร สรุปได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่คณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบปฏิบัติเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถลดการจัดการกำไรที่อาจเกิดขึ้นจากฝ่ายบริหารของบริษัทได้

ข้อเสนอแนะ

ผู้ถือหุ้น นักลงทุน หรือผู้ที่สนใจในการลงทุน ควรมีการเตรียมความพร้อม ศึกษาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ช่วยในการตัวสินใจในการลงทุน ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นที่นักลงทุนควรให้ความสำคัญ การตกแต่งบัญชี บิดเบือนตัวเลขในงบการเงิน ความไม่โปร่งใสในการบริหารของผู้บริหาร เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรง และเป็นสาเหตุที่ทำให้หลายบริษัทต้องล้มละลายในอดีต ดังนั้นผู้ถือหุ้น นักลงทุน หรือผู้ที่สนใจในการลงทุนสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจ และระมัดระวังในการใช้ข้อมูลในงบการเงิน

บทสรุป

การที่งบการเงินผ่านการตรวจสอบและรับรองโดยผู้สอบบัญชี สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใช้งบที่มีต่องบการเงิน ถึงแม้ว่าการตรวจสอบอาจมีข้อจำกัดบางประการในการปฏิบัติการตรวจสอบข้อผิดพลาดหรือการทุจริต รวมถึงการตกแต่งบัญชีเพื่อให้เกิดความเข้าใจผิดอันเป็นสาระสำคัญต่อผู้ใช้งบการเงิน ทั้งนี้ผู้ใช้งบสามารถสังเกตได้จากสัญญาณเตือนภัยที่สามารถบ่งบอกถึงความผิดปกติของงบการเงิน อย่างไรก็ตามถึงจะมีการควบคุมตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีภายนอกแล้ว หรือแม้แต่ผู้ตรวจสอบภายในก็ตาม แต่ถ้าผู้ปฏิบัติงานยังคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าย่อมทำให้เกิดโอกาสในการทุจริต หรือปิดบังข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญอีก ดังนั้นควรเริ่มพัฒนาจากผู้ปฏิบัติงานก่อนเป็นอันดับแรก ให้ตระหนักถึงจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร นามนัย. (2552). **ผลกระทบของคุณภาพกำไรที่มีต่อภาพลักษณ์และการเจริญเติบโตของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์. (2556). **การทุจริตโดยการตกแต่งงบการเงิน.** สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย การประชุมวิชาการระดับชาติ ประจำปี 2556, 1454 – 1467, สืบค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.spu.ac.th/account/files/2013/06/112-ฐิตาภรณ์-สินจรูญศักดิ์-final3.pdf.

เทพ รุ่งธนาภิรมย์. (2558). **ยุทธศาสตร์หุ้นห่านทองคำ.**กรุงเทพฯ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

_____. (2558). **เซียนหุ้นห่านทองคำ.**กรุงเทพฯ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

บรรยง วิทยวีรศักดิ์. (2546). **กลโกงการเงิน.** กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์ อินเตอร์เนชั่นแนล.

ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์. (2546). **เอกสารประกอบการสัมมนาบัญชี เรื่อง การบัญชีสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ.

ภาพร เอกอรรถพร. (2545). **กลบัญชี.** กรุงเทพฯ : คณะบุคคล ดร. พี. เอกอรรถพร.

ภาพร เอกอรรถพร. (2545). **บัญชีศรีธนญชัย.** กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ภัทรพงศ์ เจริญกิจจารุกร. (2556). **Sarbanes-Oxley Act และการกำกับดูแลกิจการในต่างประเทศสู่ธรรมาภิบาลในประเทศไทย.** จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 2556 (138), 93-119, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559, จาก https://www.tci-thaijo.org/index.php/CBSReview/article/viewFile/16423/14839.

ลักขณา แซ่ลิ่ม. (2552). **แบบจำลองเพื่อค้นหาการตกแต่งบัญชีกรณีศึกษา:บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.**การศึกษาค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วรศักดิ์ ทุมมานนท์. (2543). **คุณรู้จัก Creative accounting และ คุณภาพกำไรแล้วหรือยัง ?.**กรุงเทพฯ: ไอโอนิค อินเตอร์เทรด รีซอสเซส.

สุทธิณี เทพปริยะพล. (2554). **พฤติกรรมการตกแต่งกำไรในไตรมาสที่สี่เพื่อบรรลุเป้าหมายกำไรประจำปี.** วารสารวิชาชีพบัญชี, 2554 (19), 63-73.

สภาวิชาชีพบัญชี. (2558). **มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 200 วัตถุประสงค์โดยรวมของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและการปฏิบัติงานตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชี.** สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2559, จาก http://www.fap.or.th/images/column_1359010332/st%20200.pdf.

_____. (2558). **มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 240 ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการพิจารณาการทุจริตในการตรวจสอบงบการเงิน.**สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2559, จาก http://www.fap.or.th/images/column_1359010332/st%20240.pdf.

สภาวิชาชีพบัญชี. (2558). **มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 315 การระบุและประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ โดยการทำความเข้าใจกิจการและสภาพแวดล้อมของกิจการ.** สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2559, จาก http://www.fap.or.th/images/column_1359010332/TSA315-2013-Thai.pdf.

_____. (2558). (2558). **มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 (ปรับปรุง 2558) รายได้.** สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2559, จาก http://www.fap.or.th/images/column_1450924281/TAS%2018%20revised%202558+.pdf.

ศุภานัน ครู่กระโทก. (2553).**รูปแบบการตกแต่งบัญชีและการวางแผนภาษีเพื่อผลประโยชน์ทางภาษีของห้างหุ้นส่วนจำกัดในประเทศไทย.** การศึกษาค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Beidleman, C.R. (1973). **Income Smoothing : The Role of Management.** The Accounting Review, October, Vol.XL VIII, pp.653-667

Klein, A. 2002.Audit Committee, Board of Director Characteristics, and Earnings Management. **Journal of Accounting and Economics** 33: 375–400.

Mulford, Charles W. and Eugene E. Comiskey. 1996. **Financial Warnings.** New York : Wiley.

Schilit, Howard M. **Financial Shenanigans.** NY : McGraw Hill.

Xie, B., W. N. Davidson, and P. J. DaDalt.2002.Earnings management and corporate governance: the role of the board and the audit committee. **Journal of Corporate Finance.**

การเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความพัฒนาอย่างยั่งยืน

DISCLOSURE OF ACCOUNTING SOCIAL RESPONSIBILITY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ครองรัตน์ อนุศาสนนันท์

นักศึกษาคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: pray_089@hotmail.com

ดร.สุรีย์ โบษกรนัฏ

อาจารย์ประจำคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail:dr.sureebos@gmail.com

บทคัดย่อ

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) เป็นประเด็นสำคัญที่ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคธุรกิจด้วยเล็งเห็นว่า การดำเนินกิจการขององค์กรธุรกิจส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงกลายเป็น “เรื่องจำเป็น” ที่ทุกฝ่ายให้ความสำคัญไม่ใช่เพียงเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร เพื่อหวังผลทางการตลาด หรือเพื่อใช้แก้ไขปัญหาทางธุรกิจให้ได้รับการยอมรับจากสังคมแต่ความรับผิดชอบต่อสังคมในปัจจุบันกำลังทวีความสำคัญและกลายเป็น “แนวคิดและวิธีการบริหารจัดการธุรกิจ” เพื่อพัฒนาการดำเนินธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงพัฒนาห่วงโซ่มูลค่า ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และมุ่งหวังที่นำเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมไปบูรณาการในการบริหารจัดการองค์กรต่อไป ด้วยเล็งเห็นว่าการบริหารกิจการให้เติบโตควรมีสมดุลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและธรรมาภิบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทจดทะเบียนที่ต้องมีความพร้อมในการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินกิจการสู่สาธารณะอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันนี้ความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นได้เป็นประเด็นที่สำคัญในการที่จะนำมาเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ซึ่งก็จะมีการให้ระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสิ่งจูงใจให้องค์กรต่างๆ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีการได้รับรางวัลดีความรับผิดชอบต่อสังคมดีเด่น ซึ่งเป็นส่วนช่วยสนับสนุนและกระตุ้นให้บริษัทจดทะเบียนและองค์กรทั้งหลายเห็นความสำคัญของการนำหลักการและแนวปฏิบิติที่ดีด้านความรับผิดชอบต่อสังคมไปบูรณาการในการบริหารจัดการองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพอย่างมีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน รวมถึงสามารถจัดทำรายงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาองค์กรอย่างยั่นยืนต่อไป

คำสำคัญ: การเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีความรับผิดชอบต่อสังคม, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

Corporate Social Responsibility: CSR is increasingly important for business success abroad. As CSR is "The Must" that every sections focus on, the effect it has unavoidably on social and environment are not only for good corporate image, commercialization or being accepted by others, but also becomes more widespread, adapted to a "Business Management Concept and Measurement" to improve business efficiency, reduce risk, lead to increasing in competition capability and value chain development which has significant impact on business sustainability. Concept of CSR is aimed at encouraging organization to have an integrated management system. Growth organization is a balanced performance in areas of economics, social, environment and Good Governance. Listed companies must also be aware of information disclosure required from public in particular. Several kinds of motivation are used as awards depending on level of disclosure of information related to it, to encourage organizations to realize the importance of the concept of CSR which plays key role in efficiency organization, as well as to make standard CSR information reports which is a part of sustainable development organization.

KEYWORDS: Disclosure of accounting social responsibility , sustainable development

บทนำ

ท่ามกลางกระแสของการดำเนินธุรกิจที่มีการแข่งขันที่รุนแรงส่งผลให้องค์ธุรกิจต่างๆ มุ่งเน้นเพียงการแสวงหากำไรสูงสุดโดยไม่คำนึงถึงผลเสียต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะตามมา เช่น การปล่อยควันพิษจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมส่งผลให้ชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงได้รับมลภาวะทางอากาศ การปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองโดยไม่มีการบำบัดส่งผลให้สัตว์น้ำตาย ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมน้ำได้รับผลกระทบส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน เป็นต้น (เบญจวรรณ แซ่ลี้ ,2555) ถึงแม้ว่าความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นทุกบริษัทจะยอมรับว่าความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสิ่งสำคัญและเป็นเรื่องจำเป็น แต่ข้อมูลเกี่ยวกับ (CSR : Corporate Social Responsibility) บางอย่างก็ไม่ได้รับการเปิดเผย และจะเปิดเผยเฉพาะที่จำเป็นหรือถูกบังคับด้วยข้อกฎหมายเท่านั้น ทำให้ยังเกิดช่องว่างเกี่ยวกับความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือขององค์กร (ณิชวรรณ วิชัยดิษฐ , 2555) ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดแรงผลักดันจากทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นักลงทุน และผู้มีส่วนได้เสียรวมทั้งองค์กรธุรกิจต่างๆ ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและทำการเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น ในทุกหน่วยงานต้องบริหารกิจการให้เติบโตในเชิงเศรษฐกิจเพื่อสร้างผลตอบแทนที่ดีให้แก่ผู้ถือหุ้นและพนักงาน รวมทั้งเน้นปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นความสมัครใจที่จะทำมากกว่าหน้าที่นั้นเพื่อสนับสนุนให้เกิดคุณค่าเพิ่มให้แก่ตนเอง ผู้มีส่วนได้เสียและสังคมรวมถึงการสร้างความยั่งยืนให้แก่องค์กร

ในการที่บริษัทดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมสูงนั้น ถือว่าเป็นการเพิ่มต้นทุนและค่าใช้จ่ายให้กับธุรกิจและทำให้เกิดข้อเสียเปรียบเมื่อนำตัวเลขทางการเงินไปเปรียบเทียบกับบริษัทอื่นที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมน้อยกว่า (Vance , 1975) บริษัทให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียโดยคำนึงถึงความแตกต่างและความครอบคลุมตามลักษณะและประเภทขององค์กร ผู้มีส่วนได้เสียของบริษัทเป็นได้ทั้งปัจเจกหรือกลุ่มบุคคลซึ่งเป็น

ส่วนหนึ่งขององค์กร เช่น พนักงาน หรือเจ้าขององค์กรที่มีความสนใจต่อการดำเนินงานขององค์กรหรือได้รับผลจากการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งผลการดำเนินงานกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่บริษัทเลือกมารายงานควรคำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่ไดรับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญจากการตัดสินใจ โดยปราศจากอิทธิพลหรือความโน้นเอียงในการนำเสนอข้อมูลเฉพาะกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นมิตรหรือที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนองค์กร ในประเทศไทยปัจจุบันนั้นได้ให้สำนักงานคณะกรรมการกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้ดำเนินงานที่มีเป้าหมายด้านธุรกิจควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคมที่เรียกว่า เข็มทิศธุรกิจเพื่อสังคม" (พ.ศ.2555) ซึ่งประกอบด้วย 8 แนวปฏิบัติ ได้แก่ 1) การกำกับดูแลกิจการที่ดี 2) การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม 3) การเคารพสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม 4) ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค 5) การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม 6) การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม 7) นวัตกรรมและการเผยแพร่วัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม 8) การจัดทำรายงานบัญชีด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย : 2545) ซึ่งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้มีการจัดมอบรางวัล CSR Awards หรือรางวัลดีเด่นสำหรับรายงานบัญชีความรับผิดต่อสังคมเป็นประจำทุกปี บนเวที SET Awards ซึ่งปัจจุบันถือเป็นรางวัลด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ โดยเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งบริษัทที่มีขนาดใหญ่นั้นจะได้รับรางวัลดีเด่น ซึ่งแตกต่างกับบริษัทที่มีขนาดเล็กคือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ (MAI) ไม่ได้รับรางวัล แต่อย่างใด ซึ่งเป็นบทสะท้อนให้เห็นว่าในโลกของการขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อสังคมของไทยยังคงมีช่องว่างที่ยังห่างระหว่างองค์กรขนาดใหญ่และขนาดเล็กซึ่งอยู่ในช่วงเริ่มต้นที่ต้องการเติมเต็ม (วณิชวรรณ วิชัยดิษฐ ,2555) ซึ่งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยร่วมกับสถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เผยทิศทาง CSR ปี 2557 เน้นบทบาทความเป็นพลเมืองของภาคธุรกิจ หรือ Corporate Citizenship เพื่อการปฏิรูปสังคมด้วยแนวทางการเข้าใจ เข้าถึง และร่วมพัฒนาสังคม พร้อมนำแนวคิดการสร้างคุณค่าร่วมระหว่างธุรกิจกับสังคม หรือ Creating Shared value (CSV) ซึ่งเป็นกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคมรูปแบบใหม่โดยนำความเชี่ยวชาญของธุรกิจมาเป็นเครื่องมอในการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งได้มีการจัดอบรม สัมมนาต่างๆ ที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมต่อศักยภาพและลักษณะการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและความยั่งยืนของกิจการของบริษัทจดทะเบียนทุกแห่งและเพื่อสามารถผนวกเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมเข้าไปในทุกกระบวนการธุรกิจจนสามารถพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของขีดความสามารถขององค์กรได้ในที่สุด (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ฉบับที่ 14/2557)

ประเด็นเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของบริษัทซึ่งประกอบด้วย ขนาดของบริษัท โครงสร้างเงินทุน โครงสร้างความเป็นเจ้าของ โครงสร้างคณะกรรมการอิสระ ประเภทของผู้สอบบัญชี เป็นต้น ที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลทางการบัญชีความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทและการเปรียบเทียบความแตกต่างกัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้นั้นไปเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน นักลงทุน และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูล ซึ่งสามารถเติมเต็มให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์พร้อมกับพัฒนาแบบความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทในบริบทของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของบริษัทเชิงคุณภาพ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545)

การวิเคราะห์ธุรกิจเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับบริษัท ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ อัตราการขยายตัวในอดีตและเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง ส่วนแบ่งตลาด โครงสร้างเงินทุน โครงการขยายโรงงงานในอนาคต การขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่ได้เตรียมการไว้ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในบริษัท เป็นต้น เพื่อให้ง่ายแก่การเข้าใจ ผู้วิเคราะห์สามารถดูตัวอย่างการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่สำคัญๆ บางประการดังนี้ คือ

1. ขนาดของบริษัท ผู้วิเคราะห์ควรจะพิจารณาขนาดของแต่ละบริษัท ธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ย่อมจะมีความได้เปรียบธุรกิจขนาดเล็กทั้งในด้านเงินทุน ด้านเทคนิค การจ้างผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ และได้เปรียบในด้านสภาพการแข่งขันในตลาด เป็นต้น

2. อัตราการขยายตัวในอดีต ในการประมาณการผลกำไรของบริษัทในอนาคตเพื่อคำนวณหามูลค่าหลักทรัพย์ของบริษัทนั้น ผู้วิเคราะห์อาจใช้อัตราการขยายตัวในอดีตเป็นบรรทัดฐานซึ่งมีความเป็นไปได้ที่อัตราการขยายตัวในอนาคตจะเท่ากับอัตราการขยายตัวในอดีต

3. ลักษณะของผลิตภัณฑ์ เป็นสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน อุปสงค์ในสินค้าจะมีเสถียรภาพมากซึ่งจะส่งผลให้กำไรของบริษัทที่ผลิตหรือจำหน่ายสินค้านั้นจะมีเสถียรภาพมากกว่าบริษัทที่ผลิตสินค้าประเภทอื่น

4. ชื่อยี่ห้อผลิตภัณฑ์ เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับบุคคลทั่วไป โอกาสในการทำกำไรของธุรกิจก็สูงขึ้นไปด้วย

5. โครงสร้างของเงินทุน จะแตกต่างกันไปตามนโยบายของแต่ละบริษัท ธุรกิจที่มีโครงสร้างของเงินทุนประกอบด้วยส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นส่วนใหญ่ ย่อมจะมีความเสี่ยงทางการเงินต่ำกว่าธุรกิจที่มีเงินทุนส่วนใหญ่มาจากหนี้สิ

6. การกระจายของผลิตภัณฑ์ ธุรกิจที่ผลิตหรือจำหน่ายสินค้าและบริการหลายชนิดและมีชื่อยี่ห้อผลิตภัณฑ์หลายชื่อย่อมจะสามารถมีส่วนแบ่งในตลาดได้มากกว่าธุรกิจที่มีการกระจายของผลิตภัณฑ์น้อย

7. ผู้บริหารระดับสูง คณะผู้บริหารนับเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของธุรกิจมีความสามารถในการบริหารและเสริมสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชารวมทั้งมีประสบการณ์และความชำนาญในการประกอบธุรกิจ

8. ความสามารถทางด้านการคิดค้นและเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ บริษัทที่มีความสามารถคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่จะเป็นผู้ที่ริเริ่มและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่นั้นในตลาด หากสินค้านั้นเป็นที่ยอมรับในช่วงแรก บริษัทก็จะสามารถทำกำไรได้สูงโดยปราศจากคู่แข่ง และยังสามารถพัฒนาสินค้านั้นให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

9. พนักงาน เป็นทรัพยากรที่สำคัญของบริษัทการดำเนินงานของบริษัทจะราบรื่นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพก็ย่อมต้องอาศัยบุคลากรภายในบริษัท

การวิเคราะห์บริษัทเชิงปริมาณ

(Elsayed, 2006) การวิเคราะห์เชิงปริมาณจะวิเคราะห์จากงบการเงินของธุรกิจที่ผ่านมาและในปัจจุบันเป็นสำคัญ เพื่อจะนำมากำหนดตัวแปรต่างๆ อาทิ กำไรและเงินปันผลในอนาคต ราคาของหลักทรัพย์ในอนาคต เป็นต้นซึ่งประเด็นหลักของการวิเคราะห์ได้แก่ การวิเคราะห์งบการเงิน การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินและการประเมินราคาหลักทรัพย์ การวิเคราะห์โดยใช้งบการเงินของบริษัทจะยังเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้ก็ต่อเมื่อผู้วิเคราะห์ได้เข้าใจถึงลักษณะโครงสร้างและข้อจำกัดในการใช้งบการเงินนั้นๆ ซึ่งผู้ใช้ควรตีความผลลัพธ์ที่ได้

จากการคำนวณด้วยการเอาข้อมูลต่างๆ ในงบการเงินมาคำนวณหาสัดส่วนและอัตราส่วนเปรียบเทียบกันในแต่ละช่วงเวลาและเปรียบเทียบกับธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันแล้วตีความเพื่อหาคำตอบต่างๆ ที่ต้องการและนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม]

1. ความหมายและความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นแนวคิดขององค์กรในการดำเนินกิจกรรม การวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการ และการดำเนินการที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อสังคมในหลายองค์กรนั้นอาจเป็นการตั้งเงื่อนไขให้กับผู้มีส่วนได้เสียอันหมายถึง ลูกค้า คู่ค้า ผู้ลงทุน รัฐบาลและองค์การพัฒนาชุมชนร่วมกันดูแลรับผิดชอบสังคมด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งเดิมธุรกิจมักแสดงว่ามีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการคืนประโยชน์ให้กับสังคมในรูปแบบการบริจาคเพื่อสาธารณะกุศล **(สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน,2556 ; ออนไลน์)**

2. แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร องค์กรหรือบริษัทต่างๆ ได้ยึดแนวปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยดำเนินการเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มมากขึ้นและได้วางกรอบงานที่จะจัดทำรายงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ เพื่อเป็นรายงานประจำปีความรับผิดชอบต่อสังคมของตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่คำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและชุมชน รวมทั้งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ธุรกิจและเพื่อการพัฒนาร่วมกันอย่างเกื้อกูลกันและกันระหว่างธุรกิจและสังคมเพื่อความยั่งยืนต่อไป องค์กรที่พัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องมีลักษณะที่สำคัญในส่วนของการบริหารภายในที่ได้รับการจัดอันดับให้เป็นผู้นำด้านความยั่งยืนระดับสากล (พัชรี สาสะกุล ,2554) คุณสมบัติสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. การมีพันธสัญญาในการมุ่งสร้างคุณค่าด้านความยั่งยืน เป็นการแสดงความมุ่งมั่นที่จะสร้างคุณค่าขององค์กรตามแนวทางความยั่งยืนให้ผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งพันธสัญญาอาจปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายหรือค่านิยมที่สอดแทรกอยู่ในโครงสร้างและกระบวนขององค์กรการบริหารจัดการอย่างแท้จริง

2. ความโปร่งใสและการสื่อสาร เป็นความสามารถในพันธสัญญาให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบว่ามีการดำเนินการ มีความสำเร็จหรือต้องเปลี่ยนแปลง รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสในกระบวนการและวิธีการเหล่านั้นเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียเห็นการพัฒนาในทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

3. สินค้าและบริการที่ยั่งยืน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมสะท้อนว่าองค์กรมีการพัฒนากระบวนการภายในที่สอดคล้องกับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมจนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่สร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรและสังคมได้

4. การบูรณาการแนวปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมให้เข้าไปในแก่นของการดำเนินธุรกิจ เป็นการพิจารณาความยั่งยืนทั้งกระบวนการตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการทำลายทิ้ง

5. นวัตกรรม/การวิจัยและพัฒนา เป็นความพยายามที่จะปรับปรุงหรือพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและวิธีปฏิบัติต่างๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility : ISO 26000)

มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นมีวัตถุประสงค์ขององค์กรในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยองค์กรควรให้ความสำคัญกับหลักการทั้ง 7 ประการนี้ (สถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ,2559)

1.1 หลักการความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในสิ่งที่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากองค์กร โดยองค์กรควรยอมรับการตรวจสอบและพร้อมที่จะรับผิดชอบในผลการตรวจสอบนั้น

1.2 หลักการความโปร่งใส ผู้ประกอบการควรมีความโปร่งใสในการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมขององค์กรที่มีผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ควรเปิดเผยนโยบายการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน ถูกต้องและครบถ้วน

1.3 หลักการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม อยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ความยุติธรรมโดยคำนึงถึงคน สัตว์และสิ่งแวดล้อม ในการมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย ผู้ประกอบการควรมีการพัฒนาโครงสร้างธรรมมาภิบาล ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม

1.4 หลักการยอมรับถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย เคารพต่อผลประโยชน์และความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียสำนึกในสิทธิทางกฎหมายและผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมาย คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.5 หลักการเคารพต่อหลักนิติธรรม ควรยอมรับในการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมโดยผู้ประกอบการควรดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายและข้อกำหนดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมขององค์กรและอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายกับกฎข้อบังคับที่ออกด้วยอำนาจกฎหมาย นโยบาย กฎระเบียบและระเบียบปฏิบัติ

1.6 หลักการเคารพต่อแนวปฏิบัติสากล เคารพและยึดมั่นต่อแนวปฏิบัติสากลหลีกเลี่ยงการร่วมกับองค์กรอื่นในการดำเนินกิจกรรมที่ผิดต่อแนวปฏิบัติสากลและในสถานการณ์ที่ขัดกับแนวปฏิบัติสากล

1.7 หลักการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน องค์กรควรจัดการให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างถูกต้องและหลีกเลี่ยงสถานการณ์การที่ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในสถานการณ์ที่กฎหมายในประเทศหรือการดำเนินงานไม่ได้มีการปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างเหมาะสมให้ยึดถือหลักการเคารพต่อแนวปฏิบัติสากล

การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมตามแบบรายงานประจำปี 56-1 (Haron, Ismail and Yahya, 2007)

1. วัตถุประสงค์ของการจัดทำแบบรายงานประจำปี

1.1 การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมตามแบบรายงานประจำปี จัดทำขึ้นเพื่อให้บริษัทจดทะเบียนที่ต้องการเปิดเผยข้อมูลด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทในรายงานประจำปีได้ใช้เป็นแนวทางในการรายงานข้อมูลด้านความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกับข้อมูลด้านอื่นๆ ของบริษัท

1.2 ขอบเขตของข้อมูลด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทที่แนะนำให้รายงานตามกรอบการรายงาน

1.3 รูปแบบการรายงานสำหรับบริษัทที่จัดทำรายงานตามกรอบการรายงานมีจุดมุ่งหมายที่ให้บริษัทสามารถปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมให้ดียิ่งขึ้นในรอบปีต่อไปด้วยการรายงานเนื้อหา

ภายใต้หัวข้อที่กำหนดตามบรรทัดฐานเดียวกันและความสามารถในการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับปีก่อนหน้าของบริษัทและกับบริษัทอื่นๆ

หลักในการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อมูลด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ที่บริษัทเปิดเผยตามกรอบการรายงานนั้นครอบคลุมใน 10 หัวข้อ ได้แก่ (กนกกาญจน์ มาละวรรณา , 2555)

1. การกำกับดูแลกิจการที่ดี เป็นส่วนขยายเพิ่มเติมของหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียนในหมวดความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียเพิ่มเติมจากการได้รับการดูแลจากบริษัทตามสิทธิที่มีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. การประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม เป็นการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมของบริษัทที่มีต่อองค์กรอื่นทั้งหน่วยงานภาครัฐ หุ้นส่วนทางธุรกิจ คู่ค้า ผู้ส่งมอบ ผู้รับเหมา ลูกค้า คู่แข่งขัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดผลในทางที่ดีหรือในทางบวก โดยใช้ภาวะผู้นำผลักดันให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมในขอบเขตที่บริษัทสามารถดำเนินการ

3. การต่อต้านการทุจริต งานเป็นข้อปฏิบัติที่แสดงถึงการประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรมที่ถูกยกขึ้นมาให้เป็นหัวข้อหลัก เนื่องจากความรุนแรงของปัญหาได้ขยายวงกว้างจนกลายเป็นปัญหาระดับชาติ

4. การเคารพสิทธิมนุษยชน เป็นการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำแนกเป็นสองหมวดใหญ่ คือ หมวดสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

5. การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม เป็นเรื่องของนโยบายและข้อปฏิบัติที่เกี่ยวเนื่องกับงานได้ที่ดำเนินการภายในองค์กร โดยองค์กรหรือในนามขององค์กร

6. ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค เป็นความรับผิดชอบในตัวผลิตภัณฑ์และบริการที่บริษัทผลิตจำหน่ายหรือให้บริการแก่ผู้บริโภค ในการดำเนินกิจกรรมทางการตลาดที่เป็นธรรม การคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัย การบริโภคที่ยั่งยืน การคุ้มครองข้อมูลและความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภค

7. การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม ตามกรอบการรายงานเป็นเรื่องที่ถูกผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยชุมชนและสังคมที่บริษัทเข้าร่วมพัฒนา ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการดำเนินงานเนื่องเพราะองค์กรต้องการเข้าร่วมพัฒนาในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีผลประโยชน์ร่วมกับชุมชน

8. การจัดการสิ่งแวดล้อม ของความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดจากการตัดสินใจและการดำเนินงานขององค์กรทั้งในแง่ของการใช้ทรัพยากร ถิ่นที่ตั้งของสถานประกอบการ มลภาวะและของเสีย รวมถึงผลกระทบจากการดำเนินงานต่อแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของพืชและสิ่งมีชีวิตต่างๆ

9. นวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการนำความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมาพัฒนาปรับใช้และคิดค้นให้เกิดนวัตกรรมทางธุรกิจที่สามารถสร้างประโยชน์ ขีดความสามารถทางการแข่งขัน ทั้งต่อธุรกิจและสังคมไปพร้อมๆ กัน

10. การจัดทำรายงานแห่งความยั่งยืน เป็นช่องทางการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานที่มากกว่ารายงานทางการเงิน ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ เป็นผู้ใช้ข้อมูล

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ปทุมพร หิรัญสาลี (2557) ได้ศึกษาการรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการใน 56-1 : กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขอบเขต รูปแบบ และปริมาณของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในสื่อแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี พร้อมทดสอบความแตกต่างของปริมาณและศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีปริมาณการรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมสูงที่สุดคือ กลุ่มทรัพยากร ต่ำที่สุดคือ กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร การทดสอบความแตกต่างระหว่างปัจจัยพบว่าปัจจัยที่มีความแตกต่างคือ ลักษณะการถือครองหุ้นประเทศผู้ก่อตั้งกิจการ และลักษณะของกิจการ ทางด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีเพียงปัจจัยเดียวคือ ชนิดของผู้ตรวจสอบบัญชี กนกกาญจน์ มาละวรรณา (2555) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านขนาดของบริษัท อายุของบริษัท โครงสร้างการเป็นเจ้าของ โครงสร้างกรรมการอิสระ โครงสร้างเงินทุน ความสามารถในการทำกำไร ประเภทสำนักงานสอบบัญชี และการรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14000 ผลการสรุปพบว่า บริษัทจดทะเบียนส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 39.57 มีระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับร้อยละ 70-79 โดยบริษัทมักจะมีการเปิดเผยข้อมูลด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม และการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ได้แก่ ขนาดของบริษัท โครงสร้างการเป็นเจ้าของ และการรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14000

ณิชวรรณ วิชัยดิษฐ (2555) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของบริษัท ผลสรุปพบว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับต่ำ โดยมีการเปิดเผยในเรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดีมากที่สุดปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม คือ ขนาดของบริษัท และประเภทอุตสาหกรรม โดยขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม และบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมแตกต่างกันมีระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยอื่นซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการทำกำไร โครงสร้างเงินทุน โครงสร้างของผู้ถือหุ้นต่างชาติ และอายุกิจการ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม

พัชรี สาสะกุล (2554) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของบริษัทต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะต่างๆ ของบริษัทกับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมในรายงานประจำปี ผลสรุปพบว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับน้อยมาก คุณลักษณะที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับน้อยมาก คุณลักษณะที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลความ

รับผิดชอบต่อสังคมจาการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ขนาดของบริษัทและประเภทผู้สอบบัญชี โดยทั้งสองคุณลักษณะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับกาเปิดเผยข้อมูลในแต่ละประเภทอุตสาหกรรมพบว่า บริษัทในแต่ละอุตสาหกรรมมีการเปิดเผยข้อมูลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบว่า กลุ่มทรัพยากร มีการเปิดเผยข้อมูลในระดับที่สูงกว่าประเภทอุตสาหกรรมอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญ

Haron, Ismail and Yahya (2007) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทในประเทศมาเลเซียโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาสาระทำแบบประเมินผล (Checklist) ลงบนกระดาษทำการ บันทึกจำนวนของระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม ผลสรุปพบว่าขนาดของบริษัทและโครงสร้างเงินทุนมีอิทธิพลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลเพื่อสังคม โดยที่ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม ในขณะที่โครงสร้างเงินทุนมีความสัมพันธ์ในเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Baliaoui and Karpik (1989) ในส่วนของประเภทอุตสาหกรรมนั้น จากการศึกษาไม่พบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของบริษัทประเภท High Profile และ Low Profile ที่มีระดับของการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมแต่อย่างใด

Elsayed (2006) ศึกษาการทดสอบผลกระทบของทรัพยากรที่มีอยู่และขนาดของบริษัทที่มีต่อการกำหนดเป้าหมายทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัท ผลการศึกษาพบว่าขนาดของบริษัทมีผลต่อผลการดำเนินงานเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และขนาดของบริษัทและทรัพยากรที่อยู่มีผลต่อกลยุทธ์การดำเนินงานของบริษัทที่ตอบสนองต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน ในส่วนของแปรควบคุมนั้น พบว่า มีเพียงอายุของกิจการซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และกลยุทธ์การดำเนินงานของบริษัทที่ตอบสนองต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลกระทบของอุตสาหกรรมก็มีผลต่อการดำเนินงานเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และกลยุทธ์การดำเนินงานของบริษัทที่ตอบสนองต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน

บทสรุป

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรเป็นการทำให้ธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมีสมดุลอยู่รวมกันได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการที่องค์กรให้ความสำคัญและดำเนินการในเรื่องของการเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น องค์กรต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ในการบริหารกิจการให้มีผลกำไรและเป็นที่ยอมรับของสาธารณชนรวมถึงสามารถขยายกิจการให้เจริญเติบโตในสังคมและชุมชนที่องค์กรดำเนินอยู่ในระยะยาว โดยที่การบัญชีสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นการบัญชีที่ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและสภาพแวดล้อมเป็นวิวัฒนาการทางการบัญชีแขนงหนึ่งที่นักบัญชีสมัยใหม่ได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อรายงานเกี่ยวกับต้นทุนและผลประโยชน์อันเกิดจากกิจกรรมขององค์กรที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณชนทั้งที่เป็นข้อมูลด้านการเงินและข้อมูลที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน ซึ่งการบัญชีสังคมและสิ่งแวดล้อมมีมาตรฐานกำหนดระบบที่ชัดเจน เหมาะสมจะมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยในการปรับปรุงระบบบัญชีได้ ซึ่งองค์กรสามารถบริหารจัดทำและ

นำเสนอต่อสาธารณชนได้จะทำให้ผู้บริหาร ผู้มีส่วนได้เสียตลอดจนผู้ถือหุ้นสามารถวางแผน วิเคราะห์และตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นประกอบกับองค์กรสามารถสะท้อนถึงจิตสำนึกที่มีต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนขององค์กรต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้อ่านจะได้รับประโยชน์ในการที่นำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการประกอบการพิจารณาในการจัดทำรายงานการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมทางการบัญชีและสามารถสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมไปยังผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างครบถ้วนพร้อมกับเป็นแนวทางในการจัดทำรายงานและการพัฒนากรอบหรือตัวชี้วัดในการวัดคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ให้มีความครอบคลุม และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยที่สำคัญเป็นการกระตุ้นให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย นักลงทุนผู้ที่สนใจ หรือสาธารณชนทั่วไปตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนกกาญจน์ มาละวรรณา (2555). **ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย**. การค้นคว้าแบบอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ณิชวรรณ วิชัยดิษฐ (2555) **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปทุมพร หิรัญสาลี (2557) **การรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการใน 56-1 : กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.**วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2557 มกราคม). รายงานความรับผิดชอบต่อสังคมตามแบบรายงานประจำปี 56-1 สืบค้นเมื่อวันจันทร์ที่ 2 พฤษภาคม 2559. ชื่อเว็บไซต์: http://www.prachachat.net/ news_detail.php?newsid=1390968370framework.pdf.

พัชรี สาสะกุล (2554) **ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของบริษัทต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2545).การวิเคราะห์หลักทรัพย์โดยใช้ปัจจัยพื้นฐาน. ส่วนสิ่งพิมพ์ ฝ่ายสื่อสารองค์กรตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

มารวย ผดุงสิทธิ์. (2548). ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). ฉบับที่ 1. สถาบันไทยพัฒน์. (2557 มกราคม). รายงานความรับผิดชอบต่อสังคมตามแบบรายงานประจำปี 56-1 สืบค้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ 1 พฤษภาคม 2559. ชื่อเว็บไซต์: http://www.virtualdepots.com/thaicsr/draft-iCSR-reporting-framework.pdf.

สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน (2556). ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร. สถาบันธุรกิจเพื่อสังคมตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. เลขหน้า 5-14.

สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม. (2551 กุมภาพันธ์). เข็มทิศธุรกิจเพื่อสังคม (2551). โรงพิมพ์ ไอคอนพรินติ้งเลขหน้า 10-26.

สถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2559). ความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคม. สืบค้นเมื่อวันอังคารที่ 3 พฤษภาคม 2559. ชื่อเว็บไซต์: http://www.thaicsr.com/2005/09/blog-post_112746387637126873.html

Haron, H., I. Ismail., and S. Yahya. 2007. "Factor Influencing Corporate Social Diclosure Practices In Malaysia." In Datuk Dr. Mohd Tap bin Salleb. (ed). **Corporate Social Responsibility**: Our First Look. 2nd ed. Malaysian Institute of Integrity , 58-87.

Elsayed, K. 2006. "Reexamining The Expected Effect of Available Resources and Firm Size on Firm Environmental Orientation: An Empirical Study of UK Firm. "Journal of Business Ethics 65: 297-308.

ความสัมพันธ์ระหว่างอันดับความน่าเชื่อถือ ขนาดของหุ้นกู้ หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิเรียกไถ่ถอนก่อนกำหนด กับต้นทุนของหนี้สิน: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

THE RELATIONSHIP BETWEEN CREDIT RATING, BOND ISSUE SIZE, CALLABLE BOND AND COST OF DEBT : A CASE STUDY OF THE LISTED COMPANIES ON THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริพร หมื่นหัสถ์

หลักสูตรการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

E-mail: siripond.mu@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง อันดับความน่าเชื่อถือ, ขนาดของหุ้นกู้, หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิเรียกไถ่ถอนคืนก่อนกำหนด กับต้นทุนของหนี้สิน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 1186 ตัวอย่างที่มีค่าผลตอบแทนของหุ้นกู้ กลุ่มตัวอย่างมาจากหุ้นกู้ทั้งหมด 56 หุ้นกู้ในตลาดตราสารหนี้ (Bond Electronic Exchange: BEX) ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยทำการศึกษาข้อมูลในงบการเงินระหว่างปีพ.ศ.2551-พ.ศ.2557 เป็นรายไตรมาส ครบทุกช่วงเวลา รวมระยะเวลา 7 ปี การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลทุยภูมิ โดยปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่อันดับความน่าเชื่อถือ, ขนาดของหุ้นกู้, หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิเรียกไถ่ถอนคืนก่อนครบกำหนด, ต้นทุนของหนี้สิน ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ผลจากการศึกษาพบว่า อันดับความน่าเชื่อถือมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

คำสำคัญ: อันดับความน่าเชื่อถือ, ขนาดของหุ้นกู้, หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิเรียกไถ่ถอนก่อนกำหนด, ต้นทุนของหนี้สิน

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the relationship between the bond credit rating (IGRADE), issue size (ISIZE), callable bond(CALL), and cost of debt. The total of 1186 representative observations are derived from a set of 56 bonds with reportable yield, issued in Bond Electronic Exchange: BEX, with financial data collected quarterly covering a time period of 7 years (2008-2014). Both Descriptive statistics and multiple regression analysis were used to analyze data. At the 95% confidence interval, the findings indicate that the cost

of debt has a significant relationship with credit rating, callable bonds, and issue size. Credit rating have a negative correlation with the cost of debt

KEYWORDS: credit rating, bond issue size, callable bond, cost of debt**.**

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบันตลาดตราสารหนี้ในประเทศไทยมีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง การระดมทุนจากการออกตราสารหนี้เป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น บริษัทเอกชนมีการออกขายหุ้นกู้ เพื่อเป็นช่องทางระดมทุนเพิ่มนอกจากการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2559) กล่าวว่า ตราสารหนี้เป็นการระดมทุนระยะยาวในประเทศที่จะเป็นรากฐาน ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินให้แก่การดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน เนื่องจากสามารถกระจายแหล่งระดมเงินทุนให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยผ่านตลาดทุนในรูปการขายหุ้นสามัญ และการออกขายหุ้นกู้ ให้แก่นักลงทุนภายในและต่างประเทศ บริษัทสามารถวางกลยุทธ์ด้านการจัดการบริหารต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากเดิมที่พึ่งพิงเงินทุนจากสถาบันการเงิน ในรูปเงินกู้โดยตรงเท่านั้น การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีการผันผวนเป็นระยะการซื้อขายหลักทรัพย์ย่อมเกิดความเสี่ยงตลอดเวลา ตราสารหนี้ที่ออกจำหน่ายในตลาดตราสารหนี้ (Bond Electronic Exchange: BEX) ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความเสี่ยงที่เกิดจากการลงทุนในตราสารหนี้ ความเสี่ยงในตราสารหนี้มีหลายประเภท โดยความเสี่ยงหลักมี 3 ประเภท ดังนี้ 1)ความเสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงราคาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในตลาด (Interest rate risk) เนื่องจากสภาวะอัตราดอกเบี้ยในตลาดเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งส่งผลต่ออัตราผลตอบแทนที่จะปรับไปในทิศทางเดียวกัน แต่จะแปรผกผันกับราคาหุ้นกู้ 2)ความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระหนี้ (credit risk หรือ default risk) เป็นความเสี่ยงที่ผู้ออกตราสารหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ทั้งดอกเบี้ยและเงินต้นได้ตามที่กำหนดไว้ โดยมีสาเหตุจากปัญหาภายในของบริษัท และ/หรือปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือปัจจัยอื่นๆ 3)ความเสี่ยงจากการขาดสภาพคล่อง (liquidity risk) การซื้อขายตราสารหนี้ในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีสภาพคล่องน้อย ปริมาณการซื้อขายไม่สูงมากนัก และอัตราการเปลี่ยนมือ ยังคงอยู่ในระดับต่ำ มีเพียงพันธบัตรรัฐบาลบางรุ่นที่มีปริมาณการซื้อขายจำนวนสูงมาก ดังนั้น ในกรณีที่นักลงทุนที่ซื้อหุ้นกู้ในตลาดแรกแล้ว และต้องการขายหุ้นกู้เมื่อยามจำเป็น อาจประสบกับปัญหาความไม่มีสภาพคล่องของหุ้นกู้ และอาจขายได้ในราคาที่ต่ำมาก (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2559) นักลงทุนที่ตัดสินใจลงทุนการในหุ้นกู้ย่อมมีความเสี่ยงสูง สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (2557) กล่าวว่า ระดับความเสี่ยงจะสัมพันธ์กับระดับผลตอบแทน หุ้นกู้ที่มีความเสี่ยงสูงมักให้ผลตอบแทนที่สูง(high risk, high expected return) ในทางกลับกัน หุ้นกู้ที่ให้ผลตอบแทนต่ำมักมีความเสี่ยงต่ำ ผู้ลงทุนจึงควรเลือกลงทุนในหุ้นกู้ที่เหมาะสมกับผลตอบแทนที่คาดหวังและระดับความเสี่ยงที่ผู้ลงทุนยอมรับได้ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์,2559)

หุ้นกู้หรือตราสารหนี้ภาคเอกชนที่ออกจำหน่ายตามกฎเกณฑ์ของสำนักงาน ก.ล.ต. หุ้นกู้ที่ออกเสนอขายต้องได้รับการจัดอันดับเครดิต หรือจัดอันดับความน่าเชื่อถือ(crediting rating) จากบริษัทจัดอันดับเครดิตในประเทศ สถาบันการจัดอันดับเครดิตในประเทศไทยมี 2 บริษัทคือ บริษัท ทริสเรทติ้ง จำกัด และบริษัท ฟิทช์ เรทติ้ง (ประเทศไทย) จำกัด ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย(2559) กล่าวว่าอันดับความน่าเชื่อถือเป็นเครื่องมือวัด

ความเสี่ยงด้านเครดิตของหุ้นกู้นี้ อันดับเครดิตเป็นค่าอ้างอิง ที่แสดงว่าผู้ออกหุ้นกู้ มีความเสี่ยงที่จะไม่สามารถชำระดอกเบี้ยและเงินต้นตามกำหนด โดยหุ้นกู้ที่มีอันดับเครดิตดีหรือสูง หมายความว่ามีความเสี่ยงที่จะไม่ชำระเงินตามกำหนดในระดับต่ำและมีความมั่นคงทางการเงินในระดับสูง และหุ้นกู้ที่มีอันดับความน่าเชื่อถือต่ำ มีความหมายในทางตรงข้าม มีความเสี่ยงที่จะชำระเงินตามกำหนดไม่ได้ ในระดับสูง เนื่องจากความมั่นคงทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนั้นต้นทุนของหนี้สิน (cost of debt) เป็นอัตราผลตอบแทนที่ต้องจ่ายให้แก่เจ้าหนี้จากการกู้ยืมเงินระยะยาว หรือการออกหุ้นกู้ การที่หุ้นกู้มีความเสี่ยงสูงย่อมส่งผลให้ต้นทุนของหนี้สินสูงขึ้นด้วยเช่นกัน

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอันดับความน่าเชื่อถือ ขนาดของหุ้นกู้ ตราสารหนี้ที่ผู้ออกมีสิทธิเรียกไถ่ถอนคืนก่อนครบกำหนด กับต้นทุนของหนี้สิน: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอันดับความน่าเชื่อถือ ขนาดของหุ้นกู้ หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิเรียกไถ่ถอนคืนก่อนกำหนด กับต้นทุนของหนี้สิน

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทบทวนตำราวิชาการ วารสาร บทความ เว็ปไซด์ ฐานข้อมูล และผลงานวิจัยในอดีตทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดต้นทุนของหนี้สิน (cost of debt) เป็นอัตราผลตอบแทนที่ต้องจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ จากการกู้ยืมเงินระยะยาว หรือการออกหุ้นกู้ จากงานวิจัยของ Anderson et al(2004); Jiang(2005); Pittman and Fortin(2004); Yang (2006). ได้มีการวัดค่าของต้นทุนของหนี้สิน โดยใช้ค่าของผลตอบแทนหุ้นกู้(yield) คำนวณได้ดังนี้

ผลตอบแทนหุ้นกู้ (yield) = มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดในอนาคต/ราคาของหุ้นกู้ (1)

ต้นทุนของหนี้สินตามแนวคิดของ Geile (2007) คือผลต่างระหว่างผลตอบแทนของหุ้นกู้เทียบกับผลตอบแทนของพันธบัตรหรือตั๋วเงินคลังที่มีระยะเวลาครบกำหนดเท่ากัน คำนวณได้ดังนี้

ผลตอบแทนของหุ้นกู้(yield)= ผลตอบแทนของหุ้นกู้เมื่อแรกจำหน่ายในปี t+1 – ผลตอบแทนของพันธบัตรหรือตั๋วเงินคลัง (treasury bill) ที่มีอายุครบกำหนดเท่ากัน (2)

ผลตอบแทนของหุ้นกู้(yield)ตามความหมายนี้เป็นผลตอบแทนของหุ้นกู้ในปีถัดไปจากปีแรกที่ออกจำหน่ายหุ้นกู้หักด้วยผลตอบแทนของพันธบัตรหรือตั๋วเงินคลัง (treasury bill) ที่มีอายุครบกำหนดเท่ากันกับหุ้นกู้

อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้(IGRADE) จากงานวิจัยของวนิดา จริยาวรเมท (2543) พบว่าอัตราดอกเบี้ยของตราสารหนี้มีความสัมพันธ์ในทิศทางผกผันกับอัตราผลตอบแทนของตราสารหนี้ และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของอนุชา อมาตยกุล (2558) พบว่าอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating) โดยเทียบกับอันดับความน่าเชื่อถือ AAA ทุกระดับความน่าเชื่อมีทิศทางความสัมพันธ์ผกผันกับส่วนต่างของอัตราผลตอบแทนของตราสารหนี้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Geile(2007) พบว่า ตัวบ่งชี้วัดอันดับความน่าเชื่อถือมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson et al(2004); Jiang(2005); Pittman and Fortin(2004); Yang (2006); Geile (2007); Mansi et al(2012); and Shen et al(2013).

ขนาดของหุ้นกู้(ISIZE) จากงานวิจัยของ Geile(2007) ศึกษาขนาดของหุ้นกู้กับอัตราผลตอบแทนพันธบัตรพบว่า ขนาดของหุ้นกู้ยิ่งมีค่าสูงจะมีค่าต้นทุนของหนี้สินสูง เพราะหุ้นกู้นั้นมีความเสี่ยงสูง สอดคล้องกับการศึกษาของ Anderson et al(2004); Jiang(2005); Pittman and Fortin(2004); and Yang (2006).

ตราสารหนี้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนด(CALL) จากงานวิจัยของ Geile(2007) ศึกษาความสัมพันธ์หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดกับต้นทุนของหนี้สินพบว่า หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดจะมีต้นทุนของหนี้สินที่สูงขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Anderson et al(2004); Jiang(2005); Pittman and Fortin(2004); Yang (2006)

งานวิจัยก่อนหน้ามีการบันทึกถึงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างอันดับความน่าเชื่อถือ ขนาดของหุ้นกู้ หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดและต้นทุนของหนี้สิน Anderson et al(2004); Jiang(2005); Pittman and Fortin(2004); Yang (2006); Geile (2007). ในที่นี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดต้นทุนของหนี้สินของGeile (2007) มาเป็นแนวทางในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้

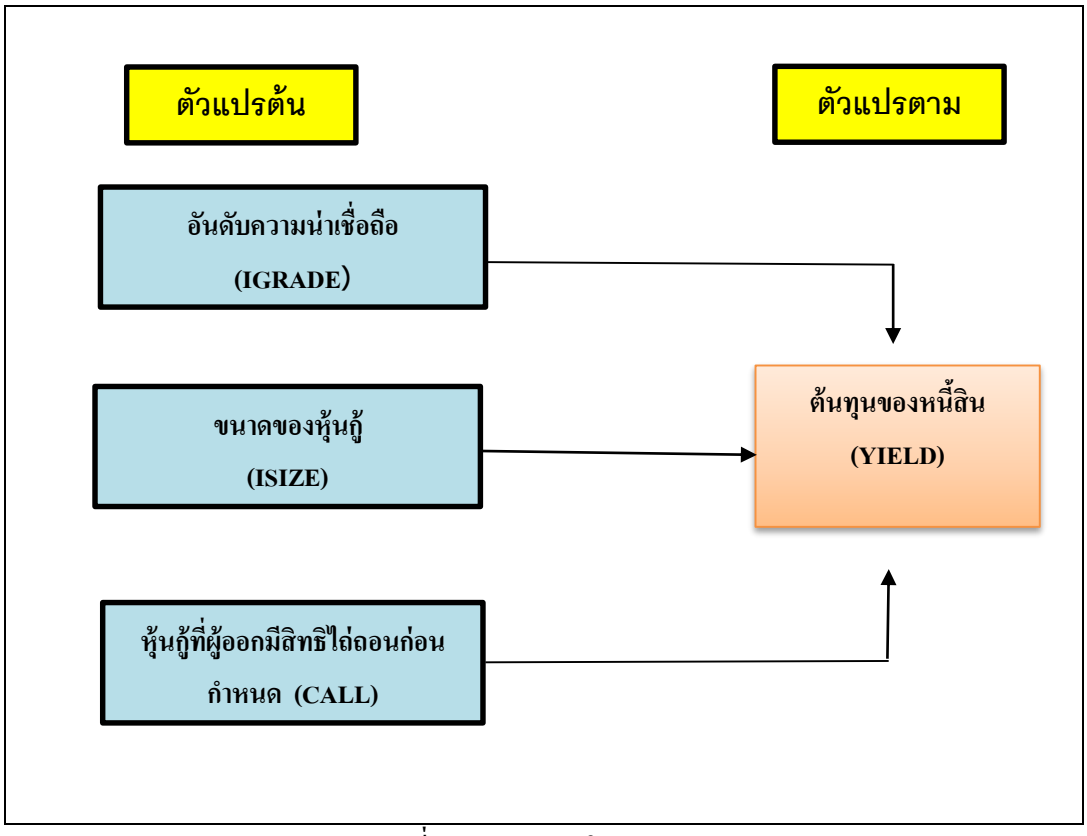

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐาน

H1: อันดับความน่าเชื่อถือมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

H2: ขนาดของหุ้นกู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของหนี้สิน

H3: หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเป็นเชิงปริมาณ (quantitative method) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ(secondary data) โดยเป็นการวิจัยเหตุผลเชิงนิรนัย(deductive seasoning) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่ออธิบายเหตุผลและทดสอบทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว ทั้งในส่วนของตัวแปรอิสระ (independent variable) และตัวแปรตาม (dependent variable)

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีการออกจำหน่ายตราสารหนี้ภาคเอกชน ในระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2557 เป็นรายไตรมาส จำนวน 56 หุ้นกู้ 9 บริษัท และงบการเงิน ทั้ง 7 ปีของแต่ละหุ้นกู้ ตัวอย่างทั้งหมด 1568 ตัวอย่าง ซึ่งมีเพียง 1186 ตัวอย่างที่มีค่าผลตอบแทนหุ้นกู้(yield) โดยมีหุ้นกู้บางหุ้นกู้ออกจำหน่ายในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2557 จึงทำให้หุ้นกู้บางส่วนมีค่าผลตอบแทนหุ้นกู้(yield)ไม่ครบจำนวน 7 ปี และไม่รวมบริษัทที่มีข้อมูลงบการเงินไม่ครบตั้งแต่ปี 2551-2557

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (independent variable) ประกอบด้วย

อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้(crediting rating: IGRADE) ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแปรตามผลการวิจัยในอดีตที่เชื่อถือได้พบว่าอันดับความน่าเชื่อถือมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson et al(2004); Jiang(2005); Pittman and Fortin(2004); Yang (2006); Geile (2007); Mansi et al(2012)

ขนาดของหุ้นกู้(bond issue size: ISIZE) ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแปรตามผลการวิจัยในอดีตที่เชื่อถือได้พบว่าขนาดของของหุ้นกู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของหนี้สิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jiang (2005); Geile(2007); and Mansi et al, (2012).

หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนด(callable bond: CALL) ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแปรตามผลการวิจัยในอดีตที่เชื่อถือได้พบว่าหุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson et al(2004); Jiang(2005); Pittman and Fortin(2004); Yang (2006); Geile (2007); and Shen et al(2013).

ตัวแปรตาม (dependent variable) ได้แก่ **ต้นทุนของหนี้สิน**(cost of debt) คือผลต่างระหว่างผลตอบแทนของหุ้นกู้เทียบกับผลตอบแทนของตั๋วเงินคลังหรือพันธบัตรรัฐบาลที่มีระยะเวลาครบกำหนดเท่ากัน

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็น แบบบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลของหุ้นกู้ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ระหว่างปี พ.ศ.2551 – พ.ศ.2557 เป็นรายไตรมาส โดยเกณฑ์การให้คะแนน คือ

ตารางที่ 1 การวัดค่าของตัวแปร

ตัวแปรที่สนใจศึกษา	สัญลักษณ์	การวัดค่า	สัญลักษณ์ที่คาดหวัง
ต้นทุนของหนี้สิน	**YIELD**	ผลตอบแทนของหุ้นกู้เมื่อแรกจำหน่ายในปี t+1 – ผลตอบแทนของตั๋วเงินคลัง (treasury bill) หรือพันธบัตรรัฐบาลที่มีอายุครบกำหนดเท่ากัน	
ขนาดของหุ้นกู้	**ISIZE**	เงินที่ได้รับเมื่อแรกออกหุ้นกู้ในช่วงเวลา(first bond issue proceeds) / สินทรัพย์รวมของผู้ออกหุ้นกู้ในช่วงเวลา t	+
อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้	**IGRADE**	ถ้าผู้ออกหุ้นกู้ มีเครดิตเรทติ้ง BBB มีค่าเท่ากับ 1, A-ค่าเท่ากับ 2, ,A ค่าเท่ากับ 3, ,A+ค่าเท่ากับ4, AA- ค่าเท่ากับ 5, AAค่าเท่ากับ6, AA+ค่าเท่ากับ7, AAAค่าเท่ากับ8 หากเครดิตเรทติ้งน้อยกว่า BBB ให้มีค่าเท่ากับ 0	-
หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนด	**CALL**	จำนวนปีจนกว่าจะสามารถเรียกหุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดของหุ้นกู้ / ระยะเวลาครบกำหนดชำระของหุ้นกู้	-

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหุ้นกู้ที่ออกจำหน่ายในตลาดตราสารหนี้ (Bond Electronic Exchange: BEX) ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และงบการเงิน แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และรายงานประจำปี (Annual Report) ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2557 เป็นรายไตรมาส รวมทั้งสิ้น 7 ปี

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาประมวลผลคำนวณหาค่าสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อหาค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (maximum) และค่าต่ำสุด (minimum) และสถิติเชิงอนุมานโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น ตัวแปรตามและทดสอบสมมติฐาน ณ ระดับนัยสาคัญที่ 0.05

5. สรุปผลการวิจัย

ผลคำนวณหาค่าสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อหาค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (maximum) และค่าต่ำสุด (minimum) ผลการวิจัยสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

Variable	Observations	min	max	Mean	Std. deviation
YIELD	1186	-1.5	2.55	0.791	0.729
IGRADE	1186	1	8	6.067	2.254
ISIZE	1186	0	1	0.040	0.197
CALL	1186	0.09	1	0.833	0.286

ตารางที่ 2 แสดงสถิติเชิงพรรณนาสำหรับตัวแปร ต้นทุนของหนี้สินคือค่าเฉลี่ยของผลต่างระหว่างผลตอบแทนของหุ้นกู้กับผลตอบแทนของพันธบัตรหรือตั๋วเงินคลังที่มีอายุครบกำหนดเท่ากัน(yield) มีค่าต่ำสุด -1.5 เปอร์เซ็นต์ ค่าสูงสุด 2.55 เปอร์เซ็นต์ และค่าเฉลี่ย 0.791 เปอร์เซ็นต์ อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้ (IGRADE)มีมีค่าต่ำสุด 1 ค่าสูงสุด 8 และค่าเฉลี่ย 6.067 แสดงว่าหุ้นกู้มีอันดับความน่าเชื่อถือโดยเฉลี่ยที่ AA ถึง AA+ ขนาดของหุ้นกู้ (ISIZE) แสดงถึงเงินที่ได้รับเมื่อแรกออกหุ้นกู้(first bond issue proceeds) ต่อสินทรัพย์รวมของผู้ออกหุ้นกู้ในช่วงเวลาเดียวกันมีค่าเฉลี่ยที่ 4 เปอร์เซ็นต์ หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนด(CALL) แสดงถึงจำนวนปีที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดต่อระยะเวลาครบกำหนดชำระของหุ้นกู้ มีค่าเฉลี่ย 83.3 เปอร์เซ็นต์

การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น ตัวแปรตามและทดสอบสมมติฐาน ณ ระดับนัยสาคัญที่ 0.05 และผลการคำนวณจากการแก้ไขปัญหา Autocorrelation โดยการเพิ่ม AR(1) ได้สมการดังนี้

$$\mathbf{YIELD = 4.755 - 0.199IGRADE + 0.293ISIZE - 0.059CALL}$$

(4.838) (-9.265)* (4.838) (-4.838)

ค่าสถิติของการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและทดสอบสมมติฐาน แสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าสถิติของการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปร Variable	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์Coefficient	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าสัมประสิทธิ์Std. Error	ค่าสถิติทดสอบ t-test	ระดับนัยสำคัญ* Prob.
Constant	4.755	0.983	4.838	0.0001
IGRADE	-0.199*	0.022	-9.265	0.0001
ISIZE	0.293	0.828	0.353	0.7239
CALL	-0.059	0.073	-0.807	0.4199

n = 1186, R^2 = 0.915, F = 929.616, Sig. = 0.0000, Durbin Watson =1.966 * มีนัยสำคัญที่ 0.05

ตารางที่ 3 จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เมื่อทดสอบความมีนัยสำคัญ (Overall Significance) ของแบบจำลองได้ค่า F-statistic จากการคำนวณเท่ากับ 929.616 และค่า Sig. ของ F-statistic เท่ากับ 0.0001 น้อยกว่า 0.05 แสดงว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวในแบบจำลองมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือ ต้นทุนของหนี้สิน จากสมการพบว่ามีค่า R^2 เท่ากับ 0.915 แสดงว่าตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ ต้นทุนของหนี้สิน(Yield) ได้ร้อยละ 91.50

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับค่าพารามิเตอร์ในสมการถดถอยเชิงซ้อน โดยพิจารณาจากการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ (ค่า Sig. ของ T-test) ในสมการ พบว่าค่า Sig. ของค่า Constant มีค่าเท่ากับ 0.0001 ขณะที่ค่า Sig. ทางด้านการทดสอบค่าความผิดพลาด พบว่า**การทดสอบความเป็นอิสระของค่าความคลาดเคลื่อน (Autocorrelation)**โดยการทดสอบเดอร์บิน-วัตสัน (Durbin Watson) มีค่าเท่ากับ 1.966 แสดงให้เห็นว่าไม่เกิดปัญหาAutocorrelation หรือตัวคลาดเคลื่อนในแต่ละช่วงเวลามีความสัมพันธ์กันทั้งทางบวกและทางลบ **การตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูล (Outlier)** จากค่า Cook's distance ของ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ อยู่ระหว่าง 0 –0.0532 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 1 ไม่มีความผิดปกติของข้อมูล **ตัวแปรตามและค่าความคลาดเคลื่อนเป็นตัวแปรที่มีการแจกแจงแบบปกติ (Test of Normality)** งานวิจัยนี้มีตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ทั้งหมด 1136 ตัวอย่าง ถือว่าตัวแปรตามและค่าความคลาดเคลื่อนเป็นตัวแปรที่มีการแจกแจงแบบปกติ ตามทฤษฎีแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง (Central Limit Theorem)ซึ่งระบุว่า เมื่อมีการเก็บตัวอย่างในจำนวนที่มากพอ การกระจายของค่าตัวอย่างดังกล่าวจะมีแนวโน้มใกล้เคียงกับการกระจายแบบธรรมชาติ(Normal Distribution) **ปัญหาตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน (Multicollinearity)** จากค่าสถิติ Tolerance ของตัวแปรมีค่าไม่ใกล้ศูนย์ 0 และ มีค่า Variance Inflation Factor มีค่าน้อยกว่า 10 ทุกตัว ตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity (IGRADE: Tolerance=0.305,VIF=3.274), (ISIZE: Tolerance=0.294,VIF=3.401), (CALL: Tolerance=0.407,VIF=2.458)

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับค่าพารามิเตอร์ในสมการถดถอยเชิงซ้อน ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ(p-value) 0.05 ได้แก่สมมติฐาน H1 อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้(IGRADE) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับส่วนต่างอัตราผลตอบแทนของหุ้นกู้ และปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ(p-value) 0.05 ได้แก่สมมติฐาน H2: ขนาดของหุ้นกู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของหนี้สิน H3: หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน โดยสามารถอธิบายค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรที่มีนัยสำคัญได้ดังนี้

H1 อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้(IGRADE) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สินกู้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.199 และมีเครื่องหมายนำหน้าค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ คือ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แสดงว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับต้นทุนของหนี้สิน โดยเมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่แล้ว อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 1 จะส่งผลให้ต้นทุนของหนี้สิน ลดลงร้อยละ 0.199 และสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้(coeff = -0.199, t-stat = -9.265, significant P-value 0.0001<0.05)

6. อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างอันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้ ขนาดของหุ้นกู้ หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนดกับต้นทุนของหนี้สิน ผลจากการศึกษาพบว่า อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน แสดงว่าหุ้นกู้ที่มีอันดับความน่าเชื่อถือที่ดีจะมีผลทำให้ต้นทุนของหนี้สินที่ลดลง ทางกลับกันหุ้นกู้ที่มีอันดับความน่าเชื่อถือที่ต่ำผู้ลงทุนที่ต้องการซื้อหุ้นกู้จึงมีความเสี่ยงสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา จริยาวรเมท (2543) พบว่าอัตราดอกเบี้ยของตราสารหนี้มีความสัมพันธ์ในทิศทางผกผันกับอัตราผลตอบแทนของตราสารหนี้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุชา อมาตยกุล (2558) พบว่าอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating) โดยเทียบกับอันดับความน่าเชื่อถือ AAA ทุกระดับความน่าเชื่อมีทิศทางความสัมพันธ์ผกผันกับส่วนต่างของอัตราผลตอบแทนของตราสารหนี้อย่างมีนัยสำคัญ ผลวิจัยที่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson et al(2004); Jiang(2005); Pittman and Fortin(2004); Yang (2006); Geile (2007); Mansi et al(2012); and Shen et al(2013).

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

การศึกษาครั้งนี้นักลงทุน หน่วยงานกำกับดูแล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการตัดสินใจลดความเสี่ยงให้ในการซื้อขายตราสารหนี้ และเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงวิธีการตราสารหนี้ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จากผลการวิจัย

อันดับความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้(IGRADE) มีความสัมพันธ์เชิงลบต่ออัตราผลตอบแทนหุ้นกู้ หุ้นกู้ที่มีอันดับความน่าเชื่อถือที่ดีจะมีผลทำให้ต้นทุนของหนี้สินที่ลดลง การที่กิจการมีอันดับเครดิตที่สูงย่อมได้รับความน่าเชื่อถือจากนักลงทุนในการที่จะได้รับคืนเงินต้นและดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนดชำระการลงทุนในหุ้นกู้นั้นจึงมีผลตอบแทนที่ไม่สูงมาก ผู้ลงทุนก็มียังความต้องการซื้อหุ้นกู้นั้น ทางกลับกันหุ้นกู้ที่มีอันดับความน่าเชื่อถือที่ต่ำผู้ลงทุนที่ต้องการซื้อหุ้นกู้จึงมีความเสี่ยงสูงขึ้น หุ้นกู้ที่ออกเสนอขายต้องได้รับการจัดอันดับเครดิต หรือจัดอันดับความน่าเชื่อถือ จากบริษัทจัดอันดับเครดิตในประเทศ ตามกฎเกณฑ์ของสำนักงาน ก.ล.ต. เพื่อเป็นข้อมูลที่สำคัญให้แก่นักลงทุน โดยเป็นเครื่องมือวัด ความเสี่ยงด้านเครดิตของหุ้นกู้นี้ อันดับเครดิตตั้งแต่ BBB ขึ้นไปจนถึง AAA ถือว่าหุ้นกู้ดังกล่าวอยู่ในระดับน่าลงทุน (Investment grade) ส่วนอันดับเครดิตที่ต่ำกว่า BBB ลงไป มักเป็นหุ้นกู้ในระดับที่ลงทุนเพื่อเก็งกำไร (Speculative) ดังนั้นนักลงทุนที่หลีกเลี่ยงความเสี่ยงควรตัดสินใจลงทุนในหุ้นกู้ที่มีอันดับเครดิตที่สูงกว่า BBB ขึ้นไปซึ่งอาจมีผลตอบแทนหุ้นกู้ต่ำ ส่วนนักลงทุนที่ต้องการผลตอบแทนสูงควรเลือกลงทุนในหุ้นกู้อันดับเครดิตที่ต่ำกว่า BBB ลงไป ที่มีผลตอบแทนหุ้นกู้สูงแต่จะมีความเสี่ยงที่สูงตามไปด้วย และต้นทุนของหนี้สินของผู้ออกจำหน่ายหุ้นกู้สูงตามไปด้วย

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยท่านอื่นอาจทำการศึกษาโดยใช้ตัวแปรอื่นๆเช่น งบกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน ผลตอบแทนจากการลงทุน ความสามารถในการทำกำไร ขนาดของสินทรัพย์ เป็นต้น เพื่อศึกษาว่าตัวแปรในงบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสดใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของหนี้สิน

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย

9. เอกสารอ้างอิง

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. 20 กันยายน 2559. **ตราสารหนี้ภาคเอกชน**[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.set.or.th

วนิดา จริยาวรเมท. 2543. "ปัจจัยกำหนดอัตราผลตอบแทนของตราสารหนี้." วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย. 20 กันยายน 2559. ตราสารหนี้ไทย [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.thaibond.com/.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. 15 กุมภาพันธ์ 2559. งบการเงิน [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.sec.or.th/.

อนุชา อมาตยกุล . 2558. "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อราคาของตราสารหนี้ในตลาดแรกโดยศึกษาจากส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย." วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงิน คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Anderson, Mansi and Reeb. 2004. "Board characteristics, accounting report integrity, and the cost of debt." **Journal of accounting and economics**. 37: 315-342.

Geile, A. L. 2007."Cash Flow Management And The Cost Of Debt." PhD. Thesis, Business administration, University of Arizona.

Jiang. 2005. "Beating earnings benchmarks and the cost of debt." working paper Michigan State University.

Mansi, S., W. Maxwell, and A. Znang. 2012. "Bankruptcy Prediction Models and the Cost of Debt." **Journal of Fixed Income**: 24-42.

Pittman and Fortin. 2004. "Auditor choice and the cost of debt capital for newly public firms." **Journal of Accounting and Economics**. 37: 113-136.

Shen, H. C., and Huang, L. Y. 2013. "Effects of earnings management on bank cost of debt." **Accounting and Finance**. 53: 265–300.

Yang, S. 2006. "Information quality and the cost of debt capital." PhD. Thesis, PhD. Thesis, Accounting and Finance , Hong Kong Polytechnic University.

Vasvari, F. P. 2012. "Discussion of Hedge commitments and agency costs of debt: evidence from interest rate protection covenants and accounting conservatism." **Review of Accounting Studies**.17: 739-748.

Wilkens, S., & Bethke, N. 2014. "Contingent Convertible (CoCo) Bonds: A First Empirical Assessment of Selected Pricing Models." **Financial Analysts Journal**.70: 59-77.

คุณภาพของงบการเงินภาครัฐกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

THE QUALITY OF PUBLIC SECTOR'S FINANCIAL STATEMENT AND THE AUDITOR'S OPINION FROM THE OFFICE OF THE AUDITOR GENERAL OF THAILAND

ประภาศรี จำเนียรเวทย์
นักศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: nok.prapasri@gmail.com
ดร.กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์
อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: Kanoksak008@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เกี่ยวกับคุณภาพของงบการเงินภาครัฐซึ่งถือเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญ เนื่องจากเป็นการแสดงถึงความมีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการทางการเงินของภาครัฐ ซึ่งเป็นเงินที่จัดเก็บภาษีอากรจากประชาชนการจัดทำงบการเงินต้องมีคุณภาพทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความเข้าใจได้ ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ด้านความเชื่อถือได้ และด้านการเปรียบเทียบได้ รวมถึงต้องมีการควบคุมการใช้จ่ายเงินให้มีความเหมาะสมและมีการป้องกันความผิดพลาดจึงต้องมีการจัดวางระบบการควบคุมภายในโดยใช้มาตรฐานการควบคุมภายในแนวทางปฏิบัติ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม สารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามและประเมินผลเมื่องบการเงินภาครัฐมีคุณภาพ และมีระบบการควบคุมภายในที่มีประสิทธิผล จะส่งผลให้การแสดงความเห็นของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินในฐานะผู้ตรวจสอบการรับจ่าย การเก็บรักษาและการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินเป็นแบบไม่มีเงื่อนไข แต่หากการแสดงความเห็นต่องบการเงินเป็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ การแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไข การแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้องหรือการไม่แสดงความเห็นรวมถึงการมีข้อสังเกตเพิ่มเติมจากการตรวจสอบ ในกรณีต่างๆ นั้นเป็นการส่งสัญญาณเตือนให้กับผู้ใช้งบการเงินไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือประชาชนให้ทราบว่าข้อมูลในงบการเงินมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และการบริหารจัดการทางการเงินของหน่วยงานภาครัฐมีประสิทธิภาพหรือไม่

คำสำคัญ: การบัญชีภาครัฐ การตรวจสอบงบการเงิน การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชี

ABSTRACT

This academic articles are about The quality of the financial statement of public sector is necessary and important because it demonstrates the effectiveness of the financial management of public money which is a collected tax from the people. The preparation of financial statements requires four aspects: understandability, relevance for decision making, reliability, and benchmarking also including the need to control spending and provide appropriate prevention of faults. In order to gain the aspects of preparation of the financial statement the standard system of internal control is required. The standard system of internal control comprises of a controlled environment, risk assessment, control activities, information and communication, and monitoring and evaluation. When the financial statement of public sector has quality and has an effective internal control system the opinion of the Office of the Auditor General of Thailand as an auditor responsible for auditing retention and spending of money and property is unqualified opinion. However, if an opinion on the financial statements is changed to qualified opinion, adverse opinion, or disclaimer opinion including the significant matter from the auditing in such cases, it is a warning to users of financial statements, whether as a legislature, the executive or the public that how much the reliability financial statement has and the financial management of government agencies is effective or not.

KEYWORDS : The Government Accounting, Financial statement Audit, The opinion of the auditor

บทนำ

บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) คือ การกำหนดกฎ ระเบียบและมาตรการต่าง ๆ เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงินแผ่นดินให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และมติคณะรัฐมนตรี เป็นไปโดยประหยัด มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เกิดความรัดกุม และคุ้มค่า เช่น ระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2544 ระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยวินัยทางงบประมาณและการคลัง พ.ศ. 2544 เป็นต้น ซึ่งการตรวจสอบของ สตง. มีหลายด้าน ได้แก่ การตรวจสอบบัญชีหรืองบการเงิน การตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบการดำเนินงาน การตรวจสอบการจัดเก็บรายได้ และการตรวจสอบสืบสวน

วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบการเงินภาครัฐมีขอบเขตที่กว้างกว่าการแสดงความเห็นว่างบการเงินได้จัดทำขึ้นมีสาระสำคัญตามแม่บทการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้องหรือไม่ และอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบหรือภาระผูกพันสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเกิดจากกฎหมายระเบียบข้อบังคับและมติคณะรัฐมนตรีข้อกำหนดตามนโยบายรัฐบาลหรือมติของฝ่ายนิติบัญญัติทำให้การตรวจสอบการเงินภาครัฐมีวัตถุประสงค์ที่เพิ่มขึ้นรวมถึงความรับผิดชอบในการตรวจสอบและการรายงานเช่นการรายงานว่าผู้ตรวจสอบพบการไม่ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ โดยครอบคลุมถึงระเบียบ วิธีการงบประมาณและภาระรับผิดชอบในหน้าที่และ/หรือการรายงานเกี่ยวกับประสิทธิผลของการควบคุมภายในอย่างไรก็ตามแม้ว่าจะไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่เพิ่มขึ้นนี้ไว้แต่สาธารณชนอาจคาดหวังให้ผู้ตรวจสอบรายงานเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่

ที่ตรวจพบในระหว่างการตรวจสอบหรือรายงานเกี่ยวกับประสิทธิผลของการควบคุมภายในเมื่อการตรวจสอบเป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีรายงานของผู้สอบบัญชีในรูปแบบเดียวกันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือทั้งในภาครัฐและประชาคมโลกซึ่งส่วนใหญ่หน่วยงานภาครัฐจะมีฝ่ายนิติบัญญัติและหน่วยงานกำกับดูแลเป็นหน่วยงานหลักที่ใช้งบการเงินเนื่องจากฝ่ายนิติบัญญัติเป็นตัวแทนของประชาชนดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประชาชนเป็นผู้ใช้งบการเงินที่สำคัญที่สุด

บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินภาครัฐ และมาตรฐานการควบคุมภายในที่หน่วยงานภาครัฐต้องถือปฏิบัติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงความเห็นต่องบการเงินในลักษณะต่างๆ ของผู้สอบบัญชี สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน รวมถึงแนวทางในการพิจารณาการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีด้วย

ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

หลักการและนโยบายบัญชีสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ฉบับที่ 2 ซึ่งกำหนดขึ้นโดยหลักเกณฑ์พื้นฐานจากมาตรฐานการบัญชีภาครัฐระหว่างประเทศ (International Public Sector Accounting Standards หรือ IPSAS) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานเดียวกันกับการกำหนดมาตรฐานการบัญชีของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐใช้เป็นแนวทางในการกำหนดระบบบัญชีและจัดทำงบการเงิน เพื่อวัตถุประสงค์ทั่วไปตามเกณฑ์คงค้างได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นไปในกรอบมาตรฐานเดียวกัน โดยหน่วยงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยงานที่จะต้องเสนอรายงานและจัดทำงบการเงินเพื่อจัดทำรายงานการเงินของแผ่นดินในภาพรวมได้แก่ หน่วยงานทั้งหมดที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล รวมทั้งหน่วยงานที่ดำเนินงานโดยใช้เงินทั้งหมดหรือเงินส่วนใหญ่จากเงินงบประมาณ โดยงบการเงินที่จัดทำขึ้นจะต้องเป็นงบการเงินที่รวมเงินทุกประเภทและรวมทุกหน่วยงานย่อยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานภาครัฐนั้น ซึ่งมีรูปแบบของงบการเงินตามแนวปฏิบัติทางบัญชี และมาตรฐานการบัญชีภาครัฐ ฉบับที่ 1 เรื่อง การนำเสนองบการเงิน (กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง, 2546)

ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน

ลักษณะเชิงคุณภาพ หมายถึง คุณสมบัติที่ทำให้ข้อมูลในงบการเงินมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินประกอบด้วย

1. ความเข้าใจได้

ข้อมูลในงบการเงินต้องสามารถเข้าใจได้ในทันทีที่ผู้ใช้งบการเงินใช้ข้อมูลดังกล่าว ข้อมูลที่ซับซ้อนแต่ถ้าเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจก็ไม่ควรละเว้นที่จะแสดงในงบการเงินจึงต้องมีข้อสมมติว่าผู้ใช้งบการเงินมีความรู้ตามควรเกี่ยวกับกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและการบัญชี

2. ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ข้อมูลที่มีประโยชน์ต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงินข้อมูลจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจได้เมื่อข้อมูลนั้นช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบันและอนาคตรวมทั้งช่วยยืนยันหรือชี้ข้อผิดพลาดของผลการประเมินที่ผ่านมาของผู้ใช้งบการเงินได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูล

และความมีนัยสำคัญของข้อมูลนั้น โดยให้พิจารณาว่า หากละเว้นไม่เปิดเผยหรือเปิดเผยผิดพลาดจะมีผลทำให้งบการเงินผิดไปจากความเป็นจริงและมีผลกระทบต่อการตัดสินใจและการวิเคราะห์ของผู้ใช้งบการเงิน

3. ความเชื่อถือได้

ข้อมูลในงบการเงินที่เชื่อถือได้ต้องมีความครบถ้วนภายใต้ข้อจำกัดของความมีนัยสำคัญและต้นทุนในการจัดทำการไม่แสดงรายการบางรายการอาจทำให้ข้อมูลมีความผิดพลาดหรือจะทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจผิด

4. การเปรียบเทียบกันได้

ผู้ใช้งบการเงินต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินของหน่วยงานในรอบระยะเวลาต่างกันเพื่อและต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินระหว่างหน่วยงานเพื่อประเมินฐานะการเงินผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงิน ดังนั้นการวัดมูลค่าและการแสดงผลกระทบทางการเงินของรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจึงจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

ระบบการควบคุมภายในของหน่วยงานของรัฐ

มาตรฐานการควบคุมภายในตามระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2544 ได้จัดทำจากผลการตรวจสอบและประสบการณ์การตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมภายใน ดังนี้ (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2544)

1. การควบคุมภายในเป็นส่วนประกอบที่แทรกอยู่ในการปฏิบัติงานตามปกติ

การควบคุมภายในเป็นสิ่งที่ต้องกระทำอย่างเป็นขั้นตอนมิใช่เป็นผลสุดท้ายของการกระทำแต่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและแทรกอยู่ในการปฏิบัติงานตามปกติของหน่วยรับตรวจ ฝ่ายบริหารจึงควรนำการควบคุมภายในมาใช้โดยรวมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารงาน

2. การควบคุมภายในเกิดขึ้นได้โดยบุคลากรของหน่วยรับตรวจ

บุคลากรทุกระดับของหน่วยรับตรวจเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำให้มีการควบคุมภายในเกิดขึ้นในหน่วยรับตรวจ ฝ่ายบริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดี โดยการกำหนดวัตถุประสงค์การวางกลไกการควบคุมและการกำหนดกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการติดตามผลการควบคุมภายในส่วนบุคลากรอื่นของหน่วยรับตรวจรับผิดชอบต่อการปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่กำหนดขึ้น

3. การควบคุมภายในให้ความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

แม้ว่าการควบคุมภายในจะออกแบบไว้ดีเพียงใดก็ตามก็ไม่สามารถให้ความมั่นใจว่าจะทำให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากมีข้อจำกัดจากปัจจัยอื่นซึ่งมีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยรับตรวจ เช่น การใช้ดุลยพินิจผิดพลาด การปฏิบัติผิดกฎหมายระเบียบและกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกันว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการควบคุมภายในจะคุ้มค่ากับต้นทุนที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน

1. เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการดำเนินงาน (Operation Objectives) ได้แก่การปฏิบัติงานและการใช้ทรัพยากรของหน่วยรับตรวจให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งรวมถึง

การดูแลรักษาทรัพย์สินการป้องกันหรือลดความผิดพลาดความเสียหายการรั่วไหลการสิ้นเปลืองหรือการทุจริตในหน่วยรับตรวจ

2.เพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ของการรายงานทางการเงิน (Financial Reporting Objectives) ได้แก่ การจัดทำรายงานทางการเงินที่ใช้ภายในและภายนอกหน่วยรับตรวจให้เป็นไปอย่างถูกต้องเชื่อถือได้และทันเวลา

3. เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง (Compliance Objectives) ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับหรือมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยรับตรวจรวมทั้งการปฏิบัติตามนโยบายและวิธีการปฏิบัติงานที่หน่วยรับตรวจได้กำหนดขึ้น

องค์ประกอบของมาตรฐานการควบคุมภายใน มี 5 ประการ คือ

1. สภาพแวดล้อมของการควบคุม

"สภาพแวดล้อมของการควบคุม" หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ซึ่งร่วมกันส่งผลให้มีการควบคุมขึ้นในหน่วยรับตรวจหรือทำให้การควบคุมที่มีอยู่ได้ผลดีขึ้นหรือในทางตรงข้ามสภาพแวดล้อมอาจทำให้การควบคุมย่อหย่อนลงได้

ผู้กำกับดูแลฝ่ายบริหารและบุคลากรของหน่วยรับตรวจต้องสร้างบรรยากาศของการควบคุมเพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการควบคุมภายใน โดยส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนเกิดจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงานในความรับผิดชอบ และตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการควบคุมภายในรวมทั้งดำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของการควบคุมที่ดี

2. **การประเมินความเสี่ยง**

"การประเมินความเสี่ยง" หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการระบุและการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยรับตรวจรวมทั้งการกำหนดแนวทางที่จำเป็นต้องใช้ในการควบคุมความเสี่ยงหรือการบริหารความเสี่ยง

ฝ่ายบริหารต้องประเมินความเสี่ยงทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยรับตรวจอย่างเพียงพอและเหมาะสม

3.**กิจกรรมการควบคุม**

"กิจกรรมการควบคุม" หมายถึง นโยบายและวิธีการต่างๆ ที่ฝ่ายบริหารกำหนดให้บุคลากรปฏิบัติเพื่อลดหรือควบคุมความเสี่ยงและได้รับการสนองตอบโดยมีการปฏิบัติตาม

ฝ่ายบริหารต้องจัดให้มีกิจกรรมการควบคุมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อป้องกันหรือลดความเสียหายความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น และให้สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน

4.**สารสนเทศและการสื่อสาร**

"สารสนเทศ" หมายถึง ข้อมูลข่าวสารทางการเงินและข้อมูลข่าวสารอื่นๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานไม่ว่าเป็นข้อมูลจากแหล่งภายในหรือภายนอก

ฝ่ายบริหารต้องจัดให้มีสารสนเทศอย่างเพียงพอและสื่อสารให้ฝ่ายบริหารและบุคลากรอื่นๆ ที่เหมาะสมทั้งภายในและภายนอก จำเป็นต้องใช้สารสนเทศนั้นในรูปแบบที่เหมาะสมและทันเวลา

5. การติดตามประเมินผล

"การติดตามประเมินผล" หมายถึง กระบวนการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานและประเมินประสิทธิผลของการควบคุมภายในที่วางไว้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งแยกเป็นการประเมินการควบคุมด้วยตนเอง (Control Self Assessment) เช่น การประเมินการควบคุมโดยกลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในส่วนงานนั้นๆ และการประเมินการควบคุมอย่างเป็นอิสระ (Independent Assessment) เช่น การประเมินโดยผู้ตรวจสอบภายใน การประเมินผลการควบคุมภายในโดยผู้ตรวจสอบภายนอก เป็นต้น

ฝ่ายบริหารต้องจัดให้มีการติดตามประเมินผลในระหว่างการปฏิบัติงานและการประเมินผลเป็นรายครั้งอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อให้ความมั่นใจว่าระบบการควบคุมภายในที่วางไว้เพียงพอเหมาะสมมีประสิทธิภาพและมีการปฏิบัติจริง ข้อตรวจพบจากการตรวจสอบได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างเหมาะสมและทันเวลา และการควบคุมภายในได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

รายงานการตรวจสอบงบการเงินของหน่วยงานภาครัฐ

รูปแบบการแสดงความเห็นในการรายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีการจัดทำเป็นรายงานของผู้สอบบัญชีเหมือนกับภาคเอกชน โดยการแสดงความเห็นในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตามผลการตรวจสอบ ดังนี้ (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2557)

1. การแสดงความเห็นอย่างไม่มีเงื่อนไขเมื่อผู้ตรวจสอบเห็นว่างบการเงินที่ตรวจสอบมีความถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐและมีการเปิดเผยข้อมูลและรายการอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

2. การแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป

2.1 การแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขผู้ตรวจสอบจะแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไข ในกรณีต่างๆ ดังนี้

2.1.1 ผู้ตรวจสอบได้รับหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมอย่างเพียงพอให้สรุปได้ว่าแต่ละรายการหรือผลรวมหลายรายการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแต่ไม่แผ่กระจายไปยังงบการเงิน หรือ

2.1.2 ผู้ตรวจสอบไม่สามารถหาหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมอย่างเพียงพอเพื่อเป็นหลักฐานสนับสนุนการแสดงความเห็น แต่ผู้ตรวจสอบสรุปว่ามีความเป็นไปได้ที่การแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงซึ่งตรวจไม่พบ (ถ้ามี) จะส่งผลกระทบอันเป็นสาระสำคัญแต่ไม่แผ่กระจายไปยังงบการเงิน

2.2 การแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้องเมื่อผู้ตรวจสอบได้รับหลักฐานการตรวจสอบที่เหมาะสมอย่างเพียงพอให้สรุปได้ว่าแต่ละรายการหรือผลรวมหลายรายการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญและแผ่กระจายไปยังงบการเงิน

2.3 การไม่แสดงความเห็นในกรณีต่างๆ ดังนี้

2.3.1 เมื่อผู้ตรวจสอบไม่สามารถหาหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมอย่างเพียงพอเพื่อเป็นหลักฐานสนับสนุนการแสดงความเห็นและผู้ตรวจสอบสรุปว่ามีความเป็นไปได้ที่การแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงซึ่งตรวจไม่พบ (ถ้ามี) จะส่งผลกระทบอันเป็นสาระสำคัญและแผ่กระจายไปยังงบการเงิน หรือ

2.3.2 เมื่อผู้ตรวจสอบสรุปว่า ถึงแม้จะได้รับหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมอย่างเพียงพอสำหรับความไม่แน่นอนแต่ละสถานการณ์ (ในกรณีที่มีความไม่แน่นอนหลายสถานการณ์ซึ่งเกิดขึ้นได้ยาก) ก็เป็นไปไม่ได้ที่จะแสดงความเห็นต่องบการเงิน เนื่องจากความไม่แน่นอนต่างๆ อาจมีความสัมพันธ์กัน และมีความเป็นไปได้ที่จะสะสมผลกระทบต่องบการเงินเพิ่มมากขึ้น

แนวทางพิจารณาการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชี

1. สถานการณ์หรือปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงความเห็นต่องบการเงิน

1.1 การแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ คือ ความแตกต่างระหว่างจำนวนเงิน การจัดประเภทรายการ การแสดงรายการ หรือการเปิดเผยของรายการที่แสดงในงบการเงินกับจำนวนเงิน การจัดประเภทรายการ การแสดงรายการหรือการเปิดเผยของรายการที่ถูกกำหนดให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐที่ถือปฏิบัติ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากความเหมาะสมของนโยบายการบัญชีที่เลือกใช้ ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานการบัญชีภาครัฐที่ถือปฏิบัติ หรืองบการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงินที่เกี่ยวข้องไม่ได้แสดงรายการและเหตุการณ์อันเป็นสาระสำคัญโดยถูกต้องตามที่ควร หรือความเหมาะสมหรือความเพียงพอของการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน อาจเกิดขึ้นในกรณีที่งบการเงินไม่ได้เปิดเผยข้อมูลทั้งหมดตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการบัญชีภาครัฐที่ถือปฏิบัติ หรืองบการเงินไม่ได้เปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้แสดงข้อมูลโดยถูกต้องตามที่ควร เป็นต้น

1.2 ลักษณะของการไม่สามารถหาหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมหรือเพียงพอ รวมถึงการถูกจำกัดขอบเขตการตรวจสอบ อาจเกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการตรวจสอบหรือเวลาการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี เช่น ผู้สอบบัญชีไม่สามารถเข้าสังเกตการณ์การตรวจนับสินค้าคงเหลือได้ หรือผู้สอบบัญชีพิจารณาว่าวิธีการตรวจสอบเนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ถ้าการควบคุมของหน่วยงานไม่มีประสิทธิผล หรือการถูกจำกัดขอบเขตโดยผู้บริหาร หรือผู้บริหารไม่อนุญาตให้ผู้สอบบัญชีส่งหนังสือยืนยันยอดคงเหลือของบัญชีแก่บุคคลภายนอก เป็นต้น

2. การพิจารณาความมีสาระสำคัญ

โดยทั่วไปการพิจารณาเรื่องความมีสาระสำคัญจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับดุลยพินิจของผู้ที่พิจารณาว่าเรื่องหรือเหตุการณ์นั้นมีเนื้อหาและความสำคัญมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบว่ามีผลกระทบอย่างไรกับเรื่องหรือเหตุการณ์โดยรวมทั้งหมด ในส่วนที่เกี่ยวกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีต่องบการเงิน การพิจารณาความมีสาระสำคัญมีแนวทาง ดังนี้

1) เป็นการพิจารณาโดยการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ใช้งบการเงินโดยทั่วไปโดยพิจารณาปัจจัยที่ผู้ใช้งบการเงินโดยทั่วไปให้ความสำคัญหรือสนใจ

2) เป็นการพิจารณารายการใดรายการหนึ่งเปรียบเทียบกับยอดรวมที่สำคัญของงบการเงินเพื่อดูอัตราส่วนที่เกิดขึ้นกับอัตราส่วนที่ผู้สอบบัญชียอมรับได้

3) ในบางสถานการณ์ระดับความมีสาระสำคัญของข้อผิดพลาดที่เกิด อาจไม่สำคัญเท่ากับความเชื่อถือได้และเหตุผลที่ผู้สอบบัญชียอมรับรายการนั้น เช่น การไม่ได้บันทึกรายการรายได้จำนวน 5 แสนบาท คิดเป็น 0.5% ของกำไรสุทธิ ในกรณีนี้หากพิจารณาในส่วนจำนวนเงินหรืออัตราส่วนอาจไม่มีสาระสำคัญ แต่หาก

พิจาณาในส่วนของความเชื่อถือได้ของรายการ อาจทำให้ผู้เกี่ยวข้องขาดความเชื่อถือเกี่ยวกับยอดรายได้ที่ปรากฏในงบการเงิน เนื่องจากไม่มั่นใจว่ายังจะมีรายการที่ไม่ได้บันทึกอีกหรือไม่

3. การพิจารณาการแผ่กระจาย

การแผ่กระจาย หมายถึง ผลกระทบจากเหตุการณ์ที่กำลังพิจารณามีผลกระทบต่องบการเงินในวงกว้าง และอาจมีลักษณะไม่จำกัดอยู่ที่เฉพาะบัญชีหรือรายการใดรายการหนึ่งในงบการเงิน หรือหากจำกัดแค่บางองค์ประกอบของงบการเงิน องค์ประกอบนั้นต้องมีสัดส่วนที่สำคัญอย่างมากต่องบการเงิน หรือหากเป็นเรื่องของการเปิดเผยข้อมูล ต้องเป็นเรื่องพื้นฐานที่มีผลต่อความเข้าใจในงบการเงินของผู้ใช้งบการเงิน ซึ่งจะไม่ถูกค้นพบเนื่องจากไม่สามารถหาหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมอย่างเพียงพอ ผลกระทบที่แผ่กระจายไปยังงบการเงินอยู่ในดุลยพินิจของผู้สอบบัญชี

แบบของการแสดงความเห็นต่องบการเงินที่เกี่ยวข้องกับความมีสาระสำคัญและการแผ่กระจายของผลกระทบของเรื่องหรือเหตุการณ์ที่มีต่องบการเงิน ซึ่งมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้แน่ชัดเกี่ยวกับการพิจารณาเรื่องความมีสาระสำคัญว่าเป็นอย่างไร แต่อาจพิจารณาระดับความมีสาระสำคัญได้ 3 ระดับ คือ

1. ไม่มีสาระสำคัญ เป็นกรณีที่พบสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ผิดปกติแต่ไม่มีความสำคัญหรือผลกระทบต่องบการเงินไม่แผ่กระจายจนถึงขั้นที่ผู้สอบบัญชีต้องเตือนผู้ใช้งบการเงิน

2. มีสาระสำคัญแต่ไม่แผ่กระจาย เป็นกรณีที่พบสถานการณ์หรือเหตุการณ์ผิดปกติที่มีสาระสำคัญแต่ผลกระทบต่องบการเงินไม่แผ่กระจาย ซึ่งผู้สอบบัญชีต้องแสดงความเห็นในเชิงเงื่อนไขเพื่อเตือนผู้ใช้งบการเงินให้ระมัดระวังการใช้ข้อมูลของรายการดังกล่าว

3. มีสาระสำคัญและแผ่กระจาย เป็นกรณีที่พบสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ผิดปกติอย่างมีสาระสำคัญและผลกระทบต่องบการเงินแผ่กระจายจนทำให้ผู้สอบบัญชีต้องรายงานความไม่ถูกต้องของงบการเงินหรือความไม่เชื่อมั่นอย่างมากจนอาจเกิดความเสียหายหากมีการใช้ข้อมูลดังกล่าว

ข้อสังเกตจากการตรวจสอบงบการเงิน

ผู้ตรวจสอบจะต้องใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีเพื่อสื่อสารข้อบกพร่องที่ตรวจพบและเห็นว่ามีความสำคัญเพียงพอที่จะได้รับความสนใจจากผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลและผู้บริหารของหน่วยรับตรวจ การพิจารณาการควบคุมภายในของหน่วยรับตรวจจะเป็นการพิจารณาการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำและการนำเสนองบการเงินเพื่อออกแบบวิธีการตรวจสอบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ แต่ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสดงความเห็นต่อประสิทธิผลของการควบคุมภายในของหน่วยรับตรวจ ซึ่งมีกระบวนการดังนี้ (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2557)

1. พิจารณาจากการปฏิบัติงานตรวจสอบว่าได้พบข้อบกพร่องที่มีนัยสำคัญหรือไม่

2. พิจารณาว่าข้อบกพร่องแต่ละข้อหรือข้อบกพร่องหลายข้อรวมกันก่อให้เกิดข้อบกพร่องที่มีนัยสำคัญหรือไม่

3. ผู้ตรวจสอบต้องสื่อสารอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับข้อบกพร่องที่มีนัยสำคัญที่พบในระหว่างการตรวจสอบไปยังผู้มีหน้าที่กำกับดูแลของหน่วยรับตรวจให้ทันเวลา

4. ผู้ตรวจสอบต้องสื่อสารไปยังผู้บริหารในระดับที่มีหน้าที่รับผิดชอบที่เหมาะสมให้ทันเวลาเกี่ยวกับข้อบกพร่องที่พบดังนี้

4.1 สื่อสารให้ผู้บริหารทราบอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับข้อบกพร่องของการควบคุมภายในที่มีนัยสำคัญที่ได้แจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลหน่วยรับตรวจ เว้นแต่ ผู้ตรวจสอบอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมที่จะสื่อสารกับผู้บริหารเกี่ยวกับข้อบกพร่องนี้ เช่น ข้อบกพร่องของการควบคุมภายในที่มีนัยสำคัญที่พบอาจก่อให้เกิดข้อสงสัยในความซื่อสัตย์และความรู้ความสามารถของผู้บริหารหน่วยรับตรวจ

4.2 ข้อบกพร่องอื่นที่ไม่มีนัยสำคัญแต่ผู้ตรวจสอบใช้ดุลยพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความสำคัญเพียงพอที่จะได้รับความสนใจจากผู้บริหาร ผู้ตรวจสอบอาจใช้การสื่อสารทางวาจากับผู้บริหารก็ได้

4.3 ข้อบกพร่องที่มีนัยสำคัญที่ผู้ตรวจสอบสื่อสารให้ผู้บริหารทราบแล้วในครั้งก่อน แต่ผู้บริหารเลือกที่จะไม่แก้ไขข้อบกพร่องนั้น หากผู้ตรวจสอบใช้ดุลยพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นข้อบกพร่องที่ยังมีนัยสำคัญในงวดปัจจุบันที่จำเป็นต้องสื่อสารให้ผู้บริหารและผู้มีหน้าที่กำกับดูแลทราบ หรือมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร หรือผู้ตรวจสอบได้รับข้อมูลใหม่ที่ทำให้ความเข้าใจในข้อบกพร่องของผู้ตรวจสอบเปลี่ยนไปจากเดิม

5. ผู้ตรวจสอบต้องสื่อสารเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับข้อบกพร่องที่มีนัยสำคัญ อย่างน้อยควรมีคำอธิบายรายละเอียดของข้อบกพร่องและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นรวมทั้งข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบภาครัฐอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบหรือความคาดหวังของสาธารณชนอาจเป็นเหตุให้ต้องอธิบายสถานการณ์เพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องในวรรคเน้นข้อมูลและเหตุการณ์ในรายงานของผู้สอบบัญชี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วนิดา ชุติมากุล (2555) วิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดทำบัญชีในระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบระบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีประสิทธิภาพของบุคลากรการเงินและการบัญชี : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการจัดทำบัญชีในระบบ GFMIS อยู่ในระดับปานกลาง โดยเพศ อายุ จำนวนรายวิชาบัญชีที่ได้ศึกษา รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ของหน่วยงาน การเข้าร่วมสัมมนา/ประชุมด้านบัญชีที่หน่วยงานจัดให้ ความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีในระบบ GFMIS มีผลกระทบกับการจัดทำบัญชีในระบบ GFMIS ให้มีประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญ และมีข้อเสนอแนะการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดทำบัญชีในระบบ GFMIS ได้แก่ การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพิ่มอุปกรณ์ต่อพ่วง จัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการจัดการอบรมความรู้ด้านการจัดทำบัญชี การบันทึกบัญชีอย่างโปร่งใส และการใช้ระบบ GFMIS เพื่อช่วยลดขั้นตอนการบันทึกข้อมูลและลดความซ้ำซ้อน จะส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

Arua and Wallace (2003) ศึกษาเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบภายในของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบภายในภาครัฐ พบว่าการประเมินการตรวจสอบภายในนั้น ยังมีข้อจำกัดและหลักฐานของ Questorแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการตรวจสอบภายในของหน่วยงานภาครัฐหลาย ๆ ส่วน คือ การวางแผนการตรวจสอบของผู้ตรวจสอบภายนอก การยกระดับของผู้บริหารในการตรวจสอบภายในเพื่อการประเมินผลและการพัฒนาประสิทธิภาพของการตรวจสอบภายใน และคณะกรรมการตรวจสอบที่ประกอบด้วยผู้ตรวจสอบภายนอกและผู้ตรวจสอบภายในมีบทบาทที่สำคัญมากที่จะร่วมมือกันปฏิบัติงานโดยใช้มาตรฐานของ Questor

Kevin (2009) วิจัยเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญทางบัญชีของคณะกรรมการตรวจสอบและการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพรายงานทางการเงิน จากตัวอย่างคณะกรรมการตรวจสอบจำนวน 1,590 คน ระหว่างปี 2003 และ 2005 โดยรวมไม่พบหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญทางบัญชีกับการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพรายงานทางการเงิน อย่างไรก็ตาม พบว่า บริษัทที่มีการกำกับดูแลที่ดีและมีการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีจะมีคุณภาพของรายงานทางการเงินมากกว่าบริษัทที่ไม่มีการกำกับดูแลที่ดีและไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชี โดยดูจากรายได้ที่มีจำนวนลดลงมากกว่า นอกจากนี้ มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าบริษัทที่มีการกำกับดูแลที่ดีและมีผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชี จะช่วยเพิ่มคุณภาพของรายงานทางการเงิน ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าความเชี่ยวชาญด้านบัญชีมีส่วนช่วยในการกำกับดูแลเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบทางการเงิน

สรุป

งบการเงินของภาครัฐต้องจัดทำขึ้นอย่างมีคุณภาพตามหลักการและนโยบายบัญชีสำหรับหน่วยงานภาครัฐทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเข้าใจได้ ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ด้านความเชื่อถือได้ และด้านการเปรียบเทียบได้เพื่อให้ข้อมูลในงบการเงินมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงิน รวมถึงมีการจัดวางระบบการควบคุมภายในโดยใช้มาตรฐานการควบคุมภายในแนวทางปฏิบัติ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม สารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามและประเมินผล เมื่องบการเงินภาครัฐมีคุณภาพ และระบบการควบคุมภายในมีประสิทธิผล ความเห็นต่องบการเงินของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินจะเป็นลักษณะการแสดงความเห็นอย่างไม่มีเงื่อนไข แต่หากความเห็นต่องบการเงินเป็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมถือเป็นการส่งสัญญาณเตือนให้กับผู้ใช้งบการเงินไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารหรือประชาชนให้ทราบว่าข้อมูลในงบการเงินมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และการบริหารจัดการทางการเงินของหน่วยงานภาครัฐมีประสิทธิภาพหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

ระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2544. (2544, 26 ตุลาคม). **ราชกิจานุเบกษา.** เล่ม 118 (ตอนที่ 99 ก), หน้า ก-3 – ก-10.

วนิดา ชุติมากุล. (2555). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดทำบัญชีในระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบระบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีประสิทธิภาพของบุคลากรการเงินและการบัญชี : กรณีศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.** วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สำนักวิจัยและพัฒนาการตรวจเงินแผ่นดิน. (2557). **แนวปฏิบัติการจัดทำรายงานการตรวจสอบงบการเงินของหน่วยงานภาครัฐ.** สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน.

สำนักมาตรฐานด้านการบัญชีภาครัฐ กลุ่มมาตรฐานและนโยบายการบัญชีภาครัฐ. (2546). **หลักการและนโยบายบัญชีสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ฉบับที่ 2.** กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง.

Arua and Wallace. (2003). ระบบการตรวจสอบภายในของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบภายในภาครัฐ

Kevin T. Rich (2009). **Audit Committee Accounting expertise and changes in Financial Reporting quality**. The Graduate School of Accounting, The University of Oregon.

การบัญชีสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของธุรกิจ

ENVIRONMENT ACCOUNTING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF BUSINESS

ร.ต.หญิง กนกกร บริบูรณ์
นักศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: Kanokgronbb_2518@gmail.com
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์
อาจารย์ประจำคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: Titaporn.si@spu.ac.th

บทคัดย่อ

การบัญชีสิ่งแวดล้อมให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อแสดงให้เห็นความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยผ่านการเสนอรายงานข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนและเชื่อถือได้ ตลอดจนการเปิดเผยเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของธุรกิจที่มีต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อแสดงถึงความเอาใจใส่และตระหนักในปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการดำเนินธุรกิจ ข้อมูลนั้นมีความสำคัญและจำเป็นเพิ่มมากขึ้น เพราะการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมกระทบต่อสถานภาพของงบการเงิน เป็นเรื่องที่ผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียตระหนักและให้ความสนใจ โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมช่วยในการประเมินสภาพทางการเงินและความเสี่ยงของธุรกิจ ดังนั้นธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมีระบบการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สามารถลดความเสี่ยงทางการเงิน เพิ่มการสร้างชื่อเสียงให้ธุรกิจตลอดจนสามารถเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน และส่งเสริมให้ธุรกิจดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบัญชีสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

Environmental Accounting data leads to making business administration decisions on Environmental Management, which represents a combined approach that provides for Environmental and Social Responsibility through quantity and quality environmental reporting. That helps financial system on keeping accuracy information and disclosure of environment activity of organization with environmental awareness. Environmental Accounting data is very broad. The effects of environmental performance on financial

performance is what investors focus on. The disclosure of Environmental Information allows enterprise to evaluate financial performance and security risk of organization. Therefore, an efficiency and optimal Environmental Responsibility providing can help to reduce a financial risks, make a strong reputation and a golden opportunity to create a competitive strength. The responsible behavior leads to sustainable development organization.

KEYWORDS: Environmental Accounting, Sustainable Development

บทนำ

เนื่องจากความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาด้านความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความตระหนักและให้ความสำคัญกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น จึงมีความพยายามที่จะใช้วิธีการต่าง ๆ เข้ามาช่วยเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาที่ส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งสร้างแรงจูงใจในการส่งเสริมให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันในเรื่องการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในลักษณะของความร่วมมือด้านการบริหารจัดการ มีการกำหนดเป็นกฎระเบียบและกติกาต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (พรทิพย์ จัยศิลป์, 2556: 30)

ในลักษณะของความร่วมมือด้านการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นให้เกิดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมที่มีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้มีการกำหนดให้ธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ต้องมีการจัดทำเป็นรายงานที่แสดงถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการกำกับดูแลกิจการที่ดี และส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของผู้ที่มีส่วนได้เสียอีกด้วย ทำให้เกิดการกระตุ้นให้ธุรกิจต้องเปิดเผยข้อมูลต่อสังคมเกี่ยวกับนโยบายด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และต้องแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการออกแบบการผลิตที่สอดคล้องกัน เป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และความคาดหวังรวมทั้งแรงกดดันทางสังคมทำให้ธุรกิจต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริหารงานของธุรกิจที่ ต้องใส่ใจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Jamil, et al., 2015: 619; บษุกร คำโฮม, 2557: 94)

แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกแนวทางหนึ่งที่จะขอนำมากล่าวถึง คือ การบัญชีสิ่งแวดล้อม ในมุมมองของการบัญชีบริหาร ที่สามารถช่วยลดและกระตุ้นการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้โดยมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นชัดเจนของธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จของการประยุกต์ใช้การบัญชีสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของธุรกิจ ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารของฝ่ายบริหารโดยใช้ข้อมูลที่ได้มาพิจารณากำหนดนโยบาย (Rout, 2010: 46-48) การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมทำให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกที่คำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีและการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของบัญชีสิ่งแวดล้อมด้านบัญชีบริหารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของธุรกิจ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โดยเริ่มมีขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปี ภายหลังการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่กรุงสต็อคโฮล์ม ประเทศสวีเดน โดยการรายงานดังกล่าวเรียกว่ารายงาน บรันดท์แลนด์ (Brundtland Report) มีเนื้อหาระบุให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และเสนอให้ดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ให้เกิดระบบนิเวศที่เสียสมดุล เป็นการอนุรักษ์และป้องกันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีลักษณะการพัฒนาแบบบูรณาการในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านบวกและลบ ดังนั้นเราจึงควรที่ตระหนักในการปฏิบัติตนและสร้างความเข้าใจถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวโน้มการวางระเบียบกฎเกณฑ์และการเรียกร้องเพื่อปกป้องผลประโยชน์ระหว่างชาติ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์: 2550:ออนไลน์)

การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนประกอบทั้งสามนี้จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน วัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดของ Edward Barbier คือ การบรรลุเป้าหมายทั้งสามองค์ประกอบนี้ให้ได้ดีที่สุด และโดยที่สังคมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่สูงสุดในทุกส่วนประกอบได้ จึงจำเป็นต้องยอมลดเป้าหมายในบางองค์ประกอบ เพื่อให้เป้าหมายในองค์ประกอบอื่นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดลำดับความสำคัญระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ว่าจะให้องค์ประกอบใดมีลำดับความสำคัญที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ถ้าให้ลำดับความสำคัญทางด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอันดับแรก ก็อาจต้องชดเชยด้วยการให้เป้าหมายทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมลดลง(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: 2557 ออนไลน์)

ส่วนประกอบของความยั่งยืนทางเศรษฐกิจนั้น สังคมต้องสร้างความเจริญเติบโตที่ทำให้เกิดกระแสรายได้ที่เหมาะสม ในขณะที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งสต็อกของทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น เป้าหมายพื้นฐาน 3 ประการของระบบเศรษฐกิจ คือ การเพิ่มขึ้นในการผลิตสินค้าและบริการ การตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน หรือการลดปัญหาความยากจน ทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพิ่มขึ้น

ในส่วนประกอบทางด้านสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องวางอยู่บนรากฐานของ 2 หลัก คือ หลักการความยุติธรรม และหลักการความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสของคนในสังคมจะต้องมีความเท่าเทียมกัน สิทธิมนุษยชนและผลประโยชน์อื่นๆ เช่น อาหาร สาธารณสุข การศึกษา ที่อยู่อาศัยและโอกาสในการพัฒนาตนเอง ความเป็นธรรมในสังคมถึงโอกาสที่เท่าเทียมกันของประชาชนทุกคน ในด้านการศึกษาและการมีส่วนในการเสริมสร้างผลิตภาพให้แก่สังคม สิ่งต่างๆ เหล่านี้

ทำให้เป้าหมายทางสังคมทั้งด้านของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นธรรมในสังคม ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการของปัจจุบันและเพื่อสนองตอบในอนาคต การแนะนำแนวทางการแก้ปัญหาที่มีคุณภาพเพื่อชีวิตที่ดีของประชากรตามแนวทางฟื้นฟูความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พัฒนาให้มีความสมดุลและเหมาะสม คำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร การปรับปรุงเทคโนโลยีและจัดการความเสี่ยงต่างๆ อย่างเหมาะสม รวมข้อควรพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจไว้ในกระบวนการตัดสินใจ (สรฤทธ จันสุข:2559: ออนไลน์)

การบัญชีสิ่งแวดล้อม (Environmental Accounting)

ความสำคัญของการจัดทำบัญชีสิ่งแวดล้อมด้านบัญชีบริหาร

การบัญชีสิ่งแวดล้อมเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อม ถือเป็นการบัญชีแนวคิดและทางเลือกใหม่ที่ได้รับความสนใจจากนักบัญชีเป็นความพยายาม ที่นำแนวคิดด้านการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาประยุกต์กับหลักการบัญชี (ศิลปะพร ศรีจั่นเพชร,2552:21) ผลมาจากมลภาวะที่มีต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อวิเคราะห์และจัดทำรายงานข้อมูลสารสนเทศ เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม สามารถระบุให้เห็นถึงรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ประเมินผลด้านต่างๆ เพื่อสะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่ายด้านสิ่งแวดล้อม และการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม จึงเน้นหนักที่ข้อมูลผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (ศิลปะพร ศรีจั่นเพชร,2555:100) อาจเป็นการรายงานข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพ ข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทางด้านการเงินถือเป็นข้อมูลเชิงเศรษฐกิจเป็นข้อมูลที่ได้ช่วยในการตัดสินใจผู้บริหาร ในการใช้ประโยชน์จากข้อมูล เพื่อการตัดสินใจรวมถึงการนำ เสนอข้อมูลต่อบุคคลทั่วไป ซึ่งส่งผลให้ธุรกิจต้องเปิดเผยข้อมูลต่อสังคมเกี่ยวกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมและผลการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจความรับผิดชอบทางสังคมเพื่อเสนอต่อบุคคลทั้งภายในและภายนอก

บทบาทของการบัญชีสิ่งแวดล้อมด้านบัญชีบริหาร

เพื่อเป็นการวิเคราะห์และประมวลผลรวมถึงการจัดทำรายงานข้อมูล และสารสนเทศ ที่มีความเกี่ยวข้องกับ การบริหารสิ่งแวดล้อมเสนอต่อผู้บริหารทุกระดับของธุรกิจ ซึ่งฝ่ายบริหารจะสามารถนำรายละเอียดดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ ในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิตมีการคำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การประเมินผลการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม การควบคุมต้นทุนการปฏิบัติงาน การปันส่วนต้นทุน การกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์วัฏจักรผลิตภัณฑ์ การตัดสินใจโครงการลงทุน ด้านสิ่งแวดล้อม การกำจัดของเสีย การบริหารจัดการเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ การวางแผนกลยุทธ์ด้านสิ่งแวด ล้อม การประเมินต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวม (ดวงมณี โกมารทัต, 2541: 3-6,180-193) ทำให้ผู้บริหารนำข้อมูลที่ได้มาช่วยในการตัดสินใจในการบริหารงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของธุรกิจ และตอบสนองต่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีของธุรกิจ ที่ให้ความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

การตระหนักถึงภาวะมลพิษ มีจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการมุ่งเน้นการบัญชีคุณภาพ (ทิพยาภรณ์ ปัตถา และคณะ, 2556: 60) สร้างชื่อเสียง ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและความเข้มแข็งของธุรกิจในระยะยาว ประกอบด้วย นวัตกรรม คุณภาพการบริหารการจัดการคุณค่าของการลงทุนระยะยาว ความสามารถในการดึงดูดพัฒนาและรักษาบุคลากรที่ฉลาดและเก่ง คุณภาพของผลิตภัณฑ์และการบริการ ความเข้มแข็งทางการเงิน การใช้สินทรัพย์อย่างชาญฉลาดและความรับผิดชอบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม (รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ, 2556: 446-447)

การเปิดเผยข้อมูลการบัญชีสิ่งแวดล้อม

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านมาตรฐานสากลเกี่ยวกับการบัญชีและการรายงาน(ISAR) ได้มีเกณฑ์ในการจัดทำรายงานสิ่งแวดล้อมคำนึงถึงการนำเอาหลักในการพิจารณาในระยะยาวโดยเน้นด้านสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการกำกับดูแลกิจการที่ดี และความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นในการสร้างมูลค่าของธุรกิจในระยะยาว ได้ให้แนวปฏิบัติเกี่ยวกับบัญชีสิ่งแวดล้อม ด้านการรับรู้ต้นทุนสิ่งแวดล้อม การรับรู้หนี้สินสิ่งแวดล้อม การรับรู้ค่าชดเชย การวัดมูลค่าหนี้สินและการเปิดเผยข้อมูลแสดงไว้ในงบการเงินหรือในหมายเหตุประกอบงบการเงินหรือรายงานโดยแยกต่างหากเป็นการเฉพาะจากงบการเงินการแสดงถึงให้เห็นทัศนะความรับผิดชอบต่อสังคมที่เป็นวัตถุประสงค์อันชอบธรรมของธุรกิจ เป็นข้อมูลนอกเหนือจากข้อมูลในงบการเงินตามปกติ การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอาจนำเสนอและเปิดเผยโดยการที่มีผลบังคับทางกฎหมาย หรือโดยความสมัครใจของกิจการ

การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการนำเสนอรายงานด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นการรายงานต่อฝ่ายบริหารภายในธุรกิจที่ช่วยสนับสนุนผู้บริหารในการวางแผนการควบคุมการประเมินผล การตัดสินใจ และการรายงานต่อบุคคลภายนอกถึงสารสนเทศด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการรั่วไหล การปนเปื้อน แผนงานในการกำจัดมลภาวะหรือของเสียตามกฎหมาย และข้อบังคับของหน่วยงานที่กำกับดูแลทราบ และต้องรายงานให้สาธารณชนทราบ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้กำหนดรายงานข้อมูลเกี่ยวกับของเสียแผนงานป้องกัน การกำจัดของเสียและต้องเปิดเผยข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญในการปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่จะกระทบต่อรายจ่ายลงทุน หรือกำไร และฐานะการแข่งขันของกิจการ ยังกำหนดให้มีการเปิดเผยถึงประมาณการค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การเปิดเผยข้อมูลช่วยให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับธุรกิจในเรื่องแนวทางการบัญชี กระบวนการเสนอรายงานข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ตามมาตรฐานการบัญชีหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแล โดยการแสดงการแสดงรูปแบบการจัดรายการคำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการคำนวณและรายเอียดประกอบการ เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเชื่อถือได้การเปิดเผยข้อมูลมีลักษณะ คือ ข้อกำหนดตามกฎระเบียบข้อบังคับของภาครัฐ และความสมัครใจ มากหรือน้อยขึ้นยู่กับข้อมูลมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงินและขึ้นอยู่กับต้นทุนการเปิดเผยซึ่งเป็นเอกสารที่เผยแพร่สู่สาธารณชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูล

สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท (Camfferman และ Cooke,2002 และอลิศรา ผลาวรรณ์, 2547 คือ

1. ปัจจัยเกี่ยวกับโครงสร้างของธุรกิจ เช่น ขนาดของธุรกิจ โครงสร้างเงินทุน โครงสร้างการเป็นเจ้าของ โครงสร้างกรรมการอิสระ มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูล การแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เกิด การยอมรับจากสาธารณชน (Trotman และ Bradley, 1981) สอดคล้องกับการศึกษาของ (Eng และ Mak, 2003; Brammer และ Pavelin, 2006; Liu และ Anbumazhi, 2009, พฤกษา พึ่งจิตต์ ประไพ ,2551)

2. ปัจจัยเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของธุรกิจ เช่น อายุของธุรกิจ ความสามารถในการทำกำไร (ณิชวรรณ วิชัยดิษฐ์ และคณะ, 2555; Hanitta and Cooke, 2005)

3. ปัจจัยเกี่ยวกับการตลาดของธุรกิจ เช่น ประเภทสำนักงานสอบบัญชี การรับการรับรองมาตรฐาน ISO ลักษณะของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม (พยอม กบิลพัฒน์ ,2556; Alsaeed ,2006)

ความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเพิ่มมาตรรักษาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งลดและป้องกันบรรเทาผลกระทบจากมลภาวะ ซึ่งส่งผลให้เกิดแนวโน้มที่ธุรกิจจะต้องเปิดเผยข้อมูลต่อสังคมเกี่ยวกับนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม (ผ่องพรรณ เจียรวิริยะพันธ์, 2542: 280) แสดงถึงความเอาใจใส่และตระหนักในปัญหาควบคู่ไปกับการทำธุรกิจ ข้อมูลดังกล่าวเป็นเรื่องที่ผู้ลงทุนตระหนักและให้ความสนใจและรายงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ความเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสีย กระทบต่อสถานภาพของงบการเงินของผู้ลงทุน เจ้าหนี้ รัฐบาล และสาธารณชน ช่วยในการประเมินสภาพทางการเงิน และความเสี่ยงของกิจการต่อผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และมีระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ ช่วยลดความเสี่ยงทางการเงินในอนาคต จากค่าใช้จ่ายและผลเสียหายทางด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดผลประโยชน์กับทุกฝ่าย ควรมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้ธุรกิจ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ผู้บริหารควรให้ความสนใจด้านต้นทุน ควรตระหนักว่าต้นทุนสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องจำเป็น แม้ไม่มีกฎหมายบังคับ การบริหารงานโดยไม่พิจารณาถึงการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม อาจทำให้เกิดกำไรในระยะสั้น แต่อาจทำให้เกิดปัญหาและทำให้กิจการขาดความยั่งยืน โดยแนวการปฏิบัติมีผลกระทบต่อบัญชีบริหาร ฝ่ายบริหารต้องพิจารณาให้ชัดเจนถึงต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ซึ่งรวมเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนสินค้า เพื่อใช้ในตัดสินใจผลิตและขายสินค้าตลอดอายุของโครงการ ฝ่ายบริหารควรพิจารณาว่าต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหารเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัญหาและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น มีผลอย่างมากต่อความมั่นคงของธุรกิจ หากขาดการวางแผนและขาดการจัดการเพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น หน้าที่สำคัญของผู้บริหารเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม คือการสอบทานด้านสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินธุรกิจ โดยกำหนดได้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายหรือวัตถุประสงค์ในการพัฒนาวิธีปฏิบัติงานให้อยู่ในแนวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. ประเมินวงจรชีวิตของสินค้า เพื่อพิจารณาผลกระทบของผลิตภัณฑ์กระบวนการหรือกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

3. จัดให้มีการปฏิบัติงานตามมาตรฐานกฎหมายข้อบังคับและระเบียบที่ทางการหรือหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้

4. จัดให้มีระบบการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อมในธุรกิจของคู่ค้า

5. จัดให้มีการประเมินสภาพแวดล้อม การตรวจสอบมลภาวะในแหล่งน้ำ ดิน และบรรยากาศของโรงงานและบริเวณใกล้เคียง

6. วางแผนการดำเนินงานเพื่อการลดปริมาณของเสีย และจัดให้มีระบบการขจัดของเสีย สารพิษ และสิ่งปนเปื้อนทุกชนิดอย่างถูกวิธี

7. สนับสนุนให้มีการวิจัยพัฒนา และลงทุนในเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การที่ผู้บริหารสามารถทำหน้าที่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังนั้นการจัดทำบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้บริหารได้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นกับการบริหารต้นทุนสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยนักบัญชีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเก็บรวบรวม บันทึก จำแนก และการสรุปข้อมูลที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในรูปตัวเงิน โดยผลงานขั้นสุดท้าย คืองบการเงินที่ผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพบัญชีเป็นอย่างดี รวมถึงต้องมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพบัญชีเป็นอย่างดีรวมถึงต้องมีความรู้ในด้านบริหารธุรกิจ และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้งบการเงินอย่างเพียงพอ จึงต้องพัฒนาหลักการบัญชีสิ่งแวดล้อมขึ้นมาใช้ในทางปฏิบัติเพื่อความถูกต้องและเหมาะสม เหตุผลที่นักบัญชีต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมี 2 ประการดังนี้ (ประวิตร นิลสุวรรณกุล, 2540: 328-329)

1. นักบัญชีบริหารมีส่วนสำคัญต่อการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรม บทบาทของนักบัญชีบริหารได้แก่การตัดสินใจระยะสั้นเกี่ยวกับต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม หนี้สินเกี่ยวกับการสิ่งแวดล้อม การประเมินและกลั่นกรองงบประมาณจ่ายลงทุน โดยนำความรู้ประสบการณ์ และทักษะทั่วไปการบัญชีบริหารมาประยุกต์กับเรื่องดังกล่าว ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งท้าท้ายต่อนักบัญชีบริหารที่ต้องให้มีสาระสนเทศ และระบบการควบคุมต่าง ๆ โดยครอบคลุมทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว

2. นักบัญชีบริหารสิ่งแวดล้อมอาจให้ข้อสังเกตทั่วไปแก่ผู้บริหาร แม้เป็นหน้าที่ภายในธุรกิจแต่เป็นมุมมองจากภายนอก เป้าหมายพื้นฐานอีกประการหนึ่งคือ การแสวงหากระบวนการแปรสภาพทรัพยากรของธุรกิจให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยครอบคลุมถึง แผนธุรกิจซึ่งรวมถึงต้นทุนใหม่ รายการเงินทุนและการประมาณการรายได้ การประเมินการลงทุนโดยพิจารณาต้นทุนและประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ของการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และโปรแกรมการปรับปรุงประสิทธิภาพ

การบัญชีสิ่งแวดล้อมยังเป็นเรื่องใหม่และไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่จะให้มีการนำเสนอในรูปแบบที่เหมือนกัน ในระดับสากลเนื่องจากอุปสรรคต่าง ๆ ได้แก่ การเก็บข้อมูลและการรายงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทำให้ธุรกิจต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในขณะที่ ไม่มั่นใจกับผลตอบแทนจากการลงทุน ยังมีข้อจำกัดจากแรงผลักดันของตลาดและผลตอบแทนหรือรางวัลที่จะได้รับ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา ธุรกิจมีความเป็นห่วงว่าหากเป็นผู้นำในการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความยุ่งยากและกดดันโดยไม่จำเป็น และเป็นการยากที่จะพัฒนากรอบการรายงานความยั่งยืนในช่วงเริ่มต้น (ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล, 2542: 293-295)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

Eng และ Mak (2003) ได้ทำการศึกษาเรื่องของบรรษัทภิบาลและการเปิดเผยข้อมูลอย่างสมัครใจ โดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการเป็นเจ้าของและ โครงสร้างคณะกรรมการที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลอย่างสมัครใจของธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์สิงคโปร์

Leung and Horwitz (2004) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินจำแนกตามส่วนงานโดยสมัครใจ เพื่อเป็นตัวแทนความโปร่งใสและพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินจำแนกตามส่วนงานโดยสมัครใจต่อโครงสร้างความเป็นเจ้าของและส่วนประกอบของคณะกรรมการในประเทศฮ่องกง

Brammer และ Pavelin (2006) ได้ทำการศึกษาเรื่องการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสมัครใจของธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศอังกฤษ ศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคุณภาพในการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสมัครใจ

ฐิติมา กิ่งแก้ว (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมตามความสมัครใจของธุรกิจจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยเปิดเผยข้อมูลด้านนโยบายสิ่งแวดล้อม ข้อมูลด้านความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม และข้อมูลด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มอุตสาหกรรม บรรษัทภิบาล และสำนักงานสอบบัญชี มีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

ณิชวรรณ วิชัยดิษฐ์ (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตาม 7 แนวปฏิบัติด้าน CSR จากเข็มทิศธุรกิจเพื่อสังคมของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้แก่ ความสามารถในการทำกำไร โครงสร้างเงินทุน โครงสร้างของผู้ถือหุ้นต่างชาติ และอายุของกิจการ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม

พยอม กบิลพัฒน์ (2556) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของความรับผิดชอบทางสังคมเชิงกลยุทธ์และการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อประสิทธิผลการบัญชีสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่ได้รับ ISO 14001 ในประเทศไทย ผลกระทบของความรับผิดชอบทางสังคมเชิงกลยุทธ์ด้านการใส่ใจในสิ่งแวดล้อม ด้านการตระหนักในกฎระเบียบที่เปลี่ยนแปลง ด้านการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเปิดเผยข้อมูลด้านการรับรู้ต้นทุนสิ่งแวดล้อม ด้านการรับรู้และวัดมูลค่าหนี้สินด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการบันทึกรับรู้ค่าชดเชย ประสิทธิผลการบัญชีสิ่งแวดล้อม ด้านความสามารถในแข่งขัน ด้านการยอมรับจากสังคม

บุษกร คำโฮม (2557) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอุตสาหกรรมสีเขียว ของผู้ประกอบการในจังหวัด อุบลราชธานี พบว่าปัจจัยที่สำคัญ คือ ต้องการภาพลักษณ์ ความง่าย ความสะดวกของขั้นตอนเข้าร่วม ความมุ่งมั่นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สรุป

การบัญชีสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของธุรกิจและสังคม เป็นผลมาจากการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบและมีวิจารณญาณ เพื่อความสำเร็จในระยะยาว การสร้างความยั่งยืนของธุรกิจและสังคมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการธุรกิจ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของธุรกิจ ความมั่นคงทางการเงิน ความเป็นที่ยอมรับและความมีชื่อเสียง และภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพของธุรกิจซึ่งเป็นภาพที่เกิดขึ้น ของ ผู้ที่

มีส่วนได้เสียที่มีต่อธุรกิจ และมีความสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจ ถ้าหากธุรกิจมี ภาพลักษณ์ ที่ดีจะได้รับความเชื่อถือไว้วางใจและ การร่วมมือให้ธุรกิจนั้นประสบความสำเร็จในการดำเนินงานสามารถทำให้ธุรกิจมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ เกิดความเชื่อถือศรัทธาจากบุคคลที่เกี่ยวข้องและทำให้ธุรกิจมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

การบัญชีสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำรายงานการพัฒนาที่ยั่งยืนในเวลาเดียวเป็นเครื่องมือสำคัญในการตัดสินใจในการลงทุน การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมก่อนจะนำไปสู่การลดต้นทุนในที่สุดเป็นแนวคิดหนึ่งที่เกี่ยวกับการบัญชีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นความร่วมมือกันระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับการพัฒนาการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตในรูปแบบที่ประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะเดียวกันกับมีความพยายามที่จะควบคุมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการบริหารจัดการของธุรกิจให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยเป็นการจัดการวัตถุดิบและทรัพยากรทั้งปวงในทิศทางที่ทำให้เกิดความมั่งคั่ง และกินดีอยู่ดีมีการใช้เทคโนโลยี การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แนวนโยบายและวิธีการทุกชนิดที่ไม่ทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ เป็นการระบุการบันทึก การควบคุม และการรายงานซึ่งอาจระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้องเป็นเชิงปริมาณที่ไม่ใช่ตัวเงิน รายการต่างๆ ที่เกี่ยวกับทุนธรรมชาติ และการเสื่อมสิ้นรวมถึงผลดีที่กิจการได้รับในอนาคต เป็นแนวทางต้นทุนที่ยั่งยืน ธุรกิจที่ยั่งยืนจะต้องไม่ปล่อยให้สิ่งแวดล้อมแย่หรือต่ำลงกว่าสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ และธำรงไว้สำหรับชนรุ่นหลังต่อไป แผนงานและนโยบายในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความพยายามในการค้นหา และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรใหม่ การยืด อายุการใช้งานทรัพยากรให้นานขึ้น ความสามารถในการ การซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิมและการนำมาใช้ใหม่ เป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างความยั่งยืนยาวนานกับธุรกิจที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

อ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.(2550).**การสร้างความยั่งยืนของธุรกิจธุรกิจ**. 4 กรกฎาคม, 2559, http://www.oknation.net.

ฐิติมา กิ่งแก้ว.(2555). **"ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมตามความสมัครใจของธุรกิจจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย"**.วิทยานิพนธ์ บัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์

ณิชวรรณ วิชัยดิษฐ.(2555). **"ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย"**.วิทยานิพนธ์ บัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์

ดวงมณี โกมารทัต.(2541). หลักการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม มิติหนึ่งของระบบบริการสิ่งแวดล้อม. **วารสารจุฬาลงกรณ์.** ฉบับพิเศษ 17, 64 (มกราคม): 3-6,180-193.

ดวงมณี โกมารทัต.(มปป.). การบัญชีบริหารสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.**วารสารนักบัญชี.**48, 3 (เมษายน-กรกฎาคม): 72-75.

ทิพยาภรณ์ ปัตถา, และคณะ (2556). ผลกระทบของความรับผิดชอบต่อสังคม ทางการบัญชีที่มีต่อความยั่งยืนของธุรกิจของธุรกิจการเงินในประเทศไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,** 32(6), 60-70.

บุษกร คำโฮม. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอุตสาหกรรมสีเขียวของผู้ประกอบการในจังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารปัญญาภิวัฒน์,** 5(ฉบับพิเศษ): 92-104.

ประวิตร นิลสุวรรณากุล.(2540). **การพัฒนาของการบัญชี.** เอกสารการประชุมนักบัญชี ครั้งที่ 15:328-329.

รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ.(2556).ชื่อเสียงของธุรกิจ:การสำรวจวรรณกรรมและข้อเสนอกรอบแนวคิดเพื่อการศึกษาปัจจัยขับเคลื่อน-ชื่อเสียง-ผลสืบเนื่องต่อธุรกิจ. **วารสารวิชาการ Verid ian E-Journal,** 6(2): 446-447

พรทิพย์ จัยศิลป์. (2556). ท๊อปฮิตสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในรอบปี พ.ศ.2556. **วารสารธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,** 2(4): 30.

ผ่องพรรณ เจียรวิริยะพันธ์.(2542).**การบัญชีและรายงานทางการเงินของต้นทุนสิ่งแวดล้อมและหนี้สินสิ่งแวดล้อม.** มปท. : มปพ. : 279-290.

ศิลปพร ศรีจั่นเพชร. (2555). การบัญชีตามความรับผิดชอบ. **วารสารสรรพากรสาส์น,** 59(8): 95-100.

ศุภมิตร เตชะมนตรี.(2542).**ก้าวทันโลกกับการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม.** เอกสารประกอบการประชุมนักบัญชีทั่วประเทศ ครั้งที่ 16. : 293-306.

สรฤทธิ์ จันสุข.(2550).**แนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน**.ค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม, 2559, :https://www.gotoknow.org/posts/58554

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.(2557). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. 4 กรกฎาคม,2559, :http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/04-03.html

ณิชวรรณ วิชัยดิษฐ.(2555). **"ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย"**.วิทยานิพนธ์ บัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Alsaeed, K. (2006). "The Association between Firm-Specific Characteristics and Disclosure: The Case of Saudi Arabia." **Managerial Auditing Journal** (21): 476-196

Brammer, Stephen. and Pavelin, Stephen.(2006)."Voluntary Environmental Disclosures by Large UK Companies." **Journal of Business Finance & Accounting,** 33, 7-8 (September/October): 1168-1188

Jamil, C. Z. M., Mohamed, R., Muhammad, F. & Ali, A. (2015). Environmental management accounting practices in small medium manufacturing firms. Social and Behavioral Sciences, 172, 619-626.

Rout, H. S. (2010). Green accounting: Issues and Challenges. **The IUP Journal of Managerial Economics,** 8(3), 46-60.

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2

PERSONAL FACTORS AFFECTING COMPETENCIES OF OPERATE FINANCE OFFICER IN THE AREA OF ARMY 2

ร้อยโทหญิง ณัฐณิชา ปิ่นสันเทียะ
นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: nature283@hotmail.com
วรกร แช่มเมืองปัก
อาจารย์คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: worakornch@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน สังกัดกองทัพภาคที่ 2 จำนวนทั้งสิ้น 209 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นต่อการพัฒนาสรรถนะในการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนการทดสอบสมมติฐานจะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA)

ผลการศึกษา พบว่า ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน สังกัดกองทัพภาคที่ 2 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีวิชาเอกจากการศึกษาด้านการเงิน/บัญชี ประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป โดยมีความคิดเห็นต่อความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านความรู้ทางวิชาชีพมากที่สุด ส่วนการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน สังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคล 4 ด้าน มีเพียงด้านเดียว คือ ระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลที่เหลืออีก 3 ได้แก่ 1. อายุที่ต่างกัน 2. วิชาเอกจากการศึกษาที่ต่างกัน และ 3. ประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน กองทัพภาคที่ 2

ABSTRACT

The objectives of this study were to survey and analyze the correlation between personal factors toward competence development for operate finance officer in the area of army 2. The target group was 209 finance officer in the area of army 2. The instrument is used for research it is the questionnaires. Statistical measures for descriptive statistics for analyze general information and opinions toward competence development for operate of information respondents and the variance was by One-Way Analysis Of Variance: ANOVA.

The result has revealed that majority of respondents were more than age 40, Obtaining Bachelor's degree, majoring in finance and accounting. They have had more than 10 years working experience. The respondents commented that professional values was the top priorities to be developed concerning the subject. The hypothesis has showed the finance officer it the area of army 2, that 4 personal factors difference, and has 1 difference in education background to competence development of operate difference generally. Moreover, 3 personal factors include that the difference in 1.age,2.major studies,3.current working experience will have had competence development for operate not difference overall.

KEYWORDS: Affecting competencies, finance officer, area of army 2

1. ความสำคัญและที่มาปัญหาวิจัย

การปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี จำเป็นต้องอาศัยสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้ภารกิจขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ แต่เนื่องจากปัจจุบันสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีทั้งทางด้านความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะทางวิชาชีพ และทัศนคติต่อตนเองและองค์กรนั้นลดน้อยลง ทำให้องค์กรต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว ซึ่งเมื่อบุคลากรมีสมรรถนะในการปฏิบัติอย่างดีเยี่ยมแล้ว ย่อมส่งผลให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จในภารกิจที่ตั้งไว้

กรมการเงินทหารบกเป็นหน่วยงานฝ่ายกิจการพิเศษของกองทัพบก มีวิสัยทัศน์ เป็นหน่วยงานเบิกจ่ายของกองทัพบก ที่มีมาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพ พัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ทันสมัย ก้าวทันวิทยาการและเทคโนโลยี มีระบบการเงินการบัญชีที่ถูกต้องตามที่ทางราชการกำหนด โดยมีบุคลากรเหล่าทหารการเงินเป็นผู้ปฏิบัติงานราชการ มีหน้าที่ดำเนินการเบิก รับ จ่าย เก็บรักษาเงิน และการบัญชีการเงินของกองทัพบก ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ ซึ่งการปฏิบัติงานทางด้านการเงินและการบัญชีนั้นเหล่าทหารการเงินต้องมีสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติ โดยต้องดำเนินการให้ถูกต้อง รวดเร็ว ทันตามกำหนดเวลา ด้วยความระมัดระวังรอบคอบ เพื่อมิให้เกิดผลเสียหายแก่ทางราชการ เหล่าทหารการเงินจึงนับว่าเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจทางการเงินของกองทัพบก

การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของเหล่าทหารการเงินในปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งด้านความรู้ทางวิชาชีพ ด้านทักษะทางวิชาชีพ และด้านทัศนคติต่อตนเองและองค์กร จำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทหารเหล่าการเงินเป็นผู้รอบรู้ สามารถบริหารจัดการให้การใช้จ่ายเงินของส่วนราชการเกิดประโยชน์สูงสุด

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับผู้วิจัยเป็นข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 และอยู่ภายในใต้การกำกับดูแลของกรมการเงินทหารบก จึงมีความสนใจที่จะศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่ากาเงินในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ จะนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงินในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ตลอดจนเชื่อมโยงเป็นไปในทิศทางเดียวกับวิสัยทัศน์ของกรมการเงินทหารบกและกองทัพบกต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการเหล่าทหารการเงินในสังกัดกองทัพภาคที่ 2

3. กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการเหล่าทหารการเงินในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมแนวคิดผู้วิจัยได้พิจารณาและพบว่า ผลงานวิจัยของ ปรางทิพย์ แก้วกูล (2553) และ ประคอง โสดา (2557) มีความเกี่ยวข้องและเหมาะสมที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาต่อยอด โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงกรอบแนวคิดและแบบสอบถามให้เหมาะสมกับการศึกษาในครั้งนี้ การปรับปรุงดังกล่าวได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตามดังต่อไปนี้

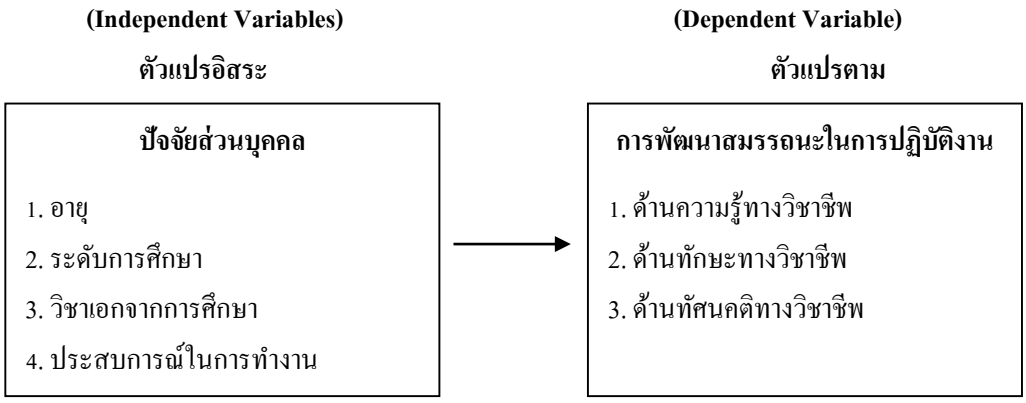

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สมรรถนะ ถือว่าเป็นปัจจัยในการทำงานที่เพิ่มขีดความสามารถใน การแข่งขันให้แก่องค์กรโดยเฉพาะการเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพราะสมรรถนะเป็นปัจจัยช่วยให้พัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อให้ส่งผลไปสู่การพัฒนา การเสริมสร้างสมรรถนะให้กับบุคลากรจึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำงานไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

(เบญจมาศ ชวดนุช, 2555) จึงสรุปได้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการเหล่าทหารการเงินในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ดังสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้คือ

สมมติฐานข้อที่ 1 ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีอายุต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 3 ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีวิชาเอกจากการศึกษาต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 4 ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการเหล่าทหารการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับข้าราชการเหล่าทหารการเงิน ที่ปฏิบัติหน้าที่ ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 โดยทำการศึกษาข้อมูลดังนี้

การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามที่สอบถามความเห็นจากข้าราชการเหล่าทหารการเงิน ที่ปฏิบัติหน้าที่ ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2

1. การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือวารสาร เอกสาร วารสาร รายงานการวิจัยสิ่งพิมพ์และการ
2. สืบค้นทางเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้อ้างอิงประกอบการศึกษา

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 จำนวน 439 คน

กลุ่มตัวอย่าง

สำหรับกลุ่มตัวอย่างของการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 209 คน โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดตัวอย่างของ Taro Yammane

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย 1.อายุ 2.ระดับการศึกษา 3.วิชาเอกจากการศึกษา และ 4.ประสบการณ์ในการทำงาน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ประกอบด้วย 1.ด้านความรู้ทางวิชาชีพ 2.ด้านทักษะทางวิชาชีพ และ 3.ด้านทัศนคติทางวิชาชีพ

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้ปรับปรุงจาก ปรางทิพย์ แก้วกูล (2553) และประคอง โสดา (2557) ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด โดยแบ่งโครงสร้างคำถามออกเป็น 5 ตอน

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามและได้จัดเก็บข้อมูลครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 209 ฉบับ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้มาทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลและนำมาดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การลงรหัส โดยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสตามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าซึ่งเป็นการแทนค่าตัวแปรด้วยสัญลักษณ์ที่โปรแกรมทางสถิติสามารถอ่านค่าได้สำหรับแบบสอบถามปลายปิด ส่วนแบบสอบถามที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิดจะนำมาทำการจัดกลุ่มคำตอบที่ได้เพื่อเขียนรายงานการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ว่าตัวแปรอิสระกลุ่มใด สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้มากกว่า และตัวแปรอิสระตัวใดมีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามตอนที่ 1และความคิดเห็นต่อการพัฒนาสรรถนะในการปฏิบัติงานตอนที่ 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา เพื่ออธิบายถึงลักษณะของตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ การแจกความถี่ และหาค่าร้อยละ

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม

2.3 ผู้วิจัยจะทดสอบสมมติฐานด้วยค่า F-test เพื่อหาค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระที่มีตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ก็จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ต่อไป

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการเหล่าทหารการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 สรุปได้ดังนี้

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปข้าราชการทหารเหล่าการเงิน พบว่า ข้าราชการทหารเหล่าการเงินส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีวิชาเอกจากการศึกษาด้านการเงินและบัญชี มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นด้านการพัฒนาสมรรถนะต่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรู้ทางวิชาชีพ ทัศนคติ และทักษะทางวิชาชีพ ด้านการเข้ารับการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะทางวิชาชีพ และทัศนคติ

5.2 จากการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการเหล่าทหารการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 พบว่า

5.2.1 ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีอายุต่างกัน จะมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน	**แหล่งของความแปรปรวน**	**df**	**SS**	**MS**	**F**	***P-value***
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.13	0.06	0.44	0.64
	ภายในกลุ่ม	206	30.20	0.141		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวม จำแนกตามอายุ ว่าแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าสมรรถนะในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันแม้อายุจะแตกต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 1 ไม่ได้รับการสนับสนุน

5.2.2 ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 2 ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน	**แหล่งของความแปรปรวน**	**df**	**SS**	**MS**	**F**	***P-value***
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.91	0.45	0.19	0.043*
	ภายในกลุ่ม	206	29.42	0.14		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษาว่าแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าสมรรถนะในการปฏิบัติงานแตกต่างกันตามระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 2 ได้รับการสนับสนุน

5.2.3 ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีวิชาเอกจากการศึกษาต่างกัน จะมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	*P-value*
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.77	0.38	2.71	0.069
	ภายในกลุ่ม	206	29.56	0.14		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวม จำแนกตามวิชาเอกจากการศึกษาว่าแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าสมรรถนะในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน แม้วิชาเอกจากการศึกษาต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 3 ไม่ได้รับการสนับสนุน

5.2.3 ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน จะมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	*P-value*
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.46	0.23	1.60	0.203
	ภายในกลุ่ม	206	29.87	0.14		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานว่าแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าสมรรถนะในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน แม้ประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 4 ไม่ได้รับการสนับสนุน

6. อภิปรายผล

ในการอภิปรายผล เพื่อให้ผลงานวิจัยมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริงผู้วิจัยได้นำผลงานวิจัย เอกสาร และบทความ มาประกอบการอภิปรายผลสมมติฐานการวิจัย ที่กำหนดตามกรอบแนวความคิด โดยขอนำเสนอการอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีอายุต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านอายุที่ต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น สมมติฐานการศึกษาข้อที่ 1 จึงไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ทัศวรรณ ศาลาผาย (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะทางวิชาชีพของนักบัญชีหน่วยราชการในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักบัญชีหน่วยราชการที่มีอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีคุณลักษณะทางวิชาชีพด้านทักษะทางวิชาชีพแตกต่างกัน

การไม่สนับสนุนสมมติฐานการศึกษาอาจเนื่องมาจาก ในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงินนั้น จะอยู่ภายใต้กรอบกฎระเบียบการปฏิบัติงานเดียวกัน นั่นคือ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการเงิน พ.ศ.2544 โดยทุกคนจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ ดังนั้น ปัจจัยด้านระดับอายุของข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่แตกต่างกันดังกล่าว ไม่ส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

2. ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงินในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น สมมติฐานการศึกษาข้อที่ 2 จึงได้รับการสนับสนุน

การสนับสนุนสมมติฐานการศึกษา อาจเนื่องมาจาก ส่วนมากข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่ปฏิบัติงานในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 จะจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มากกว่าข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นเพราะข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่จบการศึกษาระดับต่ำปริญญาตรีส่วนใหญ่จะเป็นนายทหารประทวน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในงานน้อยกว่า ดังนั้น ปัจจัยด้านระดับการศึกษาของข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่แตกต่างกันดังกล่าว จึงส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

3. ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีวิชาเอกจากการศึกษาต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน

จากผลการศึกษา พบว่า ข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่มีวิชาเอกจากการศึกษาต่างกันไม่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น สมมติฐานการศึกษาข้อที่ 3 จึงไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประคอง โสดา (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อความน่าเชื่อถือในรายงานทางการเงินของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่การเงินที่มีวิชาเอกจากการศึกษาสาขาอื่น ๆ มีความเห็นด้วยเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือในรายงานการเงิน มากกว่า เจ้าหน้าที่การเงินที่มีวิชาเอกจากการศึกษาสาขาการเงิน/บัญชี/ธุรกิจศึกษา ส่วนใหญ่ผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีซึ่งเป็นข้าราชการครู จะเป็นผู้ที่จบการศึกษาสาขาอื่นๆ เพราะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 เป็นสถานศึกษาที่ให้บริการด้านการศึกษาแก่เด็กนักเรียนระดับอนุบาล และระดับประถม ข้าราชการครูที่ได้รับบรรจุแต่งตั้งส่วนใหญ่จะจบการศึกษาวิชาสาขาอื่นๆ มากกว่าข้าราชการครูที่จบวิชาเอกจากการศึกษาสาขาการเงิน/บัญชี/ธุรกิจศึกษา อันเป็นวิชาชีพเฉพาะ ทั้งนี้ก็เป็นตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขการสรรหา และบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากร

ทางการศึกษาตำแหน่งครูผู้ช่วย (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2552) ดังนั้น ปัจจัยด้านวิชาเอกจากการศึกษาของเจ้าหน้าที่การเงินที่แตกต่างดังกล่าว จึงส่งผลให้ความน่าเชื่อถือในรายงานทางการเงินของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน

การไม่สนับสนุนสมมติฐานการศึกษาอาจเนื่องมาจาก ข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อเข้ารับราชการนั้น ซึ่งเมื่อแรกบรรจุก่อนที่จะไปปฏิบัติงานตามหน่วยงาน จะมีการอบรมและชี้แจงหน้าที่เพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามตำแหน่งนั้น ๆ ดังนั้น ปัจจัยด้านวิชาเอกจากการศึกษาของข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่แตกต่างกันดังกล่าว ไม่ส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

4. ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน จะมีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกัน จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ข้าราชการทหารเหล่าการเงินที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น สมมติฐานการศึกษาข้อที่ 4 จึงไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ลัดดา คำเสมอ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาของผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตการศึกษาระยอง พบว่า ผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน ที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีต่างกัน ไม่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพราะเจ้าหน้าที่จะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาด้วยตนเอง ได้รับอบรมหรือสัมมนาหรือศึกษาต่อเนื่อง จึงทำให้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานการเงิน และบัญชีที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาของผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

การไม่สนับสนุนสมมติฐานการศึกษาอาจเนื่องมาจาก ข้าราชการทหารเหล่าการเงินจะมีประสบการณ์มากหรือน้อย ต่างก็ได้รับการพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ จึงส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านความรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

(2) ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ควรมีการเรียนรู้และศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในการปฏิบัติงานอยู่สม่ำเสมอ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอด

(3) หน่วยงานในการควบคุมดูแลของกรมการเงินทหารบก ควรจะส่งเสริมให้ข้าราชการทหารเหล่าการเงิน ได้เข้ารับการอบรม หรือจัดให้มีการประชุม อบรม สัมมนาเกี่ยวทัศนคติทางวิชาชีพ เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับปัญหาของข้าราชการทหารเหล่าการเงิน โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชี และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและแน่นอน เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

(2) ควรทำการศึกษาหาผลกระทบจากการที่ไม่มีการพัฒนาสมรรถนะในองค์กร เพื่อทำให้ทราบถึงปัญหาและหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาในขั้นตอนต่อไป

(3)ควรทำการศึกษาโดยใช้ปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในองค์กรเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.วรกร แช่มเมืองปัก อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูง ที่ท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ให้คำแนะนำ คำสั่งสอน คำปรึกษา เพื่อการปรับปรุงพัฒนาในการทำวิจัยที่ดี ด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ความจริงใจ จนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จด้วยดี

ขอขอบเป็นอย่างสูงสำหรับความร่วมมือเป็นอย่างดีของข้าราชการทหารเหล่าการเงิน กองทัพภาคที่ 2 ในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จอย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณคณาจารย์หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต รวมถึงท่านที่ข้าพเจ้าไม่ได้เอ่ยนาม ที่ได้แบ่งปันความรู้จนเกิดการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พร้อมด้วยบุคลากรในคณะบัญชีที่อำนวยความสะดวกในทุกด้าน และสุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดา ท่านผู้ซึ่งให้กำเนิด เลี้ยงดู อบรม สั่งสอน และส่งเสริมการเรียนของข้าพเจ้า จนประสบผลสำเร็จการเรียนในครั้งนี้

9. เอกสารอ้างอิง

กรมการเงินทหารบก. (2555). **เหล่าการเงิน.** http://www.crma.ac.th/msdept/e_bookmsd2012/ms1001/datams1001/pdf/chapter2/chapter2_15.pdf

ทัศวรรณ ศาลาผาย. (2551). “ศึกษาคุณลักษณะทางวิชาชีพของนักบัญชีหน่วยราชการในจังหวัดมหาสารคาม.” การค้นคว้าอิสระ บัญชีมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เบญจมาศ ชวดนุช. 2555. “การประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมกิจการชายแดนทหารกองบัญชาการกองทัพไทย.” การศึกษาค้นคว้าอิสระ วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประคอง โสดา. (2557). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือในรายงานทางการเงินของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปราจีนบุรี เขต 2.” การศึกษาค้นคว้าอิสระ บัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ปรางทิพย์ แก้วกูล. (2553). “ความคิดเห็นของนักบัญชีต่อการพัฒนาขีดความสามารถและสมรรถนะในการประกอบวิชาชีพบัญชี.” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ลัดดา คำเสมอ. (2554). “การศึกษาปัญหาของผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ ในมุมมองของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 – 20

FACTORS THAT INFLUENCE THE ACCOMPLISHMENT OF THE AUDITOR OF THE OFFICE OF THE AUDITOR GENERAL : A CASE STUDY OF THE FINANCAIL AUDIT OFFICE NO. 1 – 20

วารุณี สิมมา
นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail : warunee09@gmail.com
วรกร แช่มเมืองปัก
อาจารย์คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail : worakornch@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ ในมุมมองของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 – 20 กลุ่มตัวอย่างคือ นักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน ที่ปฏิบัติงานในสำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 -20 จำนวน 253 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ ในมุมมองของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 – 20 ทั้ง 3 ด้าน พบว่า มีดังนี้ 1) ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ 2) ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน ไม่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวม เนื่องจากจำนวนบุคลากรที่ใช้ในการตรวจสอบมีความเพียงพอกับปริมาณงานตรวจสอบ และระยะเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบมีความเพียงพอกับปริมาณงานตรวจสอบ มีการหมุนเวียนผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบ หรืออาจถึงแม้ว่าจำนวนบุคลากรและระยะเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบมีความไม่เพียงพอกับปริมาณงานตรวจสอบ นักวิชาการตรวจเงินแผ่นดินก็สามารถปฏิบัติงานตรวจสอบหรือหาวิธีทางอื่นทำให้การตรวจสอบเสร็จและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ได้ 3) ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล ของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวม

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ นักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 – 20

ABSTRACT

This study aimed to examine and analyze the relationship between factors that affect the accomplishment of the audit. In the view of Auditor of The financial audit office no. 1-20. Academic Auditor The operational Auditor of The financial audit office no. 1-20 amount 253 people by questionnaire as a tool for research. The statistics used in this study were frequency, percentage, and multiple regression analysis. The study and analysis of the relationship between factors that affect the accomplishment of the audit. In the view of Auditor of The financial audit office no. 1-20, the top three were: 1) the factors competent of the Auditor. Relationship and affect the accomplishment of the audit overall review. 2) the factors time and personnel to monitor the Auditor. No relationship and affect the accomplishment of the overall review. The number of personnel in the examination are sufficient to determine the amount of work. And the time it takes to investigate a disproportionate amount of audit work. With a circulation audit. Or perhaps even the number of personnel and time required to detect a disproportionate amount of audit work. Academic Auditor can audit or find another way to make a complete inspection and achievement by setting up 3) factors of command and control of the Auditor. Relationship and affect the accomplishment of the audit overall review.

KEYWORDS: Accomplishment of The Auditor The Financail Audit Office No. 1-20

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การตรวจสอบบัญชีเพื่อรับรองงบการเงินมีความสำคัญต่อธุรกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน เอกชนที่ดำเนินธุรกิจในรูปแบบของนิติบุคคล การตรวจสอบงบการเงินมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากกฎหมายกำหนดไว้ว่างบการเงินของธุรกิจที่ดำเนินการในรูปแบบของนิติบุคคล งบการเงินของธุรกิจเหล่านี้จะเสนอต่อบุคคลภายนอกได้นั้น จะต้องได้รับการตรวจสอบและรับรองจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต(CPA) และผู้สอบบัญชีภาษีอากร(TA) แล้วแต่กรณี (กรมสรรพากร, 2545; สภาวิชาชีพบัญชี, 2555) สำหรับหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่ใช้จ่ายเงินของแผ่นดินนั้น กำหนดให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ตรวจสอบและรับรองงบการเงิน เป็นไปตามมาตรา 39 ข้อ 2 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ . ศ . 2542 ซึ่งออกตามความในมาตรา 312 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2542) ในอดีตหน่วยรับตรวจของสำนักงานมีไม่มากและการดำเนินงานการของหน่วยรับตรวจก็ไม่ได้ซับซ้อน แต่ในปัจจุบันหน่วยรับตรวจมีเพิ่มมากขึ้น มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ในการดำเนินงาน นักวิชาการตรวจเงินแผ่นดินเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานตรวจสอบเพื่อรับรองงบการเงินให้กับหน่วยรับตรวจโดยตรง จึงมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานตรวจสอบเพิ่มมากขึ้นและปัญหาในการตรวจสอบก็เพิ่มมากขึ้นตามมา เนื่องจากผู้ตรวจสอบอาจต้องเผชิญกับการบิดเบือน ปิดบัง ซ่อนเร้นข้อมูลจากรายงานทางการเงินของหน่วยรับตรวจระหว่างการตรวจสอบ โดยอาจจะพบข้อผิดพลาดหรือการทุจริตภายหลังการตรวจสอบและรับรองเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งอาจส่งผลกระทบกับความน่าเชื่อถือของงบการเงินด้วย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับผู้วิจัยเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ ในมุมมองของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 – 20 โดยจะนำผลลัพธ์ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์ของการพัฒนาการปฏิบัติงานตรวจสอบให้มีประสิทธิภาพและลดปัญหาที่จะเกิดในการปฏิบัติงานของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดินต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ ในมุมมองของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 – 20

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากผลการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วพบว่า ผลงานวิจัยของ สุกานดา มิสกวันวงศ์ (2549) มีความเหมาะสมที่จะนำมาศึกษาต่อยอด เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ร่วมกับแบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน พร้อมกำหนดกรอบแนวคิดและแบบสอบถามให้เหมาะสมกับการศึกษาในครั้งนี้

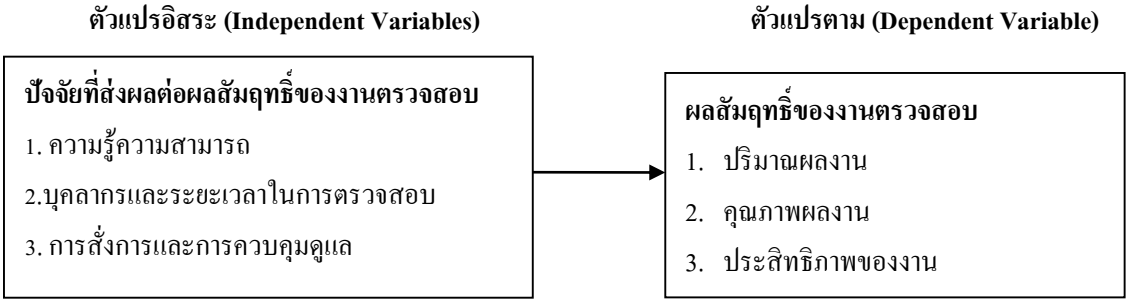

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ**โดยรวม**

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ**โดยรวม**

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล ของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ**โดยรวม**

สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านปริมาณผลงาน**

สมมติฐานที่ 5 ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านปริมาณผลงาน**

สมมติฐานที่ 6 ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล ของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านปริมาณผลงาน**

สมมติฐานที่ 7 ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านคุณภาพผลงาน**

สมมติฐานที่ 8 ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านคุณภาพผลงาน**

สมมติฐานที่ 9 ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล ของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านคุณภาพผลงาน**

สมมติฐานที่ 10 ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านประสิทธิภาพของงาน**

สมมติฐานที่ 11 ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านประสิทธิภาพของงาน**

สมมติฐานที่ 12 ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล ของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ **ด้านประสิทธิภาพของงาน**

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัย 2 รูปแบบ หรือ 2 วิธี ได้แก่ (1) การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) (2) การวิจัยเชิงปริมาณ(quantitative research)

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน ในสำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 – 20 สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน รวมทั้งหมด 692 คน

กลุ่มตัวอย่าง

สำหรับกลุ่มตัวอย่างของการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 253 คน โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดตัวอย่างของ Taro Yammane

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

(1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อลผสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ ประกอบด้วย 1. ความรู้ความสามารถ ของผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบ 2. บุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบของทีมงานตรวจสอบ และ 3. การสั่งการและการควบคุมดูแลของผู้ควบคุมงานตรวจสอบ

(2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ ประกอบด้วย 1. ปริมาณผลงาน 2. คุณภาพผลงาน และ 3. ประสิทธิภาพของงาน

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้ปรับปรุงจาก สุกานดา มิสกวันวงศ์ (2549) ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด โดยแบ่งโครงสร้างคำถามออกเป็น 4 ส่วน

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามและได้จัดเก็บข้อมูลครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 253 ฉบับ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูลโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อคำนวณค่าสถิติต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปส่วนที่ 1 ของแบบสอบถาม โดยการแจกความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน ส่วนที่ 2 และ 3 ของแบบสอบถาม โดยนำเสนอในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลวิจัยโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานของการวิจัย สถิติที่ใช้ได้แก่ การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

5. สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักตรวจสอบการเงินที่ 1 – 20 พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 30 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 43 รองลงมาคือมีอายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 31 และน้อยสุดมีอายุมากกว่า 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 26 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 57 และมีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 43 ตามลำดับ ประสบการณ์ทำงานส่วนใหญ่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 49 รองลงมามีประสบการณ์ 5 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 และมีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 22 ตามลำดับ สำหรับประเภทของหน่วยรับตรวจส่วนใหญ่รับตรวจหน่วยงานของรัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 55 รองลงมารับตรวจหน่วยงานอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 20 รับตรวจหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 16 และรับตรวจหน่วยงานองค์กรอิสระ คิดเป็นร้อยละ 9

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลและทดสอบสมมติฐานการศึกษาตามกรอบแนวความคิด

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวมและรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวมและรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า (1)ในระดับหัวหน้ากลุ่มขึ้นไปควรแนะนำเอาใจใส่และช่วยแก้ไขปัญหาต่อผู้ปฏิบัติงานในระดับใต้บังคับบัญชาให้มาก (2)เวลาในการตรวจสอบน้อยเกินไป เมื่อเทียบกับปริมานงานที่ได้รับ ไม่มีเวลาเก็บข้อมูล (3) เครื่องมือเครื่องใช้ไม่เพียงพอในการตรวจสอบ (4)การอบรบเรื่องมาตรฐานการสอบ ระเบียบที่เกี่ยวข้องยังไม่เพียงพอ

4. ผลการทดสอบสมมติฐานการศึกษา จากสมมติฐานการศึกษาทั้ง 12 ข้อ สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างตัวแปรอิสระเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบกับตัวแปรตามเป็นผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ	**ผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวม (Per)**		***P-value***
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	**ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน**	
ความรู้ความสามารถ (Kn)	0.213	0.063	0.001*
บุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบ (Pt)	-0.012	0.064	0.857
การสั่งการและการควบคุมดูแล (Co)	0.209	0.062	0.001*
R= 0.458 Adjusted R^2 = 0.201 SE_{est} = 0.501 a = 2.160			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถ (Kn) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวม (Per) สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบ (Pt) ไม่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวม (Per) สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล (Co) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบโดยรวม (Per)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างตัวแปรอิสระเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบกับตัวแปรตามเป็นผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านปริมาณผลงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ	**ผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ : ด้านปริมาณผลงาน (PerV)**		***P-value***
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	**ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน**	
ความรู้ความสามารถ (Kn)	0.277	0.089	0.002*
บุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบ (Pt)	0.018	0.090	0.845
การสั่งการและการควบคุมดูแล (Co)	0.171	0.087	0.050*
R= 0.381 Adjusted R^2 = 0.134 SE_{est} = 0.704 a = 1.674			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า สมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถ (Kn) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านปริมาณผลงาน (PerV) สมมติฐานข้อที่ 5 ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบ (Pt) ไม่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านปริมาณผลงาน (PerV) สมมติฐานข้อที่ 6 ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล (Co) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านปริมาณผลงาน (PerV)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างตัวแปรอิสระเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบกับตัวแปรตามเป็นผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านคุณภาพผลงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ	**ผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ : ด้านคุณภาพผลงาน (PerQ)**		***P-value***
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	**ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน**	
ความรู้ความสามารถ (Kn)	0.146	0.060	0.016*
บุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบ (Pt)	-0.021	0.061	0.735
การสั่งการและการควบคุมดูแล (Co)	0.268	0.059	0.000*
R= 0.470 Adjusted R^2 = 0.212 SE_{est} = 0.476 a = 2.469			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า สมมติฐานข้อที่ 7 ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถ (Kn) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านคุณภาพผลงาน (PerQ) สมมติฐานข้อที่ 8 ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบ (Pt) ไม่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านคุณภาพผลงาน (PerQ) สมมติฐานข้อที่ 9 ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล (Co) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านคุณภาพผลงาน (PerQ)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างตัวแปรอิสระเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบกับตัวแปรตามเป็นผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านประสิทธิภาพของงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ	**ผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ : ด้านประสิทธิภาพของงาน (PerP)**		***P-value***
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	**ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน**	
ความรู้ความสามารถ (Kn)	0.217	0.070	0.002*
บุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบ (Pt)	-0.032	0.071	0.650
การสั่งการและการควบคุมดูแล (Co)	0.188	0.069	0.007*
R= 0.392 Adjusted R^2 = 0.144 SE_{est} = 0.556 a = 2.339			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า สมมติฐานข้อที่ 10 ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถ (Kn) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านประสิทธิภาพของงาน (PerP) สมมติฐานข้อที่ 11 ปัจจัยด้านบุคลากรและระยะเวลาในการตรวจสอบ (Pt) ไม่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านประสิทธิภาพของงาน (PerP) สมมติฐานข้อที่ 12 ปัจจัยด้านการสั่งการและการควบคุมดูแล (Co) มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบด้านประสิทธิภาพของงาน (PerP)

6. อภิปรายผล

1. สมมติฐานข้อที่ 1 ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุกานดา มิสกวันวงศ์ (2549) ได้ศึกษาปัจจัยที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพงานสอบบัญชีในมุมมองระดับผู้ช่วยผู้จัดการงานสอบบัญชีขึ้นไป ของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพงานสอบบัญชีมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัจจัยภายในด้านความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ทำงานของทีมงานตรวจสอบบัญชี และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของปภาวี สุขมณี และฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์ (2551) อ้างถึงใน ศุภัทรา เชื้อชาญ (2556) หน้า 46-47 ได้ศึกษาความรู้ความสามารถของนักบัญชีที่มีต่อประสิทธิผลการทำงานของนักบัญชีธุรกิจ SMEs ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความสามารถด้านความรู้ในวิชาชีพด้านทักษะทางวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิผลการทำงานโดยรวม

2. สมมติฐานข้อที่ 2 ไม่ได้รับการสนับสนุน การไม่สนับสนุนสมมติฐานการศึกษา อาจเนื่องมาจากถึงแม้ว่าจำนวนบุคลากรและระยะเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบมีความไม่เพียงพอกับปริมาณงานตรวจสอบ กลุ่มตัวอย่างก็สามารถปฏิบัติงานตรวจสอบหรือหาวิธีทางอื่นทำให้การตรวจสอบเสร็จและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งก็มีส่วนที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Alderman และ Detrick (1982) อ้างถึงใน สุกานดา มิสกวันวงศ์ (2549) หน้า 11 ได้ศึกษาศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้แรงกดดันเกี่ยวกับงบประมาณทางด้านเวลาของผู้สอบบัญชี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้สอบบัญชียอมรับว่ามีการนำงานกลับไปทำที่บ้านและไม่นำเวลาดังกล่าวมารายงานเป็นชั่วโมงทำงาน ซึ่งส่วนใหญ่เกิดกับผู้สอบบัญชีระดับ senior และ semi – senior ถึงแม้ว่าพฤติกรรมดังกล่าวจะไม่ส่งผลต่อคุณภาพงานสอบบัญชีทันที แต่การกระทำดังกล่าวจะส่งผลต่อการวางแผนการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณทางด้านเวลาในการสอบบัญชีครั้งต่อไป กล่าวคือ มีการกำหนดระยะเวลาในการสอบบัญชีน้อยไปจนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานตรวจสอบได้จริง ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพงานสอบบัญชีในที่สุด

3. สมมติฐานข้อที่ 3 ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจุฑามาศ พิมพา (2553) อ้างถึงใน ศุภัทรา เชื้อชาญ (2556) หน้า 40 ได้ศึกษาการบริหารความเสี่ยงตามแนวคิด COSO ERM และการกำกับดูแลกิจการที่ดีกับความเชื่อมั่นของงบการเงินในมุมมองของผู้ใช้งบการเงิน ผลการศึกษาพบว่า การบริหารความเสี่ยงตามแนวคิด COSO ERM และการกำกับดูแลกิจการที่ดี ส่งผลต่อความเชื่อมั่นต่องบการเงินที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าถ้าองค์กรมีการบริหารความเสี่ยงและการกำกับดูแลกิจการที่ดีก็จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นกับผู้ใช้งบการเงินในการนำเสนองบการเงินขององค์กรเช่นกัน หรือถ้าองค์กรมีกระบวนการบริหารงานในด้านการควบคุมภายใน การบริหารความเสี่ยง รวมทั้งทุกคนในองค์กรให้ความร่วมมือมีบทบาทและหน้าที่ที่เหมาะสมให้ความเป็นธรรมกับผู้ถือหุ้นรวมทั้งการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา เชื่อถือได้ และมีความโปร่งใส ก็จะทำให้ผู้ใช้งบการเงินมีความเชื่อมั่นต่องบการเงินมากขึ้น

4. สมมติฐานข้อที่ 4 ข้อที่ 7 และข้อที่ 10ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชนัญฎา สินชื่น (2548)ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความสามารถด้านการบัญชี ด้านการสอบบัญชี ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับคุณภาพการสอบบัญชี ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความสามารถด้านการสอบบัญชี มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านได้แก่ ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาล และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปภาวี สุขมณี และฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์ (2551) อ้างถึงใน ศุภัทรา เชื้อชาญ (2556) หน้า 46-47 ได้ศึกษาความรู้ความสามารถของนักบัญชีที่มีต่อประสิทธิผลการทำงานของนักบัญชีธุรกิจ SMEs ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ด้านทักษะทางวิชาชีพมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิผลการทำงานด้านปริมาณผลงาน

5. สมมติฐานข้อที่ 5 ไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วีรณา ติรณะประกิจ และศิลปพร ศรีจั่นเพชร (2552)ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพ งานสอบบัญชีลดลงของผู้ช่วยผู้สอบบัญชีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรม RAQ (Reduced Audit Quality) ที่พบมากที่สุด ได้แก่ พฤติกรรมด้านแรงกดดัน รองลงมา คือ พฤติกรรมการไม่ติดตามงาน และพฤติกรรมการปฏิบัติงานตรวจสอบไม่เหมาะสม ตามลำดับ สาเหตุที่กลุ่มผู้จัดการงานสอบบัญชีมีความเห็นว่าการรายงานจำนวนระยะเวลาที่ใช้ในการสอบบัญชีน้อยกว่าระยะเวลาที่ได้ใช้ไปจริง

6. สมมติฐานข้อที่ 6 ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอรวรรณ ศรีแก้ว (2552) อ้างถึงใน ศุภัทรา เชื้อชาญ (2556) หน้า 60-61 ได้ศึกษาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่ดีมีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของธุรกิจ SMEs ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดีย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะนำไปใช้ประกอบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

7. สมมติฐานข้อที่ 8 ไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุกานดา มิสกวันวงศ์ (2549) ได้ศึกษาปัจจัยที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพงานสอบบัญชีในมุมมองระดับผู้ช่วยผู้จัดการงานสอบบัญชีขึ้นไป ของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพงานสอบบัญชีได้แก่ จำนวนบุคลากรและระยะเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบ

8. สมมติฐานข้อที่ 9 ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอรวรรณ ศรีแก้ว (2552) อ้างถึงใน ศุภัทรา เชื้อชาญ (2556) หน้า 60-61 ผลการศึกษาพบว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงคุณภาพของการควบคุมตรวจสอบติดตามการดำเนินงาน ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ประกอบการบริหารงานขององค์กร และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของหนึ่งฤทัย เขียวหวาน (2556) ได้ศึกษาผลกระทบของจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชี และความเป็นมืออาชีพ ที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชี ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นมืออาชีพ จรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี

9. สมมติฐานข้อที่ 11 ไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Coram, Ng และ Woodliff (2002) อ้างถึงใน สุกานดา มิสกวันวงศ์ (2549) หน้า 11-12 ได้ศึกษาผลกระทบของแรงกดดันทางด้านเวลาและความเสี่ยงจากข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี ผลการศึกษาพบว่า แรงกดทางด้านเวลามีผลกระทบอย่างสูงต่อการเกิดพฤติกรรม RAQ (Reduced Audit Quality) และมีผลกระทบต่อความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชี

10. สมมติฐานข้อที่ 12 ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอรวรรณ ศรีแก้ว (2552) อ้างถึงใน ศุภัทรา เชื้อชาญ (2556) หน้า 60-61 ได้ศึกษาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่ดีมีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของธุรกิจ SMEs ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดีด้านการเสริมสร้างจริยธรรมและคุณค่าองค์กรมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพการดำเนินงาน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ปัจจัยความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบ และการสั่งการและการควบคุมดูแลของผู้ควบคุมงานตรวจสอบส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบ ดังนั้น การฝึกอบรมหรือเพิ่มความรู้เกี่ยวกับมาตรฐาน หลักการบัญชี วิธีการ เทคนิคการตรวจสอบให้กับนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดินถือเป็นสิ่งสำคัญของงานตรวจสอบ ในการปฏิบัติงานในสำนักตรวจสอบการเงินของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

(2) มีการควบคุม กำกับ ดูแล การปฏิบัติงานจากผู้บังคับบัญชาแต่ละชั้นหรือแต่ละสายงานอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วางแผนติดตามและประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารงานตรวจสอบ ผู้ตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ รวมถึงการจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ในการตรวจสอบให้เพียงพอ นำระบบสารสนเทศมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการตรวจ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบงานตรวจสอบระหว่างหน่วยงานที่รับตรวจเพื่อทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบได้ชัดเจนขึ้นมากยิ่งขึ้น หรือทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานในตำแหน่งอื่นของสำนักอื่นๆในสำนักงาน เพื่อนำผลที่ได้รับจากวิจัยไปปรับปรุงการปฏิบัติงานต่อไป

(2) ควรทำการศึกษาโดยใช้ปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานตรวจสอบเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดินและนำมาปรับปรุงประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงยิ่งในความกรุณา และความเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากท่านอาจารย์ ดร.วรกร แช่มเมืองปัก ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ คุณพ่อวิชัย สิมมา และคุณแม่ปราถนา สิมมา ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยมีความมานะขยันอดทนและเสียสละ

9. เอกสารอ้างอิง

กรมสรรพากร. (2545). คำสั่งกรมสรรพากร ที่ ท.ป. 122/2545 เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานและการรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากร ตามมาตรา 3 สัตต แห่งประมวลรัษฎากร. (ออนไลน์). เข้าถึงได้ http://www.rd.go.th/publish/11598.0.html (2558, 2 ตุลาคม).

ชนัญฎา สินชื่น. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความสามารถ ด้านการบัญชี ด้านการสอบบัญชี ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับคุณภาพการสอบบัญชี. วิทยานิพนธ์ บัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วีรณา ติรณะประกิจ และศิลปพร ศรีจั่นเพชร. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง. **วารสารสภาวิชาชีพบัญชี,** 5(14), 69 – 79.)

ศุภัทรา เชื้อชาญ. (2556). ผลกระทบของความรู้ความสามารถและการกากับดูแลกิจการที่ดีของนักบัญชีที่มีต่อความน่าเชื่อถือในรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลภาครัฐในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ บัญชีมหาบัณฑิต คณะบัญชี, มหาวิทยาลัยศรีปทุม

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2555). **มาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 200.** (ออนไลน์). เข้าถึงได้ http://www.fap.or.th/images/column_1359010332/st%20200.pdf (2558, 2 ตุลาคม).

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน. (2542). **พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ. ศ. 2542.** กรุงเทพฯ : สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน.

สุกานดา มิสกวันวงศ์. (2549). ปัจจัยภายในที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพงานสอบบัญชีในมุมองระดับผู้ช่วยผู้จัดการงานสอบบัญชีขึ้นไปของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง (BIG 4) : การศึกษาเชิงสำรวจ. การศึกษาด้วยตนเอง บัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาตร์.

หนึ่งฤทัย เขียวหวาน.(2556). ผลกระทบของจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีและความเป็นมืออาชีพที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชี ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในจังหวัดนนทบุรี. การค้นคว้าแบบอิสระ. บัญชีมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

การประเมินสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบหลักสูตร

TAX PLANNERS' COMPETENCY ASSESSMENT OF THE PROPERTY DEVELOPMENT LISTED COMPANY IN THAILAND FOR APPLICABLE IN CURRICULUM DESIGN

ดร.ประเวศ เพ็ญวุฒิกุล

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: pravas.pe@spu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อประเมินระดับสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีในธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และ (2) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะที่ได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษีกับผู้บังคับบัญชาขั้นต้น ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ ผู้วางแผนภาษี จำนวน 52 คน และผู้บังคับบัญชาขั้นต้น จำนวน 52 คน โดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินระดับสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยาย คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติเชิงอนุมาน คือ สถิติทดสอบ t สำหรับกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันและมาจากประชากรที่มีความความแปรปรวนเท่ากัน ผลการวิจัย พบว่า (1) สมรรถนะด้านหลักมีระดับสมรรถนะสูงที่สุด รองลงมาคือสมรรถนะด้านการจัดการ และสมรรถนะด้านเทคนิค ตามลำดับ (2) ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะที่ได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษี และผู้บังคับบัญชาขั้นต้นไม่แตกต่ากันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และ (3) แนวทางการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีควรให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านเทคนิค

คำสำคัญ: การประเมินสมรรถนะ ผู้วางแผนภาษี การออกแบบหลักสูตร

ABSTRACT

The present study consisted of three main objectives, namely (1) to assess the competencies of tax planners in the real-estate business of the Stock Exchange of Thailand, and (2) to compare the competencies assessed by tax planners and supervisors. The sample employed in this study consisted of two groups, one of 52 tax planners and the other of 52 supervisors based on Krejcie and Morgan (1970). Research instruments of this study included an assessment form of the levels of competencies of the tax planners. The data derived from this form were analyzed by using descriptive statistics, namely frequency, percentage, average and standard deviation,

and inferential statistics, namely t-test for two independent samples using pooled t-test. The results revealed that (1) The core competency was at the highest level, followed by the management competency and technical competency, respectively, (2) The mean of score of the competencies derived from both the tax planners and the supervisors did not differ significantly, achieving a statistical level of .05, and (3) Curriculum design should concentrate on technical competencies.

KEYWORDS: Competency assessment, Tax planner, Curriculum design

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศที่พัฒนาแล้วมีการให้ความสำคัญกับการกำหนดสมรรถนะของบุคคลในแต่ละอาชีพเป็นเวลานานแล้ว แต่ประเทศไทยภาคเอกชนเพิ่งเริ่มให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องสมรรถนะหลังจากประสบวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ส่วนภาครัฐเริ่มให้ความสำคัญกับแนวคิดสมรรถนะปี พ.ศ. 2548 โดยจ้างบริษัทที่ปรึกษาเฮย์กรุปส์จัดทำแบบจำลองสมรรถนะของระบบราชการไทย เพื่อใช้ในการจัดการ การประเมินผลงาน และการพัฒนาข้าราชการในระยะยาว (นิสดารก์ เวชยานนท์, 2550, หน้า 111-151) โดยมีการกำหนดและประเมินสมรรถนะของบุคคลในแต่ละอาชีพ เชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรบุคคล ได้แก่ (1) การคัดเลือกบุคคลที่เป็นบุคคลภายนอกองค์การเพื่อการสรรหา และการจ้างผู้สมัครงาน หรือเป็นบุคลากรภายในองค์การเพื่อการมอบหมายงาน และสนับสนุนงาน และ (2) การบริหารค่าตอบแทน การวางแผนสืบทอดตำแหน่ง การลงโทษ การฝึกอบรม การพัฒนา การสอนงาน (coaching) การให้คำแนะนำ (mentoring) และการกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (อัจฉรา หล่อตระกูล, 2557, หน้า 241; Spencer & Spencer, 1993, pp. 237-275) เพราะทรัพยากรบุคคลเปรียบเสมือนสินทรัพย์ทรงคุณค่ามากที่สุดขององค์การ ซึ่งสามารถสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันขององค์การ องค์การต่าง ๆ จึงพยายามหาวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการทรัพยากรบุคคล เช่น การจัดการผู้มีความสามารถสูง (talent management) การจัดการทรัพยากรบุคคลโดยใช้ทักษะเป็นพื้นฐาน (skill-based human resource management) การบริหารผลการปฏิบัติงาน (performance management) และการจัดการทรัพยากรบุคคลโดยใช้สมรรถนะเป็นพื้นฐาน (competency-based human resource management) เป็นต้น ซึ่งการจัดการทรัพยากรบุคคลโดยใช้สมรรถนะเป็นพื้นฐานเป็นวิธีที่ผู้บริหารทรัพยากรบุคคลกำลังให้ความสนใจ และนิยมมากที่สุด เพราะการนำสมรรถนะของบุคคลมามาประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรบุคคลจะช่วยให้องค์การได้บุคคลากรที่สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยส่งเสริมให้องค์การมีสมรรถนะในการแข่งขันกับองค์การอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงจากภายนอกได้ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 2558; Bedard, Prefontaine, & Poirier-Proulx, 2005)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการประเมินสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีในธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของตลาดหลักทรัพภย์แห่งประเทศไทย โดยสารสนแทศที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรเพื่อปรับปรุง หรือพัฒนาสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีให้สูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การเสียภาษีเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และประหยัดเงินภาษี ที่ไม่ใช่การหลีกเลี่ยง หรือการหนีภาษี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อประเมินระดับสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีในธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

(2) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษีกับผู้บังคับบัญชาขั้นต้น

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ แสดงดังแผนภาพที่ 1

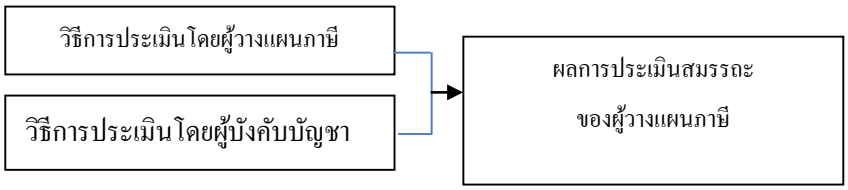

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ออกแบบโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้วางแผนภาษีจำนวน 56 คน และกลุ่มผู้บังคับบัญชาขั้นต้นจำนวน 56 คน เพียง ณ วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2558

ตัวอย่างกำหนดจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ได้ขนาดตัวอย่างบริษัทจำนวน 52 บริษัท โดยแต่ละบริษัทประกอบด้วยผู้วางแผนภาษีจำนวน 1 คน และผู้บังคับบัญชาขั้นต้นจำนวน 1 คน คิดเป็นขนาดตัวอย่างผู้วางแผนภาษีจำนวน 52 คน และขนาดตัวอย่างผู้บังคับบัญชาขั้นต้นจำนวน 52 คน

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ วิธีการประเมินโดยผู้วางแผนภาษี และวิธีการประเมินโดยผู้บังคับบัญชาขั้นต้น ส่วนตัวแปรตาม คือ ผลการประเมินสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีพัฒนามาจากแบบจำลองตัวบ่งชี้สมรรถนะของผู้วางแผนภาษีในอุตสาหกรรมพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะของผู้วางแผนภาษีในอุตสาหกรรมพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (ประเวศ เพ็ญวุฒิกุล, 2556) ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ โดยการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยวิธีการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับประเด็นที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.6 ถึง 1.0 ส่วนการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงด้วย

วิธี Inter-rater reliability โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับผู้วางแผนภาษี และบังคับบัญชาขั้นต้น จำนวน 30 คน พบว่า เครื่องมือมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.9

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีผู้ช่วยจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม ปีการศึกษา 2558 และผ่านการอบรมชี้แจ้งจากผู้วิจัยแล้ว ด้วยวิธีการส่งแบบประเมินด้วยตนเอง การส่งทางไปรษณีย์ และการส่งทางอีเมล (e-mail) พบว่า อัตราการตอบกลับของแบบประเมินทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างมีค่าเท่ากัน คือร้อยละ 92.85

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงบรรยาย คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติอนุมาน คือ สถิติทดสอบ t สำหรับกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันและมาจากประชากรที่มีความความแปรปรวนเท่ากัน

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ผลการประเมินระดับสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี

ผลการประเมินระดับสมรรถนะด้านหลัก ด้านการจัดการ และด้านเทคนิคของผู้วางแผนภาษี ซึ่งได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษี ผู้บังคับบัญชาขั้นต้น และรวม แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินระดับสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี

ตัวแปร	ผู้วางผนภาษี		ผู้บังคับบัญชาขั้นต้น		รวม	
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD
สมรรถนะด้านหลัก	4.45	.33	4.65	.34	4.55	.35
1. ความโปร่งใส และตรวจสอบได้	4.60	.56	4.61	.50	4.60	.53
2. ความเป็นอิสระ	4.50	.46	4.71	.42	4.61	.45
3. ความเที่ยงธรรม	4.63	.45	4.82	.35	4.72	.41
4. ความซื่อสัตย์	4.55	.45	4.75	.41	4.65	.44
5. มาตรฐานในการปฏิบัติงาน	4.47	.45	4.77	.37	4.62	.44
6. การรักษาความลับ	4.49	.55	4.70	.44	4.59	.51
7. ความรับผิดชอบต่อธุรกิจ	4.26	.49	4.59	.46	4.42	.50
8. ความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น หรือผู้เป็นหุ้นส่วน	4.25	.55	4.54	.43	4.40	.51
9. ความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ	4.34	.60	4.55	.63	4.44	.62
10. จรรยาบรรณทั่วไป	4.39	.54	4.50	.66	4.44	.60
สมรรถนะด้านการจัดการ	4.03	.51	4.08	.55	4.05	.53
1. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการจัดการข้อมูล	4.15	.54	4.26	.62	4.20	.58

ตัวแปร	ผู้วางผนภาษี		ผู้บังคับบัญชาขั้นต้น		รวม	
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD
2. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล	4.00	.48	4.07	.61	4.03	.55
3. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการสังเคราะห์ข้อมูล	4.02	.63	4.05	.62	4.03	.62
4. ความรู้ และความสามารถในการประเมินผลและตัดสินใจ	3.94	.65	3.96	.67	3.95	.66
สมรรถนะด้านเทคนิค	3.95	.51	4.04	.56	4.00	.54
1. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้ผลกระทบทางภาษีเงินได้	4.05	.63	4.01	.60	4.03	.61
2. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์เพื่อการดำเนินงาน	3.96	.58	4.04	.58	4.00	.58
3. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้รายได้ที่เกิดจากการขายที่ดิน และอาคาร	3.91	.67	4.03	.66	3.97	.67
4. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน	3.78	.64	4.03	.62	3.91	.64
5. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้	3.89	.63	4.02	.67	3.95	.65
6. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย	4.02	.76	4.12	.67	4.07	.72
7. ความรู้ และความสามารถเกี่ยวกับการเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ	4.08	.70	4.06	.71	4.07	.71

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 1 ในภาพรวมของการประเมินโดยรวม พบว่า สมรรถนะที่มีระดับสูงที่สุดคือสมรรถนะด้านหลักมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .35 รองลงมาคือสมรรถนะด้านการจัดการ และสมรรถนะด้านเทคนิคตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 และ 4.00 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .53 และ.54 ตามลำดับ สำหรับในรายด้านของการประเมินโดยรวมมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

สมรรถนะด้านหลัก พบว่า ตัวแปรที่มีระดับสมรรถนะสูงที่สุดคือความเที่ยงธรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .41 รองลงมาคือความสื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .44

สมรรถนะด้านการจัดการ พบว่า สมรรถนะด้านการจัดการ พบว่า ตัวแปรที่มีระดับสมรรถนะสูงที่สุดคือความสามารถเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .51 รองลงมา

คือความสามารถเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล และความสามารถเกี่ยวกับการสังเคราะห์ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.03 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .55 และ .62 ตามลำดับ

สมรรถนะด้านเทคนิค พบว่า ตัวแปรที่มีระดับสมรรถนะสูงที่สุดคือความสามารถเกี่ยวกับการเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ และความสามารถเกี่ยวกับการหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.07 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .71 และ .72 ตามลำดับ รองลงมาคือความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้ผลกระทบทางภาษีเงินได้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .35

5.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษีกับผู้บังคับบัญชาขั้นต้น

การศึกษาในส่วนนี้ ประกอบด้วย ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะโดยรวมของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษีกับผู้บังคับบัญชาขั้นต้น ซึ่งแสดงในตารางที่ 2 ส่วนผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะรายด้านที่ได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษีกับผู้บังคับบัญชาขั้นต้นซึ่งแสดงในตารางที่ 3-5

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะโดยรวมของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษีกับผู้บังคับบัญชาขั้นต้น

ผู้ประเมิน	n	Mean	S.D.	Mean Difference	t	p
ผู้วางแผนภาษี	52	4.14	.39	-0.11	-1.447	.151
ผู้บังคับบัญชาขั้นต้นของผู้วางแผนภาษี	52	4.26	.43			

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 2 พบว่า ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินของผู้วางแผนภาษีเท่ากับ 4.14 ส่วนค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินของผู้บังคับบัญชาขั้นต้นเท่ากับ 4.26 ผลต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference) เท่ากับ –0.11 และจากการทดสอบด้วยสถิติทดสอบ t พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐาน แสดงว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินโดยผู้วางแผนภาษี และผู้บังคับบัญชาขั้นต้นไม่แตกต่ากันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานหลักทางสถิติ

ตารางที่ 3 ผลการการเปรียบเทียบในรายด้านของค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านหลักของผู้วางแผนภาษีจากการประเมินตนเองกับการประเมินโดยผู้บังคับบัญชาขั้นต้น

ผู้ประเมิน	n	Mean	S.D.	Mean Difference	t	p
ผู้วางแผนภาษี	52	4.45	.33	-0.20	-3.08	.00
ผู้บังคับบัญชาขั้นต้นของผู้วางแผนภาษี	52	4.65	.34			

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการการเปรียบเทียบในรายด้านของค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านหลักของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินตนเองของผู้วางแผนเท่ากับ 4.45 ส่วนค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินของผู้บังคับบัญชาขั้นต้นเท่ากับ 4.65 ผลต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference) เท่ากับ 0.20 และจากการทดสอบด้วยสถิติทดสอบ t พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านหลักของผู้วางแผนภาษีจากการประเมินตนเอง และการประเมินโดยผู้บังคับบัญชาขั้นต้นแตกต่ากัน (ไม่เท่ากัน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น จึงปฏิเสธาสมมติฐานหลักทางสถิติ

ตารางที่ 4 ผลการการเปรียบเทียบในรายด้านของค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านการจัดการของผู้วางแผนภาษีจากการประเมินตนเองกับการประเมินโดยผู้บังคับบัญชาขั้นต้น

ผู้ประเมิน	n	Mean	S.D.	Mean Difference	t	p
ผู้วางแผนภาษี	52	4.03	.51	-0.05	-0.53	.59
ผู้บังคับบัญชาขั้นต้นของผู้วางแผนภาษี	52	4.08	.55			

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการการเปรียบเทียบในรายด้านของค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านการจัดการของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินตนเองของผู้วางแผนเท่ากับ 4.03 ส่วนค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินของผู้บังคับบัญชาขั้นต้นเท่ากับ 4.08 ผลต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference) เท่ากับ 0.05 และจากการทดสอบด้วยสถิติทดสอบ t พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านการจัดการของผู้วางแผนภาษีจากการประเมินตนเอง และการประเมินโดยผู้บังคับบัญชาขั้นต้นไม่แตกต่ากัน (เท่ากัน) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานหลักทางสถิติ

ตารางที่ 5 ผลการการเปรียบเทียบในรายด้านของค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านเทคนิคของผู้วางแผนภาษีจากการประเมินตนเองกับการประเมินโดยผู้บังคับบัญชาขั้นต้น

ผู้ประเมิน	n	Mean	S.D.	Mean Difference	t	p
ผู้วางแผนภาษี	52	3.95	.51	-0.09	-0.85	.39
ผู้บังคับบัญชาขั้นต้นของผู้วางแผนภาษี	52	4.04	.56			

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการการเปรียบเทียบในรายด้าน ค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านเทคนิคของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินตนเองของผู้วางแผนเท่ากับ 3.95 ส่วนค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินของผู้บังคับบัญชาขั้นต้นเท่ากับ 4.04 ผลต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference) เท่ากับ 0.09 และจากการทดสอบด้วยสถิติทดสอบ t พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านเทคนิคของผู้วางแผนภาษีจากการประเมินตนเอง และการประเมินโดยผู้บังคับบัญชาขั้นต้นไม่แตกต่ากัน (เท่ากัน) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานหลักทางสถิติ

5.3 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี

การศึกษาแนวทางการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย การประเมินระดับสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการเลือกเนื้อหาความรู้หรือ เนื้อหาวิชา ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ความต้องการซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาของผู้เรียน การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งเป็นการระบุความคาดหวังของคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียนเมื่อเรียนจบตามหลักสูตร และการเลือกเนื้อหาความรู้หรือเนื้อหาวิชาซึ่งเป็นการเลือกเนื้อหาสาระที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร (วารุณี อัศวโภคิน, 2554, หน้า 14)

จากผลการประเมินระดับสมรรถนะของผู้ วางแผนภาษีดังกล่าวข้างต้น พบว่า ผู้วางแผนภาษีมีระดับสมรรถนะสูงที่สุดคือสมรรถนะด้านหลัก ระดับสมรรถนะรองลงมาคือสมรรถนะด้านการจัดการ และระดับสมรรถนะต่ำที่สุดคือสมรรถนะด้านเทคนิค สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี จากระดับสมรรถนะด้านที่ต่ำที่สุดของผู้วางแผนภาษี โดยได้จากผลการประเมินในภาพรวม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือสมรรถนะด้านเทคนิค ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้กำหนดความคาดหวังในสมรรถนะด้านเทคนิคทางการบัญชีและการภาษีอากรของผู้วางแผนภาษี และเนื้อหาที่ควรเน้นในหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคนิคทางการบัญชีและการภาษีอากร แสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี

ความคาดหวังในสมรรถนะด้านเทคนิคทางการบัญชีและการภาษีอากรของผู้วางแผนภาษี	เนื้อหาที่ควรเน้นในหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคนิคทางการบัญชีและการภาษีอากร
1. ความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้ผลกระทบทางภาษีเงินได้	-มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 12 เรื่องภาษีเงินได้ ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงของคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศที่สิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม 2557 (IAS 12: Income Taxes (Bound volume 2013 Consolidated without early application)) - มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 12 (ปรับปรุง 2558) เรื่องภาษีเงินได้ - มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 (IFRS 3) และมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2558) เรื่องการรวมธุรกิจ - มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ
2. ความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เพื่อการดำเนินงาน	- มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 16 เรื่องที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงของคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศที่สิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม 2557 (IAS 16: Property, Plant and Equipment (Bound volume 2015 Consolidated without early application)) - มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 (ปรับปรุง 2558) เรื่องที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

ความคาดหวังในสมรรถนะด้านเทคนิคทางการบัญชีและการภาษีอากรของผู้วางแผนภาษี	เนื้อหาที่ควรเน้นในหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคนิคทางการบัญชีและการภาษีอากร
	- มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 เรื่อง การรวมธุรกิจ ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงของคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศที่สิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม 2557 (IFRS 3: Business Combinations (Bound volume 2015 Consolidated without early application)) - มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2558) เรื่อง การรวมธุรกิจ - มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ
3. ความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้รายได้ที่เกิดจากการขายที่ดิน และอาคาร	- มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 18 เรื่องรายได้ ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงของคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศที่สิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม 2557 (IAS 18: Revenue (Bound volume 2015 Consolidated without early application)) - มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 (ปรับปรุง 2558) เรื่องรายได้ - มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 เรื่อง การรวมธุรกิจ ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงของคณะกรรมการ มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศที่สิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม 2557 (IFRS 3: Business Combinations (Bound volume 2015 Consolidated without early application)) - มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2558) เรื่อง การรวม ธุรกิจ - มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณสาธารณะ
4. ความสามารถเกี่ยวกับการรับรู้อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน	- มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 40 เรื่อง อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงของคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศที่สิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม 2557 (IAS No.40 : Investment Property (Bound volume 2015 Consolidated without early application)) - มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 40 (ปรับปรุง 2558) เรื่อง อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน - มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 เรื่อง การรวมธุรกิจ ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงของคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศที่สิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม 2557 (IFRS

ความคาดหวังในสมรรถนะด้านเทคนิคทางการบัญชีและการภาษีอากรของผู้วางแผนภาษี	เนื้อหาที่ควรเน้นในหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคนิคทางการบัญชีและการภาษีอากร
	3: Business Combinations (Bound volume 2015 Consolidated without early application)) - มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2558) เรื่อง การรวมธุรกิจ - มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ
5. ความสามารถเกี่ยวกับการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้	- ประมวลรัษฎากร - คำสั่งกรมสรรพากร ที่ ท.ป. 1/2528 เรื่องการใช้เกณฑ์สิทธิ์ในการคำนวณรายได้ และรายจ่ายของบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล - คำสั่งกรมสรรพากร ที่ ป. 61/2539 เรื่องการคำนวณกำไรสุทธิและเงินได้สุทธิสำหรับกิจการขายอสังหาริมทรัพย์
6. ความสามารถเกี่ยวกับการหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย	- ประมวลรัษฎากร - คำสั่งกรมสรรพากร ที่ ท.ป. 4/2528 เรื่องสั่งให้ผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากรมีหน้าที่หักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย
7. ความสามารถเกี่ยวกับการเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ	- ประมวลรัษฎากร

6. อภิปรายผล

6.1 ผลการประเมินระดับสมรรถนะของผู้วางแผนภาษี พบว่า ผู้วางแผนภาษีมีระดับสมรรถนะด้านหลักสูงที่สุด ด้านการจัดการรองลงมา และด้านเทคนิคต่ำที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนิษฐา ชีวพัฒนพันธุ์ (2558) ศึกษาเรื่องสมรรถนะของพนักงานบัญชีในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีตามทัศนะของหัวหน้างานบัญชี พบว่า สมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีตามที่คาดหวังด้านกิจนิสัยที่ดีในการประกอบวิชาชีพอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาอยู่ในระดับดี คือ ด้านความรู้ทางวิชาการ และด้านทักษะในการปฏิบัติงาน ส่วนสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีตามที่เป็นจริงทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับดี โดยอันดับแรก คือ สมรรถนะด้านกิจนิสัยที่ดีในการประกอบวิชาชีพ รองลงมา คือ สมรรถนะด้านทักษะในการปฏิบัติงาน และสมรรถนะด้านความรู้ทางวิชาการ ตามลาดับ

6.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการประเมินของผู้วางแผนภาษีกับผู้บังคับบัญชาขั้นต้นไม่แตกต่ากันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงาน ก.พ. (2548, หน้า 53) ที่แสดงไว้ในคู่มือสมรรถนะราชการพลเรือนไทยว่าแนวโน้มการประเมินของผู้ประเมินแต่ละคนจะแตกต่างกัน บางคนให้คะแนนสูง บางคนให้คะแนนต่ำ บางคนให้คะแนนกึ่งกลาง นอกจากนี้ยังไม่สอดคล้องกับแนวคิดของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (2558) ที่ได้เสนอไว้ในแนวทางการพัฒนาระบบสมรรถนะเพื่อพัฒนาการบริหารทรัพยากรบุคคลว่าผลการประเมินสมรรถนะของผู้ใต้บังคับบัญชาประเมินตนเอง

กับผู้บังคับบัญชาประเมินอาจไม่ตรงกัน เพราะผู้ใต้บังคับบัญชามักประเมินสมรรถนะของตนเองสูงกว่าความเป็นจริง แต่ผู้บังคับบัญชามักประเมินสมรรถนะของผู้ใต้บังคับบัญชาต่ำกว่าความเป็นจริง ผลการเปรียบเทียบของการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับนักวิชาการท่านอื่น ทั้งอาจเนื่องจากผู้ ประเมินทั้ง 2 คน คือ ผู้วางแผนภาษี และผู้บังคับบัญชาขั้นต้นมีแนวคิดมาตรฐานการประเมินที่ใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกันจึงให้คะแนนประเมินใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้การประเมินเป็นไปในแนวเดียวกัน ผู้ประเมินควรมีการตกลงทำความเข้าใจให้ตรงกันในการกำหนดมาตรฐานกลาง (สำนักงาน ก.พ., 2548, หน้า 53)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) เครื่องมือของการวิจัยครั้งนี้สามารถนำใช้ประเมินระดับสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีในธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์นอกตลาดหลักทรัพย์เพื่อเป็นสารสนเทศในการจัดการผู้วางแผนภาษี

(2) วิธีการพัฒนาสมรรถนะสามารถทำได้หลายวิธี ผู้บริหารองค์กรจึงควรคัดเลือกผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการวางแผนภาษีเพื่อศึกษาหาวิธีการพัฒนาสมรรถนะที่เหมาะสม และออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) การศึกษาครั้งต่อควรนำแบบประเมินของการวิจัยครั้งนี้ไปใช้กับธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่ไม่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกันได้

(2) แนวทางการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะของผู้วางแผนภาษีที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปศึกษาต่อ ได้แก่ การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพร่างหลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตร การทดลองใช้ร่างหลักสูตร การประเมินผล และปรับปรุงร่างหลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีปทุม สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัย

9. เอกสารการอ้างอิง

ธนิษฐา ชีวพัฒนพันธุ์. 2558. “สมรรถนะของพนักงานบัญชีในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีตามทัศนะของหัวหน้างานบัญชี.” **RMUTT Global Business and Economics Review** 10, 2: 141-152.

กนิสดารก์ เวชยานนท์. 2550. **Competency Model กับการประยุกต์ใช้ในองค์กรไทย.** กรุงเทพมหานคร: กราฟิโกซิสเต็มส์.

ประเวศ เพ็ญวุฒิกุล. 2556. “การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะของผู้วางแผนภาษีในอุตสาหกรรมพัฒนาอสังหาริมทรัพย์.” ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (บริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. 2558. **แนวทางการพัฒนาระบบสมรรถนะเพื่อพัฒนาบริหารทรัพยากรบุคคล.** สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2558, จาก http://competency.rmutp.ac.th/

วารุณี อัศวโภคิน. 2554. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปริญญานิพธ์ ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อัจฉรา หล่อตระกูล. 2557. การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ. วิทยานิพธ์ ปริญญาพุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

Bedard, Gerald J., Prefontaine, Jacques and, Poirier-Proulx, Lise (2005). "Identifying a Profile of Key Competencies for Financial Planners." **Journal of Business & Economics Research** 3, 4:51-62

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. 1970. Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement** 30: 607-610.

Spencer, L. M. Jr. & Spencer, S. M. 1993**. Competency at work: model for superior performance.** New York: John Wiley & Sons.

การยอมรับการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

ADOPTION OF FINANCIAL TRANACTIONS THROUGH AUTOMATED CASH DEPOSIT

ฟารีดา กาหมัะ

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

E-mail: nuri_1402@hotmail.co.th

มธุรส คงสาม

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

E-mail: Noyna_lover@hotmail.com

ดร.โกมลมณี เกตตะพันธ์

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

E-mail: Kettapan@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการทำธุรกรรมทางการเงินของธนาคารมีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เนื่องจากธนาคารมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้กับระบบการทำงานของธนาคาร แต่ก็ยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้บริการ ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการยอมรับการทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างถูกใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาได้แก่ ผู้ที่ใช้หรือเคยใช้บริการเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ จำนวน 100 ราย ผลการศึกษาพบสาเหตุสำคัญของการใช้บริการเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติตามลำดับดังนี้ 1) อัตราค่าธรรมเนียม 2) ช่วยเพิ่มความสะดวก สบาย 3) ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว 4) ง่ายต่อการใช้บริการ และ 5) สามารถใช้บริการได้ตลอด 24 ชม ขณะเดียวกันพบว่าประสบการณ์ในการใช้งาน การรับรู้เทคโนโลยี ความเชื่อมั่นของระบบการทำงานของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ ทำเลที่ตั้งเป็นสาเหตุที่ส่งผลต่อการไม่ใช้บริการเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ และผลการสัมภาษณ์พบว่าค่าธรรมเนียมในการให้บริการเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติไม่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการ

คำสำคัญ: เครื่องรับฝากสดเงินอัตโนมัติ ธุรกรรมทางการเงิน การยอมรับเทคโนโลยี

ABSTRACT

The financial transactions today are more convenient and faster because the banks had adopted modern technology and applied them in the workplace. But problems arise when people use the service. Thus the purpose

of this study was to study the reasons for accepting or rejecting financial transactions through automatic deposit in Muang district, Songkhla province. The semi-structured interview was used a tool in this study and the sample in this study consisted of 100 persons who use or have used the service The result of this study found the important reasons to use the service for financial transactions which are in the following order: 1) User charges 2) Enhanced comfort 3) Faster 4) Easy-to-use service 5) 24 hours service. The experience in the use of technology that recognizes the conviction of system functionality and ease of use is the main cause that affects the use of automated deposit but fees do have any effect. The interview also found that fee has not influenced on use the service.

KEYWORDS: Automated cash deposit machine**,** Financial Transactions**,** Adoption

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการทำธุรกรรมทางการเงินของธนาคาร ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์มีการพัฒนาช่องทางการในการทำธุรกรรมทางการเงินอย่างต่อเนื่อง โดยช่องทางการในการทำธุรกรรมทางการเงินนอกเหนือจากการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเคาน์เตอร์เซอร์วิสของธนาคารแล้วยังมีการให้บริการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบอื่น เช่น การให้บริการผ่านช่องทาง Internet, E-Banking, Mobile-Banking และเครื่องบริการอัตโนมัติ โดยวัตถุประสงค์หลักของการให้บริการการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านช่องทางดังกล่าว เพื่อลดปัญหาความล่าช้าในการทำธุรกรรมทางการเงิน อีกทั้งธนาคารพาณิชย์ยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้ทันท่วงที เนื่องจากการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านช่องทางเหล่านั้นก่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็วและความถูกต้อง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้ผู้ใช้บริการธุรกรรมทางการเงินจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาตลอดเวลา

สำหรับการทำธุรกรรมทางการเงินที่ได้รับความนิยมจากผู้ใช้บริการโดยมากได้แก่ การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องบริการอัตโนมัติ ซึ่งปัจจุบันการให้บริการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องบริการอัตโนมัติ ถูกแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือ เครื่องจ่ายเงินอัตโนมัติ (Automated Teller Machine: ATM) เครื่องปรับสมุดคู่ฝาก (Passbook Update Machine: PUM) เครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ (Cash Deposit Machine: CDM) แต่ยังมีผู้ใช้บริการบางส่วนยังขาดความเชื่อมั่นกับช่องทางการทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องบริการอัตโนมัติ ซึ่งพิจารณาได้จากผลการสำรวจปริมาณการใช้เครื่องบริการอัตโนมัติดังนี้คือ อัตราการตอบสนองการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ (CDM) มีเพียง 30% เมื่อเทียบกับการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องบริการอัตโนมัติประเภทอื่นคือ เครื่องจ่ายเงินอัตโนมัติ (ATM) ซึ่งมีอัตราการตอบสนองการใช้บริการ ร้อยละ 100 และเครื่องปรับสมุดคู่ฝาก (PUM) มีอัตราการตอบสนองการใช้บริการร้อยละ 50 ซึ่งถือได้ว่าการทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ (CDM) มีอัตราการใช้บริการที่น้อย (ธนาคารกรุงไทย, 2559)

ดังนั้นการศึกษาในเรื่องนี้จะช่วยให้ทราบถึงสาเหตุของการยอมรับการทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านช่องทางเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการผ่านช่องทางเครื่องทำธุรกรรมทางการเงินสดอัตโนมัติ หรือปรับปรุงระบบการทำธุรกรรมทางการเงินให้เหมาะสมต่อไปโดยมีความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเป็นตัววัด และเป็นสิ่งที่บ่งชี้ประสิทธิภาพการทำงานของธนาคาร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสาเหตุของการยอมรับเครื่องทำธุรกรรมทางการเงินอัตโนมัติในรูปแบบของเครื่องรับฝากเงินสด

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

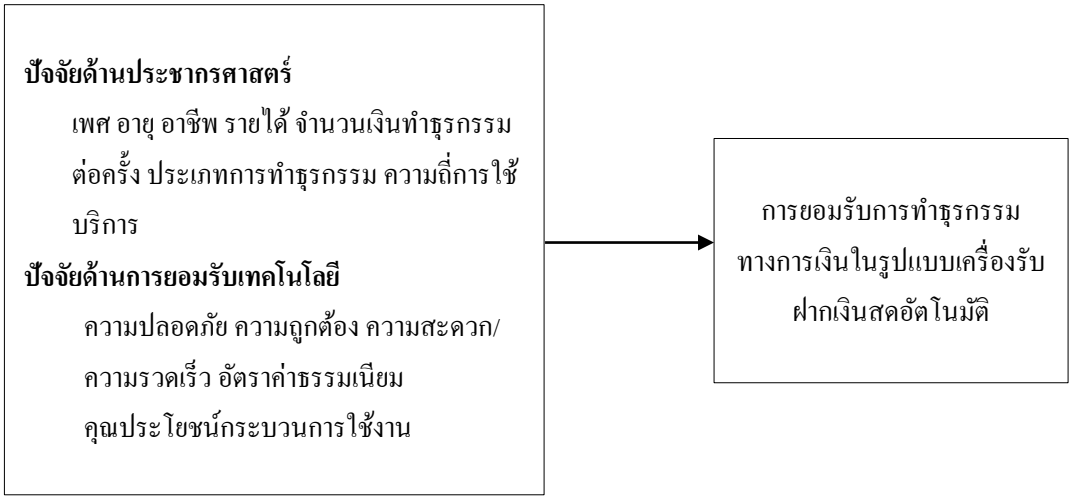

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้การสัมภาษณ์เพื่อค้นหาสาเหตุของการยอมรับการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติจากมุมมองของผู้ที่ใช้หรือเคยใช้บริการเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาเพื่อยืนยันตัวแปรที่ได้จากการแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ผู้ที่ทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่ทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติและยินยอมเข้าร่วมศึกษาในครั้งนี้

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ตัวแปรซึ่งได้แก่ ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

<u>ตัวแปรอิสระ</u> ประกอบด้วย ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ และตัวแปรด้านการยอมรับเทคโนโลยี

- ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ จำนวนเงินทำธุรกรรมต่อครั้ง ประเภทการทำธุรกรรม ความถี่การใช้บริการ

- ตัวแปรด้านการยอมรับเทคโนโลยี ได้แก่ ความปลอดภัย ความถูกต้อง ความสะดวก/ความรวดเร็ว อัตราค่าธรรมเนียม คุณประโยชน์ และกระบวนการใช้งาน

<u>ตัวแปรตาม</u> ได้แก่ การยอมรับการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview questionnaire) เนื่องจากการวิจัยนี้ได้กำหนดกระบวนวิธีการวิจัยโดยการใช้กระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบไปด้วย

- การวิจัยเชิงเอกสาร การศึกษาและค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ ตำรา ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางอิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลที่ได้จากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการสร้างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ การออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่นำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว เป็นเพียงแค่การกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้างหรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด
- นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม
- พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
- นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ซึ่งได้แก่ผู้จัดการธนาคารพาณิชย์ตรวจสอบความถูกต้อง โดยเฉพาะประเด็นข้อคำถามที่สอดคล้องกับขอบเขตของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว มาตรวจสอบปรับปรุงอีกครั้ง แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ได้แบ่งประเด็นของข้อคำถามเป็น 5 ประเด็นคือ 1) สาเหตุของการทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ 2) ปัญหาที่พบจากการทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ 3) ความเชื่อมั่นในการทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ 4) สาเหตุของการไม่ทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ และ 5) ธนาคารที่ผู้ใช้บริการนิยมทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เบื้องต้นผู้วิจัยได้ทำการสำรวจปริมาณเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบรายละเอียดของปริมาณเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ (CDM) ของธนาคารต่าง ๆ ดังนี้ ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด จำนวน 6 เครื่อง ธนาคารกรุงไทยจำกัด จำนวน 4 เครื่อง ธนาคารกรุงเทพจำกัด จำนวน 3 เครื่อง ธนาคารกสิกรไทยจำกัด จำนวน 7 เครื่อง และธนาคารออมสินจำกัด จำนวน 2 เครื่อง หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพฤติกรรมช่วงเวลาในการใช้บริการของกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้สำหรับการกำหนดช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลจากการสังเกตผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 5 ช่วงเวลา คือ 1) 9.00-12.00 น. 2) 12.00-14.00 น. 3) 14.00-16.00 4) 16.00-18.00 น. และ หลังจาก 18.00 น. จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามช่วงเวลาช่วงละ 20 ราย โดยแยกเก็บข้อมูลตามจุดต่าง ๆ ของแต่ละธนาคาร

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง โดยใช้วิธีการต่าง ๆ มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ดังนี้ หลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำเทปบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายมาเปิดฟังเพื่อถอดเทปการสัมภาษณ์อย่างละเอียดแบบคำต่อคำและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด การจับใจความหลัก จัดกลุ่ม

ข้อมูลแต่ละประเภท พิจารณาเชื่อมโยงความเหมือนและความแตกต่างแล้วจึงนำเสนอข้อค้นพบทั้งหมดมาเขียนสรุปในรูปแบบเรียงความ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการยอมรับเครื่องทำธุรกรรมทางการเงินอัตโนมัติในรูปแบบของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา เพื่อทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ ผู้ที่ทำ/เคยทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติจำนวน 100 ราย โดยการนำเสนอผลการศึกษาผู้วิจัยเป็นออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	รายละเอียด
1.เพศ	ชาย 46 คน หญิง 54 คน
2.อายุ	ต่ำกว่า 18 ปี 3 คน 18-28 ปี 61 คน 29-39 ปี 19 คน 40-50 ปี 14 คน 51-61 ปี 3 คน
3.อาชีพ	รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ 11 คน พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง 25 คน ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว 18 คน นักเรียน/นักศึกษา 40 คน และอาชีพอิสระ 6 คน
4.รายได้ต่อเดือน	≤15,000 บาท 72 คน > 15,000 บาท 28 คน
5.จำนวนเงินที่ทำธุรกรรมเฉลี่ยต่อครั้ง	น้อยกว่า 1,000 บาท จำนวน 27 คน 1,000-2,000 บาท จำนวน 37 คน 2,000-3,000 บาท จำนวน 10 คน 3,000-4,000 บาท จำนวน 4 คน 4,000-5,000 บาท จำนวน 10 คน และมากกว่า 5,000 บาท จำนวน 12 คน
6.ประเภทการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากอัตโนมัติ	ฝาก จำนวน 42 คน โอน จำนวน 44 คน และฝาก/โอน จำนวน 14 คน
7.ความถี่การใช้บริการเฉลี่ยต่อครั้ง	1-2 ครั้ง จำนวน 58 คน มากกว่า 2 ครั้ง จำนวน 42 คน

*หมายเหตุ: จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ราย

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

ผลการสำรวจความคิดเห็นของการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ ได้นำเสนอผลการศึกษาโดยแยกออกเป็น 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 สาเหตุของการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

พบสาเหตุสำคัญ 5 ประการของการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ ตามลำดับดังนี้ ด้านความสะดวกสบายในการทำธุรกรรมคิดเป็นร้อยละ 38 ด้านความรวดเร็วคิดเป็นร้อยละ 26 ด้านความไม่ซับซ้อนในกรใช้งานคิดเป็นร้อยละ 22 ด้านการให้บริการตลอด 24 ชั่วโมงคิดเป็นร้อยละ 8 และด้านอัตราค่าธรรมเนียมคิดเป็นร้อยละ 6 ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติให้ความสำคัญกับความสะดวก สบาย ในการทำธุรกรรมทางการเงินเป็นอันดับแรก ด้านที่ผู้ทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติไม่ค่อยให้ความสำคัญ ได้แก่ เรื่องของอัตราค่าธรรมเนียม (ตารางภาพที่ 1)

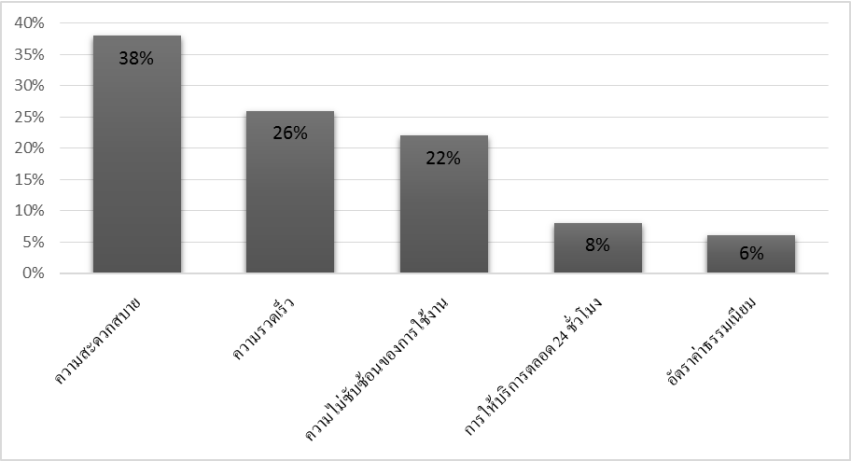

แผนภาพที่ 1 แสดงสาเหตุของการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

ประเด็นที่ 2 ปัญหาที่พบจากการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ ผลการศึกษาพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้งานเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติดังนี้ 1) การงดให้บริการบริการของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ 2) การตีกลับของธนบัตรที่มีตำหนิ 3) สถานที่ตั้งของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ 4) ความสว่างของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติมีไม่เพียงพอทั้งในตอนกลางวัน/กลางคืน และ 5) ความเพียงพอของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

ประเด็นที่ 3 ความปลอดภัยและความเชื่อมั่นในการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ ผลการสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติจำนวน 100 รายเห็นว่าสถานที่ตั้งของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติมีความปลอดภัยเนื่องจากมีการติดตั้งกล้องวงจรปิด และมีการติดตั้งในบริเวณที่มีผู้คนสัญจรไปมา ส่วนด้านความเชื่อมั่นในการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติพบว่าผู้ใช้บริการมีความเชื่อมั่นจากการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติในระดับมากเนื่องจากเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ มีการแจ้งยอดการฝาก/โอน และขึ้นรายละเอียดการทำธุรกรรมทางการเงินที่ครบถ้วนและมีการการรวมยอดการฝาก/โอน และมีการสอบถามอีกรอบ เพื่อรอการยืนยันในการทำธุรกรรมทางการเงิน

ประเด็นที่ 4 สาเหตุของผู้ใช้บริการไม่ทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

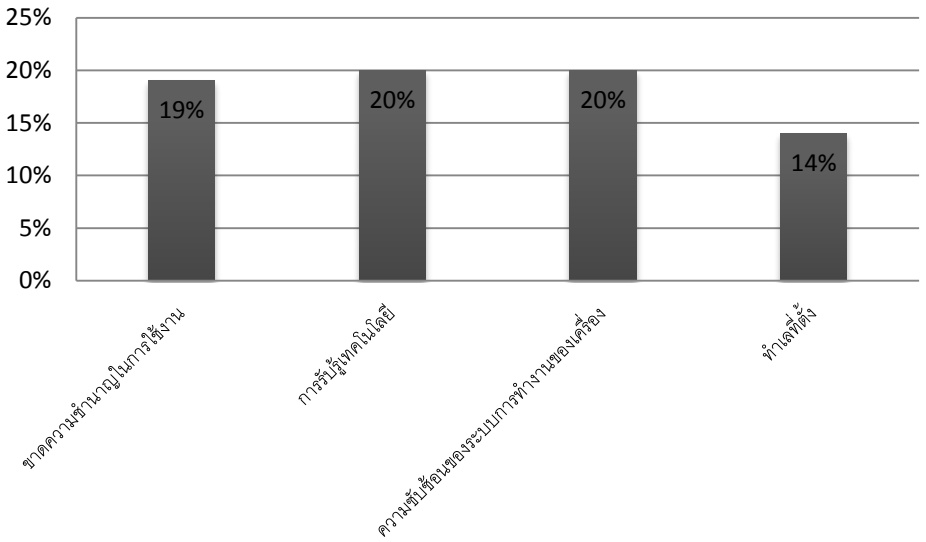

แผนภาพที่ 2 แสดงสาเหตุการไม่ทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

แผนภาพที่ 2 พบสาเหตุของผู้ใช้บริการไม่ทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ ดังนี้ การรับรู้เทคโนโลยีคิดเป็นร้อยละ 20 ความซับซ้อนของระบบการทำงานของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติคิดเป็นร้อยละ 20 ขาดความชำนาญในการใช้งานคิดเป็นร้อยละ 19 และทำเลที่ตั้งคิดเป็นร้อยละ 14 ตามลำดับ

ประเด็นที่ 5 ธนาคารที่ผู้ทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัตินิยมใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่าธนาคารที่มีผู้ทำธุรกรรมทางการเงินโดยผ่านเครื่องรับฝากเงินสดเรียงลำดับจากมากหาน้อยดังนี้ 1) ธนาคารกรุงไทย 2) ธนาคารไทยพาณิชย์ 3) ธนาคารกรุงเทพ 4) ธนาคารกสิกรไทย และ 5) ธนาคารออมสิน ตามลำดับ โดยพบสาเหตุของความนิยมในการใช้บริการคือ การถือบัตรของผู้ใช้บริการ สถานที่ตั้งเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ ความง่ายของระบบการทำงานของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การยอมรับการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากสดอัตโนมัติ โดยใช้การสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ราย ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษา คือ เพื่อยืนยันตัวแปรที่ได้จากการแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี ผลการศึกษาพบ 2 ประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1) สาเหตุของการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ ประกอบด้วยสาเหตุสำคัญ 5 ประการดังนี้ 1) อัตราค่าธรรมเนียม 2) ช่วยเพิ่มความสะดวก สบาย 3) ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว 4) ง่ายต่อการใช้บริการ และ 5) สามารถใช้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง สอดคล้องกับการศึกษาของพิสชา โสมดี (2544) ปณัฐ รัตนะ (2550) วิรัญญา เทียนประทีป (2550) และอภิชาติ เทศสวัสดิ์วงศ์ (2553) ซึ่งระบุว่าสิ่งที่ตอบสนองผู้ใช้งานให้รู้สึกพึงพอใจและรับรู้ที่จะใช้งานได้แก่ ความสะดวกรวดเร็ว ความปลอดภัย และช่องทางการให้บริการ ดังนั้นผู้ให้บริการเครื่องทำธุรกรรมทางการเงินอัตโนมัติรูปแบบเครื่องรับฝากสดอัตโนมัติ ควรให้ความสำคัญกับด้านกระบวนการทำธุรกรรมซึ่งหมายถึงขั้นตอนในการใช้งานที่ไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยาก ความสะดวกและรวดเร็วในการทำงาน ความ

ปลอดภัยของข้อมูล และควรบอกคุณประโยชน์ของการใช้งานเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเกิดการยอมรับการใช้งานเครื่องทำธุรกรรมทางการเงินอัตโนมัติมากขึ้น และสอดคล้องกับทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี Davis (1989) โดยระบุว่าการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน พฤติกรรมความตั้งใจในการใช้งานและการใช้งานปัจจุบันมีความสำคัญอย่างมาก และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการใช้บริการ

2) สาเหตุของการไม่ทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ พบว่า การขาดประสบการณ์ในการใช้บริการและความมั่นใจในการใช้บริการเป็นผลทำให้ไม่ใช้บริการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Davis, 1989) ที่ระบุว่าความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจในการใช้งานรวมถึงการรับรู้ประโยชน์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการยอมรับเทคโนโลยี และสอดคล้องกับกับทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory) ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2545) ซึ่งได้อธิบายว่าประสบการณ์เดิมมีส่วนในการรับรู้และมีผลต่อการกระทำ ดังนั้นผู้ให้บริการควรจะเน้นถึงคุณประโยชน์ในการใช้งานที่หลากหลายกว่าเดิมควบคู่กับกระบวนการขั้นตอนในการใช้งานเพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความเชื่อมั่น สร้างความมั่นใจในการใช้งาน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ผู้ให้บริการควรมีการพัฒนาด้านระบบการทำธุรกรรมทางการเงินอัตโนมัติให้มีความรวดเร็วมากขึ้น และเพิ่มช่องทางในการให้บริการของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติให้มากขึ้น เพื่อทำให้ผู้ใช้งานทั่วไปเกิดการยอมรับการใช้งาน

(2) ผู้ให้บริการควรมีการพัฒนาด้านการส่งเสริมการตลาดของเครื่องทำธุรกรรมทางการเงินอัตโนมัติในรูปแบบเครื่องฝากเงินสดอัตโนมัติ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปรู้จักและยอมรับการใช้งานของเครื่องรับฝากเงินสดอัตโนมัติ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเพิ่มเติมรูปแบบการทำธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบอื่น ๆ เช่น E-Banking, Mobile-Banking เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของการใช้บริการการทำธุรกรรมทางการเงิน เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงเทคโนโลยีในการให้บริการให้มีความเหมาะสมกับผู้ใช้บริการและเป็นการก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้ใช้บริการ

8. เอกสารอ้างอิง

ธนาคารกรุงไทยจำกัด. (2559). อัตราการใช้บริการเครื่องรับฝากเงินอัตโนมัติ. รายงานประจำปีของธนาคารกรุงไทย จำกัด.

ปณัฐ รัตนะ. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการเครื่องฝากเงินอัตโนมัติของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ค้นคว้างานวิจัยอิสระ.คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิสชา โสมดี. (2544). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้เครื่องทำรายการทางบัญชีอัตโนมัติ (เอทีเอ็ม) ของลูกค้าธนาคารพาณิชย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

วิรัญญา เทียนประทีป. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการเครื่องบริการอัตโนมัติของธนาคารกรุงไทย สาขาถนนมหาจักรพรรดิ์. วิชาเอกระบบสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะฯ. (2545). **พฤติกรรมองค์การ.** กรุงเทพฯ: Diamond in Business World, 2541

อภิชาติ เทศสวัสดิ์วงศ์. (2553). ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนมือถือ ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Davis, F. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and Acceptance of Information Technology. **MIS Quarterly,** 13(3), 319.

ธรรมาภิบาลท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

LOCAL GOOD GOVERNANCE THE PARTICIPATION OF THE COMMUNITY IN THE ADMINISTRATION OF THE KALASIN MUNICIPALITY, KALASIN PROVINCE

พรพิทักษ์ เห็มบาสัตย์

สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

E-mail: hembasat_5605@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยอยู่ 3 ประการ ประกอบด้วย (1) เพื่อศึกษาถึงการดำเนินงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ภายใต้การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลท้องถิ่น (2) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบ วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลเมือง กาฬสินธุ์ (3) เพื่อเสนอแนวทางในการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นและพัฒนาสู่ อปท. ต้นแบบ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาตีความหมายโดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นตัวหนุนนำ ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลซึ่งได้ปฏิบัติตามแนวทางหลักพื้นฐานทั้ง 6 ประการ โดยประเด็นหลักจะมุ่งเน้นไปที่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานในส่วนของประเด็นรองจะมุ่งเน้นไปที่แนวทาง การสร้างกฎระเบียบ ความชัดเจนในการบริหารงานขององค์กร ทั้งนี้ในด้านรูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ พบว่าเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีการเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลหลากหลายช่องทาง อีกทั้งมีการเปิดโอกาสให้ประชาชน สามารถส่งเรื่องราวร้องทุกข์จากเวทีประชาคมโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ก่อน - หลัง และโครงการที่ชุมชนต้องการตามกลุ่มชุมชน ส่วนแนวทางในการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นและพัฒนาสู่ อปท. ต้นแบบของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ พบว่าเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ควรมุ่งเน้นการสร้าง **" แบบอย่างธรรมาภิบาลท้องถิ่น"** ให้เป็นพื้นที่ท้องถิ่นต้นแบบในด้านใดด้านหนึ่งที่เด่นชัดเฉกเช่นกับต่างประเทศ โดยผ่านกระบวนการ **"อปท. ต้นแบบจัดการตนเอง"** ที่ประกอบด้วย (1) การใช้โครงการ กิจกรรมเป็นต้นแบบ (2) การใช้ตัวชี้วัดในการกำหนดตนเองเป็นต้นแบบ (3) การพัฒนาตนเองให้เป็นต้นแบบ ทั้งนี้เพื่อที่จะยกระดับให้เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เป็น อปท.ต้นแบบแนวหน้าในระดับประเทศและก้าวเข้าสู่ อปท. ต้นแบบในระดับภูมิภาคอาเซียน

คำสำคัญ : ธรรมาภิบาลท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, การบริหารงาน

ABSTRACT

The research on Local Good governance the participation of the community in the administration of the Kalasin municipality, Kalasin Province. The objectives of this research were 1) to study the operating of Kalasin municipality under the local good governance administration, 2) to study form and participation mode of people in the administration of the Kalasin municipality, and 3) to propose ways to promote local good governance system and develop to best practice. This research is a qualitative research. The data were collected by observation without participation. The theoretical framework underpinning was used to interpret the data. The research found that the Kalasin Municipality has administered by using good governance which followed the six guiding principles. The main focus was on giving a chance to people in acknowledging participation, raising their opinions, and participating in the monitoring of the operations. In addition, it focused on the approaches, rules initiation, and clarity in the management of the organization. In terms of the participation form and method of the people in the administration of the Kalasin municipality, it was found out that the Kalasin Municipality has opened up the public area so that to have the people participate in the development of Kalasin municipality in various channels. It also gives people a chance to have more channels to send complaints from a community forum that having the community to participate in the priority arranging of problems and the projects needed. Referring to the guidelines for promoting the local good governance system and the development to the best practice to be the model of Kalasin municipality, it was found out that the Kalasin municipality should promote the model of local good governance to be a local model that outstanding equivalent to abroad through a process of best practice that includes (1) using project / activity model, (2) using indicators to determine themselves as a model, and (3) self-development to be a model in order to elevate the Kalasin municipality to be the outstanding best practice model of the country and later the model of the ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) region.

KEYWORDS : Local Good governance , participation , administration

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

“องค์กรปกครองท้องถิ่นไทย” หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่ง ก็คือ **"ราชการส่วนท้องถิ่น"** ถูกจัดตั้งขึ้น บนพื้นฐานของแนวความคิดในการ **พัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย** ที่ต้องการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันเมื่อมองมาที่**เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์** ที่มีวิสัยทัศน์ว่า **“กาฬสินธุ์เป็นเมืองน่าอยู่ คู่ธรรมาภิบาล”** ซึ่งนับเป็นเทศบาลที่มีความมุ่งมั่นในการมุ่งสร้างเมืองให้น่าอยู่ควบคู่กับหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วม ทั้งนี้สาเหตุหลักในการที่เลือกศึกษา ถึงเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เนื่องจาก เป็นเทศบาลที่มีความโดดเด่นในเรื่องการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานในองค์กร ดังจะเห็นได้จากการที่เทศบาลเคยได้รับรางวัลธรรมาภิบาลมาแล้วอย่างต่อเนื่องถึง 4 ครั้ง ระหว่างปี 2546 – 2550

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งคณะผู้บริหารและบุคลากรเทศบาล ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมเป็นพิเศษ เพราะถือว่าการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นด่านแรกของการให้ประชาชนได้รับรู้ใน ความเป็นองค์กรของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน ในท้องถิ่น ฉะนั้นแล้ว การศึกษาวิจัยเรื่อง **ธรรมาภิบาลท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงาน ของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์** จึงเป็นการศึกษาถึง การนำหลักธรรมาภิบาลท้องถิ่นนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการ องค์กรอย่างไรบ้าง พร้อมกันนั้นเพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมไปจนถึงชุมชน ว่ามีบทบาทอย่างไรบ้างในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งนี้เพื่อให้เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ได้พัฒนาศักยภาพกลายเป็น อปท. ต้นแบบ ที่มีหลักการใช้ธรรมาภิบาลท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาถึงการดำเนินงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ภายใต้การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลท้องถิ่น

(2) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบ วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลเมือง กาฬสินธุ์

(3) เพื่อเสนอแนวทางในการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นและพัฒนาสู่ อปท. ต้นแบบ

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่น ในการนำมาปรับใช้กับการบริหารงานองค์กรมากมาย ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ว่าระบบราชการมีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบราชการให้มีธรรมาภิบาล โดยกำหนดเป้าหมาย **"เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน"** ด้วยการยึดหลักการบริหาร 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ทั้งนี้เมื่อประมวลจากงานวิจัยหลายชิ้นโดยภาพรวมสรุปได้ดังนี้

สำหรับงานวิจัยในเรื่องธรรมาภิบาลจะเห็นได้จาก งานวิจัยของโกวิทย์ พวงงาม (2552) กมลพร สอนศรี (2552) และศิรินันท์ ทิพย์เจริญ (2555) ได้ระบุสอดคล้องกันเกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานขององค์กรที่ว่า ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมผลักดัน ธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาความไม่โปร่งใสต่างๆ อาทิ การรณรงค์สร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก ค่านิยมตามหลักและจิตสำนึก ธรรมาภิบาลรวมทั้งสร้างความตระหนักและการต่อต้านการทุจริตและสนับสนุนสภาบันการศึกษาและสถาบันวิชาการต่างๆสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนและเยาวชนให้เข้าใจหลักการและจิตสำนึกธรรมาภิบาล จัดทำหลักสูตรว่าด้วยวัฒนธรรมธรรมาภิบาลในการฝึกอบรมสัมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำคู่มือจริยธรรมและธรรมาภิบาลของประชาชน

ส่วนงานวิจัยในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นได้จากงานวิจัยของ สังคิต พิริยะรังสรรค์ (2549: 8-11) และโกวิทย์ พวงงาม (2550 และ 2556) ระบุสอดคล้องกันว่า สังคมต้องสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่มีพลังสูงสุด ในการเสนอให้พัฒนากลไกตัวแทนภาคประชาคม โดยต้องมีกลไกที่

เข้ากับหลักการ ของธรรมาภิบาลการกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัว พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ดึงเอาทุกภาคส่วนของสังคมร่วมกันในการป้องกันและแก้ปัญหาเพื่อผลประโยชน์ของสังคมอีกทั้ง ควรมีกลไกรางวัลจูงใจโดยการให้รางวัลเชิดชูเกียรติคนดี ซึ่งให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการกิจการ สภาท้องถิ่นวิสามัญด้านตรวจสอบการทุจริต

อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ งานวิจัยในเรื่องของธรรมาภิบาลกับนำมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรพบว่า **"แนวคิดระบบธรรมาภิบาล"** ได้นำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบการควบคุมองค์กรให้ อปท. ได้ตามมาตรฐานเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงานการบริหารจัดการภายในองค์กรที่ดีมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนมากที่สุด ซึ่งในที่สุดจะเป็นการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

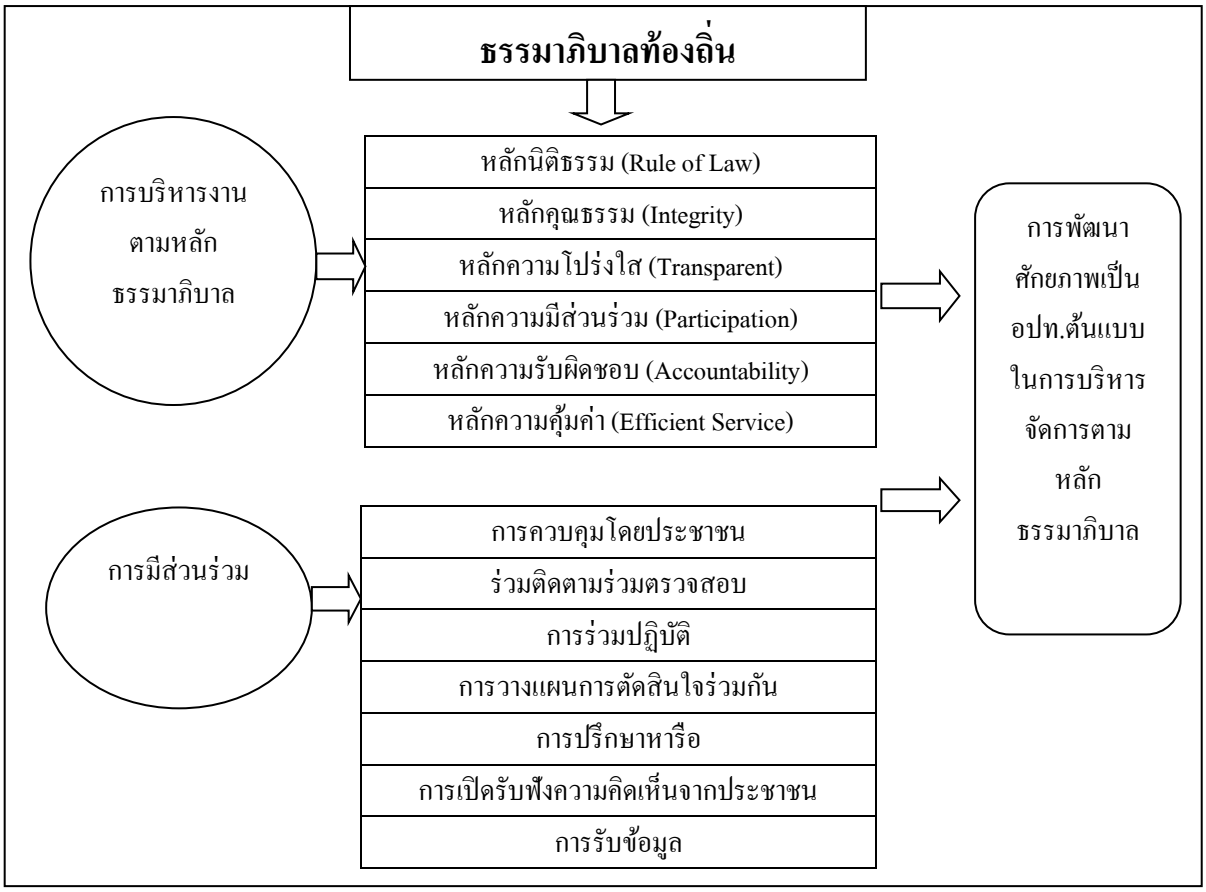

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ
2. สร้างเครื่องมือในการศึกษา โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

4) ประเมินผลการดำเนินงานโดยใช้วิธีการประเมินเชิงคุณภาพ

5) สรุปโครงการและส่งรายงาน

4.2ประชากรและตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทั้งสิ้น 15 คน ประกอบไปด้วย

1) ผู้บริหารระดับสูงของเทศบาล แบ่งเป็น ผู้อำนวยการสำนัก 3 คน ปลัดเทศเทศบาล 1 คน และรองนายกเทศมนตรี 1 คน

2) เจ้าหน้าที่/พนักงานของเทศบาล 4 คน

3) ผู้นำชุมชน 6 คน

4.3 การตรวจสอบข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลการวิจัยทั้งสิ้นเป็นเวลาประมาณ 2 เดือน ทั้งนี้หากผู้วิจัย มีข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติมอย่างไรผู้วิจัยก็จะขอนัดพูดคุยเพิ่มเติมกับผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยอีกครั้ง หรือไม่ก็จะขออนุญาตสอบถามเพิ่มเติมกับผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยทางโทรศัพท์เพิ่มเติมในส่วนของข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การสร้างแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้เป็นเครื่องมืออีกทั้งกรอบสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) เครื่องบันทึกเสียงเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทำให้เก็บข้อมูลได้อย่างละเอียดและครบถ้วนมากยิ่งขึ้นและทั้งนี้จะต้องขออนุญาตจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยก่อน

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยการสังเกตและบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ จากการศึกษาปรากฏการณ์ สภาพการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานผ่านแนวคิดธรรมาภิบาลท้องถิ่น

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดเชิงทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการตีความหมายหรือหาความหมายของข้อมูลอย่างมีเหตุผลเป็นสำคัญและนำเสนอข้อมูลด้วยการเขียนเชิงพรรณนา (descriptive)

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง **“ธรรมมาภิบาลท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ”** สามารถสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ซึ่งได้ปฏิบัติตามแนวทางหลักพื้นฐานทั้ง 6 ประการ ประกอบด้วย

(1) ด้านนิติธรรม นำมาใช้ในเรื่อง การออกกฎ ระเบียบ โดยมีการทบทวน ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทุก 3 ปี การข้อบัญญัติ / เทศบัญญัติ / ระเบียบ แนวทางการทำงานต่างๆเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวม

(2) ด้านคุณธรรม นำมาใช้ในเรื่อง การปลูกฝังจิตสำนึก ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงานให้แก่พนักงาน อาทิ มีการจัดอบรมพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลในทุกๆปี เกี่ยวกับเกี่ยวกับค่านิยม ความซื่อสัตย์ ความขยัน

(3) ด้านความโปร่งใส นำมาใช้ในเรื่อง มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตลอดจนแนวทางในการบริหารที่ชัดเจนให้แก่ประชาชน ได้รับทราบไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้าง นอกจากนี้ยังมีระบบการควบคุมภายในในเรื่องของการมีกลไกในการตรวจสอบการดำเนินงาน

(4) ด้านการมีส่วนร่วม นำมาใช้ในเรื่อง การที่ให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล ตั้งแต่การการเสนอความต้องการสิ่งที่จะพัฒนาในพื้นที่ชุมชน การเข้าร่วมรับฟังการพิจารณางบประมาณการร่วมดำเนินการในโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกับสรุปผลการดำเนินการและถอดบทเรียน

(5) ด้านความรับผิดชอบ นำมาใช้ในเรื่องของการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของเทศบาล โดยมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก โดย มีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ การจัดตั้งศูนย์บริการร่วม เพื่อติดตามแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นให้แก่ประชาชน ได้อย่างรวดเร็วทั่วถึงและมีคุณภาพ

(6) ด้านความคุ้มค่า นำมาใช้ในเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างประหยัด มีประสิทธิภาพ โดยมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการกำหนดกรอบระยะเวลาการแล้วเสร็จของงาน โดยมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้เพื่อลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน

2. **รูปแบบ วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์** นับว่าเป็นเทศบาลเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลอย่างหลากหลายทั้งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เสนอความคิดเห็น อีกทั้งมีการเปิดเผยข้อมูลที่ชัดเจนรวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงาน โดยการเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลหลากหลายช่องทาง ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ประชาชน สามารถส่งเรื่องราวร้องทุกข์จากเวทีประชาคมโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ก่อน - หลัง และโครงการที่ชุมชนต้องการตามกลุ่มชุมชน ทั้งนี้หากมองในภาพรวมพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของเทศบาลในระดับหนึ่ง แต่จากการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชน อยากให้ประชาชนในเขตของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ออกมามีส่วนร่วม ออกมาทำกิจกรรมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวของประชาชนเองในการได้รับสิทธิสวัสดิการด้านต่างๆ เป็นต้น

3. แนวทางในการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นและพัฒนาสู่ อปท. ต้นแบบของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จะเห็นได้ว่าเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์นับเป็นเทศบาลเมืองที่มีการพัฒนาศักยภาพตนเองที่เป็น อปท. ต้นแบบในหลายๆด้าน โดยจะเห็นได้จากการที่ ได้รับรางวัล อปท.ต้นแบบในหลายด้านอยู่แล้วซึ่งนับเป็นก้าวสำคัญในการที่จะก้าวเข้าสู่การสร้าง **" แบบอย่างธรรมาภิบาลท้องถิ่น"** เพื่อให้เป็นพื้นที่ท้องถิ่นต้นแบบในด้านใดด้านหนึ่งที่เด่นชัดเฉกเช่นกับต่างประเทศ โดยผ่านกระบวนการ **"อปท. ต้นแบบจัดการตนเอง"** ที่ประกอบด้วย (1) การใช้โครงการ / กิจกรรมเป็นต้นแบบ (2) การใช้ตัวชี้วัดในการกำหนดตนเองเป็นต้นแบบ (3) การพัฒนา

ตนเองให้เป็นต้นแบบ ทั้งนี้เพื่อที่จะยกระดับให้เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เป็น อปท.ต้นแบบแนวหน้าในระดับประเทศและก้าวเข้าสู่ การเป็น อปท. ต้นแบบในระดับภูมิภาคอาเซียน

6.อภิปรายผล

(1) หลักธรรมาภิบาลได้ถูกนำมาใช้ในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยได้ปฏิบัติตามแนวทางหลักพื้นฐาน 6 ด้าน ทั้งนี้เพราะต้องการให้หน่วยงาน ระบบงานมีความโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนในเขตเทศบาลไว้วางใจในการทำงานของคณะผู้บริหาร ข้าราชการประจำ สร้างความเชื่อมั่น และประสานความร่วมมือกับชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาล โดยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การบริการประชาชน การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานหรือโครงการต่างๆ ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิรินันท์ ทิพย์เจริญ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ผลการศึกษาพบว่าหลักการของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ถือว่าประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารเพราะประชาชนมีฐานะของการเป็นพลเมือง และการเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินกิจกรรม

(2) รูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ พบว่าเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารของเทศบาลหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมจัดทำโครงการ ตลอดจนกระบวนการตรวจสอบการทำงาน แต่มีข้อน่าสังเกตที่ว่า ประชาชนในแต่ละชุมชน ขาดความกระตือรือร้นต่อหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย เป็นเหตุให้โครงการหรือกิจกรรมเหล่านั้นอาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะส่วนมากมักจะให้ประธานชุมชน เป็นคนทำหน้าที่แทน หรือเป็นคนติดต่อเทศบาล ทำให้ไม่ได้ทราบปัญหาจากผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของนายประวิช นิลวัชรมณี ที่พบปัญหาในเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ในด้านหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อเทศบาลบางโครงการเนื่องจากประชาชนไม่ให้ความสำคัญ ต่อโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆเท่าใดนัก

(3) แนวทางในการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นและพัฒนาสู่ อปท. ต้นแบบของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ พบว่าเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ควรใช้ แนวทางในการสร้าง อปท. ต้นแบบโดยวิธี (1) การใช้โครงการ / กิจกรรมเป็นต้นแบบการจัด โครงการ / กิจกรรมที่เป็นรูปแบบ แนวทาง ในการดำเนินโครงการกิจกรรมต่างๆในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากมาย (2) การใช้ตัวชี้วัดในการกำหนดตนเองเป็นต้นแบบ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ (2.1) มาตรฐานตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานที่ต้องกระทำ และ (2.2) การส่งเสริมระบบตรวจสอบใน อปท. ต้นแบบ (3) การพัฒนาตนเองให้เป็นต้นแบบนับเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วย เป็นต้นแบบที่ดีงามในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นรวมถึงปัญหาในการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นใน อปท.

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ในการบริหารการจัดการของเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักนิติธรรม ยังประสบปัญหาในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานการทำงานในเทศบาลยังไม่เป็นระบบ โดยพนักงานส่วนหนึ่งยังคงยึดติดกับ

ระบบงานแบบเก่า ซึ่งเทศบาลควรมีการจัดอบรมแนวทางในการปฏิบัติงานของเทศบาลให้ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน นอกจากนี้อีกหนึ่งประเด็นที่ยังประสบปัญหาคือ หลักคุณธรรม โดยมีปัญหาในเรื่องของระเบียบด้านการบริการประชาชนเนื่องจากพนักงานบางส่วนบริการประชาชนที่มาติดต่อขอรับบริการนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควรนัก

(2) เทศบาลควรมีการจัดตั้งรูปแบบการตรวจสอบโดยภาคประชาชนอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารและการให้บริการเป็นไปตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ได้รับความเป็นธรรมและเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินการของเทศบาลได้อย่างโปร่งใส และสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งแบบแผนการปฏิบัติเช่นนี้น่าจะนำมาเป็นกฎเกณฑ์ในกระบวนการบริหารงานของท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง

(3) เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ควรมุ่งศึกษา ผลผลิต ผลลัพธ์ (ผลกระทบ) ที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน กล่าวคือ ควรมีการประเมินถึงแนวทางในการดำเนินงานของ โครงการที่ดำเนินการ ต้องมีความคุ้มค่า ทั้งด้านต้นทุน ด้านเวลา โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัยต่าง ๆ สถาบันพระปกเกล้า เพื่อพัฒนาระบบกระบวนการบริหารงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อจะให้สอดรับกับความต้องการของประชาชน

7.2ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาถึง มาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการนำไปปฏิบัติใช้ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

(2) ในการศึกษาหรือวิจัยในขั้นต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นเกณฑ์ร่วมในการทำปัญหาพิเศษให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลท้องถิ่น : กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์ของบุคคลหลายท่าน ซึ่งไม่อาจจะนำมากล่าวได้ทั้งหมด ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมทุกๆท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจตลอดมา

9. เอกสารอ้างอิง

กมลพร สอนศรี. 2552. “การเสนอถึงบทบาทการมีส่วนร่วมผลักดันธรรมาภิบาลในการ บริหารจัดการประเทศ” . สำนักพิมพ์ เอพี กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.

โกวิทย์ พวงงาม. 2552. “การเสริมสร้างธรรมาภิบาลและความโปร่งใสในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร”. โรงพิมพ์มิสเตอร์ก็อบปี้.

โกวิทย์ พวงงามและคณะ. 2556. “รายงานการประเมินโครงการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีเพื่อรับรางวัลประจำปีงบประมาณ”. ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

นภดล อุดมวิวกุล และกมลพร สอนศรี . 2552 . “ ผลการศึกษาการวิจัยการผลักดันธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการประเทศ”. สำนักพิมพ์ เอพีกราฟฟิคดีไซน์.

ประวิช นิลวัชรมณี. 2556. "บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี". สาขาวิชารัฐศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

ศิรินันท์ ทิพย์เจริญ. 2555. "ธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย". **วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา** ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2555.

สังศิต พิริยะรังสรรค์. 2549. **"คอร์รัปชั่นแบบเบ็ดเสร็จ".** กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.

การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในเขตพื้นที่ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

THE COEXISTENCE OF BUDDHIST AND ISLAMIC COMMUNITIES, IN THE AREA OF TEPA DISTRICT, SBAYOI DISTRICT, NATAWE DISTRICT, AND CHANA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

วนิดา เหมือนจันทร์

พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโร

พระนาทกร สุจิณฺโณ

หน่วยวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สงขลา

Email : wanida92973@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยศึกษาภูมิหลัง วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมพร้อมกับวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนบนความแตกต่างของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม เพื่อเสนอวิธีการการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในเขตพื้นที่ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ด้วยการวิจัยแบบผสมผสาน ที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ มาผสมกัน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับปกครองและพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป โต๊ะอิหม่าม โต๊ะครู ผู้บริหารองค์กร และชาวไทยพุทธ-มุสลิม จำนวน 27 รูป/คน พบว่า วิถีชีวิต อัตลักษณ์ของชาวไทยพุทธและมุสลิม มีความแตกต่างกัน อัตลักษณ์ และด้านความเชื่อ แต่ไม่นำไปสู่การแตกแยกสำหรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน พบว่า ตัวแปรในด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม มีความคิดเห็นในการอยู่ร่วมกันทั้งกลุ่มที่มีจุดยืนที่แตกต่างทางประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีหลักความเชื่อที่แตกต่างแต่ไม่แตกแยกสามารถอยู่ร่วมกันได้วิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไป การอยู่ร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมทั้งพบว่า มีความผูกพันกันอย่างฉันพี่น้อง มีการพบปะพูดคุยเรียนรู้ซึ่งกันและกันมีการพัฒนาร่วมกันที่น่าสนใจคือมีการเน้นคุณค่าของการวางแผนให้ทุกคนมีส่วนร่วม.เน้น การใช้เทคโนโลยีและทรัพยากรที่ได้มาจากท้องถิ่น ใช้การฝึกอบรมที่เน้นให้ประชาชนสามารถดำเนินการพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาความต้องการพื้นฐาน โดยอาศัยกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มเป็นฐาน โดยมุ่งให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันตามประเพณีดั้งเดิม และน่าสนใจคือมีการ ใช้ประเพณีและวัฒนธรรมและการสื่อสารที่สอดคล้องกับการพัฒนา

คำสำคัญ : การอยู่ร่วมกัน ชุมชน ชาวพุทธ ชาวมุสลิม

ABSTRACT

The objectives of this research were to study: the background, ways of living, and identities of Muslim and Buddhist communities the interactions of people between Muslim and Buddhist communities and to present how the cohabitation between Muslim and Buddhist communities in the area of 4 Districts in Songkhla Province. This Research conducted by the integrated Mixed Methods approach—following a qualitative and quantitative research agenda in order to attain more comprehensive answers to the research questions. Twenty-seven subjects participated as the key informants**.** The following was found: Buddhists and Muslims had different ways of living, identities, and beliefs. However, these differences did not cause disagreement, and it the past, 2547 B.C An accident of Political intervention makes life smoother missing, but now the government has shown its intervention to give on parties with these differences the to communities lived in harmony people of the two religious communities had healthy communication, benefit sharing, and learn more by the Knowledge exchange. A smile connecting with links to good neighborly relations with each other. Interaction between the different religions, Muslims and Buddhist communities Groups variable. Opinion on coexistence, the group has made a difference to the tradition and culture. There are also different beliefs but they can live together and no split up by virtue of a friendly talk with a friend and not a doctrine pertaining to daily life. The king the same access as Thailand, Buddhists and Muslims. The two communities are also generous. Engage considerate towards each other. A unity that everyone has a part in the hearing and respect for the faith of the parties. How the cohabitation of Muslim and Buddhist communities found. The variable group compared with the general condition. Cohabitation the interaction of Muslim and Buddhist traditions and lifestyles of the four sides, are bound together in a spirit of brotherhood. And common development are: The plan emphasizes the value of everyone involved. The use of technology and resources provide by the district. The training focused on enabling people to develop their own self-justified. Troubleshoot basic needs Based on those two groups as a base Help each traditional and The tradition and culture and consistent communication with development assets.

KEYWORDS : The Coexistence, Communities, Buddhists, Muslims

1. ความสำคัญของปัญหาของการวิจัย

สภาพปัจจุบันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันเป็นเป็นเผ่า ชาติพันธุ์ หากไม่บริหารความสัมพันธ์บนข้อแตกต่างระหว่างกลุ่ม ชาวพุทธและมุสลิมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดความแตกต่าง แม้เผ่าพันธุ์ชาติพันธุ์ ถูกกำหนดด้วยสภาพแวดล้อมมีลักษณะคล้ายกันในด้านโครงสร้างของร่างกาย แต่ความเชื่อความศรัทธาถูกกำหนดด้วยประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธาย่อมหลอมรวมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ที่ถ่ายทอดจากบรรพชนสู่กลุ่มลูกหลานเหลน เหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธและมุสลิมใน 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ความเศร้าหมองทางจิตใจเริ่มเกาะกุม เหมือนกับสนิมทางจิตใจแก่คนทั้งสองชุมชน เพราะมีการถือว่าพวกของใคร ก็พวกของเขา มีการถือฝ่ายปมของปัญหา

นำไปสู่การแตกแยกเกิดจากสิ่งแวดล้อมรอบข้างเป็นแรงผลักดันและส่งผลถึงให้เกิดแรงจูงใจฝ่ายของใครก็ของฝ่ายนั้น ประเด็นสำคัญต้องเข้าใจปัญหาในการอยู่ร่วมกันต้องมีน้ำใจให้กัน ทั้งชาวพุทธและมุสลิม ดังที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติต่อกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติตั้งอดีตโดยใช้หลัก การแบ่งปัน บำเพ็ญประโยชน์ร่วมกันช่วยเหลือเผื่อแผ่ต่อกัน วางตนเสมอต้นเสมอปลายซึ่งเป็นหลักอยู่ร่วมกันในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “หลักการสงเคราะห์ด้วย สังคหวัตถุ 4 ถ้าหากชุมชนมีหลักสงเคราะห์กันและกันแล้ว ความสัมพันธ์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันก็ย่อมต่อยอดผลิดอก ออกผลที่งอกงามแผ่กิ่งก้านสาขาให้ความร่มเย็นแก่คนรุ่นหลังอยู่กันอย่างมีความสงบสุขทั้งชาวพุทธและมุสลิมใน 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิหลังและวิถีชีวิตและ อัตลักษณ์ชุมชนชาวพุทธและมุสลิม
2. เพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนบนความแตกต่างของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม
3. เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม ในเขตพื้นที่ อำเภอเทพา, อำเภอสะบ้าย้อย, อำเภอนาทวีและอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา” ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย ดังนี้

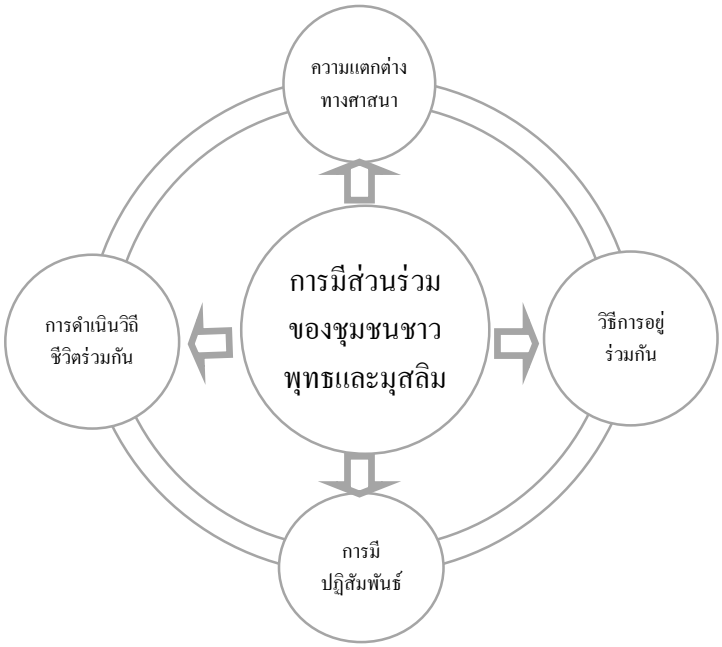

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) โดยส่วนแรกทำการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบประเด็นของการศึกษารายละเอียดที่สำคัญและมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระที่สำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วนทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก(In depth)ที่มีรายลละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะ(Analytic) ส่วนที่สองศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลในการสนับสนุนรายละเอียดของข้อมูล และนำข้อมูลมาอธิบายผลการวิจัยร่วมกัน

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key information) เพื่อนำแนวทางไปแก้ปัญหาอุปสรรคและการประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม ในสายงานโดยตรงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีโครงสร้างชนิดแบบปลายเปิด (Structured In-depth) จำนวน1 ฉบับโดยกำหนดการวิจัยตามลำดับขั้นตอน 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการนำองค์ความรู้ดังกล่าว ไปปฏิบัติเพื่อสร้างความสัมพันธ์กลุ่มให้ได้รับความไว้วางใจ ความจริงที่ซ่อนเก็บไว้จะถูกเปิดเผย

4.1.2 การเก็บข้อมูล

1) การศึกษาการเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือเอกสารงานวิชาการต่างๆ

2) การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi – Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (In - formal Interview)

4.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) การนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่พระสงฆ์ระดับชั้นปกครองพระสงฆ์ระดับใต้บังคับบัญชาผู้บริหารองค์การ ชาวพุทธและมุสลิมประชาชนทั่วไปทั้งชายหญิงจำนวน 100รูป/คน

4.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และการตรวจเครื่องมือ จำนวน 100 ชุด

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น ตัวแปรตาม โดยใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เสนอข้อมูล เพื่อคำนวณสถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์เช่น ค่าร้อยละ $\overline{X}$ แสดงในรูปตาราง แจกแจงความถี่และค่าเฉลี่ยและสถิติเชิงอนุมานในการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรและทดสอบ สมมติฐาน หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม โดยวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญที่ 0.5

5. สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลผลการดำเนินวิจัย

5.1 สรุปผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่องการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม การวิจัยใช้เครื่องมือสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 รูป/คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทกลุ่ม (Focus Group Discussion)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1ภูมิหลัง วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชาวพุทธและมุสลิมในพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา พบว่า ชาวพุทธและมุสลิมในพื้นที่จากความเดิมเคยอยู่กันอย่างสงบสุข แต่มีเหตุการณ์ก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เช่น ฆ่าพระแก้ว โกสโล อายุ 78 ปี พรรษา 4 วัดพรหมประสิทธิ์ อำเภอปานาเระ จังหวัดปัตตานี ส่งผลกระทบต่อ อัตลักษณ์ วิถีชีวิตของชาวพุทธและมุสลิม สร้างความบาดหมางกันทางจิตใจผ่านความรู้สึกทางอารมณ์ แล้วยก ภาษา ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมมาเป็นข้อขัดแย้งทำให้บริบททางสังคมของชาวพุทธและมุสลิม ทำให้คนทั้งสองชุมชน มีอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ที่แตกต่างแต่ไม่แตกแยกอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างได้อย่างไม่มีปัญหา

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การปฏิสัมพันธ์พบปะพูดคุยมีความปกติสุขเข้าใจปัญหาร่วมกัน ไม่นำปัญหาขึ้นมาเป็นประเด็นให้เป็นข้อความขัดแย้งทางศาสนา

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า วิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ถ้าคนทั้งสองชุมชนมีความเข้าใจชุมชน ก็จะไม่ตกเป็นเครื่องมือไม่หลงเชื่อคำพูดยุยงเพื่อสร้างความแตกแยก รัฐบาลต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการอยู่บริบทร่วมกัน มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเข้าใจและสร้างสรรค์ ให้เกิดความไว้วางใจเข้าใจ ปัจจัยส่งเสริมความเข้าใจเข้าถึงในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขต้องมีหลักธรรมในศาสนา เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งชาวพุทธและมุสลิม

5.2. สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

5.2.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกันด้านวิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม วิถีชีวิต จำแนกตามเพศ

ด้าน	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	N = 60		N = 40			
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1. สภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกัน	3.15	.64	3.24	.63	-.68	.49
2. วิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม	3.48	.64	3.59	.49	-.91	.36
3. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม	3.08	.87	3.12	.63	-28	.77
4. วิถีชีวิตและวัฒนธรรม	3.90	.62	3.74	.58	1.26	.20

จากตารางที่ 5.2.1 พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกัน วิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกันที่ระดับสำคัญนัยทางสถิติ 0.5 (P = 49, .36, .77, .20 ตามลำดับ) อภิปรายผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เพศชายร้อยละ 60 เพศหญิงร้อยละ 40 มีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน (พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโรและคณะ,2558 : 89)

5.2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกันด้านวิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม วิถีชีวิต จำแนกตามอายุ

ด้าน	อายุ				t	Sig.
	น้อยกว่า 40		ตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป			
	N = 33 คน		N = 67 คน			
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1. สภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกัน	3.36	.68	3.90	.60	2.05	.40
2. วิธีการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม	3.75	.63	3.41	.54	.83**	.04
3. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม	3.38	.76	2.95	.76	2.62**	.01
4. วิถีชีวิต และวัฒนธรรม	3.87	.67๓	3.82	.58	.41	.68

จากตารางที่ 5.2.2 พบว่า กลุ่มอายุน้อยกว่า 40 ปีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกัน วิธีการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม,การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิมมีค่าเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มอายุตั้งแต่ 40 ขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05, .01, .01 ตามลำดับ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (p = 68)อภิปราย ชุมชนทั้งสองมีความคิดเห็นในรูปแบบเดียวกันมีความสัมพันธ์กันทั้งทางสายโลหิตเชื่อมโยงมาตั้งแต่บรรพบุรุษ(พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโรและคณะ,2558: 90)

5.2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกันด้านวิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม วิถีชีวิต จำแนกระดับการศึกษา

ด้าน	ระดับการศึกษา				t	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรีและสูงกว่า			
	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D		
1. สภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกัน	3.11	.61	3.30	.67	-1.49	.13
2. วิธีการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม	3.42	.59	3.69	.45	-	.02
3. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม	3.03	.84	3.18	.67	-.93	.35
4. วิถีชีวิตและวัฒนธรรม	3.39	.60	3.91	.61	-1.00	.31

จากตารางที่ 5.2.3 พบว่า กลุ่มการศึกษาระดับปริญญาและสูงกว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิมมีค่าเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p = .02) สภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกัน, การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม, วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (p = .13, .35, .31 ตามลำดับ) อภิปราย กลุ่มระดับการศึกษาทั้งกลุ่มมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน (พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโรและคณะ, 2558:91)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวพุทธและมุสลิม 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

6.1 สภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวพุทธและมุสลิมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.18, S.D = .63) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถาม พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ ชุมชนชาวพุทธและมุสลิม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมบนความแตกต่างแต่ไม่แตกแยกในการอยู่ร่วมกันในอดีต ส่วนคำถามอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลางเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก 1) รัฐให้โอกาสชุมชนชาวพุทธและมุสลิมได้รับรู้ข่าวสารในการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ 2) กิจกรรมต่าง ๆ สร้างความคุ้นชินให้เกิดปกติสุข 3) การมีส่วนร่วมโดยมีเป้าหมายแก้ไขปัญหาของชุมชนให้มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสุดท้าย อภิปราย สภาพทั่วไปการอยู่ร่วมกัน รูปแบบ การปฏิสัมพันธ์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันจำแนกตามอายุ(พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโร และคณะ,2558:92)

6.2 วิธีการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม พบว่ากลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.50, S.D = .599) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถามพบว่ามีความคิดอยู่ในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ 1) การดำเนินการเผยแพร่ความรู้สร้างความเข้าใจในหมู่บ้านและชุมชนโดยหลักพระบรมราโชวาทของ เสด็จ ร.9 2) ภาษาการสื่อสารทำให้กลุ่มสามารถดำรงตนอยู่

ร่วมกันได้ 3) ไม่นำเอา อัตลักษณ์มาเป็นตัวขัดแย้งการอยู่ร่วมกัน ในส่วนความคิดเห็นระดับปานกลางจากมากไปหาน้อย 3) อันดับแรก คือ 1) แบบแผนในการดำเนินชีวิต 2)รูปแบบป้องกันตนเอง 3) ปฏิบัติงานรับผิดชอบร่วมกัน ข้อคำถามส่งเสริมให้สองชุมชนเรียนรู้อดีตมาปรองดองให้ความสุขอยู่ในอันดับสุดท้าย อภิปรายสภาพทั่วไปการอยู่ร่วมกัน รูปแบบ การปฏิสัมพันธ์และวิถีชีวิต จำแนกตามอาชีพมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน (พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโรและคณะ,2558:93)

6.3 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม พบว่า มีค่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.80, S.D = .78) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถามพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกเป็นมิตรและปลอดภัย 1) มีการช่วยเหลือสร้างความสัมพันธ์เกื้อกูลด้วยมิตรไมตรี 2) เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างอิสระเสมอภาค 3) ให้มีเครือข่ายชุมชนไม่แตกต่างและไม่แตกแยกระหว่างกลุ่ม ส่วนคำถามจัดกีฬาเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอยู่ในลำดับสุดท้าย อภิปราย สภาพทั่วไป รูปแบบ การปฏิสัมพันธ์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามการศึกษา (พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโรและคณะ,2558:94)

6.4 วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวพุทธและมุสลิม พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81, S.D = .61) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถาม พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 อันดันแรก คือ 1) ทุกศาสนาสอนให้ทุกคนมีน้ำใจ 2) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความมีน้ำใจและสามัคคี 3) ชุมชนเข้าใจร่วมกันและยอมรับซึ่งกันและกันมีความคิดเห็นปานกลาง คือ ชาวพุทธและมุสลิม เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อสร้างสรรค์สามัคคี อภิปราย สภาพทั่วไป รูปแบบ การปฏิสัมพันธ์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม มีความแตกต่างแต่ไม่แตกแยกแต่มีความสอดคล้องกันในการอยู่ร่วมกัน (พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโรและคณะ, 2558: 95-96)

7. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1. ทั้งชาวพุทธและมุสลิมต้องนำชุมชน ประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันแสวงหาแนวทางรักษาความสัมพันธ์ของคนทั้งสองชุมชนกลับมาเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างเช่นเดิมเสมือนดังในอดีต

7.2 ภาครัฐต้องมีความจริงใจและให้ทุกฝ่ายเกิดความเชื่อมั่นในการดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างเสมอภาคและยุติธรรม

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยเฉพาะชุมชนหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบเข้าร่วมแก้ปัญหามิใช่ผู้บริหารนโยบายอย่างเดียว

(2) ควรมีการศึกษาวิจัยในความแตกต่างทางประเพณีและวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมของ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา

(3) ควรมีการศึกษาวิจัยผลจากภูมิภาคอื่นที่มีบริบทความขัดแย้งภายใน เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

เกสร วงศ์วัฒนกิจ, **"ความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาสาธารณะในระดับท้องถิ่น"**, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, **"การมีส่วนร่วมของประชาชน".** วารสารการพัฒนาชุมชน. ปีที่ 27. ฉบับที่ 2 กรุงเทพมหานคร, 2531.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์, **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2547.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเซี่ยง, **นักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพฯ : เลี่ยงเซี่ยง, 2556.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬา, 2551.

เดือน คำดี. **ศาสนศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

ธนู แก้วโอภาส. **ศาสนาโลก.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, 2542.

บาทหลวง ยอห์น บอสโก วิทยา คู่วิรัตน์. **"วัดซางตาครูส กุฎีจีน".** ในที่ระลึกงานถวายพระกฐินพระราชทานของกระทรวงการคลัง. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการคลัง,2553.

คึกกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. **ปาฐกถาเรื่อง "ความเป็นมาของอิสลามในประเทศไทย"**, แสดง ณ ห้องประชุมคุรุสภา สวนกุหลาบวิทยาลัย ตามคำเชิญของ "พิทยสามัคคีสมาคม" วันที่ 12 กรกฎาคม 2501.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุต.โต). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2555.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. **"แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนและเครือข่ายทางสังคม"**.เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

ฟื้น ดอกบัว**. ศาสนาเปรียบเทียบ**, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : บริษัทบูรพาสาส์น (1991), 2549.

ถวิลวดี บุรีกุล. **การมีส่วนร่วม : แนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ**. เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนวุฒิสภา ณ สถาบันพระปกเกล้า 2551.

ดวงดาว รู้งาน และคณะ. **แนวทางการติดตามประเมินผลงานแบบมีส่วนร่วม**, เชียงใหม่ : บีเอส การพิมพ์, 2551.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526.

อาภรณ์ จันทร์สว่าง. **การมีส่วนร่วมของชาวบ้านชุมชนบางกล่ำ ในการอนุรักษ์สืบสานประเพณีแข่งเรือยาว**. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2557.

สนอง โลหิตวิเศษ. **การศึกษาตลาดชีวิต**. เอกสารโรเนียวอัดสำเนา การศึกษาตลาดชีวิต ประกอบการเรียนการสอนวิชาการศึกษาตลาดชีวิต, 2545.

พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโร,และคณะ, การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในเขตพื้นที่อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา. หน่วยวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2558.

พลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบัน

CURRENT DYNAMIC ADAPTATION OF THE MONK IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES AND FOUR DISTRICTS IN SONGKLA PRIVINCE OF THAILAND

ประสิทธิ์ รักนุ้ย

ดร.นฤมล ประสิทธิ์ศร

พระครูโสภณคุณาทร

หน่วยวิทยบริการ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สงขลา

Email :wanida 92973 @ gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบันพร้อมกับทำการวิเคราะห์ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกัน ในสามจังหวัดชายแดนใต้ยุคปัจจุบันและ ศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบัน ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ และเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ ผสมผสานกันในการทำวิจัยเรื่องเดียวกันเพื่อสามารถตอบสนองคำถามการวิจัยได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่พระสงฆ์ระดับชั้นปกครอง พระสงฆ์ระดับชั้นใต้ปกครองกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พุทธศาสนิกชน กรรมการวัด ชุมชนชาวไทยพุทธและชุมชนชาวไทยมุสลิม โต๊ะอิหม่าม โต๊ะครู เจ้าหน้าที่ภาครัฐระดับปกครอง ระดับใต้บังคับบัญชา ประชาชนทั่วไป จำนวน 55 รูป/คน ที่อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก และข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 100 ชุด พบว่า พระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา และชาวไทยพุทธ มี การตื่นตัวสูงจากที่นักวิจัยลงภาคสนามสัมผัสกับเหตุการณ์ก่อความไม่สงบเช่นในด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.55โดยระบุให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจรูปแบบป้องกันตนเอง ขณะที่กลุ่มตัวแปร บริบททางประวัติศาสตร์และการอยู่ร่วมกันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 3.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.76 โดยผู้ก่อความไม่สงบอาศัยจุดอ่อนในวิถีชีวิตในด้านเชื้อชาติ ศาสนาและประวัติศาสตร์ก่อให้เกิดความแตกแยก ผู้นำขาดภาวะผู้นำก่อให้เกิดความเสียหายในทุกด้าน อาทิ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การบริหารขาดกลยุทธ์ ในการจัดการปัญหา

คำสำคัญ : พลวัต การปรับตัว ของพระภิกษุสงฆ์ สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้

ABSTRACT

The purposes of this were to study 1) To study the current dynamics and problems of the monks in three southern border provinces and four districts in Songkhla province of Thailand. 2) To study the involvement of the community to tackle the problems together. 3) To study the historical context and promote the cohabitation of the three southern border provinces of Thailand. This research adhered to a mixed- methods approach—using both the qualitative and quantitative method in order to attain more complete answers to the research questions. There were fifty-five participants including administrative Buddhist ecclesiastical monks, Buddhist ecclesiastical monks, Buddhist monks, and Buddhist and Muslim people. In-depth interviews and 100 copies of questionnaires were administered to the purposively selected population. 1. The findings of the research were as follows the Buddhist monks and Buddhist Thai people in the three southern border provinces and four districts in Songkhla province were highly dynamic and alert. 2. it was found that the participation of the community in working cooperatively to solve the problems of co-habiting in the same areas was at a very high level-- 3.57, and SD being 0.55, considering the acceptance religious differences between the two religious groups, 3. it was found that the overall dynamicity and problem situation of Buddhist monks in the three southern border provinces in the present time was at a very high level – being3.57, and SD ๐.76. Religious and historical cause breakage by insurgent weakness in residential lifestyle in the race, the lack of leadership caused damage on all sides, Social, economic, politic, absence management strategies Management issues.

KEYWORDS : Dynamic Adjustment of Buddhist Monks in the Three Southern Border Provinces

1. ความสำคัญของปัญหาของการวิจัย

สภาพปัญหาและอุปสรรคของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสภาพหลายๆ ปัญหาอาทิ ภาษา เชื้อชาติ ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม หลังปี 2547 การก่อตัวของความไม่สงบ เริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ และต่อเนื่องถึงปัจจุบัน วิธีการก่อความไม่สงบพัฒนาทุกรูปแบบ ข่มขู่ ฉีดสีพ่นบนถนน ถ่มน้ำลาย ทำร้ายร่างกาย ฆ่า ทำลายทรัพย์สินของบุคคล สถานที่ราชการ มีการวางเพลิงสิ่งก่อสร้างของทางราชการ และเอกชน สถานที่สำคัญ อาทิ เผาวัด อาคาร บ้านเรือน ยึดค่ายทหารข่าวดังไปทั่วประเทศ และทั่วโลกผ่านสื่อต่างๆ เป้าหมายต่อมาคือบุคลากรของรัฐ **"คุณครูจู้หลิง ปงกันมูล"** แม่พิมพ์ของชาติ **"พ.ต.อ. สมเพียร เอกสมญา"** นายตำรวจน้ำดีของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำลายทรัพย์สินทางการเกษตร อาทิ ทำลายสวนผลไม้ เป้าหมายสุดท้าย **"ฆ่าพระภิกษุสามเณร"** พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ในขณะที่ปฏิบัติศาสนกิจ บิณฑบาต ถูกกับระเบิดขาขาด แขนขาด บางรูปมรณภาพกลางถนน เช่น **พระประจักษ์ จกฺกธมฺโม** วัดอุไรรัตนาราม อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส, **สามเณรเจตศักดิ์ หนูสังข์** อายุ 13 ปี วัดเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา บางรูปได้รับทุกขเวทนาอย่างสาหัสนั่งครวญครางอยู่ในที่เกิดเหตุ บางรูปนำส่งโรงพยาบาลทันเวลารอดชีวิต แต่ต้องพิการไปตลอดชีวิต บางรูปเสียชีวิตในระหว่างทาง บางรูปขณะจำวัตรอยู่ภายในกุฏิถูกฆ่าตัดคอ สับศีรษะ เช่น **พระแก้ว โกสโล** อายุ 74 ปี พรรษา 4 วัดพรหมประสิทธิ์ (วัดเกาะ) ตำบลบ้านนอก อำเภอปานาเระ จังหวัดปัตตานี จากเหตุการณ์ดังกล่าวปวดร้าวใจแก่

ผู้พบเห็น และสะเทือนใจชาวพุทธไปทั่วโลก ไม่ต้องกล่าวถึงจิตใจของชาวไทยพุทธ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าจะเจ็บสักแค่ไหน ผลที่ได้รับจากความไม่สงบส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต ทำให้พระภิกษุ สามเณรและชาวไทยพุทธ อยู่อย่างทรมานมาก ๆ บางพวกหนีตายด้วยการย้ายถิ่น พระภิกษุสงฆ์ที่ยังอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ต้องปรับตัวด้วยการพลวัตขับเคลื่อนด้วยวิธีการเพื่อความอยู่รอด ซึ่งเป็นที่มาของพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในยุคปัจจุบัน

2) เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบัน

3) เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนสามจังหวัดภาคใต้ในยุคปัจจุบัน

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในยุคปัจจุบันได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วยดังนี้

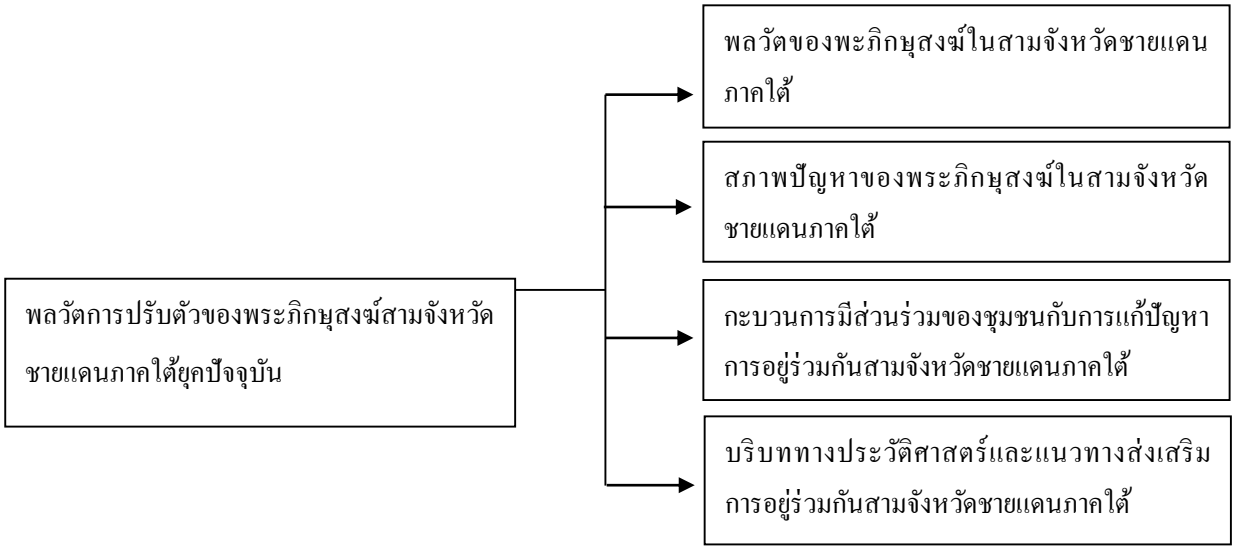

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) โดยส่วนแรกจะทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบประเด็นของการศึกษารายละเอียดที่สำคัญและมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วนจะทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In depth) ที่มีรายละเอียดชัดเจน

สามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะ (Analytic) ส่วนที่สองจะศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์ข้อมูลและวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลในประเด็นปัจจัยส่วนบุคคลในการสนับสนุนรายละเอียดของข้อมูลและนำข้อมูลศึกษาเชิงปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพมาอธิบายผลการวิจัยร่วมกัน

4.1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key information) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พระภิกษุสงฆ์ระดับชั้นปกครอง พระภิกษุสงฆ์ระดับใต้ปกครอง ผู้บริหารองค์การ พุทธศาสนิกชน อิสลามมิกกชน ประชาชนทั่วไป จำนวน 55 รูป/คน เพื่อนำแนวทางไปแก้ปัญหาอุปสรรคและการประยุกต์ใช้ในการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสายงานโดยตรงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.1.2เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีโครงสร้างชนิดแบบปลายเปิด (Structured In-depth) จำนวน 1 ฉบับโดยกำหนดการวิจัยตามลำดับขั้นตอน

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Gr0up Discussion) เป็นการนำองค์ความรู้ดังกล่าว ไปปฏิบัติเพื่อสร้างความสัมพันธ์กลุ่มให้ได้รับความไว้วางใจ ความจริงที่ซ่อนเก็บไว้จะถูกเปิดเผยโดยกลุ่มมีการค้นหาข้อมูลนำแนวทางการปรับตัวของพระของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปแก้ไขปัญหาอุปสรรคตรงประเด็นตามกรอบแนวคิดของการศึกษาและอิสระในการตอบ

4.1.3 การเก็บข้อมูล

1) การศึกษาการเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือเอกสารงานวิชาการต่างๆ

2) การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi – Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (In - forma Interview)

4.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) การนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์

4.2. การวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ พระสงฆ์ระดับชั้นปกครอง พระสงฆ์ระดับใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารองค์การ พุทธศาสนิกชน อิสลามมิกกชน ประชาชนทั่วไป ทั้งชายหญิง ทั้งหมดจำนวน 100 รูป/คน

4.2.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และการตรวจเครื่องมือ จำนวน 100 ชุด

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น ตัวแปรตาม โดยใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เสนอข้อมูล เพื่อคำนวณสถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์เช่น ค่าร้อยละ $\overline{X}$ แสดงในรูปตาราง แจกแจงความถี่และค่าเฉลี่ยและสถิติเชิงอนุมานในการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรและทดสอบ สมมติฐาน หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม โดยวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

5. สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลผลการดำเนินวิจัย

5.1 สรุปผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่องพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบัน การวิจัยใช้เครื่องมือสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) จากประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 55 รูป/คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พระภิกษุ สามเณร มีการตื่นตัวสูงระมัดระวังในการรักษาตนเอง จากเหตุการณ์ก่อความไม่สงบ ที่พระภิกษุ สามเณรถูกทำร้าย ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น ข่มขู่ ฆ่า ถูกกับระเบิดขณะปฏิบัติศาสนกิจ 1) การบิณฑบาตเลี้ยงชีพก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป 2)การกระทำกิจสงฆ์เปลี่ยนเวลาจากกลางคืนมาเป็นกลางวัน เช่น กรณีงานศพ3) การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไม่สามารถเผยแพร่หลักธรรมได้เต็มศักยภาพพระธรรมถึกผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา พระนักเทศน์ น้อยลง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วม รัฐต้องจัดให้มีการพบปะพูดคุยหรือบุคคลที่ที่ทุกคนให้ความเคารพนับถือ เป็นแกนเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ และรัฐบาลต้องจัดให้มีกิจกรรมที่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วม สร้างแรงจูงใจให้เกิดความสำนึกในความเป็นชาติไทยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3บริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ผู้ก่อความไม่สงบอาศัยจุดอ่อนในวิถีชีวิตด้านเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ก่อให้เกิดความแตกแยก รัฐต้องนำชุมชนเข้ามามีบทบาทในแก้ปัญหาโดยส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้นความเข้าใจอันดีงามต่อกัน ความสงบสุขที่คนทั้ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กำลังจะกลับคืนมาอย่างทุกคนมีความหวังและตั้งใจ

5.2 สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ตารางที่ 5.2.1การเปรียบเทียบพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์ สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำแนกตามเพศ

ด้าน	เพศ				T	Sig.
	ชาย		หญิง			
	N = 55		N = 41			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. พลวัตของพระภิกษุ	3.82	.48	3.77	.42	.60	.54
2. สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์	3.89	.47	3.88	.55	.58	.56
3. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกัน	3.63	.55	3.48	5.52	1.29	.19
4. บริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมของการอยู่ร่วมกัน	3.63	.72	3.49	.81	.85	.39
ภาพรวมทั้งหมด	3.74	.39	3.64	.40	1.20	.23

จากตารางที่ 5.2.1 พบว่า โดยภาพรวมเพศชาย และหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุ สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหา การอยู่ร่วมกันและบริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05P = .55, .56, .39, .23 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.2.2 การเปรียบเทียบพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุ สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกัน และบริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบัน จำแนกตามอายุ

ด้าน	อายุ				t	Sig.
	น้อยกว่า 40 ปี		40 ปีขึ้นไป			
	N = 58		N = 42			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
1. พลวัตของพระภิกษุ	3.85	.44	3.73	.47	1.32	.19
2. สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์	3.90	.49	3.81	.42	1.00	.31
3. กระบวนการมีส่วนร่วมกับการแก้ไขการอยู่ร่วมกัน	3.59	.58	3.53	.49	.52	.59
4. บริบททางประวัตศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน	3.71	.70	3.38	.80	2.22	0.02
ภาพรวมทั้งหมด	3.76	.39	3.61	.38	1.93	0.05

จากตารางที่ 5.2.2 พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มอายุน้อยกว่า 40 ปีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านบริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันมากกว่ากลุ่ม อายุ 40 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p = 0.50, .02. ตามลำดับ) ส่วนด้านพลวัตของพระภิกษุ, สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์,กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหา กลุ่มอายุต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทีระดับ 0.50 (p = .19, .31, .59 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.2.3 การเปรียบเทียบพลวัตของพระภิกษุ, สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์, กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหา บริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบัน จำแนกตามอาชีพ

ด้าน	**อาชีพ**				**t**	**Sig.**
	ข้าราชการ/วิสาหกิจ		**อื่น ๆ**			
	N = 40		**N = 60**			
	$\overline{X}$	**S.D**	$\overline{X}$	**S.D**		
1. พลวัตของพระภิกษุ	3.93	.38	3.71	.48	2.35	0.02
2. สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์	3.90	.54	3.84	.41	.68	.41
3. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกัน	3.55	.64	3.58	.47	-.31	.75
4. บริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมของการอยู่ร่วมกัน	3.66	.83	3.52	.71	.90	.36
ภาพรวมทั้งหมด	3.76	.41	3.66	.38	1.20	-23

จากตารางที่ 5.3.3พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพลวัตของพระภิกษุมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.50 (p = .02) ส่วนด้านสภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์, กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกัน, บริบททางประวัติศาสตร์ และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันทั้ง 2 กลุ่มอาชีพมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ 0.50 (p = .49, .75, .36, ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.2.4 การเปรียบเทียบพลวัตของพระภิกษุ สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกัน, บริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบัน จำแนกตามการศึกษา

ด้าน	การศึกษา				t	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรีและธรรมศึกษา			
	N = 54		N = 46			
	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D		
1. พลวัตของพระภิกษุ	3.8	.48	3.79	4.3	.24	.80
2. สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์	3.91	.44	3.81	.49	1.06	.29
3. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกัน	3.62	.54	3.50	.54	1.14	.25
4. บริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน	3.57	.76	3.57	.77	-.0.0	.99
ภาพรวมทั้งหมด	3.77	.40	3.67	.39	.76	.44

จากตารางที่5.2.4 พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี/ปริญญาตรี/การศึกทางธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวพลวัตของพระภิกษุ,สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์,กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกัน,บริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p = 44, .80, .29, .25, .99 ตามลำดับ)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากรการศึกพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในยุคปัจจุบันครั้งนี้สามารถ

6.1 พลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ =3.80, S.D = 45) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถาม พบว่า ด้านพลวัตการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และชาวไทยพุทธมีความอดทนสูงกว่าพระภิกษุสงฆ์และชาวไทยพุทธมากกว่าในส่วนภูมิภาคอื่นของประเทศในประเด็นของการถูกกระทำ ทำให้เกิดความหวาดกลัว แสดงการข่มขู่ ถ่มน้ำลายดูหมิ่นเหยียดหยามด้วยประการต่างๆ นานา ถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ฆ่าให้ตาย สร้างความหวาดกลัววิตกกังวล จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปตามลำดับ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือปกป้องคุ้มครอง ทำให้เกิดความอุ่นใจในระดับหนึ่ง

6.2 สภาพปัญหาของพระภิกษุสงฆ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในยุคปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.86, S.D = .46) เมื่อพิจารณาในแต่ละคำถาม พบว่า ผู้ก่อความไม่สงบทำร้ายพระสงฆ์ ฆ่าพระสงฆ์เพื่อทำลายขวัญและกำลังใจชาวพุทธ ภัยคุกคามจากเหตุการณ์ก่อการร้ายส่งผลกระทบต่อสุขภาพ กาย ใจ ของพระภิกษุ สามเณรและ

ชาวพุทธ,เชื่อว่าชาวไทยพุทธ และมุสลิมในพื้นที่มีความรู้สึกร่วมกันว่าสันติสุขจะกลับคืนมาสู่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

6.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการแก้ไขปัญหากากรอยู่ร่วมกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.53, S.D =54) เมื่อพิจารณาในแต่คำถาม พบว่า รูปแบบการป้องกันตนเอง จัดเวรยามเฝ้าระมัดระวังภัยป้องกันตนเองตัวอย่างหมู่บ้านธารโต อำเภอธารโต จังหวัดยะลา เป็นแบบอย่างทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมและป้องกันตนเองแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง การพบปะร่วมคิดร่วมฟัง ร่วมแก้ปัญหานำความร่มเย็นสู่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมั่นใจ

6.4. บริบททางประวัติศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.57, S.D = .76) เมื่อพิจารณาในแต่คำถาม พบว่า อันแรกกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบอาศัยจุดอ่อนวิถีชีวิตด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประเพณีและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความแตกแยก นำประวัติศาสตร์มาสร้างสถานการณ์ กรณีศึกษา: รัฐปัตตานีอดีต ส่วนแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน รัฐต้องจัดให้มีการพบปะปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิมให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมในการแก้ปัญหาให้เกิดความสงบสุข

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. เสนอคณะสงฆ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้, เจ้าคณะหนใต้, คณะกรรมการมหาเถรสมาคม,

2. เสนอต่อผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. องค์กรภาครัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนชาวพุทธและมุสลิมอย่างจริงจัง โดยรัฐจัดงบประมาณสนับสนุนบางส่วนของกิจกรรมและส่วนหนึ่งให้ผู้เข้าร่วมจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม

4. รัฐต้องปกป้องคุ้มครองพระภิกษุสงฆ์ อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจภารกิจของสงฆ์อย่างเข้มแข็งและให้เกิดความมั่นใจแก่พระภิกษุสงฆ์รู้สึกว่าปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะชุมชนหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบและให้ระดับรากหญ้าร่วมแก้ไขปัญหามิใช่ผู้บริหารนโยบายแต่กลุ่มเดียว

2. ควรศึกษาผลการวิจัยจากต่างประเทศที่มีบริบทความขัดแย้งเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหรือ

9. เอกสารอ้างอิง

สมบูรณ์ บุญฤทธิ์. **การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์-สามเณรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**, รายงานการวิจัย, คจร. รักษาเขตแดน. 2549.

อคิน ระพีพัฒน์. ม.ร.ว. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย**, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภาการพิมพ์, 2527.

คนข่าว 2499. **"ปมปริศนาไฟใต้".** กรุงเทพ : โรงพิมพ์ PPP.book, ม.ป.ท.

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. "ตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย".วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยามหาสารคาม, 2554๒.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)**. "พระพุทธศาสนากับชาติไทย".** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2536.

เสถียร โพธินันทะ. **"ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา".**ฉบับมุขปาฐะเล่ม 2 กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย, 2535.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **"เจาะหาความจริง เรื่อง ศาสนาประจำชาติ".** พิมพ์ครั้งที่ 3 บริษัท พิมพ์สวย จำกัด กรุงเทพมหานคร, 2550.

นนท์ ธรรมสถิต. **"พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย".** กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์เอดิสัน, 2532.

ส่งศรี ชมภูวงศ์. **"เอกสารความรู้พื้นฐานเกี่ยวการวิจัย"** พิมพ์ครั้งที่ 6.2539. ไม่บอกชื่อโรงพิมพ์

ธีรเดช ริ้วมงคล,รศ. และ เตือนใจ เกตุษา. **"เอกสารประกอบการบรรยาย B M 797 วิธีวิจัยทางธุรกิจตามแนวแนะ Directed Studies in Business Research"**. 2553.

สุรชาติ บำรุงสุข,รศ.ดร."วิกฤติใต้สู้ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา".กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์ร่วม ด้วยช่วยกัน, 2550.

Peter Oakley and David Marsden**, แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท = Approaches to participation in rural development/by Peter Oakley and David Marsden**, แปลโดย นรินทร์ชัย พัฒนพงศา กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2553.

Cohen. J., M. and Up off, N. T., Rural development participation : Concept and measures for project design. Implementation and evaluation (New York : Cornell University, 1977.

Erwin William. **Participation Management : Concept Theory and Implementation** Atlanta : Georgia State University, 1976.

WHO and UNICEF. **Report of the international conference on primary health care** New York : N.P.Press, 1978.

การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ของคานท์และพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย

AN ANALYTICAL STUDY ON KANT'S AESTHETICS AND THE SUKHOTHAI BUDDHA IMAGE

บุษกร ผาสุขฤทธิ์

นิสิตปริญญาโท ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail: m-zionoonz@hotmail.com

วิทยา ศักยาภินันท์

รองศาสตราจารย์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail: fhumwys@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสุนทรียศาสตร์ของคานท์ 2) เพื่อศึกษาพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยโดยอาศัยทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของคานท์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาเอกสารระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิทั้งของคานท์และที่เกี่ยวข้องกับพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า ตามทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของคานท์ ความงาม คือ ความพึงพอใจอย่างหนึ่งที่มนุษย์รู้สึกจากการได้รับรู้สิ่งต่างๆ ที่มีรูปแบบของความงาม ความงามแบ่งออกเป็นความงามอิสระที่ไม่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์และความงามยึดติดที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ ส่วนการตัดสินความงามที่ถูกต้องไม่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ แนวคิดเกี่ยวกับความงามของคานท์นั้นสามารถอธิบายความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยได้ว่า หากการรับรู้ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยไม่มีมโนทัศน์เข้ามาเกี่ยวข้องความงามที่รับรู้คือความงามอิสระ แต่ถ้าการรับรู้ความงามมีเรื่องมโนทัศน์เกี่ยวกับพุทธปฏิมาเข้ามาเกี่ยวข้องความงามที่รับรู้คือความงามยึดติด ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยเป็นได้ทั้งความงามอิสระหรือความงามยึดติด ขึ้นอยู่กับผู้รับรู้ว่ามีประสบการณ์ทางสุนทรียะในรูปแบบใด การตัดสินความงามของพุทธปฏิมาที่มีคุณค่าที่สุดคือความงามอิสระ เพราะเป็นความงามที่แท้จริงเป็นอิสระจากมโนทัศน์ แต่ความงามยึดติดก็มีคุณค่าในแง่ของจริยศาสตร์ เพราะเป็นความงามที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความดี

คำสำคัญ: สุนทรียศาสตร์, สุนทรียศาสตร์ของคานท์ , พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย

ABSTRACT

This thesis purposes to study: 1) The concept of Kant's Aesthetics, 2) The Sukhothai Buddha Image and 3) The analysis of the beauty of the Sukhothai Buddha Image based on aesthetic theory of Kant. This is a documentary research in which the data employed were from both primary and secondary sources related to

Kant's aesthetics and the Sukhothai Buddha image. The results of this study were found that according to Kant's theory of aesthetics, beauty is a form of human sense of satisfaction after his/her experience of beautiful objects. Beauty is divided into two kinds: Beauty without concept called free beauty, and beauty with concept called adherent beauty. A beauty without concept is a criteria to judge real beauty. The beauty of the Sukhothai Buddha image affirms Kant's two ideas of beauty, namely, our experience of the beauty of the Sukhothai Buddha image with concept is adherent beauty, and on the contrary, it is free because of our experience without concept. So, the Sukhothai Buddha image's beauty is either adherent or free beauty, depending on our experience of aesthetics objects. A criteria to judge the beauty of the Sukhothai Buddha image should be free beauty because it is without concept, but adherent beauty has ethical value because it is with concept be related to virtue.

KEYWORDS: Aesthetics, Kant's Aesthetics , Sukhothai Buddha Image

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

พุทธปฏิมาหรือพระพุทธรูปเปรียบเสมือนรูปและสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า ปัจจุบันพุทธปฏิมากลายเป็นเรื่องทางพุทธศิลปพาณิชย์ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยที่มักแสวงหาพระเดชพระคุณมากกว่าพระธรรม คุณค่าทางนามธรรมของพุทธปฏิมาลดลงและไม่สามารถโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนบางส่วนให้ดำเนินไปตามเจตนารมณ์ทางศาสนาได้ ฉะนั้นการมุ่งให้เกิดการรับรู้ถึงความงามที่แท้จริงของพุทธปฏิมาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการถ่ายทอดการรับรู้ความงาม หรือประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ที่ถูกต้อง

สาเหตุดังกล่าวนำไปสู่ประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ การทำให้เกิดการรับรู้ถึงความงามของพุทธปฏิมาที่ถูกต้อง การนำทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของคานท์มาวิเคราะห์ความงามในพุทธปฏิมา ย่อมช่วยส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าความงามในทิศทางที่ถูกต้อง ตามหลักพุทธศาสนาความจริง ความดี และความงาม เป็นสิ่งที่มีอยู่พร้อมทั้งเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลกัน แนวคิดของคานท์ก็เช่นเดียวกัน เขามีความเชื่อเกี่ยวกับความงามสามารถสะท้อนความจริงบางอย่างและมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับความดี ศิลปะหรือสิ่งธรรมชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย (End) ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับความดีทั้งสิ้น

ความงามทางสุนทรียะที่ปรากฏในพุทธปฏิมาสร้างความประทับใจต่อผู้พบเห็นจนนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของคานท์และพุทธปฏิมา โดยศึกษาเฉพาะพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย อันแสดงถึงการตกผลึกทางความคิดที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา พุทธปฏิมาเป็นประติมากรรมชิ้นเอกของศิลปะสมัยสุโขทัยมีการสร้างสรรค์รูปแบบพุทธปฏิมาที่มีความงดงามอ่อนช้อยและมีรูปแบบเฉพาะ " การสร้างศิลปกรรมที่เกี่ยวเนื่องในศาสนาไม่ใช่เรื่องง่าย ผู้สร้างสรรค์จะต้องมีศักยภาพสูงทีเดียว ทำให้ประติมากรสามารถถ่ายทอดพุทธปัญญาและสารัตธรรมให้หลอมรวมอยู่ในพุทธประติมากรรมได้อย่างหมดจดงดงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย " (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2537: 50) การนำทฤษฎีความงามของคานท์มาวิเคราะห์ความงามที่ปรากฏพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย ย่อมนำไปสู่การบูรณาการแนวคิดตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกัน เพราะฉะนั้น การศึกษาทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของคานท์และ

พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเรื่องความงามตามทัศนะของคานท์ จนนำไปสู่การรับรู้และสามารถตัดสินคุณค่าของความงามที่ปรากฏในพุทธปฏิมาได้อย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะที่แท้จริง ประสานความจริงทางปรัชญา ความงามและความดีให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของคานท์
2. เพื่อศึกษาพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย
3. เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ของคานท์และพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย

ตามทัศนะของคานท์ ความงามและความดีมีความเกี่ยวข้องกันในแง่ของความงามที่เรื่องมโนทัศน์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะความดีที่ทำให้เกิดความยินดีนั้นเกิดจากการใช้เหตุผลผ่านมโนทัศน์ (Concept) บางครั้งการเรียกสิ่งต่างๆ ว่าดี เพราะว่ามันมีประโยชน์ต่อสิ่งอื่น แต่ในอีกมุมหนึ่งบางสิ่งมีความดีเป็นจุดหมายภายในตัวเอง ความดีจึงมีความเกี่ยวข้องกับ มโนทัศน์ของเป้าหมาย (End) ในสิ่งต่างๆ ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผล (Reason) กับเจตจำนง (Will) ที่นำไปสู่ความพอใจต่อการมีอยู่ (Existence) ของวัตถุหรือการกระทำ ความพอใจต่อการมีอยู่ของวัตถุก็คือความสนใจ (Interest) ด้วยเหตุนี้ ความมีอยู่ของความงามยึดติด ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์จึงมีส่วนสนับสนุนความดีของสิ่งที่มีความงามเป็นรูปแบบหรือเป้าหมายที่แสดงถึงประโยชน์และจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง (Kant, 1790/2000: 92-93) ความงามไม่ได้หมายถึงสิ่งใดในโลกและไม่ได้เป็นมโนทัศน์ ดังนั้นการตัดสินความงามจึงไม่ใช่การตัดสินแบบธรรมดาที่เป็นการใช้มโนทัศน์ที่มีเกี่ยวกับบางสิ่ง แต่เป็นการตัดสินแบบไตร่ตรองซึ่งเป็นการค้นหามโนทัศน์ที่ไม่ได้มีอยู่ หรือต้องเป็นการค้นหามโนทัศน์ใหม่ เพราะความงามไม่ได้เป็นมโนทัศน์ แต่ความงามเป็นความรู้สึกพึงพอใจที่เกิดขึ้นในตัวผู้ที่รับรู้สิ่งสุนทรียะนั้น สำหรับคานท์ การตัดสินทางสุนทรียะทุกชนิดนั้นเป็นการเน้นที่ความพึงพอใจซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้ที่มีประสบการณ์ทางสุนทรียะมากกว่าที่จะเป็นคุณสมบัติของสิ่งที่มีอยู่ในโลก และเห็นว่าการตัดสินความงามนั้นเป็นสิ่งที่เที่ยงและเป็นสากล (ลักษณวัต ปาละรัตน์, 2551)

พิพัฒน์ พสุธารชาติ (2554) ศึกษาการแก้ปัญหาเรื่องความงามสองชนิดของคานท์ พบว่า คานท์แบ่งความงามออกเป็นสองประเภท คือ ความงามอิสระ (Free Beauty) และความงามยึดติด (Adherent Beauty) ความงามอิสระเป็นความงามที่ไม่ขึ้นกับมโนทัศน์ (Concept) ส่วนความงามยึดติดคานท์จัดให้เป็นความงามที่ขึ้นกับมโนทัศน์ การแก้ไขเรื่องความงามทั้งชนิดจึงจำเป็นต้องพิจารณาตามทัศนะของคานท์เป็นสำคัญ ปัญหานี้อาจเกิดจากการทัศนะของนักคิดและความคิดเห็นส่วนตัวที่เห็นต่างจากคานท์ การเข้าใจทัศนะทางสุนทรียศาสตร์ของคานท์จำเป็นต้องมีพื้นฐานหรือความรู้ความเข้าใจทัศนะทางปรัชญาในแขนงอื่นๆ ของคานท์ด้วย และมองว่าศิลปะต่างๆ สามารถมีได้ทั้งความงามอิสระและความงามยึดติด เมื่อตัดประเด็นเรื่องมโนทัศน์ออกไป จะเห็นว่าความงามอิสระนั้นเป็นความยินดีที่วางเฉย (Disinterested Pleasure) ในขณะที่ความงามยึดติดจะมีความเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ในการใช้งานของสิ่งนั้นๆ

พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยมีลักษณะวงพระพักตร์รูปไข่ทรงพระเศียรสมส่วนกับพระศอและอังสา พระเกตุมาลาเป็นเปลวรัศมี ขมวดพระเกศาเป็นวงก้นหอย ไม่มีไรพระศก พระขนงโก่งคมสันดังคันศร เปลือกพระเนตร

อวบอูมมีลักษณะดุจกลีบบัว พระนาสิกงุ้ม พระกรรณยาวตอนบนเป็นมุมแหลมน้อย ๆ พระโอษฐ์เล็กและบางมุม พระโอษฐ์ยิ้มเล็กน้อย พระหนุเป็นปม ช่วงพระอังสากว้าง พระอุระผายสง่างามดั่งสีหราช พระกายอ่อนช้อย พระกรเรียวดุจงวงช้าง นิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทอ่อนไหว สังฆาฏิยาวจดพระนาภี ปลายสังฆาฏิเป็นแฉกคล้ายเขี้ยวตะขาบ จีวรบางแนบพระองค์ สำหรับอุณาโลมอันประเสริฐหรือดวงตาที่สามนั้น กล่าวกันว่าเป็นเครื่องชี้ว่าพระองค์ทรงเห็นสิ่งทั้งปวง พระกรรณที่มีลักษณะยาวใหญ่อาจแสดงว่าพระองค์ได้ยินสิ่งทั้งปวง และพระเกตุมาลาเป็นสัญลักษณ์แห่งสัพพัญญูคือ รอบรู้สิ่งทั้งปวง (สงวน รอดบุญ, 2529: 23 - 24) พุทธลักษณะอันงดงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยเกิดจากแรงบันดาลใจและความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา จนก่อให้เกิดการสร้างสรรค์รูปแบบศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยพบว่า มีหลักปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย มีอยู่ 4 แนวคิด คือ แนวคิดด้านอภิปรัชญาพบแนวความคิดเรื่อง ความเป็นจริง นิพพาน กายและจิต พระวรกายของพระพุทธเจ้า สถานะของพระพุทธเจ้า แนวคิดด้านญาณวิทยาพบเรื่อง บ่อเกิดของความรู้ ความรู้เชิงสัญลักษณ์ แนวคิดด้านจริยศาสตร์พบแนวคิดเกี่ยวกับอุดมคติในชีวิตของมนุษย์และเกณฑ์ของความประพฤติทางจริยธรรมของมนุษย์ แนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์พบแนวคิดเรื่องการเข้าถึงความงามและเอกภาพระหว่างความจริง ความดี ความงาม (วิจิตร วินทะไชย, 2552) รูปแบบและพัฒนาการของการสร้างพุทธปฏิมา แต่ละยุคสมัยต่างก็มีลักษณะเฉพาะของสมัยนั้น ๆ การสร้างพุทธปฏิมาสามารถสะท้อนแนวความคิดความศรัทธาต่อพุทธปฏิมาและพุทธศาสนา แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา โดยคติการนับถือบางอย่างได้กลายเป็นพิธีกรรมซึ่งไม่ใช่วิถีของพุทธศาสนา และมีเรื่องของพุทธพาณิชย์เข้ามาในวงการพุทธศาสนา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556)

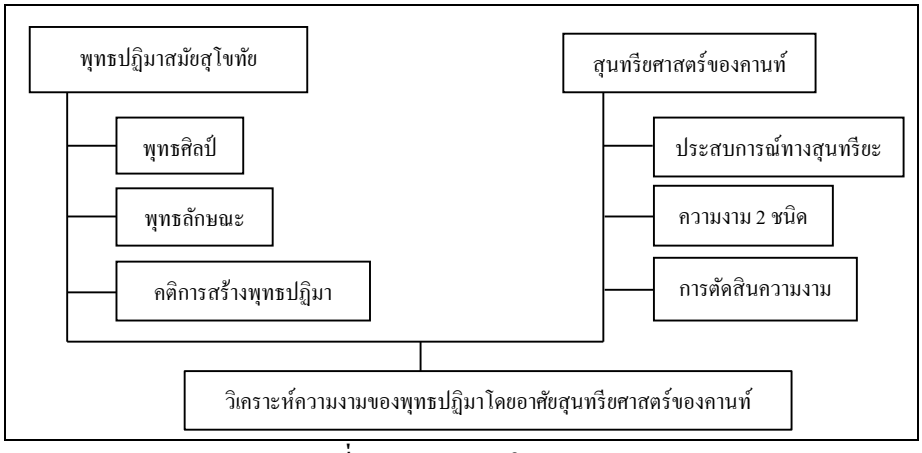

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยทางด้านสุนทรียศาสตร์ ศึกษาแนวคิดของคานท์ที่เกี่ยวข้องกับความงามและเกณฑ์การตัดสินคุณค่าความงาม จากนั้นนำสุนทรียศาสตร์ของคานท์มาวิเคราะห์พุทธลักษณะพุทธปฏิมา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยโดยศึกษาเฉพาะพุทธปฏิมาในสมัยสุโขทัย โดยการศึกษาจากภาพถ่ายพุทธปฏิมาสมัย

สุโขทัย เอกสารจารึก วรรณกรรม งานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางประวัติศาสตร์และพุทธศาสนาทำการวิเคราะห์ความงามที่สอดคล้องกับพุทธลักษณะและคติความเชื่อในการสร้างพุทธปฏิมาในสมัยสุโขทัย

5. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ของคานท์และพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากการศึกษาแนวคิดสุนทรียศาสตร์ของคานท์ พบว่า สำหรับคานท์การรับรู้ความงามนั้นมีความเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ มโนทัศน์ของมนุษย์มีบทบาทในการกำหนดว่าความงามที่รับรู้นั้นเป็นความงามชนิดใด คานท์แบ่งความงามออกเป็นสองชนิด คือ ความงามยึดติดและความงามอิสระ โดยความงามยึดติด มีลักษณะเป็นความงามที่ขึ้นอยู่กับมโนทัศน์และมีความเกี่ยวข้องกับเป้าหมายหรือจุดประสงค์ในการใช้งานของสิ่งนั้นๆ ความงามชนิดนี้ไม่ได้มีอยู่อย่างอิสระ เพราะความงามยึดติดนั้นมีความเกี่ยวข้องกับเป้าหมายหรือหน้าที่ ทำให้การมีอยู่ของความงามนั้นอยู่ภายใต้อำนาจของมโนทัศน์ ส่วนความงามอิสระ มีลักษณะเป็นความงามที่ไม่ขึ้นกับมโนทัศน์ และในการรับรู้ถึงความงามเราไม่จำเป็นต้องรับรู้ถึงจุดประสงค์ของสิ่งนั้นๆ ความงามมีอยู่ด้วยตัวเองไม่ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์เรื่องการใช้งานหรือหน้าที่ของสิ่งที่มีความงามแต่มีอยู่อย่างอิสระ คานท์เชื่อว่าการแบ่งความงามออกเป็นสองประเภทนั้นจะช่วยแก้ปัญหาความสับสนในเรื่องความงามที่มีในศิลปะและธรรมชาติ ทัศนะเรื่องความงามของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันเพราะมีความเห็นเรื่องความงามคนละชนิดกัน

การเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะตามทัศนะของคานท์ หากขณะที่มีประสบการณ์ทางสุนทรียะไม่มีความเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ การรับรู้ความงามเป็นการทำงานของความเข้าใจและการจินตนาการที่ดำเนินไปอย่างอิสระ ความงามที่รับรู้คือความงามอิสระ ถือเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ก่อให้เกิดการรับรู้ความงามตามสภาวะที่แท้จริงของมันปราศจากอิทธิพลของมโนทัศน์ แต่ถ้าประสบการณ์ทางสุนทรียะมีเรื่องของมโนทัศน์เข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อจิตถูกมโนทัศน์ครอบงำในขณะที่รับรู้ความงาม ความงามที่รับรู้จะไม่ใช่ความงามที่แท้จริง ทำให้ความงามที่รับรู้ภายใต้อำนาจของมโนทัศน์คือความงามยึดติด ด้วยเหตุนี้ทำให้ประสบการณ์ทางสุนทรียะของมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันไป ความงามที่แต่ละคนรับรู้หรือมีประสบการณ์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมต่างกันขึ้นกับอยู่ว่าแต่ละบุคคลรับรู้ความงามชนิดใด

วัตถุทางสุนทรียะสำหรับคานท์ สิ่งที่งามไม่มีขอบเขต ไม่ว่าจะเป็นศิลปะหรือธรรมชาติสามารถเป็นวัตถุทางสุนทรียะได้ทั้งสิ้น สิ่งที่สามารถแสดงออกในรูปแบบที่รับรู้ได้ทางประสาทสัมผัสอันนำไปสู่การเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะ ทั้งหมดเขาถือว่าเป็นวัตถุทางสุนทรียะทั้งสิ้นเพราะเราสามารถมีประสบการณ์ทางสุนทรียะกับสิ่งนั้นๆ ได้ ดังนั้น วัตถุทางสุนทรียะของคานท์ก็คือสิ่งที่มีความงามเป็นรูปแบบของเป้าหมาย และเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความรู้สึกพึงพอใจว่างาม คานท์ยอมรับว่าความงามมีทั้งในศิลปะและธรรมชาติ ทั้งศิลปะและธรรมชาติต่างก็มีรูปแบบของความงาม การแสดงออกของความงามมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของสิ่งนั้นๆ ว่าต้องการให้มนุษย์รับรู้อะไร และมนุษย์รับรู้อะไรจากสิ่งนั้น คานท์เห็นว่าความงามสามารถนำจิตให้เข้าสู่สภาวะสูงส่งของจิตได้ ความสำคัญของความงามของธรรมชาติและศิลปะจึงอยู่ตรงที่สามารถยกระดับจิตใจของมนุษย์ได้หรือไม่ แนวคิดเรื่องความงามของคานท์จึงมีความสัมพันธ์กับความจริงและความดี

2. จากการศึกษาพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยทั้งในแง่มุมและเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยถือได้ว่าเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของยุคสมัยแห่งความเจริญสูงสุดทางด้านศิลปะและศาสนาพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยเป็นงานประติมากรรมที่งดงามสมบูรณ์ด้วยลักษณะสัดส่วนที่กลมกลืน พุทธศิลป์ที่มีความอ่อนช้อยถือเป็นลักษณะเฉพาะตัวของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยซึ่งแตกต่างจากสมัยอื่นๆ เป็นการสะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมคติและแรงบันดาลใจของผู้สร้างตลอดจนทัศนะคติของผู้คนในสมัยนั้นที่มีต่อพุทธศาสนา พุทธปฏิมาสื่อให้เห็นถึงหลักธรรมเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความตระหนักรู้สัจธรรม เข้าถึงคำสอนอันเป็นนามธรรมผ่านพุทธปฏิมาที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม เปรียบเสมือนอุบายอันก่อให้เกิดธรรมปัญญา

พุทธลักษณะอันงดงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยนั่น ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลความงามตามอุดมคติตามศิลปะการสร้างพุทธปฏิมาแบบอินเดียและลังกา พุทธปฏิมาสุโขทัยออกเป็น 4 หมวด คือ หมวดใหญ่ หมวดกำแพงเพชร หมวดพระพุทธชินราช และหมวดเบ็ดเตล็ดหรือวัดตะกวน (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2550) สมัยสุโขทัยปรากฏการสร้างพุทธปฏิมาครบทั้ง 4 อิริยาบถ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน พุทธปฏิมาส่วนใหญ่มักสร้างอิริยาบถนั่งแสดงปางมารวิชัย พุทธปฏิมาอิริยาบถนอนเรียกว่าปางไสยาสน์ พุทธปฏิมาในอิริยาบถประทับยืน แสดงปางเปิดโลก ปางถวายเนตร ปางประทับยืน และปางประทานอภัย พุทธปฏิมาอิริยาบถเดินแสดงปางลีลา

การสร้างพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยพบว่า มีคติการสร้างพุทธปฏิมา 4 อิริยาบถ คติการสร้างพระอัฏฐารส คติการสร้างพุทธปฏิมาขนาดใหญ่ คติการสร้างพุทธปฏิมาตามลักษณะมหาบุรุษ คติการสร้างพุทธปฏิมาตามพุทธประวัติ คติการสร้างพุทธปฏิมาเพื่ออุทิศให้กับพุทธศาสนาและสั่งสมกุศลบุญบารมี

พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางศิลปะวิทยาการได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา แนวคิดทางศาสนากลายเป็นแรงบันดาลใจที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยเป็นที่ยอมรับและให้การขนานนามว่าเป็นพุทธประติมากรรมที่มีความสวยงามมากยุคหนึ่ง พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยจึงเป็นโบราณวัตถุทางพุทธศาสนาที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และสนับสนุนให้เกิดการรับรู้ความงามของพุทธปฏิมาที่ถูกต้อง

3. จากการศึกษาพบว่า แนวคิดสุนทรียศาสตร์ของคานท์มีความสอดคล้องกับทัศนะเกี่ยวกับความงามของพุทธศาสนา และสามารถอธิบายความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยได้ ดังนี้

ความงามของคานท์กับความงามตามทัศนะพุทธศาสนามีมุมมองเกี่ยวกับความงามที่คล้ายคลึงกัน การมุ่งผสานความจริง ความดี และความงามด้วยปรัชญาที่เป็นระบบของคานท์นั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาซึ่งมีทัศนะความจริง ความดี และความงาม เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถรับรู้ถึงความมีอยู่ของสิ่งเหล่านี้ พุทธศาสนาจึงแบ่งความงามออก 2 มิติ คือความงามทางโลกและความงามทางธรรม ความงามทางโลก คือ ความที่ชาวโลกรู้จักหรือเข้าใจกันทั่วไป ซึ่งมักกำหนดหรือเข้าใจคลาดเคลื่อนจากสภาพความจริง เพราะมีกิเลสในจิตใจเป็นต้นเหตุบิดเบือนบดบังสภาพที่แท้จริง ส่วนความงามทางธรรมเป็นสภาวะตามความเป็นจริง ความงามเป็นสภาวธรรมซึ่งหมายถึงสภาวะที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามธรรมชาติของมัน คานท์แบ่งความงามออกเป็น 2 ชนิด คือ ความงามอิสระกับความงามยึดติด เช่นเดียวกับพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่ามุมมองความงามของคานท์สอดคล้องกับแนวคิดพุทธศาสนา

ความงามยึดติดของคานท์มีความคล้ายคลึงกับความงามทางโลกตามทัศนะของพุทธศาสนา คือ ความงามที่ปราศจากอิสระเป็นความงามที่แฝงไปด้วยจุดประสงค์บางอย่าง คุณค่าของความงามขึ้นอยู่กับมุมมองของ

มนุษย์แต่ละคน มโนทัศน์หรือการรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่เกี่ยวข้องกับความงามเปรียบเสมือนการปรุงแต่งของมนุษย์ จนนำไปสู่การตัดสินคุณค่าว่าสิ่งใดงามสิ่งใดไม่งาม ส่วนความงามอิสระของคานท์กับความงามทางธรรมของพุทธศาสนา มีทัศนะเกี่ยวกับความงามที่มีความเห็นตรงกันคือ เป็นสภาวะของความงามที่แท้จริงปราศจากเงื่อนไขใดๆในการกำหนดความมีอยู่ของความงาม ทั้งความงามอิสระและความงามทางธรรมเป็นเสมือนสภาวะที่แท้จริงของความงาม แต่มนุษย์ส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงหรือรับรู้ได้ เพราะข้อจำกัดทางประสาทสัมผัสและเงื่อนไขต่างๆ เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ถึงความงามที่แท้จริง

ความสอดคล้องกันของแนวคิดเกี่ยวกับความงามของคานท์กับพุทธศาสนา แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงกันของแนวคิดสุนทรียศาสตร์ของตะวันตกและตะวันออก แนวคิดของคานท์จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย ซึ่งเป็นประติมากรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เพราะมีความใกล้เคียงกับแนวคิดของพุทธศาสนา ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของคานท์สามารถนำมาอธิบายความงามที่ปรากฏในพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยได้ ดังนี้

พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยในฐานะวัตถุทางสุนทรียะ ถือเป็นศิลปกรรมที่ทรงคุณค่าอันแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาและการสร้างสรรค์ศิลปวิทยาการในสมัยสุโขทัย สะท้อนเป้าหมายและเจตนารมณ์ของพุทธศาสนาอย่างชัดเจน โดยอาศัยความงามของศิลปะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความเลื่อมใสในองค์พุทธปฏิมา พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยเป็นวัตถุทางสุนทรียะที่ทรงคุณค่า มีความงดงามสมบูรณ์แสดงรูปแบบเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับความงามอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาตามทัศนะของคานท์แล้วถือว่ามโนทัศน์ที่ใช้ในการสร้างนั้นเป็นเพียงแรงบันดาลใจหรือข้อมูลที่ใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์เท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่ตัดสินความงามของพุทธปฏิมาหรือบ่งบอกว่าพุทธปฏิมามีความงามชนิดใด สิ่งที่กำหนดว่าวัตถุทางสุนทรียะมีความงามชนิดใดจะเกิดขึ้นในขณะที่มนุษย์มีประสบการณ์ทางสุนทรียะ พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยจึงมีความเหมาะสมในฐานะวัตถุทางสุนทรียะที่สามารถถ่ายทอดความงามได้อย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นความงามอิสระหรือความงามยึดติด ขึ้นอยู่กับผู้รับรู้ว่าจะได้รับประสบการณ์ความงามชนิดใด

ประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ได้จากการรับรู้ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่รับรู้พุทธปฏิมาผ่านการมองเห็น และ ระยะที่ข้อมูลเกี่ยวกับพุทธปฏิมาถูกส่งไปยังสมอง ในช่วงแรกที่มองเห็นพุทธปฏิมา ซึ่งเป็นระยะที่รับรู้พุทธปฏิมาผ่านการมองเห็น ภาพของพุทธปฏิมาที่มองเห็นผ่านสายตาของผู้รับรู้มนุษย์ล้วนมีความแตกต่างกัน เพราะข้อจำกัดหรือข้อบกพร่องทางสายตาของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ข้อมูลเกี่ยวกับความงามที่ได้รับผ่านการมองเห็นอาจไม่ถูกต้องตรงตามความจริงเสมอไป ความงามของพุทธปฏิมาก็เช่นกัน หากประสิทธิภาพในการมองเห็นของผู้รับรู้มีความต่างกัน ย่อมส่งผลให้เกิดการรับรู้ความงามมีความหลากหลาย ทัศนะเรื่องความงามที่มีต่อพุทธปฏิมาของแต่ละคนจึงแตกต่างกัน

ส่วนประสบการณ์ทางสุนทรียะในระยะที่ข้อมูลเกี่ยวกับพุทธปฏิมาถูกส่งไปยังสมอง เมื่อภาพและข้อมูลของพุทธปฏิมาจากการมองเห็นถูกส่งมายังสมอง ภาพพุทธปฏิมาที่ปรากฏแก่สายตานั้นถูกส่งมายังสมอง ซึ่งภายในโครงสร้างสมองของแต่ละคนจะบรรจุมโนทัศน์หรือข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการตัดสินคุณค่าความงามและความพึงพอใจที่มีต่อความงามต่างกัน เพราะมนุษย์ทุกคนมีมโนทัศน์ ความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไปตามประสบการณ์และการดำเนินชีวิต เมื่อพิจารณาตามความจริงแล้วมนุษย์ทุกคนล้วนมีประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ขึ้นอยู่กับมโนทัศน์ ดังนั้น มโนทัศน์จึงเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดทัศนะเกี่ยวกับ

ความงามและการตัดสินคุณค่าความงาม ระยะที่ข้อมูลเกี่ยวกับพุทธปฏิมาถูกส่งไปยังสมองมีความสำคัญอย่างมากต่อการตัดสินคุณค่าความงามของพุทธปฏิมา

นอกจากนี้ประสบการณ์การรับรู้ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ 2 แบบ ประสบการณ์ทางสุนทรียะที่เป็นอิสระจากมโนทัศน์ กับ ประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ขึ้นอยู่กับมโนทัศน์ พบว่าการมีประสบการณ์ความงามที่เป็นอิสระจากมโนทัศน์กับพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะในความเป็นจริงการที่เราจะรับรู้ถึงความงามของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราจำเป็นต้องรู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร มีจุดประสงค์อะไรในการสร้างขึ้นมาไม่มากก็น้อย อีกกรณีหนึ่งที่สามารถทำให้ประสบการณ์ทางสุนทรียะเป็นอิสระจากมโนทัศน์ได้ คือ จิตที่บริสุทธิ์และเป็นอิสระจากพันธนาการของมโนทัศน์ ส่วนประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ขึ้นอยู่กับมโนทัศน์ คือ การรับรู้ความงามขององค์พุทธปฏิมาภายใต้อิทธิพลของมโนทัศน์ต่างๆ ที่มีเกี่ยวกับพุทธปฏิมา ถือเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะที่เกิดขึ้นมากที่สุดและเป็นการรับรู้ความงามที่คนส่วนใหญ่สัมผัสและรู้จักเป็นอย่างดี ประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ได้จากพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลย่อมเป็นในรูปแบบใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับมโนทัศน์และการควบคุมจิตในขณะรับรู้ความงามของแต่ละบุคคล ความงามที่ปรากฏในพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยก็เช่นกัน ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวว่าความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยเป็นความงามชนิดใด ความงามที่ปรากฏในองค์พุทธปฏิมาจึงเป็นได้ทั้งความงามอิสระหรือความงามยึดติด ขึ้นอยู่กับผู้รับรู้ว่ามีประสบการณ์ทางสุนทรียะในรูปแบบใด หากระหว่างการรับรู้ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยมีเรื่องมโนทัศน์หรือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธปฏิมา ความงามของพุทธปฏิมาที่ปรากฏแก่สายตาจะเป็นความงามยึดติด แต่ถ้าช่วงที่รับรู้ความงามจิตของผู้รับรู้ไม่มีมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพุทธปฏิมา ความงามของพุทธปฏิมาที่ปรากฏก็จะเป็นความงามอิสระ เพราะฉะนั้น ความงามที่ปรากฏในพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยนั้นเป็นความงามชนิดใดก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมนุษย์มีความสามารถในการรับรู้ความงามชนิดใด

การตัดสินความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย หากพิจารณาตามแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ ความงามที่มีคุณค่าที่สุดก็คือความงามอิสระ การรับรู้ความงามอิสระทำให้มนุษย์เข้าใกล้ความมีอยู่ของความงามตามความเป็นจริง เพราะตามทัศนะของคานท์สิ่งที่งามย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจที่เป็นสากลโดยไม่มีมโนทัศน์ของสิ่งนั้นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่คานท์ไม่ได้หมายความว่าความงามอิสระนั้นมีคุณค่ามากกว่าความงามยึดติดในด้านอื่นๆ ดังนั้น ความงามอิสระขององค์พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยมีคุณค่าทางความงามมากกว่าความงามยึดติด

แม้ความงามยึดติดจะมีคุณค่าทางความงามน้อยกว่าความงามอิสระ แต่ความงามยึดติดนั้นมีคุณค่าในเชิงจริยศาสตร์ เพราะความงามยึดติดในองค์พุทธปฏิมาสามารถถ่ายทอดเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายทางศาสนา อุดมคติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาถูกสร้างสรรค์และนำเสนอผ่านการสร้างประติมากรรม รูปแบบความงามของ พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยมีส่วนในการถ่ายทอดหลักธรรมหรือแนวคิดทางศาสนา มโนทัศน์ต่างๆ ที่มีเกี่ยวข้องกับพุทธปฏิมาเป็นแรงชักจูงให้เกิดการรับรู้ความงามภายใต้เงื่อนไขบางอย่าง ที่ทำให้ในขณะมีประสบการณ์ทางสุนทรียะนอกจากผู้รับรู้จะพึงพอใจในความงามของพุทธปฏิมาแล้ว ยังเกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่างที่กระทบกับจิต นั่นคือการรับรู้ถึงจุดมุ่งหมายของพุทธปฏิมาที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า และถ่ายทอดอุดมคติและเรื่องราวทางพุทธศาสนา ความงามยึดติดขององค์พุทธปฏิมาจึงสามารถขัดเกลาจิตใจของผู้รับรู้ จนนำไปสู่การเกิดจิตใจที่เกิดการตระหนักรู้ถึงความดี หลักธรรม และเรื่องราวทางพุทธศาสนาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตร วินทะไชย (2552) ที่พบว่า พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยปรากฏแนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์เรื่องเอกภาพระหว่าง

ความจริง ความดี ความงาม ความงามยึดติดที่ปรากฏในองค์พุทธปฏิมาแสดงถึงความประสานสอดคล้องกันของความจริงทางศาสนา จนนำไปสู่การรับรู้ถึงความดีตามเจตนารมณ์ของพุทธศาสนาผ่านความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย

ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยจึงเป็นไปในลักษณะที่แสดงออกได้ทั้งความงามอิสระและความงามยึดติดขึ้นอยู่กับผู้รับรู้ว่าจะพบความงามชนิดใด ทั้งความงามอิสระและความงามยึดติดที่ปรากฏในพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความมีอยู่ของความงาม แม้สภาวะที่แท้จริงความงามเป็นสิ่งที่มีและดำรงอยู่ด้วยตัวเอง ความงามมักปรากฏในสิ่งที่มีรูปแบบหรือเป้าที่เกี่ยวข้องกับความงาม แต่ความงามก็ต้องอาศัยมนุษย์ในการรับรู้และยืนยันถึงความมีอยู่จริงของความงาม ความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ช่วยยืนยันถึงความมีอยู่และคุณค่าของความงาม

สุนทรียศาสตร์ของคานท์ช่วยให้สามารถอธิบายความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยได้อย่างเป็นระบบ เข้าใจง่าย และเป็นการช่วยส่งเสริมคุณค่าของพุทธปฏิมาให้อยู่ในระดับที่เหนือกว่าประติมากรรมทางศิลปะทั่วๆ ไป ความงามนอกจากก่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจแล้ว ยังสามารถช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้นได้ พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยถือเป็นวัตถุทางสุนทรียะอันทรงคุณค่าที่สามารถประสานความจริง ความดี และความงาม ความงดงามของพุทธปฏิมาแสดงให้เห็นถึงความงามที่แท้จริงอันอยู่บนพื้นฐานของความดีงาม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนการอนุรักษ์พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยและสมัยอื่นๆ โดยอาศัยองค์ความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าความงามขององค์พุทธปฏิมาในมิติต่างๆ นอกจากนี้ผลการวิจัยนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์กับสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เพื่อให้วิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำแนวคิดทางปรัชญาของคานท์ในแขนงต่างๆ เพื่อศึกษาพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยในแง่มุมอื่นๆ เช่น จริยศาสตร์ อภิปรัชญา เทววิทยา เป็นต้น

2. ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะความงามของพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ควรนำแนวคิดสุนทรียศาสตร์ของคานท์มาศึกษาความงามของพุทธศิลป์อื่นๆ เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม เป็นต้น

7. เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. 2525. **ประวัติพุทธรูปปางต่าง ๆ.** กรุงเทพหมานคร: ม.ป.ท.

ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2546**. ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดนัย ไชยโยธา. 2546. **ประวัติศาสตร์ไทย : ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสิ้นอาณาจักรสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

เดือน คำดี. 2526. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

บุณย์ นิลเกษ. 2523. **สุนทรียศาสตร์เบื้องต้น**. เชียงใหม่ : โครงการตำรา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุณยกร วชิระเธียรชัย. 2553. "อัฏฐารส คติความเชื่อ และการสร้างสรรค์งานพุทธปฏิมา." **วารสารหน้าจั่ว** 7 (7): 25 – 28.

พิพัฒน์ พสุธารชาติ. 2554. การแก้ปัญหาเรื่องความงามสองชนิดของคานท์ . **วารสารวิภาษา** 4 (8): 20-29.

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. 2545. **หาพระ หาเจ้า: รวมบทความทางวิชาการเกี่ยวกับความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมของโบราณวัตถุและโบราณสถาน**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2541. **ศิลปกรรมไทย: พระพุทธปฏิมา พระบรมมหาราชวัง วัด เรือนไทยภาคกลาง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

ลักษณวัต ปาละรัตน์. 2551. **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิจิตร วินทะไชย. 2552. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาในพุทธปฏิมากรรมสมัยสุโขทัย**. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2537. **ศิลปะกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พริ้นท์.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. 2556. **พระพุทธรูปในประเทศไทย : รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สงวน รอดบุญ. 2529. **ศิลปกรรมไทย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

สมัคร บุราวาศ. 2544. **พุทธปรัชญา: มุมมองพุทธศาสนาด้วยทรรศนะทางวิทยาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

สิริวัฒน์ คำวันสา. 2534. **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. 2550. **ศิลปะในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Dickie, G. 1971. **Aesthetics: An Introduction**. New York: Pegasus.

Kant, I. 2000. **Critique of the Power of Judgment**. (P. Guyer, & E. Matthews, Trans.). New York: Cambridge University Press. (Original work published 1790).

Hosper, J. 1969. **Introductory Reading Aesthetics**. New York: The Free Press.

Kovach, F.J. 1974. **Philosophy of Beauty**. Oklahoma: University of Oklahoma Press.

เมื่อการเที่ยวพระบาทสระบุรีนิราศไป : ข้อสังเกตเพื่อต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

WHEN TOURISM GOT LOST IN THE BUDDHA'S FOOTPRINT IN SARABURI: SOME REMARK FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ศุภลักษณ์ นาคกล่ำ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ,

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

E-mail: s.nakklam@gmail.com

บทคัดย่อ

งานชิ้นนี้ให้ความสนใจกับประวัติศาสตร์การกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของรอยพระพุทธบาทจังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ยังไม่เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ทั้งยังเคยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในช่วงเวลาหนึ่งของประวัติศาสตร์อีกด้วย หากแต่ในปัจจุบันน่าเชื่อว่า ความนิยมที่นักท่องเที่ยวเคยมีต่อรอยพระพุทธบาทดังกล่าว ดูเหมือนจะเข้าสู่ภาวะชะงักงัน (Stagnation) และเพื่ออธิบายให้ชัดเจนถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จึงเลือกเอาทฤษฎีพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวของบัตเลอร์ หรือที่รู้จักกันในอีกชื่อว่า วงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยว (TALC) มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับรอยพระพุทธบาทจังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาปรากฏว่า สามารถแบ่งการพัฒนารอยพระพุทธบาทในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา จนถึงปัจจุบันได้ 5 ระยะ คือ (1) ระยะสำรวจ (ระหว่างสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช – พ.ศ. 2165) (2) ระยะดำเนินการ (พ.ศ. 2165 – 2171) (3) ระยะพัฒนา (พ.ศ. 2174-2231) (4) ระยะเติบโตอย่างมั่นคง (พ.ศ. 2231-2463) (5) ระยะชะงักงัน (ภายหลังปี พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ.2559) แม้ว่าการบูรณะปฏิสังขรณ์รอยพระพุทธบาทยังคงมีความต่อเนื่องอยู่บ้างจนถึงปัจจุบันก็ตาม แต่ทว่าความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจาริกแสวงบุญรอยพระพุทธบาทนั้นลดลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับความนิยมในอดีต จึงนำข้อมูลที่ได้นี้มาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ขณะนี้รอยพระพุทธบาทจังหวัดสระบุรีอยู่ในภาวะที่กำลังจะก้าวไปสู่ระยะที่ 6 ของวงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยวทำให้เกิด 2 ทางเลือกใหญ่ๆ คือ การฟื้นฟู (Rejuvenation) หรือ การปล่อยให้เกิดความเสื่อม (Decline) จนรอยพุทธบาทเสื่อมความนิยมไปตามกาลเวลาในที่สุด โดยงานชิ้นนี้ เสนอให้มีการฟื้นฟูรอยพระพุทธบาทด้วยแนวคิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Religious Tourism)

คำสำคัญ: รอยพระพุทธบาท, สระบุรี, วงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยว, แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, การท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

This paper focuses on the history of Touristization on the Buddha's Footprint in Saraburi as the Religious tourism that long period of history at least before the Downfall of Ayutthaya in 1767. Moreover, This Buddha's Footprint used to be famous in a long time, but it seems like stagnation at present. For explanation this phenomenon, I use the Butler's tourism development theory or TALC for explains how the Buddha's Footprint in Saraburi has changed. The result shows the 5th stage of change following by: (1) Exploration stage during the reign of King Naresuan to 1622 (2) Involvement Stage during 1622-1628 (3) Development stage during 1631-1688 (4) Consolation Stage during 1688-1920 and becoming (5) Stagnation Stage (After 1932-2016) Even though, the Buddha's Footprint generally renovated by royal patronage in some way, but the stagnation still processing that implies the infamous, so we have the two paths in 6th stage: (1) makes the rejuvenated or (2) flow to a declining stage. Especially, this paper advises how rejuvenated the Buddha's Footprint in sustainable ways that qualified for Sustainable Religious Tourism.

KEYWORDS: The Buddha's Footprint**,** Saraburi, Tourism Area Life Cycle (TALC), Religious Tourism, Sustainable development, Sustainable Religious Tourism.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ในสารบัญของพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขามีหัวข้อ “เสด็จพระพุทธบาท” ปรากฏอยู่ในพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาภายหลังการค้นพบรอยพระพุทธบาทในสมัยพระเจ้าทรงธรรมมาโดยตลอด ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นวลีว่า “ไปพระบาท” (พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม 2, 2455, 7, 109, 157, 177, 192, 198, 207, 225, 236, 274) แม้รอยพระพุทธบาทสระบุรีจะยังเป็นที่น่าสงสัยว่า เป็นรอยพระพุทธบาทแห่งแรกที่เชื่อกันว่าเป็นรอยพระบาทองค์จริงเท่าที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ (Stratton, 2004, 301-303 ; ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา, 2545, 138) แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า รอยพระพุทธบาทดังกล่าวเต็มเปี่ยมด้วยนัยยะของความเป็นสถานที่ทางพุทธศาสนาที่สำคัญของสยาม (Strong, 2004, 91-92) เห็นจากหลักฐานหลายชิ้นที่กล่าวถึง ความสำคัญของรอยพระพุทธบาทแห่งนี้ เป็นต้น พระราชพงศาวดารที่บันทึกพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์เนื่องด้วยการทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์สิ่งปลูกสร้างรอบวัดพระพุทธบาทไว้หลายแห่ง กล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์สมัยอยุธยาภายหลังการค้นพบรอยพระพุทธบาททุกพระองค์ล้วนมีพระราชศรัทธาที่จะทำนุบำรุงรอยพระพุทธบาทแห่งนี้ด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งพระราชประเพณีในฐานะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะดังกล่าว ยังปรากฏสืบเนื่องมาจนถึงรัชสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า พระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรี เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2525, 98-99) , พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในการพระราชทานผ้าพระกฐิน (ระบบฐานข้อมูลพระกฐินพระราชทาน, ม.ป.ป.) ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ อาทิ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร (สำนักราชเลขาธิการ, ม.ป.ป.) ล้วนแต่มีพระราชศรัทธาต่อสถานที่สำคัญทางศาสนาที่นับเนื่องมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาด้วยเช่นกัน แม้พระราชศรัทธาดังกล่าวไม่ถึงกับถูกกำหนดให้เป็นพระราชพิธีใหญ่เหมือนครั้งที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีก็ตาม

ความสำคัญนี้ทำให้วัดพระพุทธบาทเป็นหนึ่งใน 6 พระอารามหลวงชั้นเอกพิเศษชนิดราชวรมหาวิหาร และเป็นหนึ่งใน 2 พระอารามหลวงที่อยู่นอกเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนเป็นที่ให้กำเนิดของประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาทและตักบาตรดอกไม้ในวันเข้าพรรษา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554, 28) ทั้งยังเป็นที่มาของคติโบราณว่า "ผู้ใดขึ้นนมัสการรอยพระพุทธบาทสระบุรี ครบ 7 ครั้ง ผู้นั้นถือได้ว่าปิดประตูอบายภูมิแล้ว" อีกด้วย (กรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์, 2435, 181 ; เสฐียรโกเศศ, 2532, 138) สะท้อนให้เห็นว่า รอยพระพุทธบาทสระบุรีมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นในความรับรู้ของคนสยามมาเนิ่นนาน แต่ในปัจจุบันกลับดูจะจางหายจากการรับรู้ของผู้คนในสังคมไทย และเมื่อทำการศึกษาผ่านตัวแบบ TALC ของบัตเลอร์ (Butler, 1980) ก็ทำให้เห็นถึงวงจรชีวิต (Life Cycle) ของสถานที่ท่องเที่ยวตั้งแต่จุดเริ่มแรกจนถึงระยะที่ค่อยๆเสื่อมจากความนิยม ทำให้พบว่าขณะนี้รอยพระพุทธบาทสระบุรีเข้าสู่ภาวะชะงักงัน (Stagnation) และเสี่ยงต่อการประสบกับความเสื่อมโทรม เพื่อจัดการความเสี่ยงดังกล่าวจึงต้องทำการศึกษาค้นคว้าสำหรับเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการฟื้นคืนสภาพแหล่งท่องเที่ยว (Rejuvenation) อาศัยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เพื่อให้รอยพระพุทธบาทสระบุรี มีความหวังที่จะกลับมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาที่สำคัญอีกครั้ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของรอยพระพุทธบาทจังหวัดสระบุรีในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism) ที่มีความสำคัญโดยอาศัยการศึกษาประวัติศาสตร์

(2) เพื่อวิเคราะห์และเป็นการเตรียมข้อมูลไว้สำหรับการพัฒนารอยพระพุทธบาทให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีความยั่งยืน อาศัยต้นทุนทางประวัติศาสตร์พื้นถิ่น-วัฒนธรรม

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

มุ่งค้นคว้าประวัติศาสตร์ของรอยพระพุทธบาทจังหวัดสระบุรี และนำมาแสดงผลผ่านตัวแบบพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวของบัตเลอร์ (Butler, 1980) หรือวงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยว (TALC-Tourist Area Life Cycle) โดยก่อนที่จะเข้าสู่จุดเสื่อม จะเกิดภาวะที่เรียกว่าการหยุดนิ่ง (Stagnation) อันจะนำไปสู่การตัดสินใจว่า จะทำการฟื้นฟู (Rejuvenation) หรือ จะปล่อยให้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลาจนถึงจุดเสื่อม (Decline)

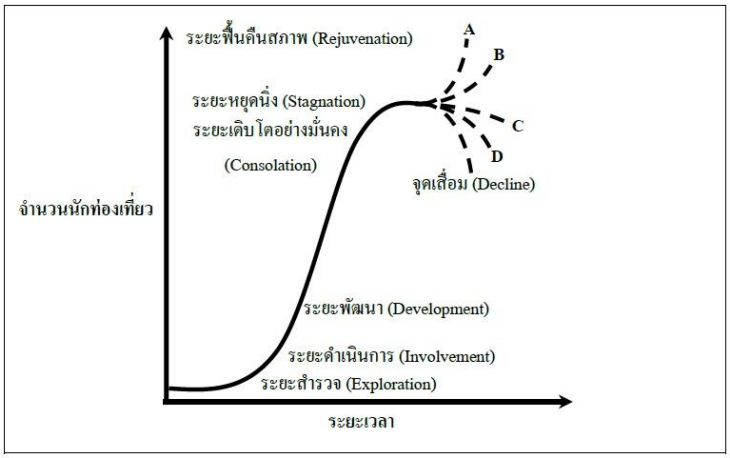

แผนภาพที่ 1 พัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว หรือ วงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยว (ปรับปรุงจาก Butler,1980)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการแบบประวัติศาสตร์ (Historical Research) ประกอบการพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์รอยพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) ทั้งหลักฐานปฐมภูมิ เช่น บุณโณวาทคำฉันท์ของพระมหานาคซึ่งเขียนไว้ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ, วรรณกรรมที่บันทึกไว้ขณะเดินทางไปรอยพระพุทธบาทในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น นิราศพระบาท และหลักฐานทุติยภูมิ ได้แก่ พงศาวดารฉบับต่างๆ เช่น ฉบับพระราชหัตถเลขา, ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) รวมถึง หนังสือวชิรญาณวิเศษ แล้วนำมาวิเคราะห์และพรรณาเชื่อมโยงกับตัวแบบพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวของบัตเลอร์ (Butler, 1980)

5. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวรอยพระพุทธบาทบนเขาสุวรรณบรรพต จังหวัดสระบุรี สามารถแบ่งพัฒนาการได้เป็นระยะตามแผนภาพ ซึ่งปรับปรุงจากตัวแบบของบัตเลอร์ได้ดังนี้ คือ

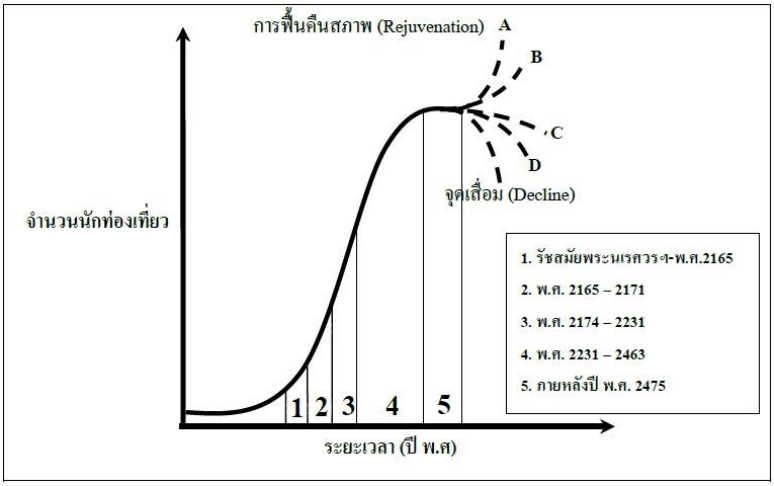

แผนภาพที่ 2 พัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวรอยพระพุทธบาทสระบุรี
(ปรับปรุงจาก Butler, 1980)

1.ระยะสำรวจ (Exploration): สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช – พ.ศ. 2165 (ต้นสมัยพระเจ้าทรงธรรม)

รอยพระพุทธบาทนี้น่าจะมีอยู่แล้วตั้งแต่ก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2112) แต่ก็ได้หายสาบสูญไปเนื่องจากภัยสงครามในเวลานั้น ครั้นกรุงศรีอยุธยากลับคืนสู่เอกราชแล้วในสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ครองราชย์ พ.ศ. 2133-2148) จึงมีการสำรวจเพื่อค้นหารอยพระพุทธบาทอีกครั้ง แต่ก็มิได้คืบหน้าแต่ประการใด (กรมศิลปากร, 2511, 1-2) การสำรวจรอยพระพุทธบาทสำเร็จลงในสมัยของพระเจ้าทรงธรรม (ครองราชย์ พ.ศ. 2163-2171) ช่วงต้นรัชกาลราวปี พ.ศ. 2165 ถึงจะยังมีปัญหาอยู่ว่า ภูเขาลูกที่พรานป่าได้ค้นพบรอยพระพุทธบาทนั้นจะชื่อสุวรรณบรรพตหรือไม่ และการค้นพบรอยพระพุทธบาทเป็นเรื่องการเมืองหรือไม่ (Somboon Suksamran, 1982, 16) แต่อย่างน้อยภูเขาลูกนั้นก็ถูกเรียกว่าเขาสุวรรณบรรตนับตั้งแต่นั้น ดังบันทึกไว้ในตำนานพระพุทธบาทว่า *"...ได้ทรงทราบว่าพระพุทธบาทสถิตเหนืออยู่บนยอดเขาสุวรรณบรรพตคีรี จึงโปรด*

เกล้าฯขอให้ก่อเป็นผนังหลังคามุงกระเบื้องอย่างวัดเจ้าพระยาเชิง ให้เป็นร่มพระพุทธบาทไว้ จึงตั้งให้นายพรานเป็นที่ขุนสัจพันธคีรีนพคูหาพนมโขลน...” (กรมศิลปากร, 2511, 4-5) รวมระยะสำรวจเพื่อค้นหารอยพระพุทธบาทที่มีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรประมาณ 30 ปี (ยังไม่นับการดำรงอยู่ของรอยพระพุทธบาทบริเวณภาคเหนือ ดูเพิ่มเติมใน Stratton, 2004, 301-303) ในที่นี้ นักท่องเที่ยวกลุ่มแรก จึงได้แก่ ผู้ว่าราชการเมืองสระบุรี (สุระบุรี) ข้าราชบริพาร และพระเจ้าทรงธรรมพระองค์เอง ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า *“...รุ่งขึ้นเสด็จทรงพระที่นั่งสุวรรณปฤษฎางค์ พร้อมด้วยคเชนทรเสนางคนิกรเป็นอันมาก ครั้งนั้นยังมิได้มีทางสถลมารค พรานบุญเป็นมัคคุเทศก์นำลัดตัดดงไปถึงเชิงเขา...”* (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1, 2455, 259)

2. ระยะดำเนินการ (Involvement): พ.ศ. 2165-2171 (สมัยพระเจ้าทรงธรรมจนถึงสิ้นรัชกาล)

ภายหลังจากที่พระเจ้าทรงธรรมเสด็จประพาสป่าเพื่อนมัสการรอยพระพุทธบาทโดยอาศัยพรานบุญเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำทางแล้ว ขั้นต่อไปเป็นระยะดำเนินการจัดตั้งรอยพระพุทธบาทบนเขาสุวรรณบรรพตให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาซึ่งพร้อมต่อรองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้จาริกแสวงบุญได้ด้วย ชาวบ้านพื้นถิ่นจึงได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมมากขึ้น อย่างน้อยก็ด้านแรงงานก่อสร้างถาวรวัตถุ เริ่มจากพระราชดำริให้ตัดถนนตั้งแต่ท่าเรือ (ท่าเจ้าสนุก) ไปจนถึงเชิงเขาเพื่อตระเตรียมให้พระองค์และข้าราชบริพารเดินทางมานมัสการรอยพระพุทธบาทได้โดยสะดวก เฉพาะอย่างยิ่ง ถนนโปรดให้ช่างชาวฮอลันดาเป็นวิศวกรดำเนินการด้วย มีชื่อปรากฏในภายหลังว่า “ถนนฝรั่งส่องกล้อง” (วิยะดา ทองมิตร, 2540, 80) เป็นถนนกว้าง 10 วาตรงถึงท่าเรือ (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1, 2455, 260) ตลอดจน *“... โปรดให้ชายฉกรรจ์อันตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขตที่ทรงพระราชอุทิศนั้น (คือ โดยรอบเขาสุวรรณบรรพตหนึ่งโยชน์ หรือที่จะเรียกว่าเป็น เมืองพระบาท-ผู้วิจัย) พ้นจากหน้าที่ราชการอื่น จัดให้เป็นพวกขุนโขลนข้าพระปฏิบัติรักษาพระพุทธบาทแต่อย่างเดียว...”* (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ 2511, 25) แต่ระยะดังกล่าวนี้ดำเนินไปอย่างสั้นๆ

3. ระยะพัฒนา (Development):

พ.ศ. 2174 (ต้นสมัยพระเจ้าปราสาททอง) – 2231 (ปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช)

ก่อนเข้าสู่ระยะพัฒนาใน พ.ศ. 2174 เกิดความวุ่นวายทางการเมืองภายหลังสมัยพระเจ้าทรงธรรมจึงทำให้การพัฒนาขาดช่วงไปเล็กน้อย และเมื่อเข้าสู่สมัยพระเจ้าปราสาททอง (ครองราชย์ พ.ศ. 2172-2198) จึงได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมตลอดจนพื้นที่นันทนาการให้กว้างขวางอีกครั้ง ตามปริมาณมหาชนที่เดินทางมานมัสการด้วยความศรัทธาเป็นจำนวนมาก เริ่มจากพระราชดำริให้สร้างพระราชวังเพิ่มเติม เห็นได้จากทรงโปรดให้สร้างพระราชวังที่ประทับโดยให้สร้างอย่างพระนครหลวงและด้วยศิลปะอย่างกัมพูชา (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเลย์, 2549, 231) การพัฒนาครั้งใหญ่ปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า

“...คิดให้มีน้ำแลศาลาโดยระยะทางผู้คนจะได้อาไศรย เสนาบดีรับพระราชโองการแล้วก็ยกช่างแลไพร่ขึ้นไป เกณฑ์แบ่งให้ตกแต่งพระตำหนักท่าเจ้าสนุก แลแบ่งให้ทำศาลาขุดบ่อบางโขมด ตำบลบ่อโศกนั้นขุดบ่อริมต้นโศกจึงให้ชื่อบ่อโศก แล้วขึ้นไปขุดบ่อทำศาลากลางทาง พอพระสงฆ์แลสามเณรเดินขึ้นไปเห็นทำศาลาอยู่ เจ้าสามเณรจึงว่าศาลาทั้ง 5 ห้องคั่นเสียสักสองห้องก่อเป็นฝากรงให้ดีคนจะได้อาไศรยนอน ...ครั้นทำแล้วจึงให้นามชื่อว่าศาลาเจ้าเณร แลที่ตำบลหนองคนทีนั้นมีน้ำอยู่แล้วก็ทำศาลาไว้สำหรับอาไศรย ...แลช่างกองใหญ่ยกขึ้นไปทำพระตำหนักริมธารท้ายธารทองแดง คิดทดท่อน้ำเปิดปิดให้ไหลเชี่ยวมาแต่ธารทองแดง...แล้วคิดผ่อนทางชลชลาให้ไหลลั่นลงมายังห้วยศิลาดาษ จึงให้นามชื่อพระราชนิเวศธารเกษม แล้วให้วันจรก นำออกไปตกแต่งธาร โศกปลายธารทองแดงก็เป็นที่ประพาศแห่งหนึ่ง ...” (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2, 2455, 6)

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งในระยะนี้ คือ การตัดถนน เป็นถนนเส้นยาวที่สร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ครองราชย์ พ.ศ. 2199-2231) เพื่อเชื่อมทางเสด็จจากพระตำหนักนารายณ์ราชนิเวศน์เมืองลพบุรีมายังเมืองพระพุทธบาท ดังมีพระราชดำรัสว่า *"...แล้วดำรัศให้ตกแต่งทุบปราบสถลมารคแต่พระพุทธบาทมาโดยท้ายพุนกยุงแลท่าศิลา เปนทางหลวงตลอดตราบเท่าถึงเมืองลพบุรี แลให้ตกแต่งทางคันชเลชุบศรแลทางสระแก้ว แลทางท่าเรือตำบลพระตำหนักท่าเจ้าสนุก แล้วทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์พระมรฎป (มณฑป) พระพุทธบาทที่ชำรุดปรักนั้นแล้วเสร็จ..."* (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2, 2455, 109) จึงได้ว่าการเดินทางมานมัสการรอยพระพุทธบาทในขณะนี้สามารถเดินทางมาได้ทั้งทางบก (สถลมารค) หรือทางน้ำ (ชลมารค) ทั้งยังมีถนนตัดยาวจากเมืองลพบุรีมายังเมืองพระบาท มีศาลาพักผ่อนและพักแรม ตลอดจนแหล่งน้ำดับกระหายริมทางอีกด้วย เช่น ศาลาเจ้าเณร ศาลาหนองคนที (บุญเลิศ เสนานนท์, 2540, 59-60)

4. ระยะเติบโตอย่างมั่นคง (Consolation): พ.ศ. 2231 (ต้นสมัยพระเพทราชา) – 2463 (ปลายรัชกาลที่ 6)

การพัฒนาข้างต้นเป็นเพียงการพัฒนาถาวรวัตถุและยังมีความไม่สมบูรณ์ เพราะแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะเติบโตอย่างมั่นคงนั้น จำต้องมีเรื่องเล่า (Story) หรือประวัติความเป็นมาที่สำคัญของตนเองอันเป็นการปูรากฐานด้านวัฒนธรรมที่หยั่งรากลึกด้วย บันทึกซึ่งยืนยันถึงพระราชประเพณีที่มากไปกว่าการเสด็จนมัสการพระบาทปรากฏในสมัยของพระเพทราชาในการทรงรำพระแสงของ้าวถวายเป็นพระพุทธบูชา ความว่า *"....มีพระราชโองการตรัศสั่งสมุหนายกให้ตรวจเตรียมพลช้างม้า พลราชรถบทจรเดินเท้า แลพลนาวาพยุหพร้อมไว้ กำหนดพล 10000 ทั้งทางบกทางเรือ แลการพระพุทธสมโภชทั้งปวงนั้น.....บรรลุถึงเชิงเขาสุวรรณบรรพต จึงให้หยุดขบวนแห่แหนทั้งปวงแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรำพระแสงของ้าวเหนือตระพองช้างต้นสิ้นวารสามนัด .... แล้วทรงพระกรุณาให้มีการมหรศพสมโภชมีนานานุประการ ครั้นค่ำให้จุดดอกไม้เพลิงต่างๆ ระทาใหญ่แปดระทา บูชาพระพุทธบาทเป็นมโหฬาราธิการยิ่งนัก"* (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2, 2455, 159)

จะเห็นว่าจำนวนข้าราชบริพารซึ่งติดตามองค์พระมหากษัตริย์แปรพระราชฐานไปนมัสการรอยพระพุทธบาทมีจำนวนมากถึง 10,000 คน (หรือหากจะเป็นสำนวนก็ยังแปลว่ามาก) เพราะประมาณการอย่างไม่เป็นทางการของประชากรสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายอนุมานจากโมเดลสกี (Modelski) อยู่ที่ราว 300,000 – 1,000,000 คนทั่วราชอาณาจักร (as cited in Smith, 2011 , 94) ซึ่งจำนวนข้าราชบริพารข้างต้นคิดเป็นอย่างน้อย 1% ของจำนวนประชากรประมาณการทั้งหมด เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น หากสมมติว่า ประชากรประมาณในประเทศไทยปัจจุบันมีจำนวน 67,000,000 คน จะเทียบสัดส่วนกับข้าราชบริพารที่ตามเสด็จพระพุทธบาทในคราวเดียว 1% ได้ถึง 670,000 คน อาจสะท้อนให้เห็นภาพโดยประมาณของปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนมหาศาลที่จะเดินทางมายังพระพุทธบาททุกปี อย่างน้อยก็ในช่วงที่พระมหากษัตริย์ทรงแปรพระราชฐานนั้น

ต่อมา ในสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศมีการประพันธ์บทร้อยกรองชื่อ "บุณโณวาทคำฉันท์" แต่งโดยพระมหานาค วัดท่าทราย ราวปี พ.ศ.2294-2301 (พระมหานาค, 2503, 12) คำประพันธ์ดังกล่าวเชื่อมโยงรอยพระพุทธบาทบนเขาสุวรรณบรรพตแห่งนี้เข้ากับอรรถกถาปุณโณวาทสูตร โดยพระมหานาคพยายามสื่อสารว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประทับรอยพระพุทธบาทไว้ ณ ที่แห่งนี้ น่าสังเกตว่าพระมหานาคใช้คัมภีร์ชั้นหลังอรรถกถามาร้อยกรองด้วย เช่น ปุณโณวาทสูตรในรูปคัมภีร์เทศนา (กรมศิลปากร, 2547, 201-212) ผลที่ได้คือ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อรอยพระพุทธบาทในฐานะบริโภคเจดีย์ (รอยพระบาทจริง) สืบเนื่องยาวนานหลายร้อยปี แม้เปลี่ยนแผ่นดินเป็นกรุงรัตนโกสินทร์แล้วก็ตาม แต่คติที่ว่า "ผู้ใดขึ้นนมัสการรอยพระพุทธบาทบนเขา

สุวรรณบรรพต จังหวัดสระบุรี ครบ 7 ครั้ง ผู้นั้นถือได้ว่าปิดประตูอบายภูมิแล้ว" ยังคงดำรงอยู่ เห็นจากพระปรารภในหนังสือวชิรญาณหรือที่บันทึกไว้ใหม่กว่าในหนังสือประเพณีเบ็ดเตล็ดของเสฐียรโกเศศ

สถานะของรอยพระพุทธบาทบนเขาสุวรรณบรรพต จากสถานที่ประพาสชั่วคราวในดงกันดารได้เปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ได้รับความนิยมถึงขีดสุด ทั้งยังให้กำเนิดพระราชประเพณีซึ่งยังคงรูปรอยแห่งการสืบสานอย่างต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (กรมศิลปากร, 2548, 81 ; กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2525, 99) แม้กระแสแห่งความเติบโตจะถูกตัดขาดลงไปบ้างในเหตุการณ์ความวุ่นวายระหว่างผลัดเปลี่ยนแผ่นดินหรือการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) แต่ก็ไม่ได้ทำให้พระราชศรัทธาหรือความศรัทธาที่ประชาชนมีเสื่อมคลายลงแต่อย่างใด งานสมโภชพระบาทซึ่งจัดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาโดยราชสำนักเป็นแม่งานช่วงกลางเดือน 3 ของทุกปีต่อเนื่องทั้งวันทั้งคืน 3 วัน 7 วัน ยังคงคึกคักสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นดังจะเห็นได้จาก

"...ประจวบจนสุริยนเย็นพยับ ไม่ได้ศัพท์เซ็งแซ่ด้วยแตรสังข์
ปี่ระนาดฆ้องกลองประโคมดัง ระฆังหงั่งหงั่งหง่างลงครางครึม..."
(สุนทรภู่ ใน นิราศพระบาท, 2472)

บรรยากาศงานสมโภชพระพุทธบาทตามที่สุนทรภู่ได้ร้อยกรองไว้เมื่อต้นรัตนโกสินทร์ดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ก่อนหน้าการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ตามที่เสฐียรโกเศศรำลึกความหลังไว้ว่า *"...คืนนั้น เป็นวันเพ็ญเดือน 3 บริเวณลานพระบาทมีคนเดินขวักไขว่เที่ยวเตร่กันพลุกพล่าน ที่ไหนมีเทศน์มีหมอลำ ที่นั้นก็มีคนมุงกันเป็นกลุ่มๆ เสียงระฆังเสียงปี่พาทย์ประโคมกันเซ็งแซ่ รู้สึกครึกครื้นสนุกดี ถ้าท่านอ่านนิราศพระบาทตอนนี้ ท่านจะนึกเห็นภาพพระบาทสมัยนั้นได้ดี..."* (เสฐียรโกเศศ, 2532, 145) ช่วงเวลาที่เสฐียรโกเศศรำลึกถึงนั้นเข้าใจว่าอยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2449 – ก่อน 2471 เพราะเสฐียรโกเศศบันทึกไว้ว่า เดินทางไปโดยรถไฟสายพระพุทธบาท ซึ่งเริ่มเดินรถอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2449 ก่อนที่จะหยุดให้บริการชั่วคราวในปี พ.ศ 2472 และปิดตัวลงอย่างถาวรระหว่างปี พ.ศ. 2485 – 2490 อนุมานได้ว่า บรรยากาศของรอยพระพุทธบาทอยู่ระหว่างปีดังกล่าว และความคึกคักนั้นเสฐียรโกเศส บรรยายไว้ว่า *"....ลานพระบาทซึ่งเขาปลูกเป็นร้านโรงไม้ไผ่เครื่องผูกขึ้นชั่วคราว พื้นฟากมุงแฝกมุงหลังคาอยู่เรียงรายเป็นตลาดขายของกินและของอื่นๆเห็นเป็นแถวกันไป ... ตอนหนึ่งเป็นร้านขายผ้าต่างๆของพื้นเมือง ถัดไปเป็นร้านขายดาบและมีรูปแปลกๆหลายอย่างต่างชนิด ตลอดจนเครื่องใช้ไม้สอยซึ่งเป็นของชาวชนบทและของชาวต่างเมืองนำมาขาย ข้าพเจ้าเป็นพระยาน้อยชมตลาดตอนที่พรรณนามานี้เพลินกว่าตอนอื่นๆ เพราะเป็นของแปลกตากว่าที่เคยเห็นเป็นปรกติในกรุง..."* (เสฐียรโกเศศ, 2532, 143)

5. ระยะหยุดนิ่ง (Stagnation): ภายหลังปี พ.ศ. 2475 – ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2559)

แม้จะผ่านช่วงเวลาของสงครามใหญ่ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับถาวรวัตถุและภูมิทัศน์ในช่วงเวลาสุญญากาศของแผ่นดินระหว่างปี พ.ศ. 2310-2325 แต่ก็ไม่มีผลต่อความนิยมของการเดินทางไปนมัสการรอยพระพุทธบาทนัก ถึงพระราชนิยมจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างแต่จำนวนนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นประชาชนธรรมดายังคงอยู่เป็นต้น พระราชวิจารณ์ในสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อกระแสความนิยมไปพระบาทของบรรดานางในและข้าราชบริพารที่ยังคงไหลเวียนอยู่ในราชสำนักว่า *"...จะรำพรรณ (รำพัน) ด้วยการบ้าพระบาทแล้วไม่สุดลงเลย ว่าในใจคิดจะตามใจคนไม่ขัดใครดอก..."* (พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ พ.ศ. 2409, 2506, 180) หรือกล่าวได้ว่าความนิยมที่นักท่องเที่ยวมีต่อพระพุทธบาทน่าจะค่อยๆซบเซาลงไป ด้วยไม่ต้องพระราชศรัทธาพระมหากษัตริย์ เพราะครั้งสุดท้ายที่พระมหากษัตริย์

ทรงกระทำตามโบราณราชประเพณีที่สืบมาตั้งแต่ครั้งพระเพทราชา คือ การรำพระแสงของ้าวถวาย เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2415 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2525, 98-99) หลังจากนั้น ก็ไม่ปรากฏว่ามีพระราชประเพณีนี้อีก เป็นที่น่าสังเกตต่อไปว่า ล่วงมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) การเดินทางไปนมัสการรอยพระพุทธบาทครั้งที่ 2 ของเสฐียรโกเศศดูเหมือนว่ามีความเสื่อมโทรมลงเสียแล้ว ดังบรรยายไว้ว่า *"...เมื่อไปครั้งหลัง ถึงบริเวณพระบาทแล้ว สิ่งที่เคยเห็นตื่นใจเมื่อครั้งแรกหายหน้าไปหมด แทนที่จะได้เห็นร้านรวงมุงด้วยแฝก ตามสภาพที่เหมาะกับธรรมชาติของป่าเขา กลายเป็นห้องแถวไม้มุงสังกะสี รู้สึกว่าเท่ากับไปเที่ยวหัวเมืองไกลไม่ใช่มาเที่ยวป่า ร้านขายของป่าก็หายหน้าไปมากกลายเป็นร้านขายของต่างประเทศ ดั่งที่อาจซื้อหาได้ในกรุงมีถมไป... เจริญรวดเร็วผิดกว่าแต่ก่อนมาก แต่ว่าทำลายความรู้สึกนึกเห็นเรื่องสภาพของป่าเสียเกือบสิ้น..."* (เสฐียรโกเศศ, 2532, 147)

ถึงแม้ความเจริญจะไม่ขัดแย้งหรือทำลายสถานที่ท่องเที่ยวในตัวมันเอง หากแต่การปล่อยให้กระแสแห่งความเจริญไหลบ่าเข้ามาโดยที่ไม่มีการจัดการอย่างบูรณาการก็อาจซ้ำเติมให้สถานที่ท่องเที่ยวเสี่ยงต่อความเสื่อม ทำให้ในที่สุด รอยพระพุทธบาทบนเขาสุวรรณบรรพตที่เคยยิ่งใหญ่ต้องกลายเป็นภูแค่เขาลูกเตี้ยๆ ท่ามกลางอุตสาหกรรมโรงโม่หินและระเบิดหิน และประสบกับภาวะหยุดนิ่งนับแต่บัดนั้น

6. อภิปรายผล

ตัวแบบ TALC ช่วยทำให้เห็นว่า รอยพระพุทธบาทสระบุรีหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องประสบกับ 1 ใน 2 สภาวะถัดไป คือ (1) รอยพระพุทธบาทจะถึงจุดเสื่อมและเปลี่ยนสภาพจากการท่องเที่ยวแบบเดิม หรือ (2) รอยพระพุทธบาทจะถูกฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ การศึกษาพบว่ารอยพระพุทธบาทสระบุรีประสบกับภาวะหยุดนิ่งจาก

6.1 การขาดทรัพยากรบุคคลที่มีหน้าที่โดยตรงในการดูแลและจัดการรอยพระพุทธบาทซึ่งเดิมพบว่ามีเจ้าหน้าที่ดูแลโดยเฉพาะ แต่สันนิษฐานว่าขาดสูญไปครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2310) เพราะหลักฐานในสมัยรัตนโกสินทร์ปรากฏเพียงการจัดการเป็นคราวๆไป และเน้นปฏิสังขรณ์สิ่งปลูกสร้างตามโอกาสเท่านั้น

6.2 ไม่พบว่ารัฐเข้ามาจัดระเบียบร้านค้าและตลาดรอบเชิงพระพุทธบาท ทำให้เกิดการขายสินค้าที่ไม่มีคุณภาพมาตรฐาน ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยและไม่เจริญหูเจริญตา จนทำให้สูญเสียความคึกคักทางเศรษฐกิจในที่สุด ทั้งที่เคยปรากฏหลักฐานว่าตลาดรอบเชิงพระพุทธบาทเป็นตลาดที่มีความคึกคักตลาดหนึ่ง

6.3 ไม่พบว่ารัฐตระหนักถึงอิทธิพลโดยตรงของตนต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่ของการให้บริการ การกำหนดทิศทางและนโยบาย การควบคุมสอดส่อง (ชูศักดิ์ วิทยาภัค, 2553, 6) เพราะการบูรณะปฏิสังขรณ์ตามแต่ควรแก่กรณียังไม่เพียงพอ ตลอดจนยังไม่พบงานวิจัยที่อภิปรายถึงภาวะหยุดนิ่งหรือความเปลี่ยนแปลงในทางลบที่เกิดขึ้นกับรอยพระพุทธบาทสระบุรี จึงทำให้ข้อมูลซึ่งจะเป็นฐานรองรับการตัดสินใจนั้นมีจำนวนน้อย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ในการนำตัวแบบ TALC ไปใช้วิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ควรคำนึงถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่เข้ากันได้กับตัวแบบ TALC นั้น (โปรดดูข้ออภิปรายของ Cohen, 2001)

(2) อาศัยตัวแบบ TALC ทำให้สามารถพบตำแหน่งแห่งที่ปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะหยุดนิ่งของรอยพระพุทธบาทสระบุรี ซึ่งจะทำให้เกิดข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่จะนำไปสู่การดำเนินกลยุทธ์กับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ อย่างเหมาะสม

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) การค้นหาหลักฐานเพิ่มเติม เช่น บันทึกการค้าระหว่างกรุงศรีอยุธยากับชาวต่างประเทศ อาจทำให้ได้เบาะแสเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งสัมพันธ์กับความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในท้องถิ่น

(2) การค้นหาตัวแบบของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีรูปแบบคล้ายกัน หรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาซึ่งอยู่ในระยะที่คล้ายคลึงกันแล้วสามารถฟื้นฟูจนกลับมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ได้เพื่อทำการเปรียบเทียบ

8. เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. 2507. **พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับ พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด)**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

_____. 2511. **ตำนานพระพุทธบาท อธิบายเรื่องพระบาท นิราศพระบาทและลิลิตทศพร.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

_____. 2547. **รัตนมงคลคำฉันท์.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

_____. 2548. **พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานลพบุรี). 2554. **สระบุรี** [Online]. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559, จาก https://thai.tourismthailand.org/fileadmin/upload_img/Multimedia/Ebrochure/338/สระบุรี.pdf

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2506. **รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** (โดย กรมพระยาดำรงราชานุภาพ). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา

ชูศักดิ์ วิทยาภัค. 2553. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การท่องเที่ยวกับการพัฒนา: มองผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในหลวงพระบาง สปป.ลาว**, ภายใต้โครงการการท่องเที่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ: แนวคิดสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจกับปัญหาการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน.กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา. 2493. **ตำราแบบธรรมเนียมในราชสำนักอยุธยาและพระวิจารณ์ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร

_____. 2511. **ตำนานพระพุทธบาท อธิบายเรื่องพระบาท นิราศพระบาทและลิลิตทศพร.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ

_____. 2525. **พระสนมเอก**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตการพิมพ์.

บุญเลิศ เสนานนท์ (บรรณาธิการ) . 2540. **ที่ระลึกงานเทศกาลนมัสการพระพุทธบาท สระบุรี ประจำปีพุทธศักราช 2540**. สระบุรี: วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร

พระมหานาค. 2503. **บุณโณวาทคำฉันท์.** พระนคร: กรมศิลปากร

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเลย์. 2549. กรุงเทพฯ: โฆษิต.

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1,2,3. 2455. สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พิมพ์ขึ้นเป็นส่วนพระราชกุศลทานมัยในงานพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสฐสุดา, พระอรรคชายาเธอ กรมขุนอรรควรราชกัญญา, สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมขุนพิจิตรเจษฎจันทร์ และสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมขุนสวรรคโลกลักษณวดี. (ม.ป.พ)

ราชบัณฑิตยสภา. 2472. **นิราศพระบาท**. พระนคร: โสภณพิพรรฒธนาพร.

วิยะดา ทองมิตร. 2540. **มณฑปพระพุทธบาทสระบุรี: สารานุกรมเมืองโบราณ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ

สมมตอมรพันธุ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ. 2435. “ลายลักษณ์พระบาท”, **วชิรญาณวิเศษ เล่ม 8** (วันพฤหัสบดี ที่ 26 มกราคม ร.ศ. 112) หน้า 181.

เสฐียรโกเศศ. 2532. **งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี เล่มที่ 7 ประเพณีเบ็ดเตล็ด.** กรุงเทพ: กรมศิลปากร.

สำนักราชเลขาธิการ. ม.ป.ป.. **วันพุธที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๒**[Online]. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559, จาก http://oldwebsite.ohm.go.th/documents/BR2542031/pdf/T0011_0018.pdf

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. ม.ป.ป.. **กฐินพระราชทานวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร**[Online]. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.thaiculture.go.th/script/test.php?pageID=152794 &table_ d=topic&s_type=ประเพณี

ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา. 2545. **วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

Butler, Richard W,. 1980. “The Concept of a Tourist Area Cycle of Evaluation: Implication for Management of Resources”, **Canadian Geographic** 14.

_____. 2006. **The Tourism Area Life Cycle Vol.1: Applications and Modification**. Clevedon: Cromwell Press

Cohen, E. 2001. Ethnic tourism in Southeast Asia. In T.Chee-Beng, Cheung, S., & Hui,Y.(Eds). **Tourism, Anthropology and China**. Bangkok: White Lotus Co.

Smith, Stefan H.. 2011. **Creolization and Diaspora in the Portuguese Indies: The Social World of Ayutthaya, 1640-1720**. Leiden: Koninklijke Brill NV.

Somboon Suksamran. 1982. **Buddhism and Politics in Thailand: A Study of Socio-political Change and Political Activism of the Thai Sangha**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Stratton, Carol. 2004. **Buddhist sculpture of Northern Thailand**. Chicago: Buppha Press.

Strong, John. 2004. **Relics of the Buddha**. Princeton: Princeton University Press.

World Tourism Organization. 2011. **UNWTO Annual Report** [Online]. Available from http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/annual_report_2011.pdf

Young, Bruce. 1983. “Touristization of Traditional Maltese Fishing-Farming Villages”. **Tourism Management.** 4(1).

การทบทวนวรรณกรรมเรื่องความเหลื่อมล้ำในบริบทเมืองศูนย์กลาง

THE LITERATURE REVIEW OF URBAN INEQUALITY

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐิติวัฒน์ นงนุช

E-mail: thitiwat.no@spu.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ อัศวโกวิทวงศ์

E-mail: nattawut.us@spu.ac.th

อาจารย์ทนงศักดิ์ รัตนสุคนธ์

E-mail: thanongsak.ra@spu.ac.th

อาจารย์ธีรบูลย์ ฉลองมณีรัตน์

E-mail: teeraboon.ch@spu.ac.th

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องความเหลื่อมล้ำในบริบทเมืองศูนย์กลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและจัดหมวดหมู่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำในบริบทเมืองศูนย์กลาง เพื่อหาประเด็นที่ยังไม่ได้ทำการศึกษาของงานวิจัยที่ผ่านมา ข้อมูลการวิจัยได้จากการรวบรวมงานวิจัยในฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจำนวน 542 เรื่อง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าความซ้ำของข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยสามารถแบ่งกลุ่มได้ดังนี้ ด้านรายได้ ด้านการเข้าถึงปัจจัยการผลิตและโอกาสทางธุรกิจ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านพื้นที่และภูมิศาสตร์กายภาพ ด้านการเข้าถึงบริการสาธารณะ ด้านโอกาสทางการศึกษา ด้านครอบครัวและชุมชน ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสุขภาพและอนามัย ด้านการบริหารจัดการของรัฐ และด้านการรับข่าวสาร ประเด็นที่ยังไม่ได้ทำการศึกษาของการวิจัยที่ผ่านมาอยู่ที่ประเด็นความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลาง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านรายได้ ด้านการรับข่าวสาร ด้านการบริหารจัดการของรัฐ และด้านโอกาสทางการศึกษา

คำสำคัญ : ทบทวนวรรณกรรม, ความเหลื่อมล้ำในบริบทเมืองศูนย์กลาง

ABSTRACT

This article is a sumary from the full research on the topic of urban inequality. The objective of this research was to collect and classify all relevant researches on urban inequality so as to identify the uninvestigated topics. Research data were collected from the 542 papers which were published on the data base of The National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF). The analysis data were doned

by percentage from the data repetition. It is founded that the data can be grouped into income, accessibility to public services, environment, geography, public access, education, community, security, health, public administration, and obtained information. The research univestigated issues of urban inequality has divided in 4 topics: income, obtained information, public administration, and education research

KEYWORDS : Literature Review, Urban Inequality

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ได้รับการหยิบยกอย่างเด่นชัดในกลไกระดับชาติ กล่าวคือ "ในการประชุมคณะกรรมการปฏิรูป เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2553 นายณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ หนึ่งในกรรมการได้เปิดเผยว่า ที่ประชุมต้องการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม 5 ด้าน ได้แก่ รายได้ สิทธิ โอกาส อำนาจ ศักดิ์ศรี ทั้งนี้ข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศมี แนวทางกว้าง ๆ คือ การปฏิรูประบบคิดด้านการบริหารจัดการเศรษฐกิจในประเทศไทย โดยมีเป้าหมาย 4 ประการคือ 1.จัดสรรทรัพยากรได้อย่างเต็มที่ 2.ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 3.บริหารเศรษฐกิจเจริญเติบโตต่อเนื่อง เกิดเสถียรภาพ 4.การกระจายการปันผลเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม ซึ่งใน 4 ด้านนี้มีความสำคัญมาก อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจไทยมีภาวการณ์ที่มีจุดอ่อนนั่น คือ การจัดสรรทรัพยากรเศรษฐกิจ เบื้องต้นต้องดำเนินการจัดสรรการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ แรงงานมีงานทำ ที่ดินมีการใช้เต็มที่ นักธุรกิจสามารถประกอบธุรกิจได้" (ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย, 2555) นอกจากนั้น ผลการศึกษาของคณะกรรมการปฏิรูป (2554) ได้ให้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำต่อบริบทของงานวิจัยฯ สำหรับเมืองศูนย์กลาง โดยสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร 2) ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจและโอกาส 3) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และ 4) ความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและการเมือง

อย่างไรก็ตาม ประเด็นการทำวิจัยเรื่องความเหลื่อมล้ำเป็นประเด็นที่หลายฝ่ายให้ความสำคัญและทำการวิจัยอย่างแพร่หลาย นอกเหนือจากการเป็นประเด็นปัญหาระดับชาติ ดังเช่นการศึกษาความเชื่อมโยงเรื่องความเหลื่อมล้ำกับความยากจน (สมชัย จิตสุชน, 2558) ความเหลื่อมล้ำจากกลไกความเป็นทุนนิยม (สุริชัย หวันแก้ว, 2558) ทั้งนี้จากการรวบรวมงานวิจัยในฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำมีจำนวนมากถึง 542 เรื่อง ทั้งนี้ยังขาดการรวบรวมและจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อหาช่องว่างของงานวิจัยที่ผ่านมา เพื่อให้สามารถสังเคราะห์และสรุปเป็นองค์ความรู้ในลำดับต่อไปได้อย่างเป็นระบบ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อรวบรวมและจัดเป็นหมวดหมู่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำในบริบทเมืองศูนย์กลาง เพื่อหาช่องว่างของงานวิจัยที่ผ่านมา และนำไปสู่การสังเคราะห์และสรุปเป็นองค์ความรู้ในลำดับต่อไปได้อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อการปริทัศน์สถานภาพความรู้เพื่อค้นหาคำถามงานวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้

3. กรอบความคิดในการศึกษา

การรวบรวมวรรณกรรมด้านความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางนั้นได้รวบรวมงานวิจัยจากฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาทำการจัดหมวดหมู่งานวิจัย เพื่อจำแนกงานวิจัยตามประเด็นการศึกษาและแสดงสถานะงานวิจัยในแต่ละประเด็นว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงไร รวมถึงประเด็นที่ยังไม่มีการศึกษาและอาจจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม ทั้งนี้ในการศึกษาความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางสามารถแบ่งกลุ่มงานวิจัยเป็น 2 ประเภท โดยการวิเคราะห์ค่าความซ้ำของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย (กรอบที่ 1.1) ดังนี้

- การแบ่งกลุ่มตามด้านความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลาง ประกอบด้วย ด้านรายได้ ด้านการเข้าถึงปัจจัยการผลิตและโอกาสทางธุรกิจ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านพื้นที่และภูมิศาสตร์กายภาพ ด้านการเข้าถึงบริการสาธารณะ ด้านโอกาสทางการศึกษา ด้านครอบครัวและชุมชน ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสุขภาพและอนามัย ด้านการบริหารจัดการของรัฐ และด้านการรับข่าวสาร
- การแบ่งกลุ่มตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน การประเมินผล การสำรวจและศึกษา การบริหารจัดการ การจัดทำข้อมูล และวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น ประวัติศาสตร์ และองค์ความรู้

กรอบที่ 1.1 การแบ่งกลุ่มและประเด็นที่ครอบคลุม

การแบ่งกลุ่มตามด้านความเหลื่อมล้ำ

1. รายได้ ประกอบด้วย การประกอบอาชีพ รายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน และการออม
2. การเข้าถึงปัจจัยการผลิตและโอกาสทางธุรกิจ ประกอบด้วย ความสามารถในการประกอบธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ เศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพแรงงาน
3. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนและรถไฟฟ้า สาธารณูปโภค เช่น น้ำและไฟฟ้า พลังงาน สาธารณสมบัติ มลพิษ และสภาพแวดล้อม
4. พื้นที่และภูมิศาสตร์กายภาพ ประกอบด้วย ที่ดิน ที่อยู่อาศัย การกระจุกและกระจายตัวการตั้งถิ่นฐานและผังเมือง
5. การเข้าถึงบริการสาธารณะ ประกอบด้วย บริการสาธารณสุข สวัสดิการ ขนส่งมวลชนและจราจร พื้นที่สาธารณะ และแหล่งท่องเที่ยว
6. โอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาต่อ การหาความรู้ และการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
7. ครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย เด็กและสตรี เยาวชน วันรุ่น ผู้สูงอายุ วัฒนธรรม การปรับตัว และชุมชนแออัด
8. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบด้วย พฤติกรรมเสี่ยง อาชญากรรม ยาเสพติด อุบัติเหตุ และอุบัติภัย
9. สุขภาพและอนามัย ประกอบด้วย การดูแลสุขภาพ อาหารและน้ำ การเจ็บป่วย และการตรวจหาเชื้อ
10. การบริหารจัดการของรัฐ ประกอบด้วย การบริการของหน่วยงานรัฐ กฎหมาย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

11. การรับข่าวสาร ประกอบด้วย ความต้องการรับข่าวสาร การเปิดรับสื่อและทัศนคติและความพึงพอใจผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อรณรงค์

การแบ่งกลุ่มตามวัตถุประสงค์

1. การวางแผน ประกอบด้วย การจัดทำนโยบาย การวางแผน และยุทธศาสตร์
2. การประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินโครงการ การประเมินผลกระทบ และการติดตามตรวจสอบ
3. การสำรวจและศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาสถานการณ์ การศึกษาความสัมพันธ์ และแบบจำลอง
4. การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การจัดทำแนวทาง การจัดการ การพัฒนา และการมีส่วนร่วม
5. การจัดทำข้อมูล ประกอบด้วย การจัดทำฐานข้อมูล และการคาดประมาณ
6. อื่นๆ ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ และองค์ความรู้

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 กลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยเลือกงานวิจัยในฐานข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2531-2558 ของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จำนวน 542 เรื่อง ซึ่งถือเป็นข้อมูลงานวิจัยที่สามารถอ้างอิงได้จากหน่วยงานทางด้านวิจัยในระดับประเทศ

4.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา เมืองศูนย์กลางในความหมายของกรอบการวิจัยหมายถึง เมืองและพื้นที่ต่อเนื่องที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางหลัก ประกอบไปด้วยกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเกิดจากการพัฒนาเมืองในบริบทของประเทศไทยที่ดำเนินการภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 3 เป็นต้นมา (พ.ศ. 2515 ถึงปัจจุบัน) ได้เน้นให้เมืองมีบทบาทในฐานะแหล่งงานที่สำคัญ และเป็นฐานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยกำหนดบทบาทเมืองศูนย์กลางรองให้เชื่อมโยงกับการบริหารทรัพยากรในภูมิภาคนั้นๆ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยในฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำ จำนวน 542 เรื่อง ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531-2558

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติการวัดค่าความซ้ำในรูปแบบสถิติค่าร้อยละ โดยการวิเคราะห์ค่าความซ้ำของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ที่ได้จากการอ่านและวิเคราะห์เนื้อหาโดยคณะผู้วิจัย

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 การจัดกลุ่มงานวิจัยเรื่องความเหลื่อมล้ำ พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับประเด็นความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพและอนามัย ด้านครอบครัวและชุมชนร้อยละ 17.9 และ 16.2 ตามลำดับ รองลงมาคือด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร้อยละ 11.6 ด้านพื้นที่และภูมิศาสตร์กายภาพร้อยละ 9.4 และด้านการเข้าถึงบริการสาธารณะและด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินร้อยละ 8.1 เท่ากัน ส่วนด้านโอกาสทางการศึกษา ด้านการเข้าถึงปัจจัยการผลิตและโอกาสทางธุรกิจ ด้านการบริหารจัดการของรัฐ ด้านรายได้ และด้านการรับข่าวสารมีสัดส่วนลดหลั่นตามมาเป็นลำดับ ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 จำนวนงานวิจัยตามประเด็นความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลาง

	ประเด็นความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลาง	**จำนวนงานวิจัย (เรื่อง)**	**ร้อยละ**
เศรษฐกิจ	รายได้	26	4.8
	การเข้าถึงปัจจัยการผลิตและโอกาสทางธุรกิจ	40	7.4
ทรัพยากร	ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	63	11.6
	พื้นที่และภูมิศาสตร์กายภาพ	51	9.4
สังคม	การเข้าถึงบริการสาธารณะ	44	8.1
	โอกาสทางการศึกษา	41	7.6
	ครอบครัวและชุมชน	88	16.2
	ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	44	8.1
	สุขภาพและอนามัย	97	17.9
การเมือง	การบริหารจัดการของรัฐ	36	6.6
	การรับข่าวสาร	12	2.2
	รวม	**542**	**100.0**

จากการจัดกลุ่มงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อการสำรวจและศึกษาร้อยละ 49.8 รองลงมาคือการประเมินผลร้อยละ 21.6 การบริหารจัดการร้อยละ 18.6 การวางแผนร้อยละ 6.5 และการจัดทำข้อมูลมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 2.4 ส่วนวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น ประวัติศาสตร์และองค์ความรู้ร้อยละ 1.1 ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 จำนวนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

ประเด็นความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลาง	**จำนวนงานวิจัย**	**ร้อยละ**
การวางแผน	35	6.5
การประเมินผล	117	21.6
การสำรวจและศึกษา	270	49.8
การบริหารจัดการ	101	18.6
การจัดทำข้อมูล	13	2.4
อื่นๆ เช่น ประวัติศาสตร์ และองค์ความรู้	6	1.1
รวม	542	100.0

5.2 ผลการวิเคราะห์เพื่อค้นหาช่องว่างของการวิจัย ทำได้โดยการวิเคราะห์ความหนาแน่นของการกระจุกตัวของข้อมูล ระหว่างประเด็นความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา พบว่า การ

พิจารณาความเข้มข้นของจำนวนงานวิจัยจะกระจุกตัวอยู่ที่ 2 ส่วน ในส่วนแรกคือวัตถุประสงค์การศึกษาประเภทการสำรวจและการศึกษากับความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางด้านสุขภาพและอนามัย ด้านครอบครัวและชุมชน และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งมีสัดส่วนของงานวิจัยเท่ากับร้อยละ 9.2 9.0 และ 5.5 ตามลำดับ รองลงมาคือวัตถุประสงค์การศึกษาประเภทการประเมินผลกับความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางด้านสุขภาพและอนามัยร้อยละ 5.7 และส่วนที่ 2 คือวัตถุประสงค์การศึกษาประเภทการสำรวจและการศึกษากับความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงปัจจัยการผลิตและโอกาสทางธุรกิจ ซึ่งมีสัดส่วนของงานวิจัยเท่ากับร้อยละ 4.8 และ 4.2 ตามลำดับ

6. สรุปผล

งานวิจัยด้านความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางที่รวบรวมได้ทั้งสิ้น 542 เรื่อง ซึ่งงานวิจัยทั้งหมดอยู่ในฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยแบ่งงานวิจัยออกเป็น 11 กลุ่ม ประกอบด้วย ด้านรายได้ ด้านการเข้าถึงปัจจัยการผลิตและโอกาสทางธุรกิจ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านพื้นที่และภูมิศาสตร์กายภาพ ด้านการเข้าถึงบริการสาธารณะ ด้านโอกาสทางการศึกษา ด้านครอบครัวและชุมชน ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสุขภาพและอนามัย ด้านการบริหารจัดการของรัฐ และด้านการรับข่าวสาร ทั้งนี้ ประเด็นที่ยังไม่ได้ทำการศึกษาของการวิจัยที่ผ่านมาของประเด็นความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลาง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านรายได้ ด้านการรับข่าวสาร ด้านการบริหารจัดการของรัฐ และด้านโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะประเด็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ประเภทการจัดทำข้อมูลและการวางแผน รวมถึงประเด็นความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางด้านการรับข่าวสารกับวัตถุประสงค์ประเภทบริหารจัดการ

7. อภิปรายผล

เนื่องจากงานวิจัยที่นำมาทบทวนเกือบทั้งหมด พบว่ายังไม่ได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมโดยตรง บางส่วนเป็นงานวิจัยที่นำเสนอปัญหาหรืออาการที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำในระดับผลลัพธ์ (Outcome) เช่น การประกอบอาชีพเก็บขยะของผู้สูงอายุ การเปรียบเทียบการสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจขนาดย่อมกับธุรกิจขนาดใหญ่ อิทธิพลของพฤติกรรมการเดินทางต่อมลพิษทางอากาศ ความคาดหวังของประชาชนต่อโครงการบ้านเอื้ออาทร หรือในระดับผลกระทบ (Impact) เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอันเนื่องมาจากผลกระทบจากการตัดโครงข่ายถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร ดัชนีคุณภาพชีวิตผู้สูงวัย ปัญหาสังคมและสาธารณสุขของคนงานก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานคร และการสร้างสรรค์ประชาคมเมือง

8. ข้อเสนอแนะ

ประเด็นที่ยังไม่ได้ทำการศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำ (Inequality) ในมิติของคำนิยามที่ชัดเจนของความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลางที่เกี่ยวข้องกับคนจนเมือง ที่ว่าประเด็นอะไรหรือขอบเขตเท่าไรจึงเรียกว่าความเหลื่อมล้ำในเมืองศูนย์กลาง หรือการศึกษามิติเชิงโครงสร้างและความเชื่อมโยงด้านโครงสร้างที่ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับกับความคิดของ สมชัย จิตสุชน (2558) ที่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างความ

เหลื่อมล้ำกับความยากจนและระบุว่าเกิดจากปัญหาเชิงโครงสร้างความยากจน และนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนของภาครัฐ หรือประเด็นเรื่องความยากจนที่เกิดจากทุนทรัพย์ (Monetary Poverty) ภายใต้การแข่งขันทางด้านการเพิ่มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) ที่มีเป้าหมายเฉพาะแต่เรื่องรายได้แต่เพียงอย่างเดียว และนำไปสู่กลไกของความเป็นทุนนิยมในระบบการค้า (สุริชัย หวันแก้ว, 2558)

9. เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการปฏิรูป. (2553). **ปัญหาความเหลื่อมล้ำ** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://political base.in.th/index.php?title=คณะกรรมการปฏิรูปประเทศ [2559, 1 กุมภาพันธ์].

,_____, (2554). **ข้อเสนอการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.isranews.org/isra-news/download/1397/25243/18.html. [2559, 22 กุมภาพันธ์].

สมชัย จิตสุชน และคณะ. (2552). **การลงทุนด้านสังคมภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการปรับตัวสู่สังคม-เศรษฐกิจฐานความรู้** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.tdri.or.th/research/social-investment [2559, 1 กุมภาพันธ์].

สุริชัย หวันแก้ว. (2558). **ลดความเหลื่อมล้ำ ทางออกที่ต้องไปให้ถึงของประชาธิปไตยไทย** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.healthstation.in.th/action/viewvideo/3420/ [2559, 1 กุมภาพันธ์].

ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย. (2555). **คณะกรรมการปฏิรูปประเทศ** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://politicalbase.in.th/ index.php?title=คณะกรรมการปฏิรูปประเทศ [2559, 1 กุมภาพันธ์].

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา

THE GEOGRAPHIC FACTORS IN PROMOTING THE NEW DESTINATION : A CASE STUDY OF SAMED-NANG-CHEE PHANGA PROVINCE

อรวรรณ เหมือนภักตร์

ดร.สันติธร ภูริภักดี

มหาวิทยาลัยพะเยา

E-mail: looneytoon-kinds-na@hotmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนาชี จังหวัดพังงา มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา (2) เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เกี่ยวกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และ(3) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางภูมิศาสตร์ ผลกระทบภายนอก และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม ได้แก่ ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ/นักวิจัย และนักท่องเที่ยวจำนวน รวมทั้งหมด 25 คน พบว่า ปัจจัยหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งใหม่ เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา คือ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย ภูมิประเทศด้านที่ตั้งเป็นตัวส่งเสริมของแหล่งท่องเที่ยวใหม่อย่างมาก และภูมิอากาศเป็นตัวแปรให้เกิดการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า (1) จุดแข็ง คือ สภาพทางภูมิประเทศที่ตั้งเสม็ดนางชี ตั้งอยู่ในบริเวณหุบเขาที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ สภาพทางภูมิอากาศ สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (2) จุดอ่อน คือ **บุ**คคลากร/ชุมชนยังขาดความรู้ทางด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝน สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณูปโภค ยังไม่เพียงพอและขาดการประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว (3) โอกาส อาทิ นโยบายในการกระตุ้นในเรื่องท่องเที่ยว และความทันสมัยของเทคโนโลยี เช่น Google Map เป็นต้น และ (4) อุปสรรค คือ พื้นที่ดังกล่าวเป็นของภาคเอกชน ทำให้หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถเข้ามาช่วยในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ สภาพปัญหาทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเสม็ดนาชี จังหวัดพังงา เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่จึงยังไม่พบผลกระทบภายนอกกับสภาพภูมิศาสตร์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา ได้แก่ สร้างสื่อ เพื่อทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ พร้อมทั้ง ระบุช่วงเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยวให้ตรงกับวัตถุประสงค์กับนักท่องเที่ยว และให้มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในแต่และช่วงเวลาการท่องเที่ยว เป็นต้น

คำสำคัญ: ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยว เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา

ABSTRACT

The Geographic Factor to promote the new New Destination: Case Study Samed-Nang-Chee Phanga Province has objective for (1) To study about Geographic Factors to promote the New Destination: Case Study Samed-Nang-CheePhanga Province (2) To study about Strength, Weakness, Opportunity and threat about Geographic Factor.(3) The Geographic Factors to promote the New Destination: Case Study Samed-Nang-CheePhanga Province has implemented the Participatory Research, Action Research and Quantitative Research that use 5 sample groups: Local Community, Government Organization, Private Organization, Academics/Researchers and Tourists. The Main Factor to promote the new New Destination: Case Study Samed-Nang-CheePhanga Provinceis Geographic Factor. Location is the most factor to promote the new attractions and Weather is the variable factor of tourist to decide to travel in this Destination. (1) Strength: Samed-Nang-Chee has location on the mountain that is rich in natural resources. The weather can travel all time and Local community has participated in Destination Management. (2) Weakness: People in local community has lacked in knowledge to improvement the Tourism, accessing to the attractions in the Rainy season, Facility/Utility are insufficient and lack of publicity. (3) Chance: Policy of Tourism promote and Technology such asGoogle Map etc. and (4) Difficulty: This Destination is the Private Organization's areathen GovernmentOrganization cannot help to improve this Destination. The Geographic include Terrain, Weather and Natural Disaster because Samed-Nang-Chee Phanga Province is the New Destination then do not found about outside impact with the Geographic. And recommendation about Geographic factor to promote the New Destination Case Study Samed-Nang-Chee Phanga Provinceis create communication for communicate about New Destination. Include Time Specific for Traveling to match with Tourist need and weather in each period.

KEYWORDS: Geographic Factor, Destination, Samed-Nang-Chee and Phanga Province

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

แหล่งท่องเที่ยวทั่วโลกมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันจึงก่อให้เกิดลักษณะของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติหรือกายภาพและทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยทั่วไปพฤติกรรมมนุษย์มีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆที่มีสภาพแวดล้อมที่แปลก และแตกต่างไปจากถิ่นเดิมของตน สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากของสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ทั้งสิ้น เรียกว่า เป็นปัจจัยสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ อันได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์หรือกายภาพทางธรรมชาติ) ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ รวมทั้งอากาศและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเล ป่าไม้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ อุทยานฯ ฯลฯ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ต้องสูญเสียต้นทุนในการผลิต แต่ทรัพยากรทั้งสองลักษณะต่างก็ต้องมีต้นทุนในการดูแลรักษาเหมือนกัน คุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม) ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติ

ศาสตร์ วัฒนธรรมสังคม เทศกาลงานประเพณี และทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านกิจกรรมความบันเทิงและเพลิดเพลิน จากรายงานขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) พบว่า ในปี 2556 มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางระหว่างประเทศทั่วโลกจำนวน 1,087 ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก 1,035 ล้านคน ในปี 2555 ร้อยละ 5 การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิกจะมีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวโลกเพิ่มขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) เป็นต้น

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558) ระบุช่วงปี 2554-2557 พบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 18.9 ต่อปี แต่นักท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ภูเก็ต กระบี่ และเชียงใหม่ จำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการกระจุกตัวอยู่ใน 20 จังหวัดแรก พบว่า จังหวัดที่เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือ จังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย

ปัญหาการกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดทางภาคใต้ เกิดผลกระทบคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในที่เดิมๆ ยกตัวอย่างเช่น ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน จังหวัดภูเก็ต ไปเที่ยวชายหาดต่างๆรอบเกาะภูเก็ต หรือหมู่เกาะรอบๆเกาะภูเก็ต หรือจังหวัดพังงา จะเดินทางไปเกาะยาวน้อย เกาะยาวใหญ่ หมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะสุรินทร์ เป็นต้น

จังหวัดพังงา เป็นหนึ่งใน 10 จังหวัดที่มีปัญหาลักษณะการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยว ทั้งที่จังหวัดพังงามีที่ตั้งตามหลักภูมิศาสตร์ที่สามารถเอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากมาย แต่หากขาดการพัฒนาในแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ โดยการขาดการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ในจังหวัดพังงา เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพธรรมชาติและด้านวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวมาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่นี้ ซึ่งปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่จะเป็นตัวส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์กายภาพธรรมชาติ และปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา เนื่องจาก เสม็ดนางชี เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่เปิดให้สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปีพุทธศักราช 2559

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา

2) เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เกี่ยวกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่

3) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางภูมิศาสตร์ ผลกระทบภายนอก และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

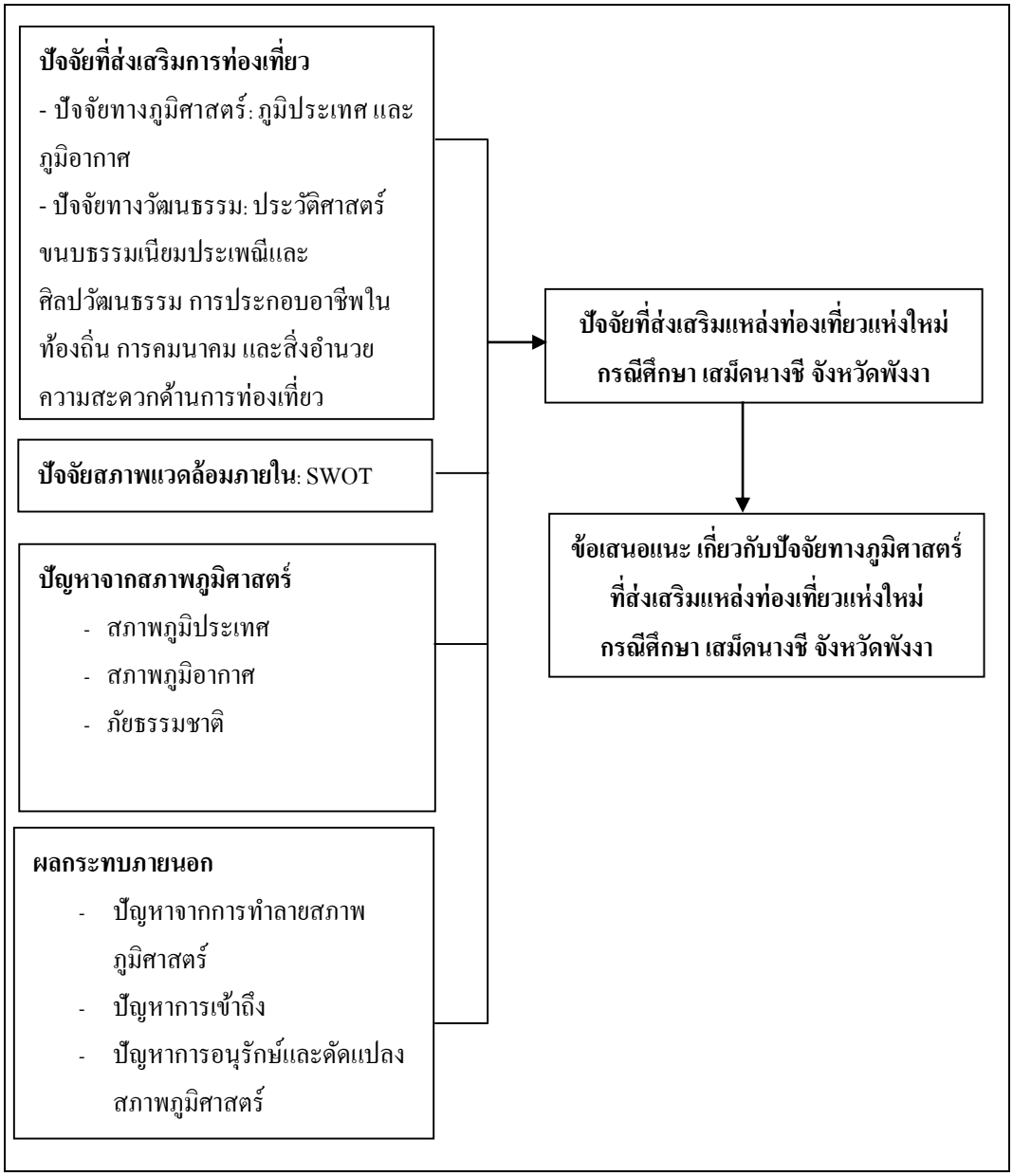

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

พื้นที่ศึกษา ในงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษา เสม็ดนางชี หมู่ 2 บ้านหินร่ม ตำบลคลองเคียน อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา

ระเบียบวิธีวิจัย งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้กระบวนการหาความรู้แบบองค์รวม (Holistic) โดยการรวบรวมข้อมูลความรู้ และวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิทยา (Methodology) ซึ่งเป็นการหาปรากฏการณ์เป็นการหาหลักฐานมายืนยัน มุ่งเน้นหลักการรังสรรค์วิทยา (Constructionism) ในการวิเคราะห์เพื่อตีความหมาย ปรากฏการณ์ สัญลักษณ์ พฤติกรรม โดยอ้างอิงจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว และนักวิจัย/นักวิชาการ พร้อมทั้งการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม การจดบันทึกการประชุม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โครงการการศึกษาปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานการวิจัย หนังสือ ตาราทางวิชาการ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 แบบ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน รวมทั้งหมด จำนวน 25 คน ดังนี้ **แบบที่ 1** การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) **กลุ่มตัวอย่างที่ 1** ชุมชน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ มีความเข้าใจในสภาพทางภูมิศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ทราบถึงความเป็นมาและการบริหารจัดการภายในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เข้าใจปัญหาและผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี **กลุ่มตัวอย่างที่ 2** กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นผู้ที่รับนโยบายมาปฏิบัติโดยตรง เป็นผู้ที่วางแผน กำหนดแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาตลาด เป็นผู้ที่กำกับและส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชน เป็นผู้ประสานงานความร่วมมือระหว่างคนภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และเป็นตัวแทนของประชาชนในการประสานงานขอการสนับสนุนจากภาครัฐ **กลุ่มตัวอย่างที่ 3** กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจภาคเอกชน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับ การดำเนินกิจกรรม เข้าใจและรับรู้ถึงปัญหา ผลกระทบต่างๆที่จะเกิดขึ้น รวมถึงกลุ่มพ่อค้า แม่ค้าในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวการเลือกกลุ่มตัวอย่างนี้ เนื่องจาก พ่อค้า แม่ค้าเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบมากที่สุด **กลุ่มตัวอย่างที่ 4** นักวิจัย หรือนักวิชาการ **แบบที่ 2** การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) **กลุ่มตัวอย่างที่ 5** กลุ่มนักท่องเที่ยว

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

(1) ปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์: ภูมิประเทศ และภูมิอากาศ และปัจจัยทางวัฒนธรรม: ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การประกอบอาชีพในท้องถิ่น การคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว (2) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน (3) ปัญหาจากสภาพภูมิศาสตร์ (4) ผลกระทบภายนอกที่ก่อให้เกิดปัญหากับสภาพภูมิอากาศ

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview research) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview)

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว และนักวิจัย/นักวิชาการ ทั้งหมด 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน พร้อมทั้งการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม การจดบันทึกการประชุม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โครงการการศึกษาปัจจัยทาง

ภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานการวิจัย หนังสือ ตาราทางวิชาการ

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

5. สรุปผลการวิจัย

พบว่า ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนาชี จังหวัดพังงา ประกอบด้วย 2 ปัจจัยได้แก่ (1) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งมีส่วนในการเกิดภูมิทัศน์ที่มีผลต่อแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ (1.1) ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาสลับซับซ้อนทอดเป็นแนวยาวจากทิศเหนือไปทิศใต้ มีชายฝั่งทะเลยาว มีพื้นที่ป่าไม้ เป็นป่าไม้ประเภทไม้ผลัดใบ มีชนิดป่าที่สำคัญ ได้แก่ป่าดิบเขา ป่าดิบชื้น และป่าชายเลน สำหรับบริเวณที่เป็นที่ราบจะลาดลงจากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก ลงสู่ทะเลอันดามัน ตามชายฝั่งทะเลจะมีป่าชายเลนเกือบตลอด บริเวณพื้นที่ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ อาทิ จุดชมวิวเสม็ดนางชี ท่าเรือหินร่ม บ้านคลองเคียน(หมู่บ้านอิสลาม) และอ่าวโต๊ะหลี หมู่บ้านอ่าวมะขาม เป็นต้น อีกทั้งจุดชมวิวเสม็ดนางชีเป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น เวลาประมาณ 05.00 น. ถึง 08.00 น. และพระอาทิตย์ตก เวลา 17.00 น. ถึง 18.00 น. ได้อย่างชัดเจนสวยงามมาก (1.2) ลักษณะภูมิอากาศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ใกล้ทะเล อากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี มีค่าคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก และมีฝนตกชุกในฤดูฝน เพราะอยู่ทางด้านรับลม จึงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดผ่านมหาสมุทรอินเดียอย่างเต็มที่ และไม่มีฤดูหนาวอากาศ เพราะอยู่ไกลจากอิทธิพลของอากาศหนาวพอสมควร และมีฤดูฝนตก เพราะมีภูเขาตั้งรับลมที่พัดจากทะเล ทำให้มีฝนตกมาก ประมาณเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ได้รับอิทธิพลของมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และช่วงที่เวลาที่ไม่เหมาะแก่การเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุด คือ เดือนตุลาคม สำหรับสภาพภูมิอากาศกับแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ในช่วงฤดูฝนทำให้เกิดความชื้น บริเวณแหล่งท่องเที่ยวจุดชุมวิวเสม็ดนางชีในช่วงเช้าจะเกิดหมอกหนาปกคลุม ช่วงฤดูร้อน ท้องฟ้าเปิด ช่วงเวลาใกล้รุ่งเช้าประมาณ 03.00 น. ถึง 05.00 น. จะเกิดปรากฏการณ์ ทางช้างเผือก หากเดินทางมาช่วงหน้าฝนจะไม่สามารถมองเห็นได้ เป็นต้น (2) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวไม่มีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี และขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมไม่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น สำหรับการประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมง และประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก อาทิ การบริหารจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยวประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และพัฒนา และประชาชนในท้องถิ่นมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การรับจ้างเรือนำเที่ยว การขายสินค้าบริเวณแหล่งท่องเที่ยว การทำธุรกิจที่พัก (โฮมสเตย์) การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และร้านอาหารเป็นต้น สำหรับการคมนาคมขนส่ง สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ 2 การเดินทาง ได้แก่ ทางบก คือ การเดินทางโดยรถยนต์ และทางน้ำ คือการโดยสารทางเรือ ลงที่ท่าเรือหินร่ม เป็นต้น

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน: SWOT

จุดแข็ง	**จุดอ่อน**
- สภาพทางภูมิประเทศที่ตั้ง เสม็ดนางชี ตั้งอยู่ในบริเวณหุบเขาที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ของฝั่งทะเลอันดามันได้อย่างชัดเจน เป็นที่ชมพระอาทิตย์ ขึ้น และตก ช่วงเวลากลางคืนสามารถชมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เรียกว่า ทางช้างเผือก (ซึ่งท้องฟ้ายิ่งมืดยิ่งเห็นชัดเจน) ระยะทางไม่ห่างจากตัวเมืองพังงามากนัก สามารถเดินทางได้ทั้งทางบก และทางน้ำ และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้อีกมากมาย - สภาพทางภูมิอากาศ สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี - ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	- บุคคลากร/ชุมชนยังขาดความรู้ทางด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว - การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝน ทางบก ทางเดินขึ้นลาดชัน และลื่น เนื่องจากเป็นทางเป็นดิน และถนนระหว่างที่เข้าไป ไม่มีไฟให้แสงสว่าง - สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณูปโภคห้องน้ำ ยังไม่เพียงพอ - ขาดการประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว
โอกาส	**อุปสรรค**
- รัฐบาลมีนโยบายในการกระตุ้นในเรื่องท่องเที่ยวแหล่งใหม่เพิ่มมากขึ้น - เทคโนโลยีด้านการเดินทางมีความเจริญก้าวหน้า ทำให้สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น	- พื้นที่ดังกล่าวเป็นของภาคเอกชน ทำให้หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถเข้ามาช่วยในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่าที่ควร

ปัญหาจากสภาพภูมิศาสตร์

- สภาพภูมิประเทศด้านที่ตั้ง ขนาดและรูปร่างพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นภูเขามีทั้งส่วนแผ่นดินใหญ่ และมีส่วนติดทะเล มีถนนเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แต่เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกิดใหม่ ส่งผลให้การเดินทางทางบก ประสบปัญหาด้านถนนมีขนาดเล็ก และโค้ง ขึ้น ลง เขามาก เพราะบริเวณดังกล่าวมีลักษณะเป็นหุบเขา ดังนั้น ด้านความปลอดภัยในการเดินยังไม่มากพอ ซึ่งอาจส่งผลการตัดสิยใจการเดินทางมาท่องเที่ยวลดน้อยลง

- สภาพภูมิอากาศช่วงเดือนตุลาคม เป็นช่วงที่มีมรสุมเข้าส่งผลกระทบด้านการท่องเที่ยว อาทิ การเดินทาง ถนนเกิดหลุมบ่อ เพราะน้ำขังเป็นแอ่ง การชมทัศนียภาพได้ไม่ชัดเจน และการเดินทางขึ้นไปชมจุดชมวิว ประสบปัญหาทางเดินเละ เนื่องจากทางเดินเป็นดิน เมื่อโดนน้ำฝนทำให้สามารถเกิดอุบัติเหตุได้

- ภัยธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่นี้ไม่ประสบภัยทางธรรมชาติ อาทิ น้ำไหลหลาก เนื่องจาก ตั้งติดกับทะเล ทำให้น้ำไหลลงทะเลหมด จึงไม่เกิกน้ำท่วมด้วย หรือไฟไหม้ป่า เนื่องจากเป็นป่าดิบชื้น เป็นส่วนใหญ่ และมีแค่ 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน กับฤดูฝน เท่านั้น

ผลกระทบภายนอก

เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่จึงยังไม่พบผลกระทบภายนอก อาทิ ปัญหาจากการทำลายสภาพภูมิศาสตร์ ปัญหาการเข้าถึง ปัญหาการอนุรักษ์และดัดแปลงสภาพภูมิศาสตร์ เพราะยังคงรักษาสภาพดั้งเดิม ทั้งสิ่งปลูกสร้าง บ้านเรือนของชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่

	ข้อเสนอแนะในการพัฒนา
จุดอ่อน - บุคคลากร/ชุมชนยังขาดความรู้ทางด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว	- จัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น อาทิ มัคคุเทกศ์ หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น
- การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝน ทางบก ทางเดินขึ้นลาดชัน และลื่น เนื่องจากเป็นทางเป็นดิน และถนนระหว่างที่เข้าไป ไม่มีไฟให้แสงสว่าง	- สร้างเส้นทางการท่องเที่ยว มีความเชื่อมโยงกันในแต่ละแห่ง เพื่อให้เกิดความหลากหลาย - ปรับปรุงเส้นทางการเข้าถึงทางบก ให้มีแสงสว่างเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เดินทางมาชมทางช้างเผือกจะต้องเดินทางช่วงกลางคืน - จัดทำป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว และป้ายบอกทาง
- สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณูปโภคห้องน้ำ ยังไม่เพียงพอ	- สำรวจความต้องการและความพึงพอใจสิงอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภคจากกลุ่มนักท่องเที่ยว และนำผลที่ได้มาปรับปรุงให้ดีขึ้น
- ขาดการประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว	- สร้างสื่อ เพื่อทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ พร้อมทั้ง ระบุช่วงเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยวให้ตรงกับวัตถุประสงค์กับนักท่องเที่ยว เช่น ถ้ามาเพื่อเดินทางมาชมทัศนียภาพหมอก อากาศเย็นควรมาช่วง ฤดูฝน หรือมาเพื่อชมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ “ทางช้างเผือก” ควรมาช่วงเดือน กุมภาพันธ์ถึงเมษายน เป็นต้น
อุปสรรค พื้นที่ดังกล่าวเป็นของภาคเอกชน ทำให้หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถเข้ามาช่วยในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่าที่ควร	หน่วยงานภาครัฐมีการบูรณาการด้านการมีส่วนร่วมการทำงานร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

6. อภิปรายผล

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนาชี จังหวัดพังงา คือ ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ ที่มีลักษณะของภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่เหมาะสมกับส่งเสริมการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ จากการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา ลักษณะของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติหรือกายภาพเป็นปัจจัยหลักสำหรับการตัวดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้อง วินัยธร วิชัยดิษฐ (2547) พบว่า ปัจจัยที่ดึงดูนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอเกาะสมุย คือปัจจัยทางธรรมชาติ เช่นเดียวกัน สำหรับปัจจัยรองคือ ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมคือ การประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอาทิ การรับส่งผู้โดยสารทางน้ำ และทางบก การค้าขายสินค้า อาหารต่างๆเป็น การคมนาคม การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวสามารถเดินทางทั้งทางบก และทางน้ำ สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ วรรณา วงษ์วานิช (2546) ลักษณะการประกอบอาชีพของประชาชนมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เช่น การนำเรือประมงมาดัดแปลงมาเป็นเรือนำเที่ยว เป็นต้น แต่กลับขัดแย้งกับ กนกวรรณกรณ์ หลวงวังโพธิ์ (2552) วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านทอผ้าไหม บ้านหวายหลึม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า ศักยภาพด้านการเดินทางเข้าถึงหมู่บ้านมีศักยภาพมากที่สุด เป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยว

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เกี่ยวกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา พบว่า (1) จุดแข็ง คือ สภาพทางภูมิประเทศที่ตั้ง เสม็ดนางชี ตั้งอยู่ในบริเวณหุบเขาที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ สภาพทางภูมิอากาศ สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (2) จุดอ่อน คือ **บุ**คคลากร/ชุมชนยังขาดความรู้ทางด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝน สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณูปโภค ยังไม่เพียงพอและขาดการประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว (3) โอกาส อาทิ นโยบายในการกระตุ้นในเรื่องท่องเที่ยว และความทันสมัยของเทคโนโลยี เช่น Google Map เป็นต้น และ (4) อุปสรรค คือ พื้นที่ดังกล่าวเป็นของภาคเอกชน ทำให้หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถเข้ามาช่วยในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวได้

สภาพปัญหาทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเสม็ดนาชี จังหวัดพังงา เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่จึงยังไม่พบผลกระทบภายนอกกับสภาพภูมิศาสตร์ และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ กรณีศึกษา เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา ได้แก่ สร้างสื่อ เพื่อทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ พร้อมทั้ง ระบุช่วงเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยวให้ตรงกับวัตถุประสงค์กับนักท่องเที่ยว เช่น ถ้ามาเพื่อเดินทางมาชมทัศนียภาพหมอก อากาศเย็น ควรมาช่วง ฤดูฝน หรือมาเพื่อชมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ “ทางช้างเผือก” ควรมาช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ถึงเมษายน และให้มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในแต่และช่วงเวลาการท่องเที่ยว เป็นต้น สร้างเส้นทางการท่องเที่ยว มีความเชื่อมโยงกันในแต่ละแห่ง เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ปรับปรุงเส้นทางการเข้าถึงทางบก ให้มีแสงสว่างเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เดินทางมาชมทางช้างเผือกจะต้องเดินทางช่วงกลางคืน จัดทำป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว และป้ายบอกทาง และจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น อาทิ มัคคุเทกศ์ หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

การสำรวจปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เสม็ดนางชี จังหวัดพังงา ผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ขยายพื้นที่ในการท่องเที่ยว ลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว พร้อมทั้ง ได้แนวหาและแนวทางการป้องกัน และสภาพของปัญหาที่จะเกิดตามจากการปรับเปลี่ยนจากชุมชนมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวในช่วงฤดูต่างๆให้เหมาะสมกับสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ฤดูฝน เหมาะสมกับการเดินทางรถยนต์มากกว่าทางน้ำ เพื่อความปอดภัย หรือฤดูร้อน เหมาะสมกับการเดินทางทางน้ำ เพื่อสัมผัสความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

(2) ศึกษาความรู้ความเข้าใจของชุมชน และความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว

8. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ได้รับแรงบันดาลใจจาการศึกษาวิชา หัวข้อพิเศษการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ของท่านอาจารย์ดร.สันติธร ภูริภักดี จากการลงพื้นสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเสม็ดนางชี จังหวัดพังงา ทำให้ทราบถึงปัจจัยทางภูมิศาสตร์มีอิทธิพลมากในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และขอขอบพระคุณหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ/นักวิจัย นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะชุมชนที่ให้ความอนุเคราะห์ในการแนะนำและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้อย่างมหาศาล

9. เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณกรณ์ หลวงวังโพธิ์. (2552). **แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านทอผ้าไหม บ้านหวายหลึม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศศ.ม. สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). **แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560**.

วรรณา วงษ์วานิช (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว.** พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด

วินัยธร วิชัยดิษฐ (2547) ศึ**กษาปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. ปริญญานิพนธ์ (วท.ม.). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังหม้อ จังหวัดลำปาง

GUIDELINES FOR CULTURAL TOURISM MANAGEMENT IN WANG MOR COMMUNITY MUANG, LAMPANG PROVINCE

โอปอล์ รังสิมันตุชาติ

สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

E-mail: oolpo_opal@hotmail.com

ทิพาพร โพธิ์ศรี

สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

E-mail: **Posrie@gmail.com**

ภาณุรังษี เดือนโฮ้ง

สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

E-mail: **Panurungseetanthai@hotmail.com**

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังหม้อ จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 15 คน คือ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน 2) กลุ่มปราชญ์ชุมชน กลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมชุมชน กลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในชุมชน และ 3) กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านวังหม้อ รวมถึงการตรวจสอบความคิดเห็นในด้านแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังหม้อจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้กระบวนการประเมินค่าดัชนีและความสอดคล้องของข้อมูล (IOC) จำนวน 7 คน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังหม้อ ในภาพรวมตรวจสอบการประเมินค่าดัชนีและความสอดคล้องของข้อมูลความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย (ค่า IOC = 0.81) ควรมีการดำเนินการใน 2 แนวทาง คือ 1) แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยว การพัฒนาการสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยว และการพัฒนาตลาดทางการท่องเที่ยว ผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย (ค่า IOC = 0.75) และ 2) แนวทางการพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย การให้องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว การจัดการคลังข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรม และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย (ค่า IOC = 0.92)

คำสำคัญ: แนวทาง, การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ชุมชนบ้านวังหม้อ

ABSTRACT

This research aims to investigate cultural tourism resources, the demand of cultural tourism management in Baan Wang Moe community. This study employs mixed research method that is qualitative. The research participants or informants are divided into three groups as fifteen participant follows: 1) a group of community leaders in small group discussion session; 2) a group of community philosopher, skilled local artists, and cultural and tourism professionals; and 3) Baan Wang Moe's residents. The data were collected by small group discussions. The viewpoints of seven experts regarding and approach guidelines for cultural tourism management in Baan Wang Moe community using evaluation index and data consistency process (IOC: Index of item objective congruence) were 0 collected. The research results: The overall result of the approaches in cultural tourism management in Baan Wang Moe community from tourism experts' perspective, in which the evaluation index and data consistency process are used, is at a lower level or 0.81 in IOC scoring method. This suggested that the two approaches should be implemented: 1) Guidelines of Cultural tourism development that includes participatory approach in cultural tourism development, tourism activities development, tourism routes development, tourism facilities and services development, value interpretation for tourism purpose development, and tourism marketing development is totally agrees by the experts (IOC score = 0.75); and 2) approach in preserving cultural tourism resources by means of providing knowledge regarding tourism, cultural data management, and local curriculum development is agrees by the experts (IOC score = 0.92).

KEYWORDS: Guidelines, Cultural tourism Management, Baan Wang Moe community

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

จังหวัดลำปาง หรือ “นครลำปางเมืองที่ไม่หมุนตามกาลเวลา” เมืองแห่งอารายธรรมที่เก่าแก่ซึ่งปรากฏชุมชนเก่าแก่ตามตำนาน ชุมชนบ้านวังหม้อเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาควบคู่มากับจังหวัดลำปางทำให้ได้รับการถ่ายทอดทางศิลปวัฒนธรรม สืบทอดวัฒนธรรมมาตั้งแต่ดั้งเดิม ปัจจุบันชุมชนบ้านวังหม้อ โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 12 ในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงชัย มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,020 หลังคาเรือน (สำมะโนประชากร หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 12 พ.ศ. 2555 -2559) ชุมชนมีการดำรงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม อาทิ การทำโคมศรีล้านนา ตุงใย เป็นต้น โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ คือ วัดพระเจดีย์ซาวหลัง พระแสนแซ่ทองคำ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และมีคุณค่าทางศิลปะและจิตศรัทธาของชุมชน ภายในชุมชนบ้านวังหม้อยังเป็นจุดกำเนิดของการทำโคมและการตุงที่บรรพบุรุษของชาวบ้านวังหม้อได้รับการสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่แตกต่างจากที่อื่น ๆ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมชุมชนมีเรื่องราว ประวัติความเป็นมาที่สะท้อนวิถีชีวิตผ่านศิลปะการตัดกระดาษที่เป็นลวดลายที่ใช้ในการประดับบนโคม เช่น ลายบัวละวง ลายสร้อยดอกหมาก เป็นต้น การฉลุลาย เช่น ลายสิบสองนักษัตร ลายเทวดา เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษคิดขึ้นจากธรรมชาติ วิถีชีวิตเพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้ ตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูมรดกทางปัญญา นอกจากนั้นชาวบ้านประกอบอาชีพขับรถม้าและประกอบโครงรถม้าซึ่ง

เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปาง ชุมชนบ้านวังหม้อผลิตสินค้าจนกลายเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ได้แก่ โคมไฟและตุงแบบล้านนา รถม้าจำลองจากการที่ชาวบ้านชุมชนบ้านวังหม้อนำประสบการณ์จากการขับรถม้ามาพัฒนาจนเป็นผลิตรถม้าขนาดเล็กจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึกประจำตำบลและจังหวัดลำปางได้

จากข้อมูลเบื้องต้นสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ชาวบ้านต้องการให้เกิดการใช้ประโยชน์จากพื้นที่โดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนในเรื่องการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาในการจัดการความรู้ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จึงเป็นความจำเป็นซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ด้วยเหตุนี้เมื่อนักวิจัยลงสู่ชุมชนและคิดหาโจทย์การวิจัยพบปัญหาที่ต้องการให้เกิดการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนจนร่วมกันกำหนดโจทย์เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนเกิดขึ้นสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ มุ่งเน้นในเรื่องของสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถานศึกษา สถาบันทางศาสนา ชุมชน สื่อมวลชน วิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งนำเสนอในมิติการท่องเที่ยวเพื่อช่วยสร้างภูมิคุ้มกันในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นเสริมรากฐานความเข้มแข็งควบคู่กับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ สนับสนุนในเรื่องการท่องเที่ยวโดยเน้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนโดยใช้ฐานความรู้ที่มีในชุมชนและมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณีต่าง ๆ โดยมีหน่วยงานร่วมให้ความสนับสนุนตามความเหมาะสมเพื่อช่วยขับเคลื่อนให้ชาวบ้านในชุมชน เกิดแนวทางเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์และเกิดการสืบทอดวัฒนธรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังหม้อ จังหวัดลำปาง

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

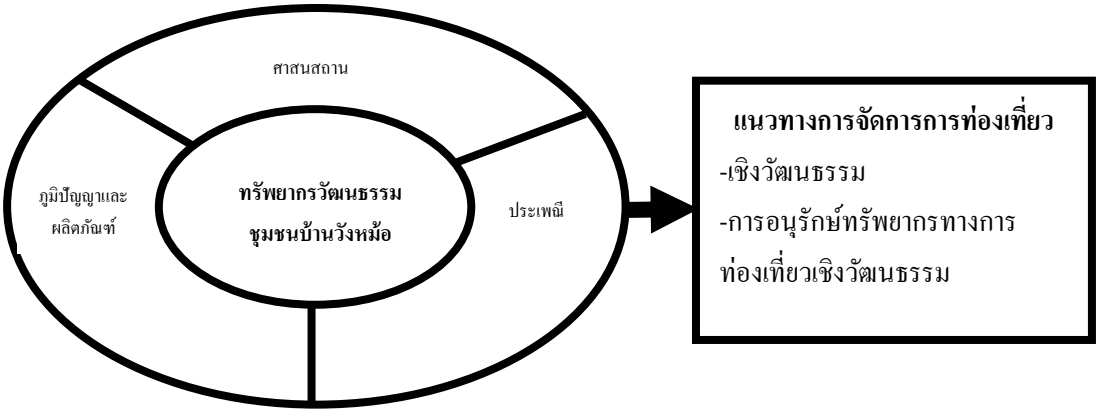

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและตัวอย่าง

กลุ่มที่เก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำในชุมชนบ้านวังหม้อ หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 12 ตำบลต้นธงชัย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เจาะจงจากผู้นำชุมชนและผู้เป็นประธานหรือตัวแทน จำนวน 15 คน (ชาย โพธิสิต, 2552, หน้า 209-243) ประกอบด้วย - เจ้าอาวาสวัดวังหม้อและพระครูวัดเจดีย์ซาว จำนวน 2 คน – ผู้ใหญ่บ้านวังหม้อและกำนัน จำนวน 3 คน - เจ้าหน้าที่สมาชิกสภาเทศบาลตำบล (สท.) ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน - ประธานกลุ่มสตรีและแม่บ้านวังหม้อ จำนวน 1 คน - ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 2 คน - ประธานกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 1 คน - ประธานกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 2 คน - ประธานกองทุนแม่แผ่นดิน จำนวน 1 คน - ประธานโครงการลานบุญ ลานปัญญา จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มปราชญ์ชุมชน กลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมชุมชนและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในชุมชน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เจาะจงจากปราชญ์กลุ่มภูมิปัญญาในชุมชน จำนวน 6 กลุ่ม มีจำนวน 16 คน ประกอบด้วย – กลุ่มภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ได้แก่ อาชีพกลุ่มทอผ้า อาชีพขับรถม้า การทำรถม้า ผลิตภัณฑ์รถม้าจำลอง จำนวน 3 คน - กลุ่มภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับศาสนา ทำเครื่องบูชา ได้แก่ บายศรี โคมบูชาพระ ตุงไชยมงคล ตุงสิงสองราศี พญายอ เป็นต้น พิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา อาทิ การทำพิธีสืบชะตา สตวง สังข์ดิบ เป็นต้น จำนวน 3 คน - ภูมิปัญญาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม คือ การประดิษฐ์โคม การฉลุลายกระดาษและตัดลายกระดาษ จำนวน 3 คน - ภูมิปัญญาทางด้านดนตรีการแสดง ได้แก่ ฟ้อนเจิง ตบมะผาบ การตีกลองปู่จา โตกเส้ง เป่าแน (ปี่) การตีพาทย์ จำนวน 3 คน - ภูมิปัญญาด้านอื่นๆ คือ การเย็บหญ้าคาการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ การฟ้อนผีมดผีเม็ง การฟ้องผีปู่ย่า จำนวน 3 คน - กลุ่มภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อ การหาฤกษ์ยาม ซึ่งเป็นความเชื่อส่วนบุคคลแต่สำหรับชาวบ้านเชื่อถือในเรื่องการถามฤกษ์ยามจากบุคคลท่านนี้ว่าแม่นยำมากจำนวน 1 คน (เนื่องจากเหลือปราชญ์ที่ยังมีชีวิตอยู่เพียงหนึ่งคน)

กลุ่มที่ 3 กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านวังหม้อ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เจาะจงจากรายชื่อกลุ่มเยาวชนบ้านวังหม้อ สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการลานบุญ ลานปัญญา และในกลุ่มชาวบ้านที่เข้าร่วมทำกิจกรรมทางศาสนา จำนวน 10 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลครบตามวัตถุประสงค์ นำไปสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มที่เก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการประเมินค่าดัชนี และความสอดคล้องของข้อมูล (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย

- ปรึกษานายกเทศบาลตำบลต้นธงชัย จำนวน 1 คน
- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ จำนวน 1 คน
- ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม จำนวน 1 คน
- นักพัฒนาการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน
- นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ จำนวน 1 คน
- ผู้ใหญ่บ้านวังหม้อหมู่ที่ 2 จำนวน 1 คน

- ปราชญ์ผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 1 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการระดมความคิดจากชาวบ้านวังหม้อ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังหม้ออย่างแท้จริง โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำและผู้อาวุโสในชุมชนบ้านวังหม้อ 2) กลุ่มปราชญ์ชุมชน กลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมชุมชนและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในชุมชน คัดเลือกตามกลุ่มภูมิปัญญาในชุมชน และ 3) กลุ่มประชาชนและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในบ้านวังหม้อ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

โดยทำการประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มละ 1 ครั้ง เป็นการรวบรวมข้อมูลทั่วไปและเป็นการตรวจสอบ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการระดมความคิดจากชาวบ้านวังหม้อ โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำและผู้อาวุโสในชุมชนบ้านวังหม้อ จำนวน 15 คน 2) กลุ่มปราชญ์ชุมชน กลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมชุมชนและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในชุมชน คัดเลือกตามกลุ่มภูมิปัญญาในชุมชน จำนวน 16 คน และ 3) กลุ่มประชาชนและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในบ้านวังหม้อ คัดเลือกจากรายชื่อกลุ่มเยาวชนบ้านวังหม้อและสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการลานบุญ ลานปัญญา รวมทั้งชาวบ้านที่เข้าร่วมทำกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ จำนวน 10 คน โดยทำการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มละ 1 ครั้ง เป็นการรวบรวมข้อมูลทั่วไปและ เป็นการตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล หลังจากเก็บข้อมูลแต่ละครั้งผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกและตรวจสอบข้อมูลทุกครั้งอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับชุมชนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามที่ตั้งไว้รวมทั้งได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์และมีความถูกต้อง เที่ยงตรงรวมทั้งได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการไปพร้อมกับการสรุปข้อมูลเป็นระยะ ๆ หลังจากที่มีการเก็บข้อมูลภาคสนามไปช่วงหนึ่งแล้ว

เกณฑ์หาความตรงเชิงเนื้อหา ทำโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยนำไปตรวจสอบและขอข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2544) +1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามในแบบสอบถามสอดคล้องกับประเด็นวิจัย 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามในแบบสัมภาษณ์สอดคล้องกับประเด็นวิจัย -1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามในแบบสัมภาษณ์ไม่สอดคล้องกับประเด็นวิจัย นำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตร IOC = $\sum$R N IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง $\sum$R หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ค่า IOC $\geq$ 0.5 IOC ที่เหมาะสม = 0.5 ขึ้นไป

ดังนั้น จึงกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังหม้อ โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ แต่ละระดับมีค่า IOC ดังนี้ 0.00 – 0.49 หมายถึง ควรปรับปรุง/ไม่เหมาะสม 0.50 – 1.00 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/ใช้ได้

ตาราง 1 แสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังหม้อ

ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ค่า IOC	ความหมาย
1. แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม		
1.1 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม		
1.1.1 ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	1.00	เหมาะสม
1.1.2 การจัดตั้งกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน	0.80	เหมาะสม
1.1.4 ให้ชุมชนมีกฎ-กติกาที่ชัดเจนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1.00	เหมาะสม
1.1.6 ให้มีการจัดตั้งโฮมสเตย์ชุมชน	0.40	ปรับปรุง
รวม	**0.80**	เหมาะสม
1.2 การพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว		
1.2.1 ให้มีรูปแบบการรียนรู้วัฒนธรรมโดยการศึกษาเส้นทางวิถีชีวิต	0.80	เหมาะสม
1.2.2 ฐานกิจกรรมศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม	0.80	เหมาะสม
1.2.3 ฐานที่ 1 กิจกรรมท่องเที่ยววัดพระเจดีย์ซาวและชมพิพิธภัณฑ์	1.00	เหมาะสม
1.2.4 ฐานที่ 2 กิจกรรมสาธิตการทอผ้าและการปั่นฝ้ายแบบโบราณ	1.00	เหมาะสม
1.2.5 ฐานที่ 3 กิจกรรมสาธิตการถักตุงสาย (ตุงใย)	1.00	เหมาะสม
1.2.6 ฐานที่ 4 กิจกรรมสาธิตการทำโคมและการตัดลายประดับโคม	1.00	เหมาะสม
1.2.7 ฐานที่ 5 สาธิตการประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง หัตถกรรมจักสานและการไพคา	1.00	เหมาะสม
1.2.8 ฐานที่ 6 กิจกรรมการแสดงดนตรีพื้นเมืองและการฟ้อนรำของชุมชน	1.00	เหมาะสม
1.2.9 ฐานที่ 7 สาธิตการเกษตรแบบพึ่งพาตนเองเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร	1.00	เหมาะสม
1.2.10 ฐานที่ 8 สาธิตการทำรถม้าจำลอง หรือชมการประกอบโครงรถม้าเพื่อการท่องเที่ยว หรือชมการแสดงจากม้ากับคนเลี้ยงม้า	1.00	เหมาะสม
1.2.11 ฐานกิจกรรมพิเศษที่มีขึ้นเฉพาะช่วงเทศกาล	1.00	เหมาะสม
1.2.12 ฐานที่ 9 กิจกรรมงานประเพณีประจำปีวัดวังหม้อและวัดพระเจดีย์ซาว ประเพณีประจำปีเดือนหก (เดือนมีนาคม) วัดวังหม้อมีฟ้อนแห่ครัวตาน (ครัวทาน)	0.80	เหมาะสม
1.2.13 ฐานที่ 10 กิจกรรมงานประเพณีตานก๋วยสลาก (ทานก๋วยสลากหรือสลากภัต)	0.80	เหมาะสม
1.2.14 ฐานที่ 11 กิจกรรมงานประเพณีสงกรานต์	0.80	เหมาะสม
1.2.15 ฐานที่ 12 กิจกรรมงานประเพณีลอยกระทงร่วมแห่โคม ฟังเทศน์มหาชาติ (ตั้งธรรมหลวง)	0.40	ปรับปรุง
1.2.16 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใน 1 วัน	0.80	เหมาะสม
1.2.17 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายในครึ่งวัน	0.70	เหมาะสม
1.2.18 รูปแบบท่องเที่ยวพิเศษที่มีขึ้นเฉพาะช่วงเทศกาล	0.70	เหมาะสม
1.2.19 รูปแบบท่องเที่ยวเชื่อมโยงตัวจังหวัด	0.70	เหมาะสม
รวม	**0.85**	**เหมาะสม**

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังหม้อนั้น สรุปว่าได้แนวทาง 2 แนวทาง คือ

1. แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1.1) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม 1.2) การพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว 1.3) การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว 1.4) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยว 1.5) การพัฒนาการสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยว และ 1.6) การพัฒนาตลาดทางการท่องเที่ยว

2. แนวทางการพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2.1) การให้องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว 2.2) การจัดการคลังข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรม และ 2.3) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดนี้อาจจะทำให้ทราบแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากร สืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชนกับการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน มุมมองการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจากการประชุมกลุ่มย่อยและ การประชาคมให้กลุ่มผู้นำ กลุ่มปราชญ์ ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและพิธีการในชุมชน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล พบว่า ชุมชนบ้านวังหม้อมีความสมบูรณ์ในเรื่องของทรัพยากร ทางวัฒนธรรมทั้งทางศาสนสถาน ประเพณี ภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์อันเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนช่วยให้ชุมชนเกิดความพอเพียงจากการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อหาเลี้ยงชีพ แต่จะเกิดประโยชน์มากขึ้นหากชุมชนมีการนำหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการในเรื่องของการท่องเที่ยวชิงวัฒนธรรมอันมีทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญในชุมชนมากมายเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่ามากที่สุด เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการสร้างให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชมประเพณีต่าง ๆ สร้างให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้สัมผัสวัฒนธรรมพื้นถิ่นทำให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูล รู้คุณค่าของชุมชน เมื่อชุมชนเกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะทำให้คนในชุมชนตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรที่ทำให้เกิดรายได้ให้กับคนในชุมชน ทำให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหน เกิดการสืบทอดงานหัตถกรรมของชุมชน ไม่แสวงหาที่จะไปต่างถิ่น ทำให้ชุมชนสามารถรวบรวมองค์ความรู้และถ่ายทอดให้กับรุ่นสู่รุ่นต่อไปสร้างความรู้ความเข้าใจให้ลูกหลานใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสร้างชุมชนให้เกิดเป็นชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป โดยชาวบ้านวังหม้อได้มีกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จากการประชุมกลุ่มย่อยและการประชาคมทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วม คิดริเริ่ม ค้นหาสาเหตุของปัญหา การวางแผน การร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ การร่วมรับผลประโยชน์และการร่วมติดตามประเมินผลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนและต่อเนื่อง

6. อภิปรายผล

แนวทางนำไปสู่การพัฒนาแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง คือ 1. แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม และ 2. แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1.1) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม 1.2) การพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว 1.3) การพัฒนาเส้นทาง

การท่องเที่ยว 1.4) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการการท่องเที่ยว 1.5) การพัฒนาการสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยว 1.6) การพัฒนาตลาดทางการท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2547) ที่พบว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น บนพื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วม โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 อย่างที่มีในชุมชน ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร โดยมีกระบวนการดำเนินการ คือ 1) การวิเคราะห์ - สังเคราะห์ ปัญหาชุมชน 2) หาทางออกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต 3) ดำเนินการสร้างกิจกรรมเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่มีอยู่ 4) ประเมินผลกิจกรรม โดยกำหนดเนื้อหาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันแล้วขยายออกไปสู่เนื้อหาหรือกิจกรรมที่ซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั้งหมด

2. แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2.1) การให้องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว 2.2) การจัดการคลังข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรม 2.3) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดนี้อาจจะทำให้ทราบแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากร สืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชนกับการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Richard Engelhardt (2012) ที่พบว่า โปรแกรมเพื่อบูรณาการอนุรักษ์มรดกในการพัฒนาชุมชนในระดับภูมิภาค 10 ขั้นตอน 1) สนับสนุนให้กิจกรรมที่ทำให้เกิดการดูแลการมีส่วนร่วมของชุมชนและการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ มองเห็นถึงการพัฒนาชุมชนในอนาคต เพื่อให้ทราบปัญหาของการอนุรักษ์และแนวทางการแก้ไขปัญหาและการปฏิบัติ 2) กิจกรรมเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐและชุมชนท้องถิ่นเป็นโครงการที่ส่งเสริมให้เกิดแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม เก็บรักษาและพัฒนามรดก รวมถึงการฝึกอบรมการใช้เครื่องมือในการจัดการเว็บไซต์ขั้นพื้นฐาน เช่น การสำรวจ การเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองท้องถิ่น ขั้นตอนในการอนุรักษ์ที่สำคัญเพื่อให้เกิดการวางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน 3) โครงการนำร่องในชุมชนอยู่บนพื้นฐานของการทำงานวิจัยในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อระบุพื้นที่สำคัญที่มีคุณสมบัติในการปกป้องมรดกวัฒนธรรมในประเทศและฝึกอบรม ในการประเมินศักยภาพ และข้อเสนอสำหรับการใช้งานและการสนับสนุนให้กับองค์กรท้องถิ่น 4) การพัฒนาและการฝึกอบรมใช้ต้นทุนต่ำแบบดั้งเดิมที่เหมาะสมสำหรับการบำรุงรักษาอาคาร โปรแกรมโครงการ “ชุมชนแบบบูรณาการการพัฒนาและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านความพยายาม” LEAP คู่มือใช้งานที่มีการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการของการอนุรักษ์มรดกและเพื่อสร้างความมั่นใจ ทำงานอนุรักษ์ยังสามารถเป็นธุรกิจที่มีกำไร การฝึกอบรมนี้ดำเนินการให้ความสำคัญกับความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและความสะดวกของการใช้วัสดุดั้งเดิม 5) วัสดุดั้งเดิมมีความจำเป็นอีกครั้ง การสนับสนุนทางเศรษฐกิจสำหรับการสร้างแบบดั้งเดิมและธุรกิจร้านค้าที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นชุมชนในการผลิตวัสดุที่มีความจำเป็นสำหรับการฟื้นฟูและการบำรุงรักษาอาคารประวัติศาสตร์ สามารถพัฒนาให้กลายเป็นผู้ผลิตในท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จจากวัสดุก่อสร้าง 6) โปรแกรมการส่งเสริมและให้การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะแบบดั้งเดิมในหมู่ช่างฝีมือหรือปราชญ์ท้องถิ่นและยังเพื่อส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมทางวัฒนธรรม สามารถพัฒนาเป็นอาชีพ เกิดการจ้างงานเต็มรูปแบบให้กับสมาชิกของชุมชน 7) ชุมชนได้ระบุการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในวิธีการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญในการพยายามอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านคนหนุ่มสาวทำหน้าที่เป็นล่ามให้กับท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น โปรแกรมโครงการ “ชุมชนแบบบูรณาการ การพัฒนาและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ผ่านความพยายาม” LEAP คือ การให้การฝึกอบรมสำหรับการส่งเสริมชุมชน ในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยวเหตุผลในการตีความ ความถูกต้องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม 8) โปรแกรมโครงการ “ชุมชนแบบบูรณาการ การพัฒนาและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านความพยายาม” LEAP ช่วยในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อนุรักษ์มรดก และธุรกิจขนาดเล็ก ทักษะการจัดการในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเพื่อให้มีการพัฒนาต่อไป 9) ตั้งค่าเงินให้สินเชื่อหมุนเวียนและบัตรเครดิตดอกเบี้ยต่ำสำหรับการพัฒนาธุรกิจในรูปแบบการอนุรักษ์และบำรุงรักษา สามารถทำได้ผ่านการจัดตั้งตลาดชุมชนท้องถิ่น สหกรณ์การเกษตรหรือธนาคารเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมดั้งเดิมที่มีศักยภาพทางการตลาด กรอบหลักสูตรของโปรแกรมโครงการ “ชุมชนแบบบูรณาการ การพัฒนาและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านความพยายาม” LEAP พัฒนาธุรกิจด้านการเงินที่เป็นธุรกิจขนาดเล็ก กลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในการพัฒนาองค์กรวัฒนธรรม 10) เพื่อที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์เชื่อมโยงชุมชนกับบุคคลร่วมกันผ่านการสัมมนา การปฏิบัติ กลุ่มสนทนาสำหรับการแลกเปลี่ยนทางเทคนิคและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

7. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากการลงพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลนอกเหนือจากการทบทวนเอกสาร บทความ ตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้การเขียนอักษรล้านนา รวมทั้งร่วมสืบสานประเพณีตานก๋วยสลากจึงทำให้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาหรือเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยจากการลงพื้นที่ อาทิ การประดิษฐ์หงส์จากใบลานใช้ในประเพณีตานก๋วยสลาก ในเรื่องการอนุรักษ์และการพัฒนาจากประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่าประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาก็ต่อเมื่อการพัฒนานั้นก่อให้เกิดรายได้ และเมื่อประชาชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวแล้ว จึงเห็นคุณค่าของทรัพยากรชุมชนและร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนเป็นการดำเนินการควบคู่กันไปอย่างสมดุล อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนบ้านวังหม้อ ดังนี้ 1. ภาครัฐควรจะเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ชุมชน จัดอบรมให้ความรู้ในการท่องเที่ยวให้กับชาวบ้านในชุมชนเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อรองรับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวสู่ชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2. ควรจัดดูงานในพื้นที่ที่มีลักษณะวัฒนธรรมใกล้เคียงกันและเป็นหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนบ้านวังหม้อต่อไป 3. เพื่อเพิ่มคุณค่าจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังหม้อ โดยการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม จัดเส้นทางเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในตัวเมืองลำปาง ขยายระยะเวลาให้ยาวนานมากขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้ศึกษาเรียนรู้อย่างแท้จริง เช่น กิจกรรมขี่ม้า ขับรถม้า กิจกรรมทอผ้า ถ้าหากตรงกับช่วงเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ควรจัดให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับชาวบ้านในชุมชน

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชนบ้านวังหม้อ ผู้อาวุโส ปราชญ์ชุมชน ผู้สูงอายุ เยาวชนและชาวบ้านวังหม้อทุกคน ที่กรุณาให้ข้อมูลและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างเป็น

ระบบตลอดจนอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญในการประเมินและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอีกทั้งคอยให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะจากหน่วยงานเทศบาลตำบลต้นธงชัย เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม นักพัฒนาการท่องเที่ยว และนักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผ่านแบบประเมินและระดมสมองในการทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

9. เอกสารอ้างอิง

คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงชัย. (2551). **วารสารรายงานผลการดำเนินงาน ประจำปี 2558** องค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง, ลำปางการพิมพ์. 2(1), 10.

ชาย โพธิสิตา. (2552). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).

ธีรวุฒิ เอกะกลุ. (2543). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี. 1-250.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2544). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏพระนคร.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2547). แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย. วันที่สืบค้นข้อมูล 15 กรกฎาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.thailabour.org/thai/news/47120601.html

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ปี พ.ศ. 2555-2559. วันที่สืบค้นข้อมูล 15 กันยายน 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (n.d.). Retrieved October 2010, from แผนพัฒนา เศรษฐกจิและสังคมแห่งชาติ: www.nesdb.go.th

Richard,G. (2012). Structuring An Effective and Technically-Correct Grass- Roots Approach, Keynotespeech 2 The Management of World Heritage Cities Evolving Concepts, New Strategies, pp. 33-47.

การส่งเสริมการใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ENHANCING ARBITRATION FOR SETTLING BUSINESS DISPUTES IN ORDER TO INCREASE THAILAND'S COMPETITIVENESS AFTER ESTABLISHMENT OF ASEAN ECONOMIC COMMUNITY

นิสิต อินทมาโน

ผู้อำนวยการหลักสูตร คณะนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: dr.nisit@gmail.com

บทคัดย่อ

ในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น การส่งเสริมกระบวนการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยอนุญาโตตุลาการเป็นสิ่งจำเป็นอย่างเร่งด่วน เนื่องจากในปัจจุบันกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยยังไม่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ประกอบการไทยและต่างประเทศ ในขณะที่การใช้อนุญาโตตุลาการของประเทศมาเลเซียและเวียดนามกลับได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นจากทั้งผู้ประกอบการภายในและต่างประเทศ ดังนั้นเพื่อทำให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้นจึงจำเป็นต้องศึกษามาตรการส่งเสริมการใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจ โดยครอบคลุมการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยในปัจจุบันและเปรียบเทียบกฎหมาย นโยบาย กระบวนการอนุญาโตตุลาการของประเทศมาเลเซีย ประเทศเวียดนามและประเทศไทย รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลใช้อ้างอิงในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจ เพื่อส่งเสริมการใช้อนุญาโตตุลาการของประเทศไทยในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจให้เป็นที่นิยม จนสามารถเป็นศูนย์กลางทางอนุญาโตตุลาการของอาเซียน อันเป็นส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ABSTRACT

In order to enhance Thailand's competitiveness after the ASEAN Economic Community (AEC) have been fully implemented, it is indispensible that Thailand in dire need to improve its laws and regulations relating to arbitration. Unfortunately, arbitration procedure as a dispute solution is not favorable choice for business entities in Thailand. In contrast to Malaysia and Vietnam, arbitration has become more and more popular as the numbers of cases have been extensively increasing every year. Hence, it is imperative to study problems and

obstruct that discourage and deter the effective arbitral proceeding in Thailand by analyzing and comparing laws and regulations relating to arbitration in Malaysia and Vietnam. This research not only conducted by in-depth interview with stakeholders from Thailand, Malaysia, and Vietnam but also using economic analysis to provide suitable solutions and recommendations for Thailand as so to pave the way for Thailand to be an arbitration center in ASEAN.

บทนำ

การส่งเสริมกระบวนการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยอนุญาโตตุลาการเป็นสิ่งจำเป็นอย่างเร่งด่วน เนื่องจากในปัจจุบันกระบวนการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยยังไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ประกอบการไทย ในทางกลับกันอนุญาโตตุลาการของประเทศมาเลเซียและเวียดนาม กลับเริ่มได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นจากทั้งผู้ประกอบการภายในและต่างประเทศ ในส่วนของประเทศมาเลเซียนั้น ก่อนปี ค.ศ. 2010 ศูนย์อนุญาโตตุลาการแห่งภูมิภาค ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ (The Kuala Lumpur Regional Centre for Arbitration: KLRC) มีคดีเข้าสู่การพิจารณาเพียงปีละ 10-20 คดี แต่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 เป็นต้นมา มีคดีเข้าสู่การพิจารณาเพิ่มขึ้นถึงปีละกว่า 100 คดี และมีทุนทรัพย์แห่งคดีคิดรวมกันเป็นเงินประมาณ 4 พันล้านมาเลเซียริงกิต ในขณะที่ ศูนย์อนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศของเวียดนาม (Vietnam International Arbitration Centre at the Vietnam Chamber of Commerce and Industry: VIAC) มีข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการของศูนย์นี้เพิ่มจาก 6 คดีเป็นถึง 124 คดี ดังนั้นเพื่อทำให้การระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับทั้งในผู้ประกอบการไทยและต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยการส่งเสริมการใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจ โดยครอบคลุมการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการยังไม่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ประกอบการค้าการลงทุนในประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย นโยบาย กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของประเทศมาเลเซียและประเทศเวียดนามกับประเทศไทย รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งภายในและต่างประเทศเพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจจนสามารถเป็นศูนย์กลางทางอนุญาโตตุลาการของอาเซียน อันเป็นส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

กรอบแนวคิดและทฤษฎี

1. ศึกษากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของประเทศไทย

ศึกษากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของประเทศไทย ข้อบังคับ กระบวนการและขั้นตอนการทำงานของสถาบันที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของประเทศไทย รวมถึงเปรียบเทียบความสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ พร้อมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการระงับข้อพิพาทโดยศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอนุญาโตตุลาการภายในประเทศ

2. ศึกษากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของต่างประเทศ

ศึกษากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ ข้อบังคับ กระบวนการและขั้นตอนการทำงานของสถาบันที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของประเทศมาเลเซียและเวียดนาม รวมถึงจุดเปลี่ยนที่ทำให้การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของประเทศเหล่านี้เริ่มได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ในต่างประเทศ

3. ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ

ศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลกฎหมายและนโยบายของประเทศไทยกับประเทศมาเลเซียและเวียดนาม รวมถึงศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยที่ได้รับมาในทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยยังไม่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ประกอบการค้าการลงทุนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

2. เพื่อให้ทราบถึงกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ กระบวนการและขั้นตอนการทำงานของสถาบันที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของประเทศมาเลเซียและประเทศเวียดนาม รวมถึงจุดเปลี่ยนที่ทำให้การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของประเทศเหล่านี้เริ่มได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น แล้วนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทย

3. เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการกระบวนการและขั้นตอนการทำงานของสถาบันที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ เพื่อส่งเสริมการใช้อนุญาโตตุลาการของประเทศไทยในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจทั้งในหมู่ผู้ประกอบการไทยและผู้ประกอบการต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเอกสาร ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในรูปเอกสารและการวิจัยภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องทั้งสามประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย และ ประเทศเวียดนาม โดยการออกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้แทนของสถาบันอนุญาโตตุลาการ ผู้แทนของหอการค้า และผู้แทนทูตการค้า ในประเทศเป้าหมาย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความเป็นมาของการใช้อนุญาโตตุลาการ กฎหมาย นโยบายที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ กระบวนการและขั้นตอนการทำงานของสถาบันที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของประเทศมาเลเซีย เวียดนาม ไทย รวมถึงมิติทางเศรษฐศาสตร์ ทำให้เห็นถึงจุดเด่นที่สามารถนำมาปรับใช้กับการอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจให้เป็นที่นิยมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการตอบสนองโดยตรงต่อการส่งเสริมประสิทธิภาพของสถาบันอนุญาโตตุลาการ (Thailand Arbitration Center:

THAC) ในการให้บริการแก่กลุ่มลูกค้า ตลอดจนนำเสนอแนวทางที่เป็นไปได้เพื่อการพัฒนากลยุทธ์เพื่อส่งเสริมความพร้อมในการให้บริการ ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางอนุญาโตตุลาการของอาเซียนได้ในอนาคต

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายฉบับปัจจุบันที่ประกาศใช้แทนพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 เพื่อพัฒนาระบบอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ และมีความสอดคล้องกับสภาพของเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้กระบวนการทางอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ระหว่างประเทศให้แพร่หลายยิ่งขึ้น อันจะเป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลอีกทางหนึ่ง โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้นำกฎหมายแม่แบบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศของคณะกรรมาธิการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL) มาเป็นหลักในการตรากฎหมาย ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแม่แบบฉบับนี้ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นช่วงเวลาภายหลังจากที่พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการพ.ศ. 2545 ได้บังคับใช้แล้ว จึงยังมีบางมาตราที่บัญญัติไม่สอดคล้องกับกฎหมายแม่แบบฯ อีกทั้งยังมีการตีความบางมาตราที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ในบางมาตรา เช่น การเพิ่มเติมคำนิยามคำว่า “การดำเนินการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ” ในมาตรา 5 และการกำหนดให้คู่พิพาทในการดำเนินการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศมีสิทธิที่จะแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือหลายคน และอาจแต่งตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่เป็นผู้รับมอบอำนาจเพื่อดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการแทนตนในการดำเนินการอนุญาโตตุลาการได้ โดยหากอนุญาโตตุลาการหรือผู้รับมอบอำนาจเป็นคนต่างด้าวซึ่งได้รับการรับรองการดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาแล้ว ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว และได้รับอนุญาตให้ทำงานในฐานะผู้เชี่ยวชาญตามตำแหน่งหน้าที่ของตนในกระบวนการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศได้ ทั้งนี้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายแม่แบบที่แก้ไขใหม่ อันจะส่งผลให้กฎหมายเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยได้รับการยอมรับจากนานาประเทศมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาการใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจของประเทศมาเลเซีย สถาบันอนุญาโตตุลาการที่ได้รับความนิยมมากที่สุดสำหรับการระงับข้อพิพาทของการทำธุรกรรมภายในประเทศ คือ ศูนย์อนุญาโตตุลาการแห่งภูมิภาค ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ (Kuala Lumpur Regional Centre for Arbitration : KLRCA) ซึ่งประเทศมาเลเซียได้ให้ความสำคัญกับการใช้อนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาททางธุรกิจเป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความนิยมในการใช้อนุญาโตตุลาการคือ การใช้สัญญาก่อสร้างมาตรฐาน (standard forms of building contracts) ในธุรกิจก่อสร้าง (the construction industry) ประกอบกับความรวดเร็วของกระบวนการพิจารณา รวมถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของผู้ที่เป็นอนุญาโตตุลาการ และการมีทัศนคติในด้านบวกต่ออนุญาโตตุลาการ ไม่ว่าจะเป็นทัศคติของศาลมาเลเซียที่สนับสนุนการใช้อนุญาโตตุลาการโดยมักจะยอมรับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ รวมถึงปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ New York Convention และดำเนินตามหลักระหว่างประเทศในการพิจารณาคำชี้ขาด จึงทำให้อนุญาโตตุลาการของประเทศมาเลเซียได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญอีกประการที่ทำให้ศูนย์อนุญาโตตุลาการแห่งภูมิภาค ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องคือการออกกฎให้มีความทันสมัยเพื่อมุ่งเน้นให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการมีความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย และ แปลระเบียบข้อบังคับของสถาบันออกเป็น 7 ภาษา ได้แก่ สเปน รัสเซีย อาราบิค เกาหลี แมนดาริน บาฮาซาอินโดนีเซีย และบาฮาซามาเลเซีย เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้แก่ต่างประเทศ ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้ใช้บริการมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังได้มีการประกาศใช้ The i-Arbitration Rules ในพ.ศ. 2555 เพื่อใช้กับข้อพิพาทเกี่ยวกับธุรกรรมทางการค้าของกฎหมายอิสลามโดยทำความร่วมมือกับ Syariah Advisory Council หรือผู้เชี่ยวชาญกฎหมายอิสลาม ในประเด็นที่เกี่ยวกับกฎหมายชารีอะห์ รวมถึงการประกาศบังคับใช้ KLRCA's Fast Track Rules สำหรับคดีอนุญาโตตุลาการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการอันรวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายถูก ทำให้ลูกความมีความพึงพอใจสูง

จากการศึกษาพบว่ารัฐบาลมาเลเซียให้ความสำคัญต่อการใช้อนุญาโตตุลาการมาแก้ไขปัญหาข้อพิพาททางธุรกิจเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายภาครัฐที่เป็นการสนับสนุนการอนุญาโตตุลาการ เช่น รัฐบาลออกหนังสือแจ้งเวียน (Government Circulation) ให้หน่วยงาน Malaysian Government Linked Companies ดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการให้เสนอข้อพิพาทไปยัง สถาบัน KLRCA นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้สถาบัน KLRCA ทำหน้าที่เสมือนเป็นที่ปรึกษาให้แก่รัฐบาลในเรื่องการระงับข้อพิพาท มีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ โดยการอนุญาตให้อนุญาโตตุลาการชาวต่างชาติมาดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่ต้องใช้ใบอนุญาต (Fly in/ Fly out) และได้รับการยกเว้นภาษี ณ ที่จ่าย และภาษีการขายและการบริการ (Goods and Services Tax/ GST) จึงส่งผลโดยตรงทำให้ สถาบัน KLRCA มีอนุญาโตตุลาการชาวต่างชาติที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก ในขณะเดียวกันสถาบัน KLRCA ได้ร่วมกันกับ Malaysian Bar แก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาระบบอนุญาโตตุลาการ โดยผลงานที่เกิดจากความร่วมมือที่สำคัญคือ การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย Arbitration Act 2005 ใน พ.ศ. 2554 เพื่อให้กฎหมายมีความชัดเจนขึ้นและมีการออกกฎของสถาบัน KLRCA ให้ทันสมัยมากขึ้น รวมถึงมีการดำเนินยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน (Stakeholders) เช่น มีการเชิญผู้พิพากษามาฝึกอบรมในหลักสูตรที่ KLRCA จัดขึ้นโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายทำให้ผู้พิพากษาเกิดความตระหนัก (Awareness) และเข้าใจในเรื่องการระงับข้อพิพาทด้วยอนุญาโตตุลาการ การให้ทุนการศึกษาแก่มหาวิทยาลัยเพื่อทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท การจัดฝึกอบรมหลักสูตรที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จของ สถาบัน KLRCA ส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนของรัฐบาลของมาเลเซียและศาล ซึ่งบทบาทที่สำคัญของรัฐบาลคือ การสนับสนุนทั้งในเชิงนโยบายให้มีการมาใช้อนุญาโตตุลาการ รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณ

จากการศึกษาการใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาททางธุรกิจของประเทศเวียดนาม ศูนย์อนุญาโตตุลาการที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ Vietnam International Arbitration Centre (VIAC) โดยการพัฒนาของกลไกการระงับข้อพิพาทนี้เริ่มต้นขึ้นในช่วงที่ประเทศเวียดนามเริ่มการปฏิรูป "ดอย เหม่ย" และเริ่มนโยบายทางเศรษฐกิจที่เปิดรับการค้าระหว่างประเทศ การอนุญาโตตุลาการได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายของเวียดนามและจัดตั้งศูนย์อนุญาโตตุลาการที่เป็นอิสระจากรัฐบาล นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในองค์กรต่างๆของประเทศเวียดนามต่างให้ความเห็นไปในทางเดียวกันว่า ระบบศาลเวียดนามมีความไม่โปร่งใส่เป็นอย่างมาก และใช้เวลาในการพิจารณาคดีที่นานและไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะตัดสินคดีสำเร็จเมื่อใด ดังนั้น เมื่อ

อนุญาโตตุลาการ รวมทั้งศูนย์อนุญาโตตุลาการ VIAC จึงได้รับการพัฒนาทางเลือกในการระงับข้อพิพาทเชิงพาณิชย์แทนระบบศาลได้ จึงได้เห็นจำนวนคดีอนุญาโตตุลาการที่เพิ่มขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

ดังนั้นจากการศึกษานโยบายและกฎหมายของประเทศเวียดนามที่เกี่ยวข้องกับอนุญาโตตุลาการพบว่า โดยรวมแล้วรัฐบาลเวียดนามมีนโยบายเชิงบวกต่อการใช้อนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทเชิงพาณิชย์ในเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามให้บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก รวมทั้งเปิดเสรีการค้าและการลงทุนในประเทศ รัฐบาลได้พยายามปรับปรุงกฎหมายภายในเพื่อให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการและการบังคับใช้คำชี้ขาดเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการจัดตั้งศูนย์อนุญาโตตุลาการในเวียดนามได้อย่างเสรี อย่างไรก็ดี รัฐบาลเวียดนามไม่ได้กำหนดให้การระงับข้อพิพาทบางประเภทต้องใช้อนุญาโตตุลาการ ซึ่งต่างจากประเทศมาเลเซีย

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลของประเทศเวียดนาม มาเลเซีย และไทย พบว่าการอนุญาโตตุลาการของไทยเปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซียและประเทศเวียดนามนั้นมิได้มีความแตกต่างในเรื่องเนื้อหาหรือมาตรฐานของกฎหมาย พบว่าได้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามหลักสากล แต่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การอนุญาโตตุลาการของมาเลเซียมีความก้าวหน้ามากกว่าไทย คือ รัฐบาลมาเลเซียให้การสนับสนุนโดยการออกนโยบายต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการใช้อนุญาโตตุลาการ ตรงข้ามกับไทยซึ่งรัฐบาลไทยยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนอันถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมการอนุญาโตตุลาการ อีกทั้งทัศนคติที่ไม่ดีต่อการอนุญาโตตุลาการยังคงมีอยู่ในทุกภาคส่วนในสังคมไทย ประกอบกับการใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการดำเนินกระบวนพิจารณาการอนุญาโตตุลาการ จึงทำให้ขาดแรงจูงใจให้ชาวต่างประเทศมาดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการในไทย นอกจากนี้ คณะวิจัยพบว่าปัจจัยหลักที่มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการ สามารถแยกออกได้เป็น 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. ประเภทของคดี

จากข้อมูลของประเทศไทยซึ่งนำเสนอโดยสถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม (Thailand Arbitration Institution: TAI) แสดงให้เห็นชัดเจนว่าจำนวนข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย โดยมากเป็น “ข้อพิพาทระหว่างเอกชนด้วยกันเอง” และเป็นข้อพิพาทที่ใช้ “กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทในประเทศ” เป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันในเรื่องนี้พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ยังไม่ได้มีการกำหนดหรือให้คำนิยามที่เป็นการแบ่งแยกชัดเจนระหว่าง “กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทในประเทศ” และ “กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทระหว่างประเทศ” แต่อย่างใด แต่ในประเทศมาเลเซีย มาตรา 5 แห่ง Arbitration Act 2005 ได้กำหนดความหมายของ “international arbitration” ว่า หมายความถึง กรณีที่หนึ่งในคู่สัญญาสัญญาอนุญาโตตุลาการมีสถานที่ประกอบธุรกิจในประเทศอื่นนอกเหนือจากในมาเลเซีย หรือมีคู่สัญญาตกลงให้ดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการในประเทศอื่น ส่วน domestic arbitration หมายถึงอนุญาโตตุลาการที่มิใช่ international arbitration จึงถือได้ว่าเป็นการกำหนดความหมายที่สอดคล้องกับกฎหมายแม่แบบ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985) ส่งผลให้จำนวนข้อพิพาทที่ใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการในประเทศมีมากกว่ากระบวนการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศอย่างมีนัยยะ

สำคัญ จากการศึกษาข้อมูลของประเทศเวียดนามปรากฏว่า กฎหมายเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของเวียดนาม (the Law on Commercial Arbitration: LCA) ไม่ได้มีการแบ่งแยก "กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทในประเทศ" และ "กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทระหว่างประเทศ" ออกจากกันอย่างชัดเจน เพียงแต่บัญญัติไว้ว่า อนุญาโตตุลาการสามารถระงับข้อพิพาทได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อพิพาทระหว่างภาคีที่เกิดจากกิจกรรมเชิงพาณิชย์ (disputes between parties arising from commercial activities) 2) ข้อพิพาทที่เกิดระหว่างภาคี ซึ่งอย่างน้อยภาคีหนึ่งดำเนินกิจกรรมเชิงพาณิชย์ (disputes arising between parties at least one of whom is engaged in commercial activities) และ 3) ข้อพิพาทอื่น ๆ ระหว่างภาคีซึ่งกฎหมายกำหนดให้สามารถใช้การอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทได้ (other disputes between parties which the law stipulates shall be resolved by arbitration) เท่านั้น จึงครอบคลุมข้อพิพาททางการค้าเกือบทั้งหมดและทำให้ขอบเขตการใช้การอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทกว้างขึ้น

2. ความเชี่ยวชาญของอนุญาโตตุลาการ

ความเชี่ยวชาญของอนุญาโตตุลาการเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอนุญาโตตุลาการของคู่กรณี ซึ่งข้อมูลจากประเทศมาเลเซียพบว่า สถาบันอนุญาโตตุลาการของมาเลเซียให้ความสำคัญกับเรื่องความเชี่ยวชาญของอนุญาโตตุลาการเป็นอย่างมาก โดย Arbitration Act 2005 ได้กำหนดให้สามารถตั้งบุคคลสัญชาติอื่นใดที่ไม่ใช่สัญชาติมาเลเซียมาเป็นอนุญาโตตุลาการได้ และคู่กรณีสามารถคัดเลือกอนุญาโตตุลาการที่มีความชำนาญในเรื่องที่พิพาทได้ด้วยตัวเอง ประกอบกับกฎหมาย Legal Professional Act 1976 ของมาเลเซียที่อนุญาตให้อนุญาโตตุลาการและทนายความต่างชาติเข้ามาทำงานในมาเลเซียเพื่อทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการได้แม้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ โดยไม่ต้องขออนุญาตทำงานเป็นระยะเวลา 60 วัน และไม่จำเป็นต้องมีการอนุญาตจากหน่วยงานตรวจคนเข้าเมือง นอกจากนี้ มาเลเซียยังกำหนดค่าป่วยการอนุญาโตตุลาการของชาวมาเลเซียให้มีอัตราเท่ากันกับอนุญาโตตุลาการของชาวต่างชาติ ทั้งยังได้รับการยกเว้นภาษี ณ ที่จ่ายและภาษีการขายและการบริการ ดังนั้น จากปัจจัยข้างต้นจึงทำให้สถาบัน KLRCA มีอนุญาโตตุลาการชาวต่างชาติที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก อันเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ใช้บริการเป็นอย่างดี เช่นเดียวกับประเทศเวียดนามซึ่งอนุญาตให้ชาวต่างชาติเข้ามาทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการในประเทศเวียดนามได้ง่ายโดยสามารถใช้จดหมายเชิญจาก ศูนย์อนุญาโตตุลาการ VIAC หรือจดหมายเชิญจากคู่พิพาทเท่านั้น

3. ประสิทธิภาพและความรวดเร็ว

ปัจจัยเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญของอนุญาโตตุลาการ จัดเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการทำคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ จากการศึกษาข้อมูลของต่างประเทศ ทั้งประเทศเวียดนามและมาเลเซียเพื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยพบว่า นอกจากความรวดเร็วในการทำคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการแล้ว ปัจจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลสำคัญต่อความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการในการตัดสินใจนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการแทนการนำคดีขึ้นสู่ศาล กล่าวคือ ในส่วนของประเทศมาเลเซียนั้น อุตสาหกรรมหลายภาคส่วนในมาเลเซียได้จัดทำสัญญามาตรฐานที่กำหนดอนุญาโตตุลาการเป็นหนึ่งในกลไกการระงับข้อพิพาท ทำให้ได้รับความนิยมในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น เพราะอนุญาโตตุลาการเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่สะดวก

รวดเร็ว มีความเป็นทางการน้อยกว่าศาล ไม่เปิดเผยความลับของคู่กรณี และอนุญาโตตุลาการเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

4. ค่าใช้จ่าย

จากข้อมูลการวิจัยในประเทศเวียดนามพบว่าปัจจุบัน ศูนย์อนุญาโตตุลาการ VIAC มีนโยบายลดค่าธรรมเนียมในการใช้บริการอนุญาโตตุลาการลง โดยปัจจุบันได้ปรับลดลงเหลือเพียง 700 USD และในกรณีที่ค่าธรรมเนียมมีมูลค่าไม่สูงมาก ศูนย์อนุญาโตตุลาการ VIAC จะให้ค่าธรรมเนียมกับอนุญาโตตุลาการทั้งหมดโดยไม่หักค่าใช้จ่าย เพื่อส่งเสริมให้บริษัทขนาดกลางและขนาดย่อมของเวียดนามหันมาใช้อนุญาโตตุลาการที่ ศูนย์อนุญาโตตุลาการ VIAC มากขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาในประเทศมาเลเซีย พบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบัน KLRCA ประสบความสำเร็จ คือ ค่าธรรมเนียมการใช้บริการซึ่งถูกกว่าที่อื่น เนื่องจากค่าธรรมเนียมถือเป็นสิ่งสำคัญเสมอ (Fee is always important) โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางที่มักจะให้ความสำคัญกับค่าธรรมเนียมที่ถูก ดังนี้ จึงทำให้สถาบัน KLRCA จัดทำตารางเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของศาลเปรียบเทียบกับการอนุญาโตตุลาการ ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการไม่ใช่ปัจจัยหลักสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการในการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการ แต่อย่างไรก็ตามการปรับลดค่าธรรมเนียมก็ส่งผลทำให้การใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทเป็นที่น่าดึงดูดใจขึ้นเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยและการเก็บข้อมูลในต่างประเทศ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การจัดกลุ่มประเภทของคดี

คณะผู้วิจัยเห็นควรว่า ในระยะเริ่มต้นของการให้บริการ ควรมุ่งเป้าให้บริการอนุญาโตตุลาการแก่กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทในประเทศเป็นหลัก ซึ่งการแยกประเภทว่าข้อพิพาทลักษณะใดจะถือเป็นข้อพิพาทในประเทศ อาจอ้างอิงได้จากคำนิยามของ“กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทระหว่างประเทศ” ตามที่ได้มีการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติม ในมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545

2. ตั้งเป้าหมายกลุ่มลูกค้า

ในระยะเริ่มต้นของการให้บริการ ควรมุ่งเป้าให้บริการอนุญาโตตุลาการแก่กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบในกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งเป็นผู้ประกอบการในประเทศเป็นหลัก โดยผลการวิจัยภาคสนามทั้งในประเทศเวียดนามและประเทศมาเลเซียสนับสนุนด้วย

3. เน้นย้ำและส่งเสริมกลไกที่สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญ

การเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของอนุญาโตตุลาการ เช่น ข้อพิพาทตามสัญญาก่อสร้าง ข้อพิพาทตามสัญญาประกันภัย ข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา ตามข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเป็นการส่งเสริมการให้บริการอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาททางธุรกิจแก่ผู้ประกอบการโดยมุ่งเป้าไปที่ข้อพิพาทบางประเภทให้เหมาะสมและมีผลชี้ขาดถูกต้องเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย เช่น ข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้าง รวมถึงให้การสนับสนุนเชิงวิชาการเพื่อสร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในข้อพิพาทเพื่อดึงดูดผู้มีความเชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาปฏิบัติหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการ จากผลการวิจัยในประเทศเวียดนามและมาเลเซีย ยังพบว่า กระบวนการ

ตรวจคนเข้าเมือง อาทิ การขอวีซ่าและการต่ออายุวีซ่า ก็จัดเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้สามารถได้รับความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการในประเทศไทยได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการผลักดันให้มีการปรับแก้กฎหมายภายในในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการโดยเร็ว โดยควรปรับแก้ร่างพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ (ฉบับยกร่างโดยสำนักงานศาลยุติธรรม) ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจในการรับรองบุคคลที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย

4. การให้บริการด้วยความรวดเร็ว

ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการแบบรวดเร็ว (Fast Track Arbitration) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ จากผลการศึกษาของประเทศมาเลเซียจะพบว่า สถาบันKLRCA มีบริการ Emergency Arbitrator ที่ตอบรับการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการอย่างรวดเร็ว และมีการพิจารณาคดีโดยใช้เฉพาะเอกสาร (Documents-only Hearing) ภายใต้ the KLRCA Fast Track Arbitration Rules ทั้งมีกระบวนการพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 160 วัน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการที่ สถาบันTHAC มีการกำหนดกระบวนพิจารณาอนุญาโตตุลาการโดยเร่งรัดในมาตรา 85 และ 86 ของข้อบังคับสถาบันฯ นั้นเป็นสิ่งที่ดีแล้ว แต่ควรมีการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนทุนทรัพย์ที่สามารถใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการโดยเร่งรัดได้ เพื่อให้ข้อบังคับข้อนี้สามารถปรับใช้ได้ในทางปฏิบัติ รวมถึงศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาที่ควรกำหนดสำหรับกระบวนพิจารณาอนุญาโตตุลาการโดยเร่งรัดให้มีความกระชับมากยิ่งขึ้นด้วย โดยอาจใช้กรณีของประเทศมาเลเซียเป็นแนวทางในการแก้ไข

5. ศึกษาวิเคราะห์ และปรับเปลี่ยนอัตราค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายให้เหมาะสม

ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้มีการศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนิน กระบวนการอนุญาโตตุลาการข้อพิพาทในประเทศ (Domestic Arbitration) เพื่อทำการปรับเปลี่ยนค่าธรรมเนียมให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสม เพื่อให้การใช้อนุญาโตตุลาการเป็นทางเลือกที่น่าสนใจของ ผู้ประกอบการในกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

6. การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจุบันส่วนราชการไทยบางส่วนยังคงมีทัศนคติในด้านลบต่อการเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ความเห็นของส่วนราชการต่อการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศที่โดยส่วนมากจะเสนอไม่ให้ใช้การอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาท โดยมีเหตุผลมาจากในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานของรัฐมักจะแพ้คดีเมื่อนำคดีเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ ประกอบกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น คู่กรณีพิพาท ผู้พิพากษา หน่วยงานราชการ อาจขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการด้วย จึงทำให้ไม่เกิดบรรยากาศในการส่งเสริมการใช้อนุญาโตตุลาการในประเทศไทย

รายการอ้างอิง

ไชยวัฒน์ บุนนาค. อนุญาโตตุลาการ: ทฤษฎีและปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. วิญญูชน: กรุงเทพฯ. 2554.

ธวัชชัย สุวรรณพานิช. คำอธิบายพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545. พิมพ์ครั้งที่ 1. นิติธรรม: กรุงเทพฯ. 2558.

เสาวนีย์ อัศวโรจน์. **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ. 2554.

อนันต์ จันทรโอภากร. **ทางเลือกในการระงับข้อพิพาท การเจรจา การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท อนุญาโตตุลาการ.** พิมพ์ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ. 2558.

Asian Development Bank., available at http://www.adb.org/sites/default/files/pub/2013/VIE.pdf. (last visit December 9, 2016)

Assaduzzaman & Renato Nazzini 2014, "How far is the Practice of International Commercial Arbitration Independent in Malaysia." **The Law Review 2014**. 442-452

Corinne Nguyen & Anh Duong Vu 2014. "Arbitration in Vietnam; an Overview." **Journal of International Arbitration**. 31, 5: 675-682

N. Phuong, Commercial Arbitration Law: Approaching International Standards. available at http://www.vietnambreakingnews.com/2010/09/commercial-arbitration-law-approaching-international-standards/.(last visit December 9, 2016)

Rajendra Navaratnam, "Malaysian Arbitration Law, KLRCA Rules & Developments" available at http://klrca.org/wp-content/uploads/2013/04/Session-3-Malaysian-Arbitration-Law-KLRCA-Arbitration-Rules-and-its-developments-Rajendra-Navaratnam.pdf (last visit December 9, 2016)

Sophie Pouget 2013."Arbitrating and Mediating Disputes: Benchmarking Arbitration and Mediation Regimes for Commercial Disputes Related to Foreign Direct Investment." The World Bank Policy Research Working Paper WPS6632

Shahla F. & Ginsburg, "International Commercial Arbitration in Asia", 3rd Edition (January 31, 2013). Juris Publishers, University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2013/003. Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2210120 (last visit December 9, 2016)

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษาระดับปริญญตรี

A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF MOTORCYCLE ACCIDENT PREVENTION BEHAVIOR FOR UNDERGRADUATE STUDENT

ณัฐศธรรม์ ฉัตรทันต์

นิสิต วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.กนก พานทอง

อาจารย์ที่ปรึกษารอง วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ได้มาจากวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยใช้โปรแกรม SPSS และวิเคราะห์โมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยใช้โปรแกรม LISREL ผลการวิจัยปรากฏว่า 1.โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี (ค่าไคสแควร์ มีค่าเท่ากับ 0.03 โดยมีค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.99 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 2 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (GFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.00 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือมาตรฐาน (RMSEA) เท่ากับ 0.00) 2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่พัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นว่า ความตั้งใจและการรับรู้ความสามารถของตนมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ และเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงและการรับรู้ความสามารถของตนมีอิทธิพลทางอ้อมโดยผ่านตัวแปรความตั้งใจป้องกันอุบัติเหตุ

คำสำคัญ: ความตั้งใจป้องกันอุบัติเหตุ, พฤติกรรมป้องกันอุบัติเหตุ

ABSTRACT

The purpose of this research was to develop and validate a causal relationship model of motorcycle accident prevention behavior for undergraduate students. The 400 graduate students were simple random sampling. The 5-rating scale questionnaire was used in collecting the data. Descriptive statistics were generated using SPSS and causal relationship modeling were involed by LISREL. The Results were follows: 1. The developed model was consistent with empirical data. Goodness of fit statistics were; chi square test = 0.03, df = 2, GFI = 1.00, AGFI = 1.00, CFI = 1.00, SRMR = 0.00, RMSEA = 0.00 2. The causal relationship model of motorcycle accident prevention behavior for undergraduate students indicated that intention and perceive behavior control were direct effect on motorcycle accident prevention behavior. While, attitude, subjective norm, perceive behavior control were an indirect effect on motorcycle accident prevention behavior through intention

KEYWORDS: motorcycle accident prevention behavior, motorcycle accident prevention intension

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบันอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์เป็นปัญหาสำคัญในระดับโลก ด้วยสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้ประชากรทั่วโลกมีชีวิตที่ต้องแข่งขัน ซึ่งต้องประสบกับปัญหาสภาพการจราจรที่ติดขัดและเวลาที่เร่งรีบ กับสภาวะเช่นนี้ทำให้ประชากรต้องเลือกใช้พาหนะที่มีความคล่องตัวสูงในการเดินทางทำให้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะที่ถูกเลือกนำมาใช้งาน เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกส่งผลให้รถจักรยานยนต์เป็นที่นิยมใช้ในการขับขี่เพิ่มมากยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกันรถจักรยานยนต์ก็เป็นพาหนะที่ประสบอุบัติเหตุมากเป็นระดับต้น ๆ ของประเทศ จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับอุบัติเหตุการขับขี่รถจักรยานยนต์ตลอดจนทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าสถานการณ์การเกิดอุบัติเหตุจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ในประเทศไทยและจังหวัดในภาคตะวันออก มีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาและผลกระทบเพิ่มมากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงได้เลือกทำการศึกษาในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกของรัฐ ซึ่งเป็นกลุ่มอายุและอยู่ในเขตพื้นที่ ที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุจากการขับขี่รถจักรยานยนต์และหากนักศึกษาได้รับการพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม ในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์นั้นก็จะทำให้พฤติกรรมของนักศึกษากลายเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมเคยชินหรือเป็นนิสัยที่ดีและถูกต้องมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยที่ได้จะนำมาเป็นเป้าหมายในการพัฒนาความตั้งใจ เจตคติ การรับรู้ การคล้อยตาม ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยควบคุมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่ได้อย่างถูกต้อง (Palat and Delhomme, 2012) ตลอดจนนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ที่อาจเพิ่มสูงขึ้นในประเทศในอนาคต เพื่อลดจำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

(2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

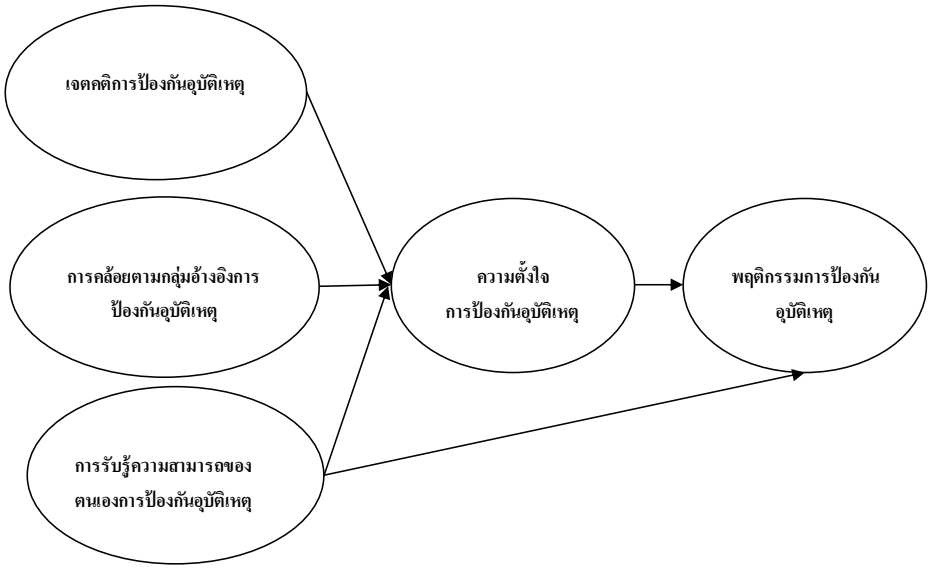

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ (Motorcycle Accident Prevention Behavior) หมายถึง พฤติกรรมใดๆ ของนักศึกษาในการป้องกันอุบัติเหตุทั้งในด้านความตั้งใจ ความไม่ประมาท ความสนใจ ความเชื่อ หรือการแสดงออกใด ๆ ที่ทำให้ตนไม่ได้รับอันตราย หรือความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ได้แก่ การสวมหมวกกันน็อคขณะขับขี่ ไม่ขับขี่รถจักรยานยนต์ขณะมึนเมา ศึกษาและเคารพกฎจราจร ตรวจสภาพเครื่องยนต์ก่อนการขับขี่

การศึกษาถึงสาเหตุของพฤติกรรมในการวิจัยนี้นำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991) มาเป็นกรอบในการคัดเลือกปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนนี้อ้างถึงความคิดของมนุษย์ในการตัดสินใจโดยใช้เหตุผลเมื่อมีการเผชิญกับทางเลือก โดยมีแนวคิดว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลและรู้จักใช้ข้อมูลที่มีอยู่อย่างเป็นระบบในการตัดสินใจเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์มิได้ถูกกำหนดโดยอารมณ์หรือขาดการพิจารณาไตร่ตรองก่อนที่จะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใด ๆ ดังนั้นการแสดงพฤติกรรมใด ๆ จะผ่านเจตนาหรือความตั้งใจ (Intention) ของบุคคลที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ และความตั้งใจจะเกิดจากอิทธิพลของปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ 1) เจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude Toward Behavior) 2) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm) และ 3) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Behavior Control) ดังนั้น ถ้าบุคคลมีเจตคติที่ดี มีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่ยอมรับพฤติกรรมนั้นและรับรู้ว่าสามารถควบคุมตนเองได้มาก ก็ย่อมมีความตั้งใจสูงที่จะกระทำ

พฤติกรรมนั้น โดยมีความตั้งใจปีนตัวกลางที่จะนำไปสู่การทำพฤติกรรม อย่างไรก็ตามการรับรู้ความสามารถของตนเองในเหตุการณ์จริง อาจทำให้บุคคลตัดสินใจกระทำพฤติกรรมโดยไม่ผ่านความตั้งใจ หากสถานการณ์เอื้ออำนวยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 8 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตบางพระ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตจันทบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์พัทยา และมหาวิทยาลัยเอเชียนจำนวนทั้งสิ้น 90,028 คน

กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาจาก 4 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตจันทบุรีจำนวน 400 คน

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ, ความตั้งใจการป้องกันอุบัติเหตุ, เจตคติการป้องกันอุบัติเหตุ, การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงการป้องกันอุบัติเหตุ, การรับรู้ความสามารถของตนเองการป้องกันอุบัติเหตุ

ตัวแปรในแฝงมี 2 ตัวได้แก่

1. พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ การปฏิบัติตามกฎพื้นฐานของการขับขี่รถจักรยานยนต์ การปฏิบัติในการขับขี่ตามกฎจราจร การปฏิบัติในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า

2. ความตั้งใจการป้องกันอุบัติเหตุ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร คือ ความตั้งใจปฏิบัติเมื่อมีตำรวจและความตั้งใจปฏิบัติเมื่อไม่มีตำรวจ

ตัวแปรภายนอกแฝง มี 3 ตัว ได้แก่

1. เจตคติการป้องกันอุบัติเหตุ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ เจตคติต่อการปฏิบัติตนขณะขับขี่รถจักรยานยนต์ เจตคติต่อการตรวจสภาพรถก่อนการขับขี่รถจักรยานยนต์ เจตคติต่อการปฏิบัติตามเครื่องหมาย/สัญญาณไฟจราจร

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงการป้องกันอุบัติเหตุ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ การคล้อยตามพื่อน การคล้อยตามบุคคลครอบครัว และการคล้อยตามสื่อทางสังคม

3. การรับรู้ความสามารถของตนเองการป้องกันอุบัติเหตุ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร คือ การรับรู้เกี่ยวกับข้อดีในการกระทำพฤติกรรม การรับรู้เกี่ยวกับข้อเสียในการกระทำพฤติกรรม

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือทีใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5ระดับ แบ่งออกเป็น 6 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เจตคติต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์

ตอนที่ 3 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

ตอนที่ 4 การรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการกระทำพฤติกรรม

ตอนที่ 5 ความตั้งใจต่อการกระทำพฤติกรรม

ตอนที่ 6 พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจาการขับขี่รถจักรยานยนต์

โดยในแต่ละตัวแปรมีค่าครอนบาคแอลฟาดังต่อไปนี้

ตัวแปรภายในพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุมีค่าครอนบาคอัลฟาเท่ากับ .99

ตัวแปรภายในความตั้งใจการป้องกันอุบัติเหตุมีค่าครอนบาคอัลฟาเท่ากับ .95

ตัวแปรภายนอกเจตคติการป้องกันอุบัติเหตุมีค่าครอนบาคอัลฟาเท่ากับ .74

ตัวแปรภายนอกการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงการป้องกันอุบัติเหตุมีค่าครอนบาคอัลฟาเท่ากับ .64

ตัวแปรภายนอกการรับรู้ความสามารถตนเองการป้องกันอุบัติเหตุมีค่าครอนบาคอัลฟาเท่ากับ .98 ตามลำดับ

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาจาก 4 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตจันทบุรี จำนวน 400 คน

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่งโดยโปรแกรม SPSS และวิเคราะห์ความตรงของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยโปรแกรม LISREL

5. สรุปผลการวิจัย

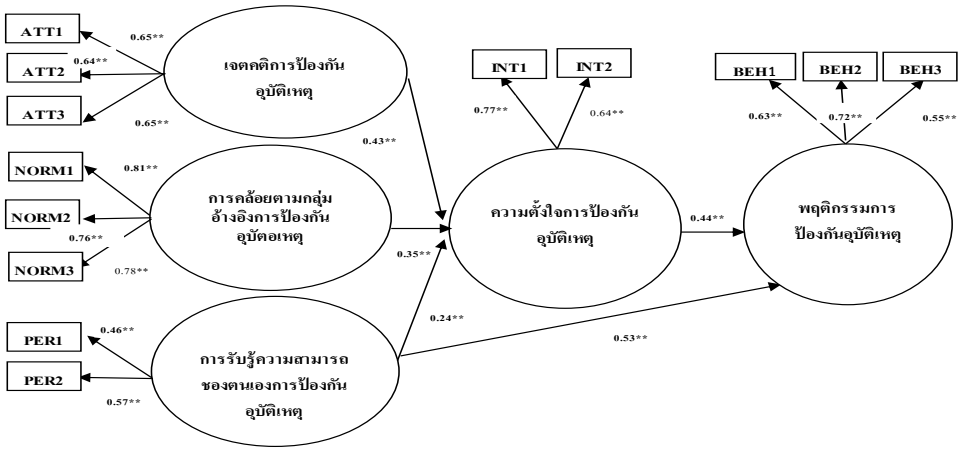

P** < 0.01

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดล คือโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ พร้อมทั้งเสนอค่าสถิติที่แสดงค่าขนาดอิทธิพล และความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการทดสอบค่าไคสแควร์มีค่าเท่ากับ 0.03 โดยมีค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.99 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 2 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.00 กราฟคิวพล็อตอยู่ในแนวเส้นทแยงมุม และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรตามได้แก่ ตัวแปรความตั้งใจต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติและตัวแปรพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ มีค่าเท่ากับ 0.92 และ 0.85 ตามลำดับ แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนความตั้งใจต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ และตัวแปรพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุได้ร้อยละ 92 และ 85 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อตัวพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุพบว่าตัวแปรที่ส่งผลสูงสุด คือ การรับรู้ต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.53 และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.24 รองลงมาคือความตั้งใจต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุร่วมกับเจตคติต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.48

ตัวแปรเจตคติต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุมีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุผ่านตัวแปรความตั้งใจต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.48

ตัวแปรการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุมีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุผ่านตัวแปรความตั้งใจต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ ขนาดอิทธิพล 0.35

ตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเองต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ ผ่านความตั้งใจต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.54

6. อภิปรายผล

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของนักศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นอยู่กับ ความตั้งใจในการป้องกันอุบัติเหตุ เจตคติในการป้องกันอุบัติเหตุ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการป้องกันอุบัติเหตุ การรับรู้ความสามารถของตนในการป้องกันอุบัติเหตุ ผลการวิจัยสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน Theory of Planed Behavior (Ajzen, 2012 c) ที่อธิบายไว้ว่า การที่บุคคลจะตัดสินใจทำพฤติกรรมใด เกิดจากการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ซึ่งประกอบด้วยความเชื่อเกี่ยวกับผลของพฤติกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม ความเชื่อทั้งสามนี้ส่งผลต่อพฤติกรรม โดยผ่านเจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถของตนเอง และความตั้งใจการป้องกันอุบัติเหตุย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุนั้นด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ผู้ปกครองควรปฏิบัติตัวให้ถูกต้องตามกฎจราจร เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อนักศึกษาจะเกิดการรับรู้และคล้อยตามมีความตั้งใจปฏิบัติตนในการขับขี่รถจักรยานยนต์ที่ถูกต้องในแบบอย่างที่เห็นผู้ปกครองปฏิบัติ

(2) มหาวิทยาลัยควรมีมาตรการในกฎระเบียบการขับขี่รถจักรยานยนต์ที่เคร่งครัดมากยิ่งขึ้น เพื่อนักศึกษาจะได้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการขับขี่รถจักรยานยนต์

(3) สื่อโฆษณาต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ป้ายโฆษณา ใช้ดาราที่วัยรุ่นนักศึกษาชื่นชอบมาเป็นนายแบบและนางแบบโฆษณาในการขับขี่รถจักรยานยนต์เพื่อดึงดูดความสนใจให้วัยรุ่นนักศึกษาปฏิบัติตาม

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการวิจัยโดยใช้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ในกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันออกไป เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษา มอเตอร์ไซด์รับจ้าง กลุ่มอาชีพอิสระรับจ้างทั่วไป ว่าจะมีความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุที่แตกต่างกันหรือไม่

(2) ควรมีการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ ในตัวแปรด้านอื่นๆที่ไม่ได้อยู่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการนำผลการวิจัยไปใช้

(3) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความตั้งใจมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมของนักศึกษา ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าถึงปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรศึกษาต่อยอด เพื่อความเข้าใจที่สมบูรณ์ในการส่งเสริมและพัฒนาให้นักศึกษามีจิตสำนึก มีความตั้งใจในพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุมากยิ่งขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

กุลดี เข่งวา. (2553). การศึกษาความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษา.วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

กนกวรรณ บริสุทธิ์. (2553). การศึกษาความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ดารินทร์ งามสม. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดกฎจราจรของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภูวนาท แก้วพรหม. (2553). การศึกษาความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมของผู้ประกอบอาชีพขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายในเขตพื้นที่เทศบาลนคร.วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ศุภรัตน์ วรสุข. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรจากการขับขี่รถจักรยานยนต์ของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป คณะบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน. (2554). จุดเสี่ยง. **วารสารสาธารณสุขแห่งชาติ,** 2554(1).

สุจิตรา ทัดเที่ยง. (2553). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสวมหมวกนิรภัยของนักเรียนมัธยมตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2553). พระราชบัญญัติการจราจรทางบก. ค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2559, จาก http://www7.go.th /webtest/uploadimg/files/Traffic%202522(2).pdf

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2551). **สุขบัญญัติแห่งชาติ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กระทรวงสาธารณสุข นนทบุรี : กองสุขศึกษา.

สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ. (2554). อัตราอุบัติเหตุจราจรทางบก. **วารสารวิจัยระบบสารธารณสุข,** 2554(1).

สมจิตร ศรีเจริญวนะกิจ. (2554). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์และมารักษาตัวที่โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์. **วารสารวิชาการแพทย์เขต8,** 2554(11), หน้า 145-146.

Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl & J. Beckman (Eds.), **Action-control: From cognition to behavior,** 11- 39.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. **Organizational Behavior and Human Decision Processes,** 50, 179-211.

Ajzen, I. (2012c). The theory of planed behavior. In P. A. M. Lange, A. W. Krunglanski, & E. T. Higgins. (Eds.), **Handbook of theories of social psychology,** 1, 438-459.

Coben, J.H, (2004). C.A. Steiner and P. Owens. Related Hospitalization in the UnitedState, **Am J Pre Med.** 27(5): 355-362.

Katerina Touliou et al., (2012) **Road Traffic Accident.** Procedia-Social and Behavioral Sciences 38 (2012) 213-318.

Katerina Touliou et al., (2012*).* **Evaluation of rider's support systems in Power Two Wheelers (PTWs).** Procedia - Social and Behavioral Sciences 48 (2012) 632-641.

Khuat Veit Hung & Le Thu Huyen, (2011) **Education influence in traffic safety: A Case study in Veitnam.** IATSS Research 34 (2011) 87-93.

Muhammad Marizwan Abdul Mann & Andras Varhelyi, (2012). **Motorcycle fatalities in Malaysai.** IATSS Research 36 (2012) 30-39.

Palat, B, & Delhomme. P. (2012). What factor can predict why drivers go through yellow traffic light? An approach based on an extened Theory of Planed Behavior. **Safety Science,** 50, 408-417.

Pierre Van Elslande, (2012). The ITF/OECD working group on power two-wheelers safety: developing guidelines for an integrated safety strategy. Procedia- Social and Sciences 48 (2012) 982-991.

Tony bliss & Jeanne Breen. (2012). **Meeting the management challenges of the Decade of Axtion for Road Safety.** IATSS Research 35 (2012) 48-55.

การขับเคลื่อนงานสถาปัตยกรรมเพื่อคนพิการและผู้สูงอายุด้วยกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษา อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

OPERATING ARCHITECTURE FOR THE DISABLED AND THE ELDERLY THROUGH COMMUNITY BASED REHABILITATION, CASE STUDY, DANSAI DISTRICT, LOEI PROVINCE

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนกวรรณ อุสันโน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: Kanokwan.us@spu.ac.th
อาจารย์ณฤทัย เรียงเครือ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: Narutai.ri@spu.ac.th
อาจารย์ชานนท์ วาสิงหน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: Chanon.wa@spu.ac.th

บทคัดย่อ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD) มีจุดประสงค์เพื่อความเสมอภาคและขจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ คนพิการต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและลดสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต แนวคิดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมจากองค์การสหประชาชาติ คือการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน(Community based rehabilitation: CBR) โดยใช้ทรัพยากรและบุคลากรชุมชนขับเคลื่อนการพัฒนา ภายใต้การสนับสนุนจากภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้คนพิการได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นโรงพยาบาลที่มีการพัฒนาภายใต้กระบวนการส่งเสริมความยั่งยืนของชุมชน นโยบายของโรงพยาบาลคือการให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมที่เป็นส่วนส่งเสริมต่องานบริการสุขภาพ โครงการด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์ เป็นหนึ่งในโครงการที่เกิดขึ้นภายใต้การริเริ่มของบุคลากรในโรงพยาบาล ด้วยแนวคิดที่จะลดการเกิดอุบัติเหตุรุนแรงในอาคารที่อาจนำไปสู่ความพิการ และส่งเสริมเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ผู้สูงอายุ และคนทั่วไป โครงการดังกล่าวถูกขับเคลื่อนภายใต้การทำงานของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อผลักดันให้เกิดนโยบายระดับอำเภอ และเป็นเมืองต้นแบบของการพัฒนางานสถาปัตยกรรมเพื่อคนพิการ ผู้สูงอายุ และทุกคน จากการวิเคราะห์การดำเนินโครงการพบว่ามีความสอดคล้องกับหลักการ แนวคิดทฤษฎี และขั้นตอนการดำเนินงานของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเป็นฐาน(CBR) ตั้งแต่การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของ

โครงการ การดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้งมิติสุขภาพ การศึกษา อาชีพ สังคม และการเสริมพลัง(Empowerment) โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรและบุคลากรท้องถิ่น ได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้จากภายในและนอกชุมชนจนเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เป็นแนวทางการแก่ชุมชนอื่น และสร้างความเชื่อมั่นว่ากระบวนการพัฒนาภายใต้แนวทางฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนเป็นฐานจะสร้างประโยชน์แก่ทุกคนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเป็นฐาน, การออกแบบเพื่อทุกคน

ABSTRACT

The Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) aim for equality and eliminate discrimination against persons with disabilities. People with disabilities need to be healed and reducing the barriers to lifestyle and quality of life. A concept that has been promoted by the United Nations is Community based rehabilitation (CBR) approach. The strategy within community development for the rehabilitation, poverty reduction, equalization of opportunities and social inclusion of all people with disabilities. The main action is to use the resources and human resources in the community driven development. To encourage people with disabilities get the quality of life. Dansai Crown Prince Hospital, one of Loei district hospitals is developed under the vision of promoting sustainable communities. The hospital's policy is not only developing a dimension of health services but focusing on other dimensions of social promotion also. “Dansai friendly design city” the project that was proposed under the initiative of a staff in the hospital. The idea is to reduce the severity of accidents due to the use of the building that may lead to disability and promote access to facilities for disabled and elderly people. The project was driven under the operation of all sectors of the community. To push for policy at the district level. In order to make the district's policy and the city's master development architecture for the elderly and disabled people. The analysis found that the project is consistent with the concepts, tools and procedures for the implementation of the CBR process. The use of local resources and knowledge from within and outside the community. The result is a substantial achievement. This program can be used to guide the work to other communities. And confirms that the development under the community based rehabilitation approach bring a sustainable advantage for everyone.

KEYWORDS: Community Based Rehabilitation, Universal Design

บทนำ

อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นอำเภอที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม และมีความร่วมมือกันของภาคีท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หนึ่งในภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญ คือโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารและบุคลากรมิได้ให้ความสำคัญเพียงงานบริการด้านสุขภาพ แต่พิจารณาถึงมิติอื่นๆที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตของผู้ป่วย ทั้งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการรักษา ป้องกัน และการเฝ้าระวัง เพื่อลดอัตราการเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล จากการสังเกตและเก็บข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2556-2558 โดยนักกายภาพบำบัดของโรงพยาบาล พบว่า ผู้ป่วยที่มารักษาตัวจากอุบัติเหตุรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในอาคารเฉลี่ย 33 รายต่อปี เป็นอุบัติเหตุที่ส่งผลถึงชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงบางรายอาจนำไปสู่ความพิการภายหลัง เป็นภาระในการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลซ้ำซ้อน จึงเกิดแนวคิดการออกแบบการจัดการพื้นที่สิ่งแวดล้อมเมืองด่านซ้ายที่เหมาะสมทั้งในบ้าน และในชุมชน รวมถึงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง โดยผ่านกระบวนการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) มุ่งเน้นให้ประชาชนทั่วไปสามารถใช้พื้นที่อย่างปลอดภัย สะดวก ช่วยเหลือตนเองในการใช้ชีวิตประจำวันได้ ลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุรุนแรงที่นำไปสู่ความพิการโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ เอื้อต่อการเข้าถึงพื้นที่และบริการสาธารณะต่างๆ ผู้สูงอายุและคนพิการสามารถพึ่งพาตนเองในการใช้ชีวิตประจำวันได้ ลดภาระการดูแล ลดอัตราการเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล และมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดนโยบายระดับอำเภอ ในการเป็นเมืองต้นแบบแห่งสถาปัตยกรรมเพื่อทุกคน

กระบวนทัศน์ในงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ

มีที่มาจากการสงเคราะห์ (Philanthropy and charity base) สู่แนวทางรัฐสวัสดิการ(Commonwealth) ด้วยบริการทางการแพทย์(Medical base) ความช่วยเหลือสนับสนุนในการฟื้นฟูจากองค์กรต่างๆ(Institution base rehabilitation) รวมถึงการช่วยเหลือแหล่งทรัพยากรภายนอกสู่ชุมชน (Outreach service) เช่น งานคลีนิกเคลื่อนที่ในพื้นที่ห่างไกล การเยี่ยมบ้านคนพิการ ในราวปี ค.ศ.1970-1999 กระบวนทัศน์ได้เริ่มเปลี่ยนจากการให้และรับไปสู่แนวคิดร่วมกันพัฒนา แต่ก็ยังคงมุ่งประเด็นเพียงด้านการแพทย์แต่มักละเลยมิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

ภายหลังการประชุม International Conference on Primary Health Care องค์การอนามัยโลกได้ริเริ่มกลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนและช่วยเหลือคนพิการในพื้นที่ห่างไกล และได้ประกาศในปฏิญญาอัลมา อตา ในปี ค.ศ.1978 (Declaration of Alma-Ata, 1978) เป้าหมายคือการดำเนินการภายใต้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่คนพิการได้เข้าถึงสิ่งจำเป็นพื้นฐาน และสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้โดยไม่ถูกกีดกัน โดยเบื้องต้นคนพิการต้องได้รับการฟื้นฟูและลดสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมในโอกาสของคนพิการในสังคม องค์การอนามัยโลก(WHO) องค์กรเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ(UNESCO) และ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ(ILO) ทำการสำรวจพบว่าความพิการกับความยากจนมีความสัมพันธ์กัน ความยากจนนำไปสู่ความพิการที่เพิ่มขึ้น และความพิการก็นำไปสู่ความยากจนเช่นกัน ผลกระทบของความยากจนที่มีต่อคนพิการนั้นมีมาก และทำให้เกิดความสูญเสีย ตามข้อมูลจาก DFID (DFID,2000) ร้อยละ 50 ของคนพิการนั้นแท้จริงแล้วสามารถป้องกันไม่ให้เกิดความพิการได้ และความพิการมีความเชื่อมโยงกับความยากจน(Narayan and Petesch, 2002) ความยากจนทำให้สูญเสียสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ทั้ง สุขภาพ การศึกษา อาหาร น้ำสะอาด ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ความยากจนทำให้คนพิการขาดการพัฒนาในด้านอื่นๆอย่างเป็นองค์รวม ไม่ได้รับการศึกษา ไม่มีงานทำ ชีวิตขึ้นอยู่กับการจุนเจือจากสมาชิกในครอบครัว และการสงเคราะห์จากหน่วยงานการกุศล

ภายหลังปี ค.ศ.2000 แนวคิดด้านการเคารพสิทธิมนุษยชนและการเสริมพลัง(Empowerment)ให้แก่คนพิการโดยชุมชนมีส่วนร่วมเริ่มเป็นที่ยอมรับ เพื่อให้คนพิการสามารถยืนหยัดและช่วยเหลือตนเองได้ภายใต้การ

คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในปี ค.ศ.2004 องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้นิยามแนวคิดดังกล่าวโดยใช้คำว่า Community based rehabilitation หรือเรียกโดยย่อว่า CBR หมายถึงการพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถภาพโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ใช้กลยุทธในการพัฒนาชุมชนเพื่อการฟื้นฟู เพื่อความเท่าเทียมในโอกาส และความมีส่วนร่วมทางสังคมของทุกคน (World Health Organization, 2004)

แนวคิดและหลักการของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเป็นฐาน

การส่งเสริมให้ประชาชนซึ่งรวมถึงคนพิการได้มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พึ่งพาตนเอง ภายใต้การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งบางพื้นที่ความช่วยเหลือและสวัสดิการจากภาครัฐทำได้ไม่ทั่วถึง แนวคิดนี้มีที่มาจากการดำเนินการด้านสาธารณสุขและงานฟื้นฟูสุขภาพเป็นหลัก จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการพัฒนาในด้านอื่นๆเพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้ความร่วมมือของคนพิการ ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ประกอบการในท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมาย เกิดความเข้มแข็งคนพิการสามารถยืนหยัดได้จากภายใน นำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนา ลดภาระของภาครัฐ และสอดคล้องต่อความต้องการของคนพิการและชุมชนอย่างแท้จริง (Sally Hartly, 2006)

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเป็นฐาน(Community based rehabilitation :CBR) คือกลยุทธ์หรือแผนการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและช่วยเหลือคนพิการในพื้นที่ห่างไกล เป็นโครงการที่ถูกพัฒนาเพื่อการฟื้นฟูสร้างโอกาสที่เท่าเทียมและการอยู่ร่วมกันในสังคมสำหรับทุกคน โดยเฉพาะในคนพิการและผู้ยากไร้ CBR คือการลงมือทำผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วน เป้าหมายสูงสุดคือเพื่อความยั่งยืนของคนพิการและชุมชน (Harry Finkenflügel, Servious Dube, Alister Munthali, Mitchell Loeb, 2006) คนพิการจะต้องมีบทบาทในสังคมอย่างมีความหมาย สามารถที่จะรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชนของตนและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันกับสมาชิกอื่นๆในสังคม (WHO.,CBR Guideline, 2010) โดยมีองค์ประกอบในการพัฒนาที่เชื่อมโยงและบูรณาการกัน กำหนดโดยองค์การอนามัยโลก เรียกว่า CBR Matrix ได้แก่มิติทางสุขภาพ การศึกษา การประกอบอาชีพ สังคม และด้านการเสริมพลังให้แก่คนพิการ คนพิการภายใต้กระบวนการ CBR ไม่ได้เพียงแต่จะรอรับความช่วยเหลือ แต่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีการพัฒนา เพื่อที่จะขับเคลื่อนให้งานพัฒนาคุณภาพชีวิตบรรลุผลโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นก่อนที่จะรับ หรือขอความร่วมมือจากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอก จากงานวิจัยการพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนพบว่า คนพิการที่อยู่ในชุมชนที่เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ทั้งด้านงบประมาณ โอกาสการศึกษา การสร้างอาชีพ และที่อยู่อาศัย คนพิการมีคุณภาพชีวิตและความสามารถในการทำกิจวัตรเพิ่มขึ้น และมีกำลังกล้ามเนื้อเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และคนพิการมีระดับความพึงพอใจร้อยละ 93.41 และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในสังคม (วัชรีกร ภิมาลย์, จุฬารัตน์ สุริยาทัย และคนอื่นๆ, 2554)

หากพิจารณาในประเด็นการพัฒนา แนวคิดการพัฒนาสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเป็นฐาน สามารถนำไปปรับใช้กับงานพัฒนามนุษย์ในด้านอื่นๆได้ ไม่เฉพาะแต่งานด้านความพิการ ทั้งนี้การช่วยเหลือและพัฒนาใดๆ ควรจะให้ผู้ที่จะได้รับการช่วยเหลือมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

การบูรณาการสู่การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ

โครงการด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์ ถูกขับเคลื่อนภายใต้การทำงานของทุกภาคส่วนในชุมชน มีความสอดคล้องกับหลักการ แนวคิดทฤษฎี เครื่องมือ และขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยชุมชนเป็นฐาน(CBR) ตั้งแต่การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของโครงการ การดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้งมิติสุขภาพ การศึกษา อาชีพ สังคม และการเสริมพลัง(Empowerment) ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรและบุคลากรท้องถิ่น การสนับสนุนจากแหล่งองค์ความรู้ทั้งภายในและนอกชุมชน จนเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เป็นแนวทางการทำงานให้แก่ชุมชนอื่น และสร้างความเชื่อมั่นว่ากระบวนการพัฒนาภายใต้แนวทางฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนเป็นฐานจะสร้างประโยชน์แก่ทุกคนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาการดำเนินโครงการ ด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์ ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนงานสถาปัตยกรรมเพื่อคนพิการและผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยชุมชนเป็นฐาน (CBR) มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1.เพื่อทราบถึงขั้นตอนการดำเนินการขับเคลื่อนงานสถาปัตยกรรมเพื่อคนพิการและผู้สูงอายุ ภายใต้บริบทของชุมชนด่านซ้าย

2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องกับทฤษฎี และขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยชุมชนเป็นฐาน(CBR)

3. เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการพัฒนาโดยประชาชน ชุมชน และภาคประชาสังคม ให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษากระบวนการตั้งต้นของโครงการ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคีการพัฒนา ในพื้นที่เทศบาลศรีสองรัก และเทศบาลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ศึกษาการดำเนินงานปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ และผู้สูงอายุ สู่ความเป็นเมืองอารยสถาปัตย์ วิเคราะห์เปรียบเทียบกับกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน(CBR)

ขั้นตอนการศึกษา

ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยผู้ศึกษาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการตั้งแต่การสร้างองค์ความรู้แก่ผู้มีส่วนร่วม การเก็บข้อมูล การวางแผนดำเนินการ การออกแบบปรับปรุง การนำเสนอผลงานและรับฟังความคิดเห็น การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ การเชื่อมโยงเพื่อการสนับสนุนด้านงบประมาณ และขั้นตอนการจัดสร้างและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก จนปรากฏผลงานเป็นรูปธรรม

การวิเคราะห์การดำเนินงานด้วยกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนเป็นฐาน

1. ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน (Community Participation)

แนวคิดของกระบวนการ CBR คือ คนพิการไม่ได้เพียงแต่จะรอรับความช่วยเหลือ แต่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีการพัฒนา เพื่อที่จะขับเคลื่อนให้งานพัฒนาคุณภาพชีวิตบรรลุผล โดยใช้ทรัพยากรและ

บุคลากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดก่อนที่จะรับหรือขอความร่วมมือจากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอก

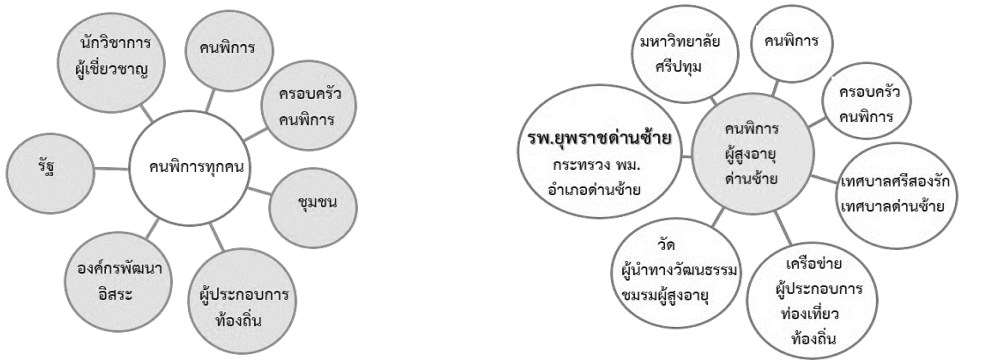

ก. องค์ประกอบของภาคีการพัฒนาในงาน CBR (Multidisplinary of CBR)

ข. ภาคีการพัฒนาโครงการด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์

แผนภาพที่ 1 เปรียบเทียบ องค์ประกอบของภาคีการพัฒนา

จากภาพ 1.1 เปรียบเทียบองค์ประกอบของภาคีการพัฒนา พบว่าในโครงการด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์ มีภาคีการพัฒนาที่ครบองค์ประกอบตามทฤษฎี CBR โดยมีผู้ขับเคลื่อน(Key person) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญได้แก่บุคลากรโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบในการพัฒนา เพราะมิติทางสุขภาพ เป็นมิติที่สำคัญในสังคมชนบท และโรงพยาบาลก็ได้รับความเชื่อมั่นจากท้องถิ่นในการดำเนินโครงการต่างๆต่อเนื่องยาวนาน

2. การดำเนินงานที่สอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการ CBR (Steps of CBR)

กระบวนการ CBR ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2559) คือ การเข้ามาของผู้มีส่วนร่วม (Community Participation) การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวางแผน(Data Collection and Planning) การลงมือปฏิบัติ(Action/Implementation) และการประเมินผลภายหลังการลงมือปฏิบัติ(Evaluation)

การขับเคลื่อนความคิดไปสู่การปฏิบัติ เริ่มต้นโดยโรงพยาบาลด่านซ้ายในบทบาทผู้ขับเคลื่อน(Key person) ร่วมกับเทศบาลด่านซ้าย และเทศบาลศรีสองรัก จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของโครงการด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์ องค์ความรู้ด้านการออกแบบเพื่อทุกคน(Universal Design) และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแก่ประชาชนในพื้นที่ และย้ำถึงความจำเป็นด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทดลองใช้ชีวิตเป็นคนพิการทางการเคลื่อนไหวและคนพิการทางสายตา เพื่อเรียนรู้ว่าคนเหล่านั้นต้องพบกับอุปสรรคใดบ้างในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำการประชาคมในระยะที่ 1 เพื่อหามติร่วมกันในระดับชุมชนเขตเทศบาลว่าภาคประชาชนมีความต้องการที่จะขับเคลื่อนหรือไม่ ผลที่ได้คือ ผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรเทศบาลด่านซ้าย และเทศบาลศรีสองรักมีความเห็นให้ดำเนินการปรับปรุง

การสร้างองค์ความรู้และหาผู้มีส่วนร่วม กิจกรรมบทบาทสมมติ ประชุมผู้มีส่วนร่วมเพื่อหามติในการขับเคลื่อน

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการค้นหาผู้มีส่วนร่วมในชุมชน(Community Participation) ในวงจรการทำงานของ CBR

จากนั้นจึงได้ทำการสำรวจสิ่งแวดล้อมเมืองในเขตเทศบาล แบ่งเป็นสามกลุ่มคือ กลุ่มสำรวจสถานที่ราชการ กลุ่มสำรวจพื้นที่สาธารณะ ตลาด ทางเท้า กลุ่มสำรวจอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานประกอบการท่องเที่ยว ทั้งสามกลุ่มใช้คณะทำงานซึ่งเป็นอาสาสมัครทำการเดินเท้าสำรวจเมือง และรายงานผลถึงอุปสรรคในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารและในการเดินทาง ลงในแบบบันทึกการสำรวจ ใช้เวลาสำรวจ กลุ่มละ 1 วัน โดยคณะทำงาน ทำการสำรวจสถานที่ราชการ และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นแนวทางในการสำรวจกลุ่มต่อไป หลังจากนั้นคณะทำงานได้ทำการสรุปผลที่ได้จากการสำรวจรายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ เทศบาล หน่วยงานราชการ วัด และ สถานประกอบการ เพื่อนำผลสำรวจไปดำเนินการวางแผนปรับปรุง การดำเนินการนี้สอดคล้องกับวงจรการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน(CBR Cycle) ในขั้นตอนของการค้นหาผู้มีส่วนร่วมในชุมชน(Community Participation) การเก็บข้อมูล(Data Collection) และการวางแผน (Planning)

การสำรวจสิ่งแวดล้อมเมือง การวางแผนการดำเนินงาน

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล (Data Collection) และการวางแผน (Planning)ในวงจรการทำงานของ CBR

เมื่อถึงขั้นตอนที่จะดำเนินการวางแผนปรับปรุง โครงการพบข้อปัญหาคือชุมชนขาดองค์ความรู้ด้านสถาปัตยกรรม เพื่อจะนำผลจากการสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังขาดพร่องไปปรับปรุงพัฒนาให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ในขั้นตอนนี้หน่วยงานภายนอกซึ่งมีองค์ความรู้ในด้านสถาปัตยกรรม คือคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุมได้เข้ามามีส่วนร่วม ทำให้องค์ประกอบในกระบวนการ Multidisciplinary of CBR มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ในความเป็นหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาร่วมนั้น บุคลากรและนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีปทุมได้เข้ามาทำการศึกษาบริบทพื้นที่ รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงวิถีวัฒนธรรมของอำเภอด่านซ้าย ทำความเข้าใจในภาพรวมของเมืองด่านซ้ายเพื่อเตรียมการออกแบบปรับปรุง ซึ่งขั้นตอนนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ Action and Implementation ในวงจรการทำงานของ CBR และได้ถูกนำไปบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม โดยการนำนักศึกษาจำนวน 28 คน ที่ศึกษาในรายวิชาเทคโนโลยีและการก่อสร้าง การออกแบบเพื่อทุกคน และรายวิชาการออกแบบชุมชน

เมือง ทำการสำรวจ เก็บข้อมูล สถานที่และอาคารที่คณะสำรวจสิ่งแวดล้อมเมืองได้เสนอให้มีการปรับปรุง อาทิ พระธาตุศรีสองรัก วัดโพนชัย วัดเนรมิตวิปัสสนา อาคารสาธารณะ ตลาด โรงแรม และ รีสอร์ทที่เข้าร่วมโครงการ 8 แห่ง วิเคราะห์แนวทางแก้ปัญหาร่วมกับชุมชน และผู้เชี่ยวชาญของเมือง ออกแบบสถาปัตยกรรมและจัดทำแบบเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง รวมถึงให้คำแนะนำในการก่อสร้าง เพื่อให้สถานที่เหล่านั้นสามารถรองรับผู้ที่มีอุปสรรคทางการเคลื่อนไหวให้สามารถเข้าถึงอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกได้ตามแนวทางการออกแบบเพื่อทุกคน(Universal Design)

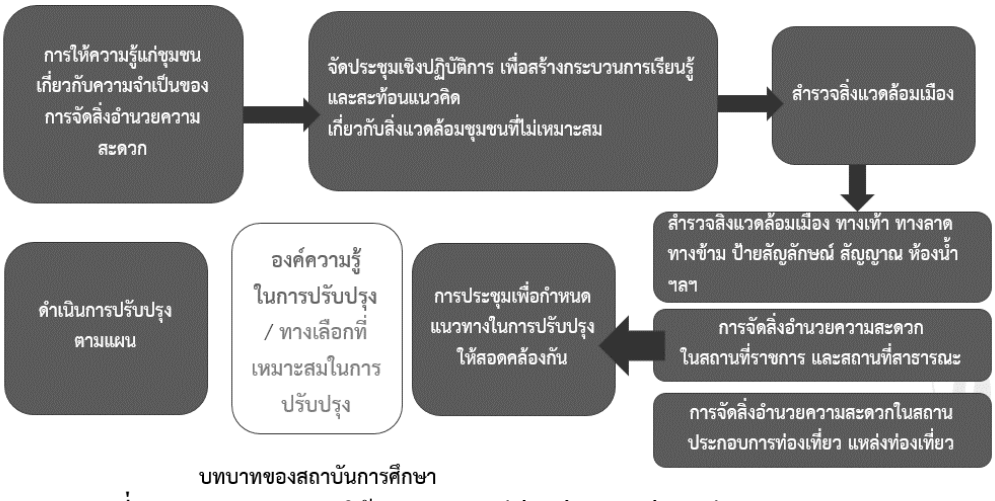

แผนภาพที่ 4 การดำเนินการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีการพัฒนาและประชาชน

สรุปการดำเนินงานและความสอดคล้องกับกระบวนการ CBR

ผลการดำเนินงาน คือการสำรวจความต้องการ จัดทำแบบสถาปัตยกรรมเสนอทางเลือกในการปรับปรุง ใน 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1. วัดและสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม ได้แก่ พระธาตุศรีสองรัก วัดโพนชัย วัดเนรมิตวิปัสสนา

แนวคิดในการปรับปรุง ชาวด่านซ้าย และนักท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงคนพิการและผู้สูงอายุ สามารถเข้าถึงศาสนสถาน และร่วมงานประเพณีที่สำคัญ

กลุ่มที่ 2. สถานที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน ได้แก่ ตลาดเย็น และแก่งสองคอนแนวคิดในการปรับปรุง ชาวด่านซ้าย ซึ่งรวมถึงคนพิการและผู้สูงอายุ สามารถเข้าถึงสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดให้มี หรือทำการปรับปรุง ในกลุ่มที่ 1 และ 2 นี้ ได้แก่ ที่จอดรถคนพิการ ทางลาด ห้องน้ำคนพิการ ป้ายสัญลักษณ์สำหรับคนพิการ ช่องทางการติดต่อสื่อสารกับคนพิการ ลานที่กว้างพอสำหรับจอดวีลแชร์ ขอบกันตก ราวจับ จัดทำแผนผังนูนต่ำต่างสัมผัส สำหรับคนตาบอด ป้ายข้อมูลอักษรเบรลล์ และปุ่มพื้นผิวสัมผัสสำหรับผู้พิการทางสายตาในตำแหน่งที่จำเป็น

กลุ่มที่ 3. สถานประกอบการท่องเที่ยว ประเภทรีสอร์ท โรงแรม

ประกอบด้วย โรงแรมและรีสอร์ท ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 9 แห่ง สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดให้มีเพิ่มจากกลุ่มที่ 1 และ 2 คือ ห้องพักที่รองรับคนพิการและผู้สูงอายุ พื้นที่รับประทานอาหาร หรือ และห้องประชุมที่คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

สถาบันการศึกษา แหล่งองค์ความรู้จากภายนอก ทำการสำรวจ วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาร่วมกับบุคลากรท้องถิ่น

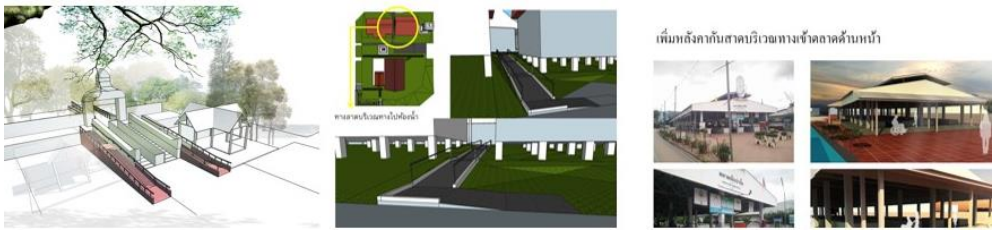

ส่วนหนึ่งของแบบเสนอแนะในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่สถาบันการศึกษาดำเนินการร่วมกับท้องถิ่น

การนำเสนอแบบปรับปรุงต่อเวทีประชาคมเมือง การจัดเวทีวิพากษ์ผลงานโดยนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และคนพิการ

แผนภาพที่ 5 บทบาทของสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกที่มาร่วมกระบวนการพัฒนา

อาคารที่ทำการเสนอปรับปรุงทั้งสามกลุ่มนี้ ถือเป็นโครงการนำร่องในการขับเคลื่อนกระบวนการ CBR ผลการออกแบบถูกนำเสนอต่อเวทีประชาคมเมือง อันประกอบไปด้วย เจ้าพ่อกวน(ผู้นำทางวัฒนธรรมของเมือง) นายอำเภอ นายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักกายภาพบำบัด นักวิชาการท้องถิ่น และผู้มีส่วนขับเคลื่อนในการพัฒนาเมือง เป็นเวทีวิพากษ์แลกเปลี่ยน และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่จะใช้ประโยชน์โดยตรง นำคำแนะนำนั้นมาพัฒนาผลงานให้สอดคล้องกับความต้องการ และจัดเวทีวิพากษ์ผลงานโดย คนพิการ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวก(Assistive Technology) สถาปนิกที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบเพื่อทุกคน และทำปรับปรุงผลงานตามคำวิพากษ์

การวิพากษ์ผลงานโดยผู้เชี่ยวชาญ ถือเป็นขั้นตอนของการประเมินงาน(Evaluation) ทำให้กระบวนการทำงานครบถ้วนตามวงจรการทำงาน CBR (CBR Cycle) ในแผนภาพที่ 2 งานด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์ยังคงถูกขับเคลื่อนต่อ ในการจัดสร้างให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ภายใต้การดำเนินการของหน่วยงานท้องถิ่น คือ เทศบาลด่านซ้าย และเทศบาลศรีสองรัก โดยได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ซึ่งมีความเห็นว่ากระบวนการทำงานนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายประชารัฐ ด้วยนโยบายการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากท้องถิ่นโดยตรงและมีความยั่งยืน

อภิปรายผล

การขับเคลื่อนงานจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สำหรับคนพิการ ผู้สูงอายุ และทุกคน ตามแนวทางการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) กรณีศึกษา พื้นที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นกระบวนการพัฒนาที่ไม่ได้มุ่งเน้นแต่การบริการสุขภาพ แต่ได้พิจารณามิติทางสังคมวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนร่วมกันพัฒนาทั้งประชาชน ชุมชน องค์กรท้องถิ่น ผู้ประกอบการ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก หรือนักวิชาชีพ ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และภาครัฐเห็นความสำคัญให้การสนับสนุนจนเกิดผลเป็นรูปธรรมในที่สุด

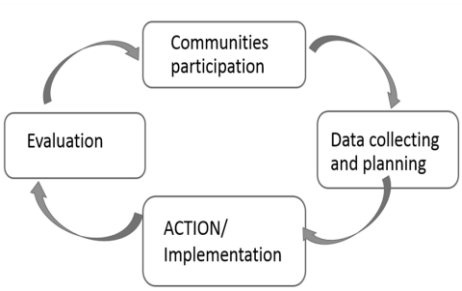

ก. วงจรการทำงาน CBR (CBR cycle)

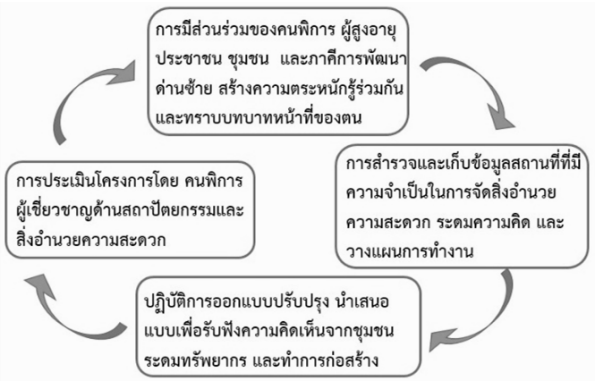

ข. วงจรการทำงาน CBR ของ โครงการ ด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์

แผนภาพที่ 6 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างวงจรการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน(CBR Cycle) กับวงจรการทำงานโครงการด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์

จากการวิเคราะห์ภายใต้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์ โครงการนี้มีความสอดคล้องกับ กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ตั้งแต่ขั้นตอนการค้นหาผู้มีส่วนร่วมในชุมชนและการสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนา ซึ่งตรงกับขั้นตอน Communities participation การสำรวจ ระดมความคิดและวางแผนการทำงาน ตรงกับขั้นตอน Data collecting and planning ปฏิบัติการออกแบบปรับปรุง ระดมทรัพยากรและทำการก่อสร้าง ตรงกับขั้นตอน Action and Implementation และการประเมินโครงการโดยผู้เชี่ยวชาญ ตรงกับกระบวนการ Evaluation นอกจากการวิเคราะห์ความสอดคล้องกันตามองค์ประกอบของการขับเคลื่อนแล้ว ยังมีความสอดคล้องกันในด้านแนวคิดหลัก คือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งคนพิการ ชุมชน และภาคีการพัฒนาในชุมชน และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพให้มากที่สุดไม่พึ่งพิงทรัพยากรภายนอกมากนัก(ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2557) โดยเป็นไปตามเงื่อนไขของงาน CBR (กรมพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2559) คือ คนพิการได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการนับตั้งแต่เริ่มการออกแบบโครงการ การวางแผน การประเมินผล การปฏิบัติการและร่วมพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต (Quality of Life, QOL) ของคนพิการ และส่งเสริมให้คนพิการเกิดทัศนคติทางบวกและให้สมาชิกในชุมชนมีแรงจูงใจที่จะให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมกับโครงการ CBR ซึ่ง

ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชน ต้องการปรับปรุงรีสอร์ทและโรงแรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวพิการและผู้สูงอายุ รวมถึงผู้ประกอบการรถโดยสารเอกชนที่มีโครงการจะปรับสถานีให้รองรับกับการเดินทางของคนพิการและผู้สูงอายุ เกิดเป็นความต้องการร่วมกัน เกิดความร่วมมือและนำไปสู่การพัฒนาที่มาจากความต้องการของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน(CBR) กับการดำเนินโครงการ ด่านซ้ายเมืองอารยสถาปัตย์ แสดงให้เห็นว่าแนวคิด CBR ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชน และเป็นแนวทางแก่ชุมชนอื่นได้พิจารณานำไปดำเนินการอย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน

ข้อเสนอแนะ

กระบวนการฟื้นฟูสมมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเป็นฐาน ไม่ได้สิ้นสุดแค่การปฏิบัติและประเมินผลโครงการ แต่กระบวนการสามารถกลับไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับที่แผ่ขยายออกไปครอบคลุมมิติของงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้กว้างขวางขึ้น เพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอย่างเป็นองค์รวมในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ, การพัฒนาศักยภาพคนพิการโดยชุมชน(CBR).(2558) สืบค้นจาก http://dep.go.th/th/cbr

วัชรีกร ภิมาลย์, จุฬารัตน์ สุริยาทัย, ณัฐนิช ไชยสลี, พจนพร พลแดง, และกิติยา ขันแปง. (2554). การพัฒนารูปแบบบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน. งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ, โรงพยาบาลท่าวังผา จังหวัดน่าน สืบค้นเมื่อ 19 พ.ย. 2559 จาก http://www.tphospital.com/web_tphospital/index.php

ทวี เชื้อสุวรรณทวี. จรัญดา จันทร์แจ่ม ชินพงษ์ ไกรสิงห์สม (2559) การพัฒนาต้นแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน : ต้นแบบที่ 2(ชุมชนชนบท) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

ทวี เชื้อสุวรรณทวี.ขจรพรรณ สุวรรณสำริด และชินพงษ์ ไกรสิงห์สม (2557) การวิเคราะห์อภิมานและการวิเคราะห์เนื้อหางานวิจัยการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในประเทศไทย รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

Declaration of Alma-Ata International Conference on Primary Health Care, Alma-Ata, USSR, 6-12 Sep1978

DFID (2000). Sustainable Livelihoods Guidance Sheets. Department for International Development. Retrieved from http://www.eldis.org/vfile/upload/1/document/0901/section2.pdf

Harry Finkenflügel, Servious Dube, Alister Munthali, Mitchell Loeb.(2006) CBR Research as Part of Community Development .chapter 9. London : National Printing Press.

Narayan, Deepa & Petesch. (2002). Voices of the poor from many lands :The International Bank for Reconstruction and Development. New York : Oxford University Press.

Sally Hartley.(2006) CBR As Part of Community Development : A Poverty Reduction Strategy. London :University College London.

World Health Organization. (2004). CBR: A strategy for rehabilitation, equalization of opportunities, poverty reduction and social inclusion of people with disabilities. A joint position paper. Geneva Switzerland: WHO Document Production Services.

World Health Organization. (2010). Community-based rehabilitation: CBR guidelines.

การประเมินสภาพแวดล้อมหลังการใช้งานอาคาร: กรณีศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

POST-OCCUPANCY EVALUATION: A CASE STUDY OF SCHOOL OF ARCHITECTURE SRIPATUM UNIVERSITY

ณัฐฐา สววิบูลย์

E-mail: nattha.sa@spu.ac.th

จรรยา ผลประเสริฐ

E-mail: chanya.ph@spu.ac.th

ศตคุณ โฆษะวินทะ

E-mail: satakhun.ko@spu.ac.th

อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และผลสำเร็จทางด้านวิชาการของผู้เรียน โดยเฉพาะการเรียนการสอนในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ การประเมินสภาพแวดล้อมหลังการเข้าใช้อาคาร (POE) นำมาใช้วัดระดับความพึงพอใจนักศึกษา ความต้องการ และปัญหาในการใช้งานอาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม โดยมีการเก็บข้อมูลมี 3 ขั้นตอน คือ การลงพื้นที่สำรวจ การใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 234 คน เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 พบว่าโดยส่วนใหญ่นักศึกษามีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพของคณะฯในระดับปานกลาง เนื่องจากใช้งานอาคารได้ไม่เต็มประสิทธิภาพทั้งในด้านเทคนิคและด้านการใช้สอย ผลที่ได้นำมาสรุปและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของคณะฯต่อไป

คำสำคัญ: การประเมินสภาพแวดล้อมหลังการเข้าใช้อาคาร สถาปัตยกรรมศาสตร์ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ ประสิทธิภาพอาคาร

ABSTRACT

The physical learning environment can influence students' academic achievement particularly in the School of Architecture. A Post-Occupancy Evaluation (POE) was conducted to determine the building occupant's satisfaction level and needs of the educational facilities. This study utilized 3 steps of data collection including observations through walkthrough inspection, questionnaires and interviews. 234 respondents were students in the first-year to the fourth-year at the School of Architecture, Sripatum University. Results showed that students

satisfied with school facilities at medium level. The recommendation was provided for improving the physical learning environment and enhancing the overall building performance.

KEYWORDS: Post-Occupancy Evaluation, School of Architecture, Physical Learning Environment, Performance

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และสถาปนิก คาดหวังที่จะจัดสภาพแวดล้อมการเรียนที่ดีให้กับนักศึกษา และในส่วนของนักศึกษาเองก็คาดหวังที่จะได้สภาพแวดล้อมการเรียนที่ดีและตอบสนองความต้องการใช้งานด้วยเช่นกัน จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ (Physical Learning Environment) เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และผลสำเร็จทางด้านวิชาการ (Cleveland & Fisher, 2014; Kolb and Kolb, 2005) โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบการเรียนการสอนการออกแบบในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ที่ค่อนข้างมีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างไปจากคณะอื่นๆในมหาวิทยาลัย

ในการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรหรือผู้สอนเองก็ตามได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางเพื่อให้ตอบรับกับคนรุ่นใหม่อยู่อย่างต่อเนื่อง หากแต่ไม่ได้มีการปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เข้ากันกับวิธีการไปด้วย รูปแบบการจัดอาคารสถานที่จึงเป็นไปในรูปแบบดังที่เคยเป็นมา ทำให้สภาพแวดล้อมไม่ได้เป็นส่วนที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนเท่าที่ควร (Steelcase, 2007) การศึกษาในประเทศไทยในประเด็นเหล่านี้ยังมีอยู่น้อย เพราะโดยส่วนใหญ่มหาวิทยาลัยจะมีข้อจำกัดด้านนโยบายและงบประมาณ จึงมีโอกาสน้อยครั้งที่นักศึกษาสามารถสะท้อนความคิดในแง่ของการออกแบบอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่มหาวิทยาลัยจัดให้กลับมาสู่ผู้บริหารและผู้ออกแบบได้ ในส่วนของสถาปนิกผู้ออกแบบเองก็ไม่สามารถใช้ประสบการณ์จากอดีต มาออกแบบโรงเรียนออกแบบเพื่อตอบสนองการใช้งานที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้ จึงเกิดช่องว่างในองค์ความรู้ระหว่างแนวคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพทางการเรียนรู้ กับความเข้าใจด้านของความต้องการและความพึงพอใจของผู้ใช้งานในแง่มุมต่างๆอยู่พอสมควร การประเมินประสิทธิภาพหลังการใช้งานอาคาร (Post-Occupancy Evaluation: POE) เป็นกระบวนการที่ถูกนำมาใช้เพื่อวัดความพึงพอใจของผู้ใช้งานและประสิทธิภาพอาคารในปัจจัยด้านต่างๆ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อนำไปสรุปแนวทางการออกแบบที่ประโยชน์ในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักศึกษาให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อค้นหาความต้องการของนักศึกษาและปัญหาการใช้งานอาคารที่เกิดขึ้นจริง

(2) เพื่อศึกษาศึกษาระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีผลจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ (physical learning environment) ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

(3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง และการจัดการพื้นที่ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งาน

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาโดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎี ที่ประกอบไปด้วย สภาพแวดล้อมกายภาพทางด้านการเรียนรู้ และการประเมินสภาพแวดล้อมหลังการใช้งานอาคาร (Post-Occupancy Evaluation: POE)

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ เป็นสถานที่ที่ผู้เรียนมาพบปะ มีปฏิสัมพันธ์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกัน การออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพที่ดีนั้น นอกจากจะมีผลที่จะช่วยให้คุณภาพการศึกษาดีขึ้นแล้วยังส่งผลต่อความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อีกด้วย (Nelson & Sundt, 1993)

สภาพแวดล้อมภายในสตูดิโอ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การจัดผัง เฟอร์นิเจอร์ และเทคโนโลยีประกอบอาคาร สตูดิโอเป็นสถานที่ที่ใช้ในการเรียนวิชาออกแบบซึ่งเป็นวิชาหลักในการเรียนการสอนสถาปัตยกรรม ทั้งในส่วนของทฤษฎีและปฏิบัติ (Scho¨n, 1985) นักศึกษามีโต๊ะเรียนประจำของตนเอง และใช้เวลาในสตูดิโอทั้งในช่วงที่มีคลาสเรียน และในช่วงเวลาพักสำหรับทำงานเดี่ยวและงานกลุ่มมากกว่า 1 ครั้งใน 1 สัปดาห์ ระยะเวลาต่อคาบมากกว่า 3-4 ชั่วโมง (Shaffer, 2007) โดยมีรูปแบบการเรียนในลักษณะของกระบวนการออกแบบ เริ่มตั้งแต่การสร้างแนวคิด นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์ในหลายเทคนิควิธีการเช่น การวาดบนกระดาษ การเขียนแบบ โมเดล และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ จากนั้นนำเสนอผลงาน พร้อมรับคำแนะนำเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาเป็นผลงานขั้นสุดท้ายต่อไป (Brocato, 2009)

การประเมินสภาพแวดล้อมหลังการใช้งานอาคาร (Post-Occupancy Evaluation: POE) เป็นกระบวนการประเมินประสิทธิภาพอาคารอย่างเป็นระบบวิธีหลังจากที่มีการเข้าใช้งานอาคารได้ระยะเวลาหนึ่ง (Preiser, 2002) ผนวกกับการศึกษาในศาสตร์ของพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมด้านจิตวิทยาและการรับรู้ มีเกณฑ์วัดที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ ในสถาบันการศึกษา POE มักถูกนำมาใช้เพื่อวัดความพึงพอใจของผู้ใช้อาคารและประสิทธิภาพอาคารในด้านต่างๆ จากการศึกษาที่ผ่านมาได้มีการประเมินประสิทธิภาพอาคาร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ พบว่ามี 5 แนวคิดที่ส่งผลต่อการใช้งานที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดการอาคารที่ดี การออกแบบภายนอกและภายใน การมีโถงกลางที่มีแสงธรรมชาติ การจัดผังพื้นที่ใช้สอย และงานระบบต่างๆ (Preiser & Nasar, 2008) ซึ่งสอดคล้องกับที่หน่วยงาน The Higher Education Funding for England หรือ HEFCE ได้ทำการศึกษาและพัฒนาเพื่อออกแนวทางการประเมินสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษาภายใต้การประเมิน 3 ด้านหลัก ได้แก่ กระบวนการการจัดการอาคาร ประสิทธิภาพด้านเทคนิค (Technical Performance) ประสิทธิภาพด้านประโยชน์ใช้สอย (Functional Performance) (OECD, 2006) โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เมื่อพิจารณาในประเด็นของผู้ใช้อาคารที่เป็นนักศึกษาเป็นสำคัญ จะใช้เกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพอาคาร 2 ด้าน ดังนี้

- ประสิทธิภาพด้านเทคนิค ว่าด้วยเรื่องของระบบเทคนิคการออกแบบอาคารที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ใช้อาคาร ได้แก่ การให้แสงสว่าง การป้องกันเสียงรบกวน และสภาพอากาศภายในอาคาร

- ประสิทธิภาพด้านประโยชน์ใช้สอย เป็นการประเมินประสิทธิภาพของพื้นที่ใช้งาน ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนของผู้ใช้อาคาร ได้แก่ การออกแบบเชิงพื้นที่ที่เหมาะกับประโยชน์ใช้สอยและปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ ความสวยงามกลมกลืนของการตกแต่งภายนอกและภายใน อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การบำรุงรักษา ความสะอาด และความปลอดภัย

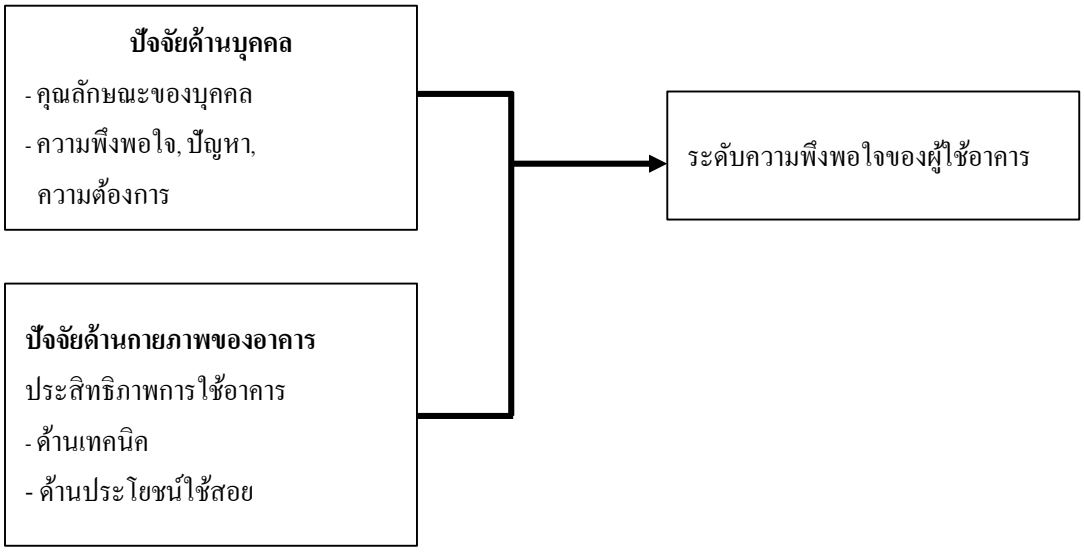

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การประเมินประสิทธิภาพหลังการใช้งานอาคาร กรณีศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้กระบวนการ POE วัดระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ขั้นตอนการวิจัย

ศึกษาข้อมูลภาคเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อนำมาออกแบบกรอบการวิจัยและเครื่องมือวิจัย จากนั้นทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลเพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีปทุม ในสาขาสถาปัตยกรรม ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 และสาขาวิชาการออกแบบภายใน ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 3 เนื่องจากนักศึกษาในกลุ่มนี้ จะใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ศึกษา มีการใช้งานสตูดิโอออกแบบ ห้องเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกในคณะค่อนข้างมาก ในขณะที่นักศึกษาชั้นปีที่ 5 สาขาสถาปัตยกรรม และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการออกแบบภายใน ใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ศึกษาน้อยกว่า เพราะอยู่ในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์และสหกิจศึกษาตามลำดับ ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงภาคการศึกษาที่ 1/2559 ระหว่างเดือน สิงหาคมถึงตุลาคม 2559

4.3 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ชั้น 2-4 อาคารสยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นที่ตั้งของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มีการจัดพื้นที่ใช้สอย ประกอบไปด้วย สำนักงานคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ห้องบรรยาย ห้องสตูดิโอ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องเพลย์กราวด์ (Playground) โถงนิทรรศการ พื้นที่พักผ่อนสำหรับนักศึกษา (Student lounge area) พื้นที่ทำงานสำหรับนักศึกษา (Co-Working Space) และห้องน้ำ

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ดำเนินการเก็บรวบรวบข้อมูล 3 ขั้นตอนได้แก่

4.4.1 การลงพื้นที่สำรวจ

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามสภาพที่เป็นอยู่จริง สังเกตพฤติกรรมการใช้สอยพื้นที่และข้อจำกัดที่เกิดขึ้น โดยใช้แบบสำรวจ การจดบันทึกและการถ่ายภาพ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ลำดับต่อไป

4.4.2 การใช้แบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัย พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม จากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจและจากแบบสอบถาม AUDE Guide to Post Occupancy Evaluation ของหน่วยงาน Higher Education Funding Council for England (HEFCE) ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีการศึกษาวิจัยและจัดทำขึ้นเพื่อใช้ประเมินประสิทธิภาพการใช้งานอาคารประเภทสถาบันการศึกษา ทั้งหมดนี้นำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้เพื่อเก็บข้อมูลด้านทัศนคติความพึงพอใจและความต้องการของผู้ใช้อาคาร โดยมีการศึกษานำร่อง เพื่อประเมินคุณภาพของแบบสอบถาม ตรวจสอบความเข้าใจในข้อคำถามและระยะเวลาที่ใช้ตอบแบบสอบถาม จากนั้นนำผลที่ได้มาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลจริง

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อภาพรวมของอาคาร ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อพื้นที่ใช้งานส่วนต่างๆ และระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อพื้นที่ใช้งานส่วนสตูดิโอในเรื่องประสิทธิภาพด้านเทคนิค ได้แก่ แสงสว่าง สภาพอากาศและเสียงรบกวน และในเรื่องประสิทธิภาพด้านประโยชน์ใช้สอย ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมภายใน การตกแต่งภายใน อุปกรณ์และการเชื่อมต่อ เป็นลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Type) ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 3 และตอนที่ 4 ความต้องการในการใช้งานอาคาร และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด

4.4.3 การสัมภาษณ์

เป็นการสัมภาษณ์ผู้ใช้งานอาคารเพื่อเก็บข้อมูลในส่วนของ การรับรู้สภาพแวดล้อม ความต้องการและปัญหาจากการใช้งานอาคารที่นอกเหนือไปจากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจและการเก็บแบบสอบถาม

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจ นำมาทำการวิเคราะห์เพื่อประกอบการประเมินประสิทธิภาพอาคาร และข้อจำกัดด้านการใช้งานอาคาร ส่วนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ทางสถิติ ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อทราบถึงทัศนคติระดับความพึงพอใจและความต้องการในการใช้งานอาคาร และส่วนที่ 3 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้ง 3 ส่วนมาทำการสรุปผลเพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

5. สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาความต้องการของนักศึกษาและปัญหาการใช้งานอาคารที่เกิดขึ้นจริง นักศึกษาโดยส่วนใหญ่มีความต้องการพื้นที่ใช้งาน ทั้งในส่วนของพื้นที่ทำงานในสตูดิโอ และพื้นที่ทำงานที่นอกเหนือเวลาเรียน ได้แก่ พื้นที่ทำงานส่วนตัว พื้นที่สำหรับทำงานกลุ่มย่อย พื้นที่สำหรับทำงานกลุ่มใหญ่ โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปี 3 และปี 4 ที่ลักษณะงานค่อนข้างจะเป็นงานที่มีขนาดใหญ่ นอกจากนี้นักศึกษายังต้องการพื้นที่เก็บของ พื้นที่จัดแสดงผลงาน พื้นที่พักผ่อน อุปกรณ์และส่วนสนับสนุนในการทำงานด้วยคอมพิวเตอร์ ในส่วนของประสิทธิภาพด้านเทคนิค พบว่านักศึกษาค่อนข้างมีปัญหาด้านแสงธรรมชาติที่มีมากเกินไปในสตูดิโอทำให้เกิดแสงจ้าและมองสื่อการสอนไม่ชัดเจน หรือการที่ห้องเรียนมีแต่แสงประดิษฐ์ไม่มีแสงธรรมชาติเลยก็ทำให้สายตาอ่อนล้าได้เช่นกัน การที่ไม่มีระบบป้องกันเสียงรบกวนที่ดี ทำให้ทำลายสมาธิในการเรียนและการตรวจงาน และยังต้องการการระบายอากาศที่สามารถเปิดรับลมธรรมชาติช่วยถ่ายเทอากาศนอกเหนือไปจากการใช้เครื่องปรับอากาศอีกด้วย ในแง่ของการตกแต่งภายใน นักศึกษามีความต้องการให้คณะฯ มีภาพลักษณ์และการออกแบบภายในที่ดีซึ่งที่ผ่านมาอยู่ในระดับที่น่าพอใจเหลือเพียงในส่วนของห้องน้ำที่ควรจะต้องดำเนินการปรับปรุง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีผลจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ (physical learning environment) ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม จากกลุ่มผู้ใช้งานที่เป็นนักศึกษาจำนวน 234 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 52.6 และเพศหญิงร้อยละ 47.4 ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมร้อยละ 67.1 เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ถึงร้อยละ 31.6 รองลงมาเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เข้าใช้อาคารโดยเฉลี่ย 5-6 ชั่วโมงใน 1 วัน (ร้อยละ 38.9) และใช้ห้องสตูดิโอเป็นเวลา 11-15 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 32.9) โดยผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลความพึงพอใจใน 3 ส่วน ได้ผลการศึกษาดังนี้

การศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อภาพรวมของอาคารด้านต่างๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจด้านความสะดวกในการเข้าถึงอาคาร อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย= 3.61) และมีความพึงพอใจด้านอื่นๆในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ ได้แก่ ความปลอดภัย การออกแบบภายใน ความเหมาะสมของสีและวัสดุประกอบอาคาร การบำรุงรักษาและความสะอาด การออกแบบภายนอกอาคาร ความเหมาะสมของการจัดพื้นที่ใช้สอย ความยืดหยุ่นในการปรับใช้พื้นที่ และความเพียงพอของพื้นที่ทำกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.00)

ตารางที่ 1 แสดงระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อส่วนต่างๆภายในคณะฯ

ข้อที่	ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน	Mean	SD	แปลผล
1	สำนักงานคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	3.60	.927	มาก
2	ห้องบรรยาย	3.45	.888	ปานกลาง
3	ห้องสตูดิโอ	3.47	.894	ปานกลาง
4	ห้องคอมพิวเตอร์	3.65	.983	มาก
5	ห้องเพลย์กราวด์ (Playground)	3.70	.857	มาก
6	พื้นที่พักผ่อนสำหรับนักศึกษา (Student lounge area)	3.65	.920	มาก
7	โถงนิทรรศการ ชั้น 2	3.51	.932	ปานกลาง
8	โถงทางเดิน	3.42	.906	ปานกลาง
9	พื้นที่ทำงานสำหรับนักศึกษา (Co-Working Space)	3.33	.829	ปานกลาง
10	ห้องน้ำ	2.68	1.103	ปานกลาง

หมายเหตุ: n=234

การศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อส่วนต่างๆภายในคณะฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมาก ต่อห้องเพลย์กราวด์ (ค่าเฉลี่ย= 3.70) ห้องคอมพิวเตอร์ พื้นที่พักผ่อนสำหรับนักศึกษา (Student lounge area) (ค่าเฉลี่ย= 3.65) และสำนักงานคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ (ค่าเฉลี่ย= 3.60) มีความพึงพอใจในระดับกลางในพื้นที่ส่วนอื่นๆ และมีความพึงพอใจต่อห้องน้ำต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย= 2.68)

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อภาพรวมของอาคาร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกประเด็นมีความแตกต่างกันน้อย (น้อยกว่า 1.25) หมายความว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันดังที่แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 2 แสดงระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อส่วนสตูดิโอ

ข้อที่	ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน	Mean	SD	แปลผล
1	แสงสว่าง	3.37	.66698	ปานกลาง
2	สภาพอากาศภายในอาคาร	3.40	.77218	ปานกลาง
3	เสียงรบกวน	3.15	.81683	ปานกลาง
4	การจัดสภาพแวดล้อมภายใน	3.08	.70257	ปานกลาง
5	การตกแต่งภายใน	3.35	.78932	ปานกลาง
6	อุปกรณ์และการเชื่อมต่อ	2.79	.91487	ปานกลาง

หมายเหตุ: n=234

การศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อส่วนสตูดิโอ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจด้านสภาพอากาศในอาคารมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.40) และมีความพึงพอใจด้านอุปกรณ์และการเชื่อมต่อต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย= 2.79) ดังที่แสดงในตารางที่ 2 และเมื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพ

แต่ละด้านได้ผลดังนี้

- ประสิทธิภาพด้านเทคนิค

แสงสว่าง: พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อระดับของแสงโดยรวม ระดับแสงบริเวณพื้นที่ทำงาน ระดับแสงประดิษฐ์ และระดับแสงธรรมชาติในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในระดับแสงธรรมชาติต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.05)

สภาพอากาศภายในอาคาร: พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่ออุณหภูมิภายในห้องช่วงเช้า ช่วงบ่าย และการหมุนเวียนอากาศในระดับปานกลาง

เสียงรบกวน: พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อระดับของเสียงรบกวนที่เกิดขึ้นจากทั้งภายในและภายนอกห้องในระดับปานกลาง

- ประสิทธิภาพด้านประโยชน์ใช้สอย

การจัดสภาพแวดล้อมภายใน: พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจต่อระยะทางเดินในสตูดิโอมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.32) ตามด้วยการจัดผัง และความเหมาะสมของรูปแบบสัดส่วนเฟอร์นิเจอร์ ความยืดหยุ่นในการปรับพื้นที่ใช้งาน ความเพียงพอของพื้นที่ในการตรวจงาน ความเป็นส่วนตัวในการทำงาน ความเพียงพอของพื้นที่ทำกิจกรรมกลุ่ม และความเพียงพอของพื้นที่เก็บของตามลำดับ

การตกแต่งภายใน: พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความพึงพอใจต่อความเหมาะสมในการเลือกใช้สี การใช้วัสดุ และการตกแต่งภายใน ในระดับปานกลาง

อุปกรณ์และการเชื่อมต่อ: พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการใช้งานอุปกรณ์ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในส่วนของความเพียงพอของปลั๊กไฟและการเชื่อมต่ออินเตอร์เน็ทต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.57)

6. อภิปรายผล

กระบวนการประเมินประสิทธิภาพหลังการเข้าใช้อาคาร (POE) ทำให้เข้าใจถึงช่องว่างระหว่างผู้ออกแบบกับผู้ใช้งานอาคารในปัจจัยด้านต่างๆได้เป็นอย่างดี และเป็นที่ชัดเจนว่าการออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพเป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ (นักศึกษาโดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่คณะฯจัดให้เป็นพื้นที่ส่วนเสริมที่นักศึกษาสามารถใช้งานได้นอกเหนือจากคาบเรียน เช่น ห้อง Playground ที่ใช้เป็นห้องประชุมและจัดกิจกรรม ห้อง Student Lounge ที่สามารถใช้เป็นทั้งพื้นที่พักผ่อน และตรวจงาน ทำกิจกรรมกลุ่มของนักศึกษา หากแต่พื้นที่ที่ส่วนที่สำคัญที่สุดในการเรียนการสอนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์คือห้องสตูดิโอและห้องบรรยายยังใช้งานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในส่วนของการลงพื้นที่สำรวจ การใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ผลที่ได้มีความสอดคล้องกันอย่างชัดเจนทั้งประสิทธิภาพด้านเทคนิค และประสิทธิภาพด้านพื้นที่ใช้สอย โดยนักศึกษามีความพึงพอใจกับการจัดการพื้นที่ใช้สอยค่อนข้างน้อยกว่าส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ใช้ทำงานเดี่ยวและงานกลุ่ม เนื่องจากนักศึกษาต้องการสมาธิในการทำงาน การใช้ความคิด และความเป็นส่วนตัว ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าการขาดความเป็นส่วนตัว มีผลทางลบที่ทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาไม่ดีนัก (Nasar et al, 2007) อุปกรณ์และส่วนสนับสนุนในการทำงานด้วยคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะปลั๊กไฟและอินเตอร์เน็ท กลายเป็นสิ่งจำเป็นกับการเรียน การค้นคว้าและการนำเสนอผลงานการ

ออกแบบสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน นอกจากนี้ในด้านเทคนิค เรื่องของแสงธรรมชาติ เสียงรบกวน และสภาพอากาศภายในอาคารส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนด้วยเช่นกัน

7. ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อันจะก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและมีประสิทธิภาพในการเรียนและเกิดผลสำเร็จทางด้านวิชาการ ได้แก่ เรื่องของการจัดการเชิงพื้นที่ เนื่องด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ภายในอาคารที่มีอยู่น้อยเมื่อเทียบกับความต้องการในการใช้งาน จึงควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ให้สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น มีการจัดโซนทำงาน ที่แบ่งเป็นทำงานเดี่ยว ทำงานกลุ่มย่อย และทำงานกลุ่มใหญ่ โดยสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันใช้งาน ในส่วนของสตูดิโอ ควรจัดพื้นที่ใช้สอยในลักษณะที่ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้หลายรูปแบบ เพิ่มเติมพื้นที่เก็บของให้เป็นสัดส่วน เพิ่มเติมอุปกรณ์เช่นปลั๊กไฟ และปรับปรุงการเชื่อมต่ออินเตอร์เน็ท ปรับปรุงเรื่องการป้องกันเสียงรบกวนโดยพิจารณาเรื่องการใช้วัสดุดูดซับเสียง ในห้องที่ได้รับแสงธรรมชาติมากเกินไป ควรมีการติดตั้งม่านปรับแสงเพื่อสามารถปรับระดับแสงให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนได้ ห้องที่ไม่มีแสงธรรมชาติเข้าถึงและขาดช่องระบายอากาศ ควรพิจารณาปรับให้มีการเชื่อมต่อกับภายนอก เพื่อสภาพแวดล้อมในการเรียนที่ดีและยังช่วยประหยัดพลังงานอีกด้วย

ในการวิจัยครั้งต่อไป ด้วยกรอบแนวคิดและกระบวนการในการประเมินหลังการใช้งานอาคาร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์นี้ สามารถนำไปปรับใช้กับมหาวิทยาลัยอื่นๆ เพื่อทำการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย หาข้อสรุปและแนวทางการออกแบบที่จะช่วยขยายความและสร้างความครบถ้วนในองค์ความรู้ต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

Brocato, K. (2009). Studio based learning: Proposing, critiquing, iterating our way to person-centeredness for better classroom management. **Theory into Practice,** 48(2), 138-146.

Cleveland, B., & Fisher, K. (2014). The evaluation of physical learning environments: A critical review of the literature. Learning Environments Research, 17(1), 1-28.

HEFCE, A. (2006). University of Westminster. Guide to Post Occupancy Evaluation, URL: http://www.smg.ac.uk/documents/% 20POEBrochure% 20Final06.pdf.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2005). Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education. **Academy of management learning & education,** 4(2), 193-212.

Nasar, J. L., Preiser, W. F., Fisher, T., & Salama, A. M. (2007). Designing for designers: lessons learned from schools of architecture. Fairchild Publications.

Nelson, D. & Sundt, J. (1993). Changing the architecture of teachers' minds. Children's Environment, 10, 159-169.

OECD. (2006). **Design quality indicator for schools in the United Kingdom.** PEB Exchange, 8, 1–3.

Preiser, W. F., & Nasar, J. L. (2008). Assessing building performance: Its evolution from post-occupancy evaluation. **International Journal of Architectural Research,** *2*(1), 84-99.

Scho¨n, D. A. (1985). **The design studio: An exploration of its traditions and potentials.** London: RIBA Publications.

Shaffer, D. W. (2007). **Learning in design.** Foundations for the future in mathematics education, 99-126.

STEELCASE. 2007, September, A New Learning Curve: Steelcase LearnLabTM Environments. Available at: http://www.steelcase.com/na/files/66bafe84a27b4d469afa9992982a206c/Full%20version%20of%20article.pdf, [Accessed on April 15, 2008].

การรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊กของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

MEDIA LITERACY IN SKIN WHITENING SUPPLEMENTARY FOOD ADVERTISING ON FACEBOOK OF WORKING PEOPLE IN BANGKOK

เบญจวรรณ เปรมเดช

E-mail: the.tinkerb3ll@gmail.com

ดร.ธนชาติ จันทร์เวโรจน์

หลักสูตรนิเทศศาตรมหาบัณฑิต

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กต่อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว และการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผ่านเฟซบุ๊ก กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ คนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน การทดสอบการแจกแจงแบบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ติดตามเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวในเรื่องสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ โดยใช้งานเฟซบุ๊กผ่านโทรศัพท์มือถือ มีความถี่ในการใช้งานเฟซบุ๊กน้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อครั้ง ระหว่างช่วงเวลา 18.01-24.00 น. ใช้งานเฟซบุ๊กทุกวัน ใช้งานบริเวณบ้านพัก และใช้งานเฟซบุ๊กในขณะพักผ่อน ในด้านการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเข้าถึง ด้านการสร้างสรรค์ และด้านการประเมินค่าสื่อ ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ลักษณะทางประชากรของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกัน ในด้านเพศ อายุ สถานภาพและอาชีพ มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกัน ในด้านอุปกรณ์ที่ใช้งาน ความถี่ในการใช้งาน ช่วงเวลาในการใช้งาน สถานที่ที่ใช้งาน และลักษณะการใช้งาน มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกัน ส่วนวันที่ใช้งานที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันสื่อ อาหารเสริมเพื่อผิวขาว คนวัยทำงาน

ABSTRACT

This research aims to study media exposure behavior on Facebook for skin whitening supplementary food and media literacy in advertising on Facebook. Sample groups are 400 working people in Bangkok. Research Instrument is questionnaire. The result revealed that most of samples followed skin whitening supplementary food properties, followed news on Facebook via mobile phone, frequency of Facebook uses was less than 1 hour per time, used Facebook during 18:01-24:00, daily used Facebook, used Facebook at home and used Facebook in relaxing time. Overall media literacy in skin whitening supplementary food advertising is the middle level. When analyzing in each topic, the analysis was the highest mean, the second is accessibility, the third is constructive and media evaluation respectively. Hypothesis testing result reveals that the different demographic of working people in Bangkok in gender, age, material status, and career, affected to media literacy in skin whitening supplementary food advertising in different levels. In addition, the different social media exposure behaviors in application usage, frequency, timing, place, and the ways of using affected to media literacy in skin whitening supplementary food advertising in different levels. Different Days of using affected to media literacy in skin whitening supplementary food advertising on the same level.

KEYWORDS: Media Literacy, Advertising, Skin Whitening, Supplementary Food, Working People

บทนำ

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต (สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนการสอน, 2557) โดยสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงของคนไทยในปัจจุบันคือเฟซบุ๊ก (Facebook) ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจของเว็บไซต์ Zocialinc เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2558 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรเฟซบุ๊กมากถึง 35 ล้านบัญชี ซึ่งสูงเป็นอันดับ 3 ของกลุ่มประเทศอาเซียน โดยประชากรเฟซบุ๊กในประเทศไทยเติบโตขึ้นร้อยละ 34.62 หากแยกเป็นรายจังหวัด จังหวัดที่มีประชากรเฟซบุ๊กหนาแน่นมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 ล้านบัญชี (เว็บไซต์ไอที 24 ชั่วโมง, 2558) จากการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ที่เพิ่มสูงขึ้นของผู้บริโภคส่งผลให้การโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยการโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นรูปแบบความพยายามในการให้ข้อมูลเพื่อก่อให้เกิดการรับรู้ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ธุรกิจ และกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดการซื้อสินค้าหรือบริการ โดยได้มีการนำเอาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วยในการสื่อสาร (ภาวุธ พงษ์วิทยภานุ และ สุธน โรจน์อนุสรณ์, 2551) สำหรับประเภทอุตสาหกรรมที่มีการใช้โฆษณาดิจิทัลมากที่สุดในปี พ.ศ. 2556 คือ อุตสาหกรรมการสื่อสารที่มียอดเงินโฆษณาดิจิทัลถึง 718 ล้านบาท ตามมาด้วยอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์บำรุงผิว และอุตสาหกรรมยานยนต์ ที่ใช้เม็ดเงินไป 504 ล้านบาทและ 366 ล้านบาทตามลำดับ แม้การโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะมีข้อดีอยู่หลายประการ อย่างไรก็ตามภายใต้ข้อดีดังกล่าวการโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ก็แฝงไปด้วยข้อพึงระวัง จากข้อมูลข่าวสารที่ขาดความน่าเชื่อถือ แหล่งอ้างอิงที่ถูกต้อง ตลอดจนการอวดอ้างสรรพคุณเกิน

จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว ที่ปัจจุบันกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง สอดคล้องกับข้อมูลของศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยที่ได้ทำการจัดอันดับ 10 ธุรกิจที่โดดเด่น โดยประเมินจากปี พ.ศ. 2554-2557 พบว่า ธุรกิจที่เกี่ยวกับสุขภาพและความงาม อาทิ อาหารเสริม เครื่องสำอาง ขึ้นแท่นเป็นธุรกิจมาแรงครองอันดับ 1 ติดต่อกัน เนื่องจากกระแสการให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพและการดูแลความงามเพิ่มมากขึ้น (ผู้จัดการ 360 องศา, 2558)

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข้อความโฆษณาเกินจริงของผลิตภัณฑ์สุขภาพ โดยกล่าวว่าการโฆษณาเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวทุกคนและเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทุกคนต้องพบเจอกับโฆษณาในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย อาทิ ป้ายโฆษณากลางแจ้ง โฆษณาบนรถไฟฟ้า หรือโฆษณาในโรงภาพยนตร์ สรุปได้ว่าชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันนี้ไม่อาจหลีกเลี่ยงการโฆษณาได้ ซึ่งการโฆษณาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ โดยเป็นส่วนหนึ่งของระบบธุรกิจที่จะช่วยในการเผยแพร่ข่าวสาร โน้มน้าวชักจูงใจ และให้ความรู้ เกี่ยวกับการเสนอขายสินค้าและบริการให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งในบริบทสังคมยุคข่าวสารสื่อมวลชนมีบทบาทต่อสังคม ในการสร้างทัศนคติ สร้างค่านิยม ทั้งให้ความรู้ ความบันเทิง ดังนั้น โฆษณาจึงถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก โดยเป็นเครื่องมือของการส่งเสริมการตลาดที่เจ้าของสินค้าต้องการขับเคลื่อนให้เกิดการบริโภคในกลุ่มเป้าหมายโดยตรง นอกจากนี้งานโฆษณาที่ได้มีการเผยแพร่สู่สายตาผู้บริโภคทางสื่อต่าง ๆ นั้นจะต้องเป็นงานโฆษณาที่ไม่ขัดต่อตัวบทกฎหมาย วัฒนธรรม และจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมไทย สำหรับในเรื่องการควบคุมการโฆษณาให้มีความเป็นธรรมกับผู้บริโภคทั่วไป โดยมีการกล่าวถึงการเฝ้าระวังของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาซึ่งมีรายละเอียดที่จะนำเสนอโดยการเรียบเรียงและตัดตอนมาจาก คู่มือการตรวจสอบเฝ้าระวังโฆษณาสุขภาพเบื้องต้นของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) อันเป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวังการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมาย ในส่วนของผลิตภัณฑ์สุขภาพนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวัตถุประสงค์การใช้เพื่อสุขภาพอนามัย รวมถึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ตลอดจนผลิตภัณฑ์ที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้เป็นข้อความโฆษณาเกินจริงที่ใช้ในการโฆษณาของผลิตภัณฑ์สุขภาพต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ทั้งในรูปแบบเม็ด แคปซูล ของเหลว มีการใช้ข้อความโฆษณาว่า ช่วยให้ความจำดี ช่วยป้องกันมะเร็ง ช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือด ขับสารพิษและไขมันในร่างกาย อวดอ้างรักษาโรคมะเร็ง เบาหวาน หัวใจ ภูมิแพ้ ความดันโลหิตสูง เสริมสมรรถภาพทางเพศ ลดโคเลสเตอรอล เพิ่มออกซิเจนให้เซลล์ร่างกาย เพิ่มภูมิต้านโรค ครีมทาผิวกาย ทาผิวหน้า มีการใช้ข้อความโฆษณาว่าทาแล้วสามารถสลายไขมัน ลดเซลลูไลท์ ช่วยให้ทรวงอกกระชับได้รูปทรง สร้างคอลลาเจนให้หน้าเต่งตึง ยกผิวส่วนที่หย่อนคล้อย เสริมสร้างเซลล์ผิวใหม่ ปรับสภาพผิวให้ดีขึ้นจากภายใน เจลทาผิวหน้า มีการใช้ข้อความโฆษณาว่า ทาแล้วช่วยให้รูปหน้าเรียวเล็กลง ไวเทนนิ่งครีม มีการใช้ข้อความโฆษณาว่า ฟื้นฟูผิวให้แข็งแรง ขาวใส อย่างถาวร หรือครีมทาสิวฝ้า มีการใช้ข้อความโฆษณาว่า ในตลับเดียว มีสารหยุดยั้งไม่ให้เกิดสิวหรือฝ้าขึ้นมาใหม่ รักษา ฝ้า กระ จุดด่างดำ ครีมทาสิว มีตัวยาช่วยลดการอักเสบของสิว ใช้แล้วกระ ฝ้า หาย เป็นต้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2559)

การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นอีกหนึ่งภูมิคุ้มกันที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่เราต้องใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในสังคมบริโภคนิยมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า ผลิตภัณฑ์ บริการต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อค่านิยม อีกทั้งด้านการบ้านการเมืองไหลบ่าถาโถมเข้าใส่เราจนตั้งตัวไม่ติด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริโภคทุกคนจะต้องมี “สติ

และปัญญา" ในการเลือกรับข่าวสาร ไตร่ตรอง และใช้ข้อมูล เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ ผู้ที่รู้เท่าทันสื่อ จะมีทางเลือกมากขึ้นในการบริโภคและการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะรู้ว่าจะจัดการกับสื่อและสารต่าง ๆ ที่ถาโถมเข้ามาหาเราด้วยมุมมองแบบไหน โดยสามารถต่อรองกับด้านลบของสื่อ และนำเอาด้านบวกจากสื่อมาใช้ ยิ่งไปกว่านั้น การรู้เท่าทันสื่อยังเป็นการเพิ่มพลังและอำนาจให้แก่ตัวเอง ในการควบคุมความเชื่อและพฤติการณ์ส่วนตัวของเราได้ เช่น ไม่เชื่อตามโฆษณา ว่าคุณค่าหรือความงามอยู่ที่ผิวขาวหรือผมสวย จึงไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าด้วยเหตุผลนั้น แต่ดูคุณภาพและประโยชน์จริง ๆ ของสินค้า เป็นต้น การรู้เท่าทันสื่อ ยังนำไปสู่การตระหนักในสิทธิการสื่อสารของประชาชนและทำให้เราสามารถสื่อสารได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างประชาธิปไตยของสังคมอีกด้วย (กสทช., 2556)

จากการโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการควบคุมที่ยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ และจำนวนผู้รับสารจากสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางสื่อเฟซบุ๊กที่มีจำนวนมาก ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของผู้ใช้งานเฟซบุ๊ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว และอยู่ในพื้นที่ที่มีประชากร เฟซบุ๊กหนาแน่นมากที่สุดของประเทศ โดยมุ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กและลักษณะทางประชากรของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครกับการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการสื่อสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริม เพื่อผิวขาวไม่ให้มีการโฆษณาโดยอวดอ้างสรรพคุณเกินจริงและเป็นการหลอกลวงผู้บริโภค ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรของคนวัยทำงานที่เปิดรับสื่อโฆษณาผ่านเฟซบุ๊กต่อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวในเขตกรุงเทพมหานคร

2.เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กต่อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวในเขตกรุงเทพมหานคร

3.เพื่อศึกษาการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผ่านเฟซบุ๊กต่อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวในเขตกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ทฤษฎีการรู้เท่าทันสื่อ ทฤษฎีประชากรศาสตร์ ทฤษฎีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ทฤษฎีสื่อใหม่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการโฆษณาผ่านเฟซบุ๊ก ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดตัวแปรและกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

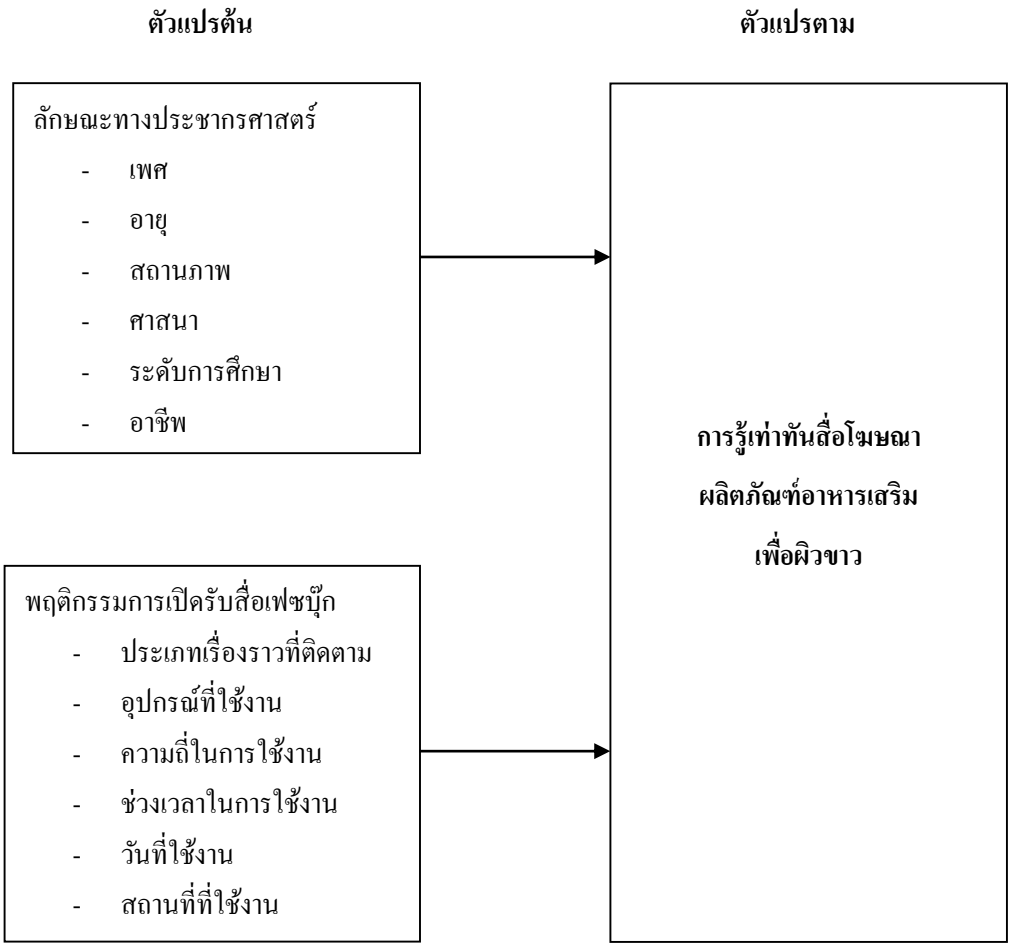

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้คือ คนวัยทำงานในเขตกรุงเทพ- มหานคร จากข้อมูลสถิติพบว่า จำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 มีจำนวน 56,144,000 คน คำนวณหากลุ่มตัวอย่างได้จากสูตรการคำนวณขนาดของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดยขั้นแรกใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีอายุระหว่าง 22 - 60 ปี ที่เคยรับชมโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊ก และเดินในห้างสรรพสินค้า โดยการศึกษาในครั้งนี้เลือกห้างสรรพสินค้าที่ได้รับการจัดอันดับให้เป็นห้างสรรพสินค้ายอดนิยมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 อันดับแรก ได้แก่ 1. สยามเซ็นเตอร์ 2. สยามพารากอน 3. เทอร์มินัล 21 4. เซ็นทรัลเวิลด์ และ 5. เอ็มโพเรียม (ท็อปเท็นไทยแลนด์, 2556) จากนั้นจึงใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยแบ่งการเก็บข้อมูลห้างละ 80 คน โดยในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ จะเก็บข้อมูลในช่วงเวลาหลังเลิกงานจนถึงเวลาห้างปิด (เวลาประมาณ 18.00-22.00 น.) ส่วนในวันหยุดจะเก็บข้อมูล

ตั้งแต่เวลาห้างเปิดจนถึงเวลาห้างปิด (เวลาประมาณ 10.00-22.00 น.) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้มีเวลาในการตอบแบบสอบถามอย่างเพียงพอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสื่อเฟซบุ๊ก ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว และส่วนที่ 4 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยในด้านความตรงของเนื้อหา โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของภาษา และความถูกต้องของเนื้อหา จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว ไปทดลองเก็บข้อมูลจากคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 ตัวอย่าง เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.93

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ใช้อธิบายตัวแปรด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กของกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้อธิบายตัวแปรด้านระดับการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊ก สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบการแจกแจงแบบที (t test) ใช้ในการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (one-way ANOVA) ใช้ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม ซึ่งหากผลการทดสอบมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบรายคู่โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference) ต่อไป โดยงานวิจัยนี้ยอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊กของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26-30 ปี สถานภาพโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้างทั่วไป และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 – 30,000 บาท สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wilo Goidhaborsadore and Yates, 2002 (อ้างถึงใน กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2546) ซึ่งอธิบายว่า เพศหญิงมีแนวโน้มและมีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านเฟซบุ๊กส่วนใหญ่จะมีช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่มีความใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับผลสำรวจของความนิยมของเฟซบุ๊กซึ่งพบว่าหลังจากการเปิดให้ลงทะเบียนแบบสาธารณะ 8 เดือน เฟซบุ๊กมีจำนวนผู้เข้าเว็บไซต์เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อเดือน เมื่อปี ค.ศ. 2007 มีมากถึง 26.7 ล้านคน เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเฟซบุ๊กมีสมาชิกที่มีอายุ 25-34 ปี เพิ่มขึ้น 3 เท่า และอายุ 35 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้น 2 เท่า (ไทยรัฐออนไลน์, 2558)

2. ผลการวิจัยในด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ติดตามเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวในเรื่องสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ ซึ่งนับเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ข้อมูลดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2543) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านความต้องการข่าวสารของบุคคล ทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารขึ้น แต่เนื่องจากบุคคลทุกคนมีความเป็น

ปัจเจกบุคคล ทำให้เกิดความต้องการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการเลือกให้ความสนใจ (principle of selective attention) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนแต่ละคนมีโครงสร้างความเข้าใจที่แตกต่างกัน จากโครงสร้างนี้จะเกิดการสร้าง "เครื่องกรองทางจิตใจ" (mental filters) เพื่อกรองข้อมูลข่าวสารจำนวนมากให้มีข่าวสารบางชิ้นเท่านั้นที่ผ่านเข้าสู่ความสนใจของบุคคลได้

3. ผลการวิจัยในด้านการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าประเด็นเรื่องมีการเปรียบเทียบความแตกต่างของโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊กประเภทต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของสายน้ำผึ้ง รัตนงาม (2557) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อเพื่อพัฒนาชีวิต : ศึกษากรณีสื่อโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊ก โดยผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์สื่อสามารถใช้หลักการ 4 เช่น การวิเคราะห์หาองค์ความรู้ที่จะได้จากสื่อเป็นอย่างไร วิเคราะห์เนื้อหาสื่อแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก หรือทัศนคติที่มีผลต่อผู้รับสื่อในแง่เกิดคุณหรือโทษอย่างไร วิเคราะห์คุณค่าหรือแก่นแท้สำคัญของสื่อว่ามีการประกอบสร้างอย่างไร และวิเคราะห์สื่อตามหลักจริยธรรม หลังจากนั้นต้องรู้จักกลั่นกรองสื่อเพื่อให้เกิดการรับสื่อที่เกิดประโยชน์ งดเว้นการรับสื่อที่เกิดโทษกับตนเองและผู้อื่น รวมทั้งทำให้ผู้รับสื่อมีระบบวิธีการรับและใช้สื่อได้อย่างถูกต้อง แสดงให้เห็นว่ากระบวนการรู้เท่าทันสื่อที่มีประสิทธิภาพ ผู้รับสารจะต้องมีความสามารถด้านการวิเคราะห์เป็นอย่างยิ่ง

4. การทดสอบสมมติฐานที่ 1 ลักษณะทางประชากรของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า คนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่มีเพศต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการเข้าถึง ด้านการวิเคราะห์ และในภาพรวม ส่วนในด้านการประเมินค่าสื่อ ในขณะที่อายุต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน และในภาพรวม สถานภาพทางสมรสต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการประเมินค่าสื่อ ด้านการสร้างสรรค์ และในภาพรวม อาชีพต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน และในภาพรวม

5. การทดสอบสมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า คนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่มีประเภทเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวที่ติดตามต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการเข้าถึง ด้านการวิเคราะห์ ด้านการประเมินค่าสื่อ และในภาพรวม การใช้งานเฟซบุ๊กผ่านอุปกรณ์ที่ต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการสร้างสรรค์ ความถี่ในการใช้งานต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันในด้านการเข้าถึง ด้านการประเมินค่าสื่อ และในภาพรวม ช่วงเวลาในการใช้งานต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกัน ในด้านการประเมินค่าสื่อ ด้านการสร้างสรรค์ และในภาพรวม สถานที่ที่ใช้งานเฟซบุ๊กต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการเข้าถึง ด้านการประเมินค่าสื่อ ด้านการสร้างสรรค์ และในภาพรวม ลักษณะการใช้งานเฟซบุ๊กต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านการประเมินค่าสื่อ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อสรุปคือ เพศหญิงมีแนวโน้มและมีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารเกี่ยวกับสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊กมากกว่าเพศชาย มีการรู้เท่าทันสื่อด้านการวิเคราะห์มากที่สุด นอกจากนี้ผลการวิจัยจะพบว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1.จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊กของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26-30 ปี สถานภาพโสด นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้างทั่วไป และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-30,000 บาท นั้น ล้วนเป็นที่สำคัญให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการรณรงค์ตลอดจนสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊ก ซึ่งสามารถกำหนดลักษณะทางประชากรในการกำหนดการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อให้การสื่อสารไปถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.จากผลการวิจัยในด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กของกลุ่มตัวอย่างที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ติดตามเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวในเรื่องสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ ซึ่งนับเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเฟซบุ๊กผ่านโทรศัพท์มือถือ มีความถี่ในการใช้งานเฟซบุ๊กน้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อครั้ง ใช้งานเฟซบุ๊กในช่วงเวลา 18.01-24.00 น. ใช้งานเฟซบุ๊กทุกวัน ใช้งานเฟซบุ๊กบริเวณบ้านพัก และใช้งานเฟซบุ๊กในขณะพักผ่อน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนับเป็นข้อมูลที่สำคัญในการช่วยให้ผู้ประกอบกิจการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว ในการเลือกเนื้อหาซึ่งเป็นสรรพคุณของผลิตภัณฑ์มานำเสนอ ซึ่งหากมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเฟซบุ๊ก ผู้ประกอบกิจการผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวสามารถเลือกโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามช่วงเวลาที่ปรากฏในผลการวิจัยครั้งนี้ได้ ซึ่งจะช่วยให้การรับรู้ข่าวสารของกลุ่มเป้าหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.จากผลการวิจัยในด้านการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวซึ่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประเด็นเรื่องมีการเปรียบเทียบความแตกต่างของโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊กประเภทต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ มีการตีความเนื้อหา โดยใช้หลักการวิเคราะห์ต่าง ๆ เกี่ยวกับโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทาง เฟซบุ๊ก มีการใช้ความรู้เกี่ยวกับสังคมมาตีความหมายโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊ก และมีการใช้ความรู้เพื่อเดาผลที่จะเกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊ก ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคมีการรู้เท่าทันสื่อมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีทักษะในด้าน

การวิเคราะห์ซึ่งแม้จะอยู่ในระดับ ปานกลาง แต่ก็เป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ผู้บริโภค เพื่อให้มีการรู้เท่าทันสื่อด้านการวิเคราะห์เพิ่มมากขึ้น

4.จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาซึ่งสามารถสรุปความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้ว่า การโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวทางเฟซบุ๊กส่วนใหญ่ไม่น่าเชื่อถือ และมักโฆษณาชวนเชื่ออวดอ้างสรรพคุณเกินความจริง อีกทั้งในปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวปลอมเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคได้ ดังนั้น ผู้ประกอบกิจการด้านผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวจึงควรนำเสนอข้อมูลของผลิตภัณฑ์ตามความเป็นจริง ไม่โฆษณาอวดอ้างสรรพคุณเกินจริง เพราะอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ได้

5.จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ซึ่งพบว่าคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน สถานภาพทางสมรสต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น แม้จะเป็นผลิตภัณฑ์เดียวกัน แต่ผู้ประกอบกิจการด้านผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว ควรจะมีการศึกษาถึงลักษณะในการรู้เท่าทันสื่อของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้สามารถสื่อสารข้อมูลผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ซึ่งพบว่าคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่มีประเภทเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวที่ติดตามต่างกัน มีการใช้งานเฟซบุ๊กผ่านอุปกรณ์ที่ต่างกัน ช่วงเวลาในการใช้งานต่างกัน สถานที่ที่ใช้งานเฟซบุ๊กต่างกัน ลักษณะการใช้งานเฟซบุ๊กต่างกัน มีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ประกอบกิจการด้านผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวควรจะมีการศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้สามารถสื่อสารข้อมูลผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.ธนชาติ จันทร์เวโรจน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ซึ่งให้ความอนุเคราะห์คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้แก่ผู้วิจัย และกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยฉัตร ล้อมชวการ รองศาสตราจารย์ ดร.กมลรัฐ อินทรทัศน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา มีศิลปวิกกัย กรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันส่งผลทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นประโยชน์ในทุกๆ ด้านให้แก่ผู้วิจัย โดยตลอดระยะเวลาของการศึกษาในมหาวิทยาลัยศรีปทุม

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2559). รู้เท่าทัน..ข้อความโฆษณาเกินจริงของผลิตภัณฑ์สุขภาพ. เข้าถึงวันที่ 6 พฤษภาคม 2559. จาก http://www.bangkok biznews.com/blog/detail/636954.

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). **สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. (2546). **จิตวิทยาทั่วไป.** กรุงเทพฯ : ไทยเจริญการพิมพ์.

ท็อปเท็นไทยแลนด์. (2556).10 อันดับ ห้างดังของเมืองไทยที่คนไทยชอบมากที่สุด 2556. เข้าถึงวันที่ 25 มกราคม 2559. จาก http://www.toptenthailand.com/topten/detail/20131121173813673/.

ไทยรัฐออนไลน์ (2558). เฟซบุ๊ก ครองแชมป์อันดับ1 มีรายได้จากค่าโฆษณามากที่สุด. เข้าถึงวันที่ 25 มกราคม 2559. จาก http://www.thairath.co.th/content/491420/.

ผู้จัดการ 360 องศา. (2558). ตลาดเครื่องสำอาง “โตเงียบ” แต่มูลค่ามหาศาล. เข้าถึงวันที่ 25 มกราคม 2559. จาก http://www.gotomanager.com/content/ตลาดเครื่องสำอาง “โตเงียบ” แต่มูลค่ามหาศาล.

ภาวุธ พงษ์วิทยภานุ และสุธน โรจน์อนุสรณ์. (2551). E-marketing เจาะเทคนิคการตลาดออนไลน์. กรุงเทพฯ : บริษัท ตลาด ดอท คอม จำกัด.

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม. (2557). พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อเพื่อพัฒนาชีวิต : ศึกษากรณีสื่อโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊ก. พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.). (2556). ทำไมเราถึงต้องรู้เท่าทันสื่อ. เข้าถึงวันที่ 6 พฤษภาคม 2559. จาก http://bcp.nbtc.go.th/knowledge/detail/307.

สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนการสอน. (2557). ความหมายและประเภทของสื่อสังคมออนไลน์. เข้าถึงวันที่ 25 มกราคม 2559. จาก http://smforedu.blogspot.com/2014/02/blog-post.html?view=timeslide/.

ไอที 24 ชั่วโมง. (2558). เผยสถิติประชากร Facebook ไทย มากเป็นอันดับ 3 ของอาเซียน. เข้าถึงวันที่ 25 มกราคม 2559. จาก http://www.it24hrs.com/2015/facebook-population-aec-2015/.

พฤติกรรมและความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาของผู้ชมโฆษณาเพื่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาในสื่อ YOUTUBE กรณีศึกษาโฆษณาประเภทประกันชีวิต

AUDIENCE BEHAVIOR AND SATISFACTION ON ADVERTISING CREATION ON YOUTUBE: CASE STUDY OF INSURANCE ADVERTISEMENT

นนทภรณ์ บุญจึงเจริญรัตน์

E-mail: nb.nonthaporn@gmail.com

ดร.ธนชาติ จันทร์เวโรจน์

หลักสูตรนิเทศศาตรมหาบัณฑิต

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับโฆษณา ความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณา และการเกิดกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ YouTube กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ ผู้ชมโฆษณาในสื่อ YouTube ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบการแจกแจงแบบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับชมรายการภาพยนตร์/ละครย้อนหลัง โดยรับชมผ่านโทรศัพท์ มือถือ มีความถี่ในการรับชม 1-3 ครั้งต่อวัน รับชมในช่วงเวลา 18.01-24.00 น. รับชมทุกวัน และรับชมในบริเวณบ้านพัก ความพึงพอใจโฆษณาในสื่อ YouTube ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความตั้งใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความสนใจ ด้านความปรารถนา และด้านการก่อปฏิกิริยา ซึ่งเรียงลำดับตามทฤษฎี AIDA ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ชมโฆษณาที่มีอายุและอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ YouTube แตกต่างกัน พฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ YouTube ด้านความถี่ในการรับชม ช่วงเวลาในการรับชม วันที่รับชม และสถานที่ที่รับชมแตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ YouTube แตกต่างกัน ความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณา มีความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ YouTube ดังนั้น กระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ YouTube จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตและเผยแพร่งานโฆษณาดังกล่าวให้สอดคล้องกับความชอบของผู้ชม/ผู้ฟัง ซึ่งเป็นผู้รับสาร เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ YouTube ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์งาน โฆษณา พฤติกรรม ความพึงพอใจ ยูทูบ

ABSTRACT

This study aims to investigate media exposure behavior and satisfaction on advertising and advertising creation process to get audience attention on YouTube. Sample groups are 400 audiences on YouTube in Bangkok. Research instrument is questionnaire and Data Analysis Methods are frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and One-way ANOVA. The result showed that most of audiences watched movie/rerun series, watched through mobile phone, frequency of watching is 1-3 times per day, watching during 18:01-24:00, daily watching and watching at home. Overall advertising satisfaction on YouTube media is high, the intention is the highest mean score. Hypothesis testing result reveals that the different age and career affected to satisfaction of insurance advertising on YouTube in different levels. We also found that Behavior of media exposure on YouTube, the different of watching frequency, watching time, day of watching, and place affected to satisfaction of insurance advertising on YouTube in different levels. The satisfaction of audiences affected to the advertising creation process to get audience attention on YouTube. Therefore, the advertising creation process is very important to create and publish the advertising according to audience/listener preference to make audience satisfaction on YouTube effectively.

KEYWORDS: Media Creation, Behavior, Satisfaction, Youtube, Insurance

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการพัฒนากันหลากหลายรูปแบบ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการใช้งานครอบคลุมพื้นที่และมีจำนวนคนใช้งานมากที่สุด รวมทั้งมีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุด การกำเนิดอินเทอร์เน็ตส่งผลให้วิวัฒนาการด้านการสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว เกิดเป็นสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่เชื่อมโยงการสื่อสาร การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและบันเทิงไปยังผู้รับสารได้อย่างทั่วถึง สะดวก และรวดเร็ว (พิชิต วิจิตรบุญยรักษ์, 2554, หน้า 100) ได้อธิบายความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ว่า เป็นสื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสาร ซึ่งอยู่ในรูปแบบต่างๆ ไปยังผู้รับสารผ่านเครือข่ายออนไลน์โดยสามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร หรือผู้รับสารด้วยกันเอง ซึ่งสามารถแบ่งสื่อสังคมออนไลน์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ที่ใช้กันบ่อย ๆ คือบล็อก (Blogging) ทวิตเตอร์ และไมโครบล็อก (Twitter and Microblogging) เครือข่ายสังคมออนไลน์(Social Networking) และการแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ (Media Sharing)

YouTube (ยูทูบ) ถือเป็นหนึ่งในประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่เป็นเว็บไซต์แลกเปลี่ยนภาพวิดีโอที่มีชื่อเสียง (www.YouTube.com) โดยในเว็บไซต์ดังกล่าว เปิดให้ผู้ใช้สามารถอัพโหลดภาพวิดีโอเข้าไป เปิดดูภาพวิดีโอที่มีอยู่ และแบ่งปันภาพวิดีโอเหล่านี้ให้คนอื่นดูได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ใน YouTube จะมีข้อมูลเนื้อหารวมถึงคลิปภาพยนตร์สั้น ๆ และคลิปที่มาจากรายการโทรทัศน์ มิวสิกวิดีโอและวิดีโอบล็อกกิ้ง ปัจจุบัน Google ถือเป็นเจ้าของ Youtube และได้มีการเปิดตัว Youtube ประจำประเทศไทยอย่างเป็นทางการ (Youtube.co.th) ตั้งแต่เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2557 ข้อมูลจากนิตยสารมาร์เก็ตเธียร์

(Marketeer, 2559: ออนไลน์) พบว่า ด้วยเวลาเพียง 1 ปี หลังจากที่ Youtube ประเทศไทย ได้มีการเปิดตัวอย่างเป็นทางการ แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาสร้างการเปลี่ยนแปลงหลากหลายประการด้วยกัน ได้แก่ 1) จำนวนชั่วโมงในการชม Youtube ในประเทศไทยเติบโตสูงขึ้นร้อยละ 110 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา 2) จำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ของคนไทยและคนเอเชียดู Youtube ผ่านมือถือ 3) ผู้บริหาร Youtube สำนักงานใหญ่ มีความตื่นเต้นกับปรากฏการณ์ของ Youtube ในประเทศไทย ในฐานะ Top 10 ของโลก ที่ใช้เวลาบน Youtube สูงสุดประเทศหนึ่ง 4) คนไม่ได้ดูทีวีน้อยลง แต่จะเปลี่ยนช่องทางในการบริโภคคอนเทนต์จากหน้าจอทีวีเป็นบนมือถือ แท็ปเล็ต และคอมพิวเตอร์มากขึ้น 5) 3 คอนเทนต์หลักที่คนไทยนิยมดูผ่าน Youtube ได้แก่ เพลง เอนเตอร์เทน และเกมมิ่ง 6) สิ่งที่ทำให้ Youtube ประเทศไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดดมาจาก Ecosystem Online VDO ที่ลงตัวจากการผสมผสานระหว่าง Content Creater ทั้งรายใหญ่และรายเล็ก 7) ตลอด 1 ปีที่ผ่านมามีช่อง Youtube ในประเทศไทยที่มีผู้ตามมากกว่า 1 ล้านคน มากถึง 13 ช่อง และ 8) มี 2 นวัตกรรม ใหม่ที่เข้าขับเคลื่อนการเติบโตของ Youtube ในปีนี้ได้แก่ VDO Data Packets ร่วมกับโอเปอเรเตอร์ให้บริการดาต้าชม Youtube ในลักษณะแพคเก็จเหมาจ่าย และYoutube Offline ที่ช่วยให้ดูวีดีโอบน Youtubeได้ในขณะที่ไม่ต่ออินเทอร์เน็ต

จากข้อมูลเมื่อปี พ.ศ. 2558 พบว่า โฆษณาของไทยสามารถติดอันดับ 1 ใน 10 ของโฆษณาบน YouTube ที่มียอดรับชมสูงสุดในเอเชียในช่วงปี พ.ศ. 2557 ได้แก่ โฆษณาชุด Unsung Heroes จากไทยประกันชีวิต โดยเมื่อปี พ.ศ. 2558 ก็ยังพบว่า บริษัทไทยประกันชีวิตยังคงสานต่อความสำเร็จด้วยการครองอันดับสูงสุดบน Leaderboard สำหรับไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2558 ด้วยโฆษณาสุดประทับใจในชุด The Reason ซึ่งเป็นหนังสั้นความยาวกว่า 4 นาที ที่สำรวจความเป็นมาของเพลงสรรเสริญพระบารมี พร้อมทั้งตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมชาวไทยคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุผลของการยืนตรงเพื่อร้องเพลงสดุดีพระมหากษัตริย์ของไทย โดยโฆษณาของไทยประกันชีวิตนับเป็นผลงานชิ้นเยี่ยมที่ช่วยกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก โดยมียอดรับชมสูงกว่า 3 ล้านวิวทั่วโลก นอกเหนือจากไทยประกันชีวิตแล้ว ยังมีแบรนด์อื่น ๆ ใน Leaderboard ที่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมจำนวนมาก ทั้งนี้ บริษัทของไทยตระหนักว่า YouTube ทำลายข้อจำกัดของโฆษณาทางทีวีทั่วไป ซึ่งมีความยาวเพียง 30 หรือ 60 วินาที ทั้งยังเปิดโอกาสให้บอกเล่าเรื่องราว และนำเสนอเนื้อหาที่ออกแบบเป็นพิเศษสำหรับ YouTube โดยเฉพาะ เพื่อดึงดูดและใกล้ชิดกับผู้ชมอย่างลึกซึ้ง (marketingoops, 2558)

นายไชย ไชยวรรณ กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เปิดเผยว่า ไทยประกันชีวิต เป็นแบรนด์ที่มี Brand Awareness อยู่ในระดับ 96% รวมถึงมี Top-of-mind Awareness แบรนด์ที่ผู้บริโภคนึกถึงเป็นแบรนด์แรก อยู่ในเกณฑ์สูง ด้วยภาพลักษณ์ความเป็นผู้นำนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์และบริการ นอกจากนั้น จุดเด่นของแบรนด์ไทยประกันชีวิต คือภาพยนตร์โฆษณาที่สร้างสรรค์สังคม และมีเนื้อหาประทับใจ ส่งผลให้แบรนด์ไทยประกันชีวิตมีภาพลักษณ์ในการเป็นแบรนด์ที่เข้าใจคนไทย และมีอิทธิพลทางความคิดต่อสังคมและวัฒนธรรม (ข่าวประกันวันนี้, 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาเพื่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาในสื่อ YouTube กรณีศึกษาโฆษณาประเภทประกันชีวิต เนื่องจากเป็นโฆษณาที่ได้รับความนิยมสูงสุดในการเข้าชมในเว็บไซต์ YouTube เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจต่อพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ YouTube อันจะนำไปสู่การเกิดการสร้างสรรค์งานโฆษณาในสื่อ YouTube ให้มีความน่าสนใจ เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชมโฆษณาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ แนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจ แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์งานโฆษณา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับโฆษณาบน YouTube และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดตัวแปรและกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังแสดงในภาพที่1

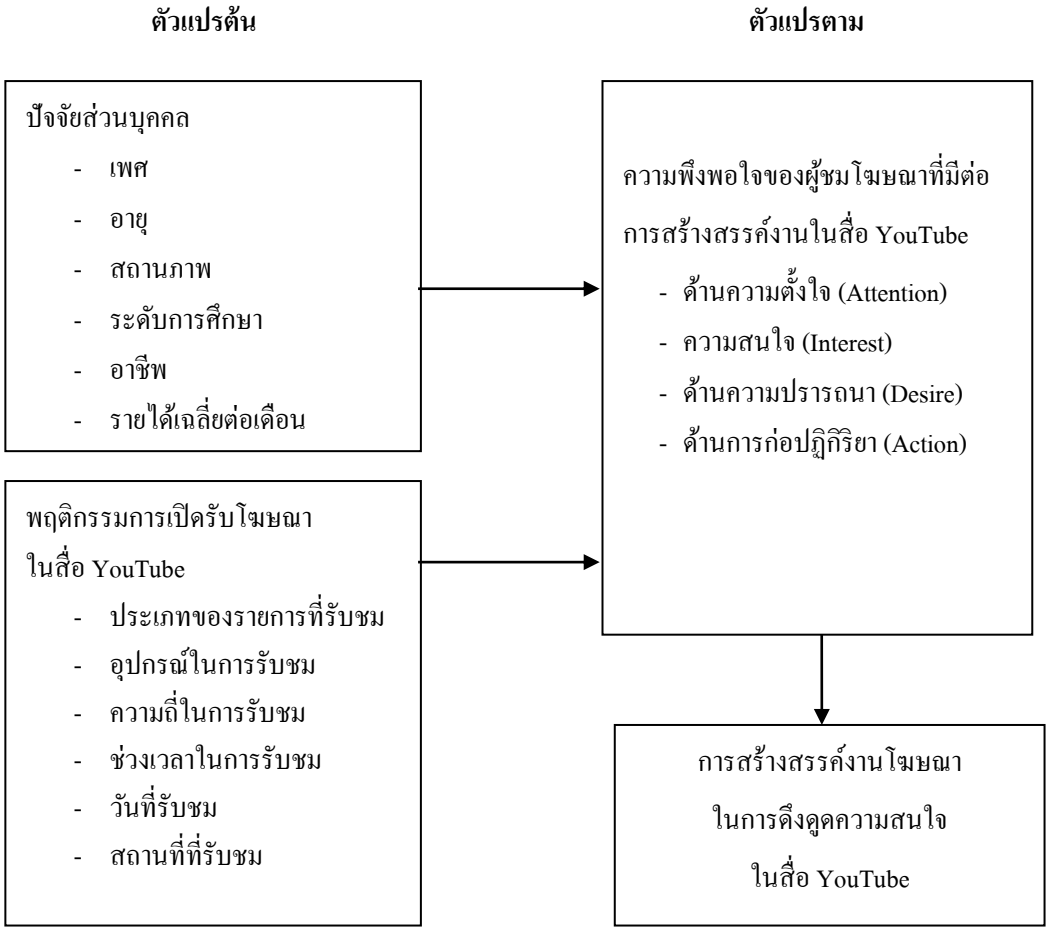

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ชมโฆษณาในสื่อ YouTube
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ YouTube
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ YouTube
4. เพื่อศึกษาการเกิดกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ YouTube

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาเพื่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาในสื่อ Youtube กรณีศึกษาโฆษณาประเภทประกันชีวิต" เป็นการการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครที่มีการรับชมโฆษณาในสื่อ Youtube โดยจำนวนประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจปี 2557 พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 5,692,284 คน คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้เป็นตัวแทนของประชากรใช้การคำนวณของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกจากกลุ่มผู้ชมโฆษณาประเภทประกันชีวิตในสื่อ Youtube ที่มีการแสดงความคิดเห็นในสื่อที่เผยแพร่ผ่าน Youtube เท่านั้น จากนั้นจึงมีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสะดวก (convenience sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ชมโฆษณาประเภทประกันชีวิตในสื่อ Youtube ที่มีการแสดงความคิดเห็นในสื่อที่เผยแพร่ผ่าน Youtube ที่ระบุข้างต้น โดยขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามจากแบบสอบถามออนไลน์ จนครบจำนวน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ที่ทางผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อที่จะดำเนินการออกไปสำรวจและเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรตัวอย่างต่อไป ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ Youtube ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ Youtube และส่วนที่ 4 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของภาษา และความถูกต้องของเนื้อหา และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ได้จากการตรวจสอบแล้ว ไปทดลองกับข้อมูลจากผู้ชมโฆษณาในสื่อ Youtube ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 ตัวอย่าง เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.97

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละใช้วิเคราะห์ความถี่ของข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ยใช้แปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายของข้อมูล ค่า t-test ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม ค่า F-test ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสามกลุ่มขึ้นไป เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยงานวิจัยนี้ยอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยด้านปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.25) มีอายุระหว่าง 18 – 25 ปี (ร้อยละ 54.75) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 90.00) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 78.00) มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 49.00) และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 – 30,000 บาท (ร้อยละ 33.50) พฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ Youtube ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่รับชมรายการภาพยนตร์/ละครย้อนหลัง (ร้อยละ 26.00) โดยรับชมผ่านโทรศัพท์มือถือ (ร้อยละ 51.00) มีความถี่ในการรับชม 1-3 ครั้งต่อวัน (ร้อยละ 41.75) รับชมในช่วงเวลา 18.01 - 24.00 น. (ร้อยละ 68.75) รับชมทุกวัน (ร้อยละ 70.50) และรับชมในบริเวณบ้านพัก (ร้อยละ 85.00)

ผลการวิจัยด้านความพึงพอใจโฆษณาในสื่อ Youtubeโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.56) ซึ่งงานวิจัยนี้มีการวิเคราะห์ความพึงพอใจโฆษณาในสื่อ Youtube โดยวิเคราะห์จากการสร้างสรรค์งานโฆษณา 4 ประการตามหลัก AIDA (ขวัญชีวา ส่างหลวง, 2551) พบว่า ด้านความตั้งใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.63) รองลงมาคือ ด้านความสนใจ (ค่าเฉลี่ย 3.60) ด้านความปรารถนา (ค่าเฉลี่ย 3.52) และด้านการก่อปฏิกิริยา (ค่าเฉลี่ย 3.49) ตามลำดับ โดยในแต่ละด้านมีรายละเอียดต่าง ๆ ตามหลัก AIDA ดังนี้

- ด้านความตั้งใจ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก พบว่า ประเด็นเรื่องโฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต มีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความตั้งใจในการรับชมโฆษณา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.76) รองลงมาคือ โฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต มีความยาวที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดความตั้งใจในการรับชมโฆษณา (ค่าเฉลี่ย 3.67) และโฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต มีเพลงประกอบที่ก่อให้เกิดความตั้งใจในการรับชมโฆษณา (ค่าเฉลี่ย 3.66) ตามลำดับ

- ด้านความสนใจ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก พบว่า ประเด็นเรื่องโฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กรเจ้าของโฆษณา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.70) รองลงมาคือ โฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต มีบรรยากาศที่ก่อให้เกิดความสนใจในตัวผลิตภัณฑ์หรือเนื้อหาของโฆษณา (ค่าเฉลี่ย 3.65) และโฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต มีเพลงประกอบที่ก่อให้เกิดความสนใจในตัวผลิตภัณฑ์หรือเนื้อหาของโฆษณา (ค่าเฉลี่ย 3.58) ตามลำดับ

- ด้านความปรารถนา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก พบว่า ประเด็นเรื่องโฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต มีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความปรารถนาในตัวผลิตภัณฑ์หรือเนื้อหาของโฆษณา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.57) รองลงมาคือ โฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต ช่วยสร้างความปรารถนาให้เกิดการรับชมวิดีโอที่กำลังจะรับชมบนสื่อ Youtube ต่อจากโฆษณาซ้ำ ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.56) และโฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต เสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่องค์กรเจ้าของโฆษณา (ค่าเฉลี่ย 3.52) ตามลำดับ

- ด้านการก่อปฏิกิริยา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก พบว่า ประเด็นเรื่องโฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต มีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดการซื้อหรือการเกิดพฤติกรรมต่อตัวผลิตภัณฑ์หรือเนื้อหาของโฆษณา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.55) รองลงมาคือ โฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต มีบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการซื้อหรือการเกิดพฤติกรรมต่อตัวผลิตภัณฑ์หรือเนื้อหาของโฆษณา (ค่าเฉลี่ย 3.51) และโฆษณาในสื่อ Youtube ประเภทประกันชีวิต ช่วยก่อให้เกิดพฤติกรรมในการรับชมวิดีโอที่กำลังจะรับชมบนสื่อ Youtube ต่อจากโฆษณาซ้ำ ๆ หรือมีการส่งต่อวิดีโอดังกล่าว (ค่าเฉลี่ย 3.51) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ชมโฆษณาที่แตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ Youtube แตกต่างกัน พบว่า ผู้ชมโฆษณาที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ Youtube ไม่แตกต่างกัน ทุกด้านและในภาพรวม ส่วนผู้ชมโฆษณาที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ Youtube แตกต่างกัน ทุกด้านและในภาพรวม

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ Youtube ที่แตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ Youtube แตกต่างกัน พบว่า ผู้ชมโฆษณาที่มีประเภท

รายการที่รับชม แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ Youtube ไม่แตกต่างกัน ทุกด้านและในภาพรวม ผู้ชมโฆษณาที่มีความถี่ในการรับชมแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ Youtube แตกต่างกันในด้านความสนใจ ผู้ชมโฆษณาที่มีวันที่รับชมแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ Youtube แตกต่างกันในด้านความปรารถนา ส่วนในด้านอื่นๆ และในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ผู้ชมโฆษณาที่มีช่วงเวลาในการรับชมและที่รับชมในสถานที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ Youtube แตกต่างกัน ทุกด้านและในภาพรวม

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ Youtube มีความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ Youtube พบว่า ความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ Youtube มีความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ Youtube ซึ่งแนวคิดที่สนับสนุนผลการทดสอบสมมติฐานดังกล่าว คือการตัดสินคุณค่าของเนื้อหาสื่อเป็นการประเมินโดยผู้ชม/ผู้ฟัง (Katz, Blumler & Gurevitch, 1974, อ้างถึงใน ศิริวรรณ อนันต์โท, 2553) ซึ่งอธิบายว่าผู้ฟัง/ผู้ชมเป็นผู้เลือกในการเชื่อมโยงความพึงพอใจที่ต้องการกับการเลือกใช้สื่อแต่ละชนิด เนื่องบุคคลเป็นตัวกระทำดังนั้นจึงมีบทบาทเป็นผู้ริเริ่ม เช่น ผู้ชมเลือกชมรายการตลกเมื่อรู้สึกว่าต้องการที่จะหัวเราะ เลือกชมรายการข่าวเมื่อต้องการได้รับการบอกกล่าวข้อมูล การเลือกเหล่านี้ไม่มีใครบอกให้ทำ แต่ผู้ชมเป็นผู้กำหนดเอง การเลือกอาจเกิดจากเหตุผลอื่นก็ได้ เช่น ต้องชมรายการข่าวเพราะติดใจในบทบาทลีลาของผู้ประกาศข่าวก็ได้ ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้ชมเป็นผู้มีอำนาจอย่างมากในกระบวนการสื่อสาร ดังนั้น กระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ Youtube จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตและเผยแพร่งานโฆษณาดังกล่าวให้สอดคล้องกับความชอบของผู้ชม/ผู้ฟัง ซึ่งเป็นผู้รับสาร เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ Youtube ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 18-25 ปี สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-30,000 บาทนั้น สะท้อนให้เห็นว่าเพศหญิงเป็นเพศที่มีความนิยมในการรับชมโฆษณาต่าง ๆ ผ่านทางสื่อ YouTube ซึ่งเป็นสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเต็มไปด้วยวิดีโอต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นความบันเทิง สอดคล้องกับงานวิจัยของณัตชุลี นุตประวีณ์ (2557) ที่ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์จากการรับชมรายการเดอะวอยซ์ไทยแลนด์ ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงเช่นกัน

2. ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ YouTube ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่รับชมรายการภาพยนตร์/ละครย้อนหลัง โดยรับชมผ่านโทรศัพท์มือถือ มีความถี่ในการรับชม 1-3 ครั้งต่อวัน รับชมในช่วงเวลา 18.01-24.00 น. รับชมทุกวัน และรับชมในบริเวณบ้านพัก แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาของผู้รับสารในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่เป็นสื่อหลัก มาสู่สื่อใหม่ที่มุ่งเน้นไปที่สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวพบว่าพฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ YouTube ของกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้มีความสอดคล้องและใกล้เคียงกับงานวิจัยของ จริยา ปันทวังกูร (2557) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์และ

การได้รับความพึงพอใจการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ มากกว่า 5 ปีขึ้นไป ใช้งาน 2-4 ชั่วโมงต่อวัน นิยมใช้ในช่วงเวลา 20.01-24.00 น. และใช้งาน 2-4 ครั้งต่อวัน เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้มีหลายประเภทร่วมกันคือเฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (YouTube) และไลน์ (Line) เป็นต้น

3. ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจโฆษณาในสื่อ YouTube โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความตั้งใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความสนใจ ด้านความปรารถนา และด้านการก่อปฏิกิริยานั้น มีความสอดคล้องกับหลักการสร้างสรรค์งานโฆษณา (ขวัญชีวา ส่างหลวง, 2551) ซึ่งอธิบายว่าความตั้งใจ (Attention) นับเป็นขั้นแรกที่สำคัญมากของการเขียนข้อความโฆษณาที่ต้องหาจุดดึงดูดใจ หรือเทคนิคแปลกใหม่มาทำให้ผู้รับสาร หยุด และสะดุดในข้อความโฆษณานั้นว่ามีคุณค่า คุณประโยชน์และเกิดความตั้งใจที่จะอ่านข้อความนั้นอย่างทันทีทันใด ส่วนใหญ่คือการพาดหัวโฆษณา ซึ่งเมื่อพิจารณาด้านความตั้งใจเป็นรายข้อพบว่า ประเด็นเรื่องโฆษณาในสื่อ YouTube ประเภทประกันชีวิต มีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความตั้งใจในการรับชมโฆษณา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าเรื่องราวในโฆษณาในสื่อ YouTube ประเภทประกันชีวิตที่มีการถ่ายทอดเรื่องราวที่สะเทือนอารมณ์ ช่วยให้ผู้ชมเกิดความพึงพอใจต่อโฆษณาดังกล่าวเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับแนวความคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541) ที่ได้อธิบายความหมายของความพึงพอใจว่า ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่ได้รับการตอบสนองเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในสิ่งที่ต้องการ และคาดหวัง ความพึงพอใจเป็นความชอบของแต่ละบุคคล ในขณะที่ด้านความสนใจ ด้านความปรารถนา และด้านการก่อปฏิกิริยา ก็เป็นการเรียงลำดับความคิดเห็นของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ได้เรียงลำดับสอดคล้องกับหลักการสร้างสรรค์งานโฆษณา AIDA ซึ่งในด้านความสนใจนั้น ถือเป็นกระบวนการที่ต่อจากผู้ชมโฆษณาเกิดความตั้งใจแล้วมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนมาสนใจในรายละเอียด ข้อดีหรือจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในการโฆษณานั้น ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ประเด็นเรื่องโฆษณาในสื่อ YouTube ประเภทประกันชีวิต เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กรเจ้าของโฆษณา สะท้อนให้เห็นถึงผู้ประกอบการธุรกิจประกันชีวิต ควรนำเสนอภาพยนตร์โฆษณาที่มีการกระแทกอารมณ์ผู้ชมโฆษณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเศร้า หรือความเป็นครอบครัวซึ่งถือเป็นลักษณะของการเผยแพร่โฆษณาในสื่อ YouTube ประเภทประกันชีวิตในปัจจุบัน ในขณะที่ด้านความปรารถนา ซึ่งเป็นลำดับต่อมาในการหาความต้องการสินค้าขึ้นมาในใจ เพราะผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณประโยชน์ตรงกับความต้องการ หรือมีคุณสมบัติที่ดีเด่นพอจึงเกิดความอยากได้ขึ้น ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ประเด็นเรื่องโฆษณาในสื่อ YouTube ประเภทประกันชีวิต มีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความปรารถนาในตัวผลิตภัณฑ์หรือเนื้อหาของโฆษณา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เป็นการช่วยตอกย้ำให้เห็นว่าการนำเสนอเรื่องราวของโฆษณาประเภทประกันชีวิตในปัจจุบันนั้น ประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากด้านการก่อปฏิกิริยา ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายที่ผู้บริโภคที่คาดว่าจะเป็นลูกค้าตัดสินในสนองตอบต่อการโฆษณานั้น ๆ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ประเด็นเรื่องโฆษณาในสื่อ YouTube ประเภทประกันชีวิต มีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดการซื้อหรือการเกิดพฤติกรรมต่อตัวผลิตภัณฑ์หรือเนื้อหาของโฆษณา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

4. การทดสอบสมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ชมโฆษณาในสื่อ Youtube ที่แตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาในสื่อ Youtube แตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ชมโฆษณาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ YouTube แตกต่างกันทุกด้านและในภาพรวม และผู้ชมโฆษณาที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณา

ประกันชีวิตในสื่อ YouTube แตกต่างกันทุกด้านและในภาพรวม แสดงให้เห็นว่าทั้งอายุและอาชีพล้วนแต่มีผลต่อความพึงพอใจ สอดคล้องกับกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณา (รัตนาภรณ์ ชูรอด, 2555) ที่ให้ความสำคัญต่อการวิจัยผู้บริโภค (Consumer Research) เพื่อให้มีความเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายหลักเช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ภูมิลำเนา ขนาดครอบครัวลักษณะทางจิตวิทยา ความต้องการ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ การรับรู้ เจตคติ และวัฒนธรรม

5. การทดสอบสมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ Youtube ที่แตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาในสื่อ Youtube แตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ชมโฆษณาที่มีความถี่ในการรับชมแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ YouTube แตกต่างกันในด้านความสนใจ ผู้ชมโฆษณาที่มีช่วงเวลาในการรับชมแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ YouTube แตกต่างกัน ทุกด้านและในภาพรวม ผู้ชมโฆษณาที่มีวันที่รับชมแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ YouTube แตกต่างกันในด้านความปรารถนา ผู้ชมโฆษณาที่รับชมในสถานที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาประกันชีวิตในสื่อ YouTube แตกต่างกัน ทุกด้านและในภาพรวม แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมีผลต่อความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาที่เผยแพร่ในสื่อ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับผลการวิจัยของ ณัตชุลี นุตประวีณ์ (2557) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์จากการรับชมรายการเดอะวอยซ์ไทยแลนด์ ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับชมรายการเดอะวอยซ์ไทยแลนด์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นซีซั่นที่เปิดรับชม ช่องทางที่เปิดรับชม ความถี่ในการเปิดรับชม ระยะเวลาในการเปิดรับชม ลักษณะในการรับชม รอบการแข่งขันที่เลือกรับชม ผู้ร่วมรับชม และการมีส่วนร่วมในการรับชม รายการมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการเปิดรับชมรายการทั้ง 5 ด้านคือ ด้านรูปแบบรายการ ด้านการนำเสนอรายการ ด้านเนื้อหารายการ ด้านคุณสมบัติของผู้ตัดสิน และคุณสมบัติของผู้ดำเนินรายการ

6. การทดสอบสมมติฐานที่ 3 ความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ Youtube มีความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ Youtube ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณาในสื่อ YouTube มีความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณาในการดึงดูดความสนใจในสื่อ YouTube แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตโฆษณาควรจะสร้างสรรค์งานโฆษณาให้สอดคล้องกับความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณา สอดคล้องกับหลักกระบวนการสร้างสรรค์งานโฆษณา (รัตนาภรณ์ ชูรอด, 2555) ที่อธิบายว่า การสร้างสรรค์งานโฆษณา เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยการวิจัย เช่น ข้อมูลด้านผลิตภัณฑ์ ข้อมูลด้านผู้บริโภค ข้อมูลด้านการตลาด เพื่อให้ทราบถึงสภาพตลาดของคู่แข่งขัน และที่สำคัญคือเพื่อให้มีความเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ประกอบการที่ผลิตและเผยแพร่ภาพยนตร์โฆษณาต่างๆ ควรให้ความสำคัญต่อการผลิตภาพยนตร์โฆษณาที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายคือเพศหญิง และปัจจัยส่วนบุคคลตามที่ปรากฏ

2. ผู้ผลิตภาพยนตร์โฆษณาควรหาจุดดึงดูดใจ หรือเทคนิคแปลกใหม่มาทำให้ผู้ชมโฆษณา หยุด และสะดุดในข้อความโฆษณานั้นว่ามีคุณค่า คุณประโยชน์และเกิดความตั้งใจที่จะอ่านข้อความนั้นอย่างทันทีทันใด

3. ผู้ผลิตผลงานโฆษณาจะต้องมีความตระหนักและเลือกการถ่ายทอดเรื่องราว ให้สอดคล้องกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมาย เพราะลักษณะที่ต่างกันของกลุ่มเป้าหมายย่อมมีผลโดยตรงต่อรูปแบบการเขียนโฆษณา จะช่วยในสามารถเขียนโฆษณาได้สอดคล้องเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมีผลต่อความพึงพอใจต่อการสร้างสรรค์งานโฆษณาที่เผยแพร่ในสื่อ ดังนั้นผู้ประกอบการที่ผลิตและเผยแพร่ภาพยนตร์โฆษณาต่าง ๆ ควรมีการผลิตและเผยแพร่ภาพยนตร์โฆษณาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเปิดรับโฆษณาในสื่อ YouTube

5. ผู้ผลิตโฆษณาควรจะสร้างสรรค์งานโฆษณาให้สอดคล้องกับความพึงพอใจของผู้ชมโฆษณา เพื่อให้การเผยแพร่โฆษณาเป็นที่นิยมและเกิดการรับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำหลัก AIDA มาปรับใช้

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.ธนชาติ จันทร์เวโรจน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ซึ่งให้ความอนุเคราะห์คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้แก่ผู้วิจัย และกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยฉัตร ล้อมชวการ รองศาสตราจารย์ ดร.กมลรัฐ อินทรทัศน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา มีศิลปวิกกัย กรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ อันส่งผลทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นประโยชน์ในทุกๆ ด้านให้แก่ผู้วิจัย โดยตลอดระยะเวลาของการศึกษาในมหาวิทยาลัยศรีปทุม

เอกสารอ้างอิง

ขวัญชีวา ส่างหลวง. (2551). การสร้างสรรค์งานโฆษณา. เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2558 จาก http://kwuancheewa.exteen. com/page/16.

ข่าวประกันวันนี้. (2556). ไทยประกันชีวิตปลื้ม ผลวิจัยแบรนด์อยู่ในใจผู้บริโภคในเกณฑ์สูง. เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2558 จาก http://insurancesiam.blogspot.com/2016/03/blog-post_14.html/.

จริยา ปันทวังกูร. (2557). แนวทางการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ณัตชุลี นุตประวีณ์. (2557). พฤติกรรมการเปิดรับ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์จากการรับชมรายการเดอะวอยซ์ไทยแลนด์ ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิตยสาร Marketeer. (2558). **Youtube.** กรุงเทพฯ: บริษัท มาร์เก็ตเธียร์ จำกัด.

พิชิต วิจิตรบุญยรักษ์. (2554). สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต Social Media: Future Media. **วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.**

รัตนาภรณ์ ชูรอด. (2555). กระบวนการสร้างโฆษณา. เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2558 จาก http://heajan2012.wordpress.com/ การสร้างสรรค์งานโฆษณา/กระบวนการสร้างโฆษณา/.

เว็บไซต์ Marketing Oops!. (2559). Google ประเทศไทย เผย Top 10 โฆษณาบน YouTube ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในช่วง Q1 ปี 58, เข้าถึงเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2559 จาก http://www.marketingoops.com/news/google-thailand-top-10-ads-leaderboard/.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). **การวิจัยธุรกิจ.** กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ.

ศิริวรรณ อนันต์โท. (2553). มารู้จักทฤษฎี U&G ให้ดีกันเถอะ. เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2558 จาก http://drsiriwan1.blogspot. com/2010/03/u.html/.

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวิเคราะห์และตีความเพื่องานศิลปะการแสดง กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง TRAIN TO BUSAN

IMPROVEMENT OF LEARNING PROCESS OF ANALYSIS AND INTERPRETATION FOR PERFORMING ARTS, CASE STUDY OF THE MOVIE "TRAIN TO BUSAN"

พลฤทธิ์ สมุทรกลิน

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

E-mail: Ponlarit.sam@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การตีความเพื่องานศิลปะการแสดง กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง Train to Busan เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตีความของนักศึกษาที่ได้ชมภาพยนตร์เรื่องนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลักในการวิจัยครั้งนี้ และใช้ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนการวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดการเล่าเรื่อง แนวคิดสัญวิทยา แนวคิดองค์ประกอบของบทละครมาเป็นกรอบในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่ได้ชมภาพยนตร์เรื่องนี้ตีความว่า ภาพยนตร์ถูกสร้างขึ้นเพื่อความบันเทิง โดยมีโครงสร้างที่ใช้การเล่าเรื่องเพื่อเน้นความบันเทิง แต่มีการสร้างสัญญะผ่านองค์ประกอบต่างๆ เช่น ตัวละคร สถานที่ เพื่อเป็นการสื่อความหมายที่สะท้อนสังคมเป็นรหัสเชิงสัญญะการสื่อสารทั้งในเชิงความหมาย และเชิงอรรถรส นักศึกษาสามารถตีความได้ถึงสิ่งที่ภาพยนตร์นำเสนอแนวคิดที่สะท้อนสังคม และความเป็นมนุษย์ได้ในระดับหนึ่ง แต่ในระดับที่เป็นสัญลักษณ์หรือการเปรียบเทียบในเชิงลึกผ่านองค์ประกอบต่างๆนั้น ยังต้องพัฒนาในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องของการตีความในมิติเชิงลึกมากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในแนวคิด และความหมายต่างๆที่สื่ออยู่ในภาพยนตร์ทั้งเรื่องนี้และเรื่องอื่นๆ รวมไปถึงสื่อด้านศิลปะการแสดงประเภทอื่นๆที่เปรียบเสมือนกับกระจกที่สะท้อนสู่สังคม ซึ่งสามารถทำให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่เป็นภาพสะท้อนความเป็นจริงทางสังคมเข้าสู่การตระหนักในตนเองมากขึ้น และนำไปสู่การพัฒนางานด้านศิลปะการแสดง

คำสำคัญ: การวิเคราะห์และตีความ,ศิลปะการเล่าเรื่อง,องค์ประกอบของบทละคร, สัญญะวิทยา

ABSTRACT

The research on improvement of learning process of analysis and interpretation for performing arts, case study of the movie "Train to Busan", is a study based on the method of qualitative analysis. Its purpose is to study the interpretation of students who have seen this movie. The researcher has principally used the method

of analysis of substance for this research and has used related information and documents to support the analysis, based on the ideas of story-telling, semiology and elements of a play, as frameworks for the study.

The result of the study is that the students who have seen this movie interpret that the movie has been made for entertainment purpose, with the story-telling structure that focuses on entertainment. However, signs were created through various elements such as characters and places to deliver the social meaning by way of symbols and communication through both signification and entertainment. The students are able to interpret up to a certain level that the movie presents the ideology on society and humanism but for the level of symbols or in-depth comparison through various elements, learning and teaching process needs to be improved in order to create more learning on interpretation by in-depth dimension so that students can understand the ideology and meanings given in this movie and other movies, and also in other art forms which are like mirrors of the society. This would help them understand stories that reflect social reality and lead them to self-realization and eventually improvement of performing arts.

KEYWORDS: Analysis and interpretation, Art of story-telling, Elements of a play, Semiology

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ภาควิชาศิลปะการแสดงประยุกต์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ได้มีการเรียนการสอนวิชาวิเคราะห์วรรณกรรมการละคร เพื่อให้นักศึกษาได้มีความรู้ และความเข้าใจในศาสตร์และศิลป์ทางด้านการวิเคราะห์บทละครเวทีในแนวทางต่างๆ มีการให้นักศึกษาได้ฝึกการวิเคราะห์บทละครเรื่องต่างๆเพื่อนำไปใช้ได้จริงสำหรับการประกอบวิชาชีพในศาสตร์ศิลปะการแสดง และยังสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อพัฒนาตนเอง และต่อสังคม

ในภาคการศึกษานี้นอกเหนือจากบทละครในรายวิชาที่ได้ฝึกให้นักศึกษาได้วิเคราะห์ ผู้วิจัยได้มีความคิดที่จะนำสื่อชนิดอื่นๆมาใช้ในการเรียนการสอน นอกเหนือจากบทละครที่จะเห็นแต่ในรูปแบบของตัวอักษร จึงได้นำสื่อภาพยนตร์ที่สามารถเห็นทั้งภาพและเสียงมาใช้ในการศึกษา

ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากอย่างหนึ่งของสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากภาพยนตร์เป็นสื่อชนิดหนึ่งที่เน้นการผลิตขึ้นมาเพื่อความบันเทิงโดยเฉพาะในสังคมไทย ภาพยนตร์ที่เน้นความบันเทิงจะได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงมากกว่าภาพยนตร์ที่มีจุดมุ่งหมายอื่นๆ เช่น ภาพยนตร์ทางด้านศิลปะ

ภาพยนตร์นับเป็นสื่อที่ทรงอิทธิพลมากสื่อหนึ่งเนื่องจากสามารถสื่อสารแนวคิดหรือข้อความที่ต้องการไปยังผู้ชมได้เป็นจำนวนมาก โดยใช้องค์ประกอบต่างๆในการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจ และยังมีการเร้าอารมณ์ดึงดูดความสนใจเพื่อทำให้ผู้ชมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของภาพยนตร์ ผู้ชมเกิดความบันเทิง และจินตนาการตามไปกับเนื้อหาของเรื่อง จนกระทั่งสามารถเปลี่ยนแนวคิด ทัศนคติต่างๆ ตลอดจนสามารถนำไปสู่พฤติกรรมลอกเลียนแบบได้

ภาพยนตร์ที่ได้รับการพูดถึงมากในกลุ่มนักศึกษา คือภาพยนตร์เกาหลีเรื่อง Train to Busan ที่ได้รับเกียรติให้ฉายในเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ครั้งที่ 69 และเป็นภาพยนตร์ที่ทำรายได้สูงสุดในประเทศเกาหลี นอกจากนั้นในการฉายที่ประเทศไทย ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพยนตร์เกาหลีที่ทำรายได้สูงสุดในประเทศไทย

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในหัวข้อวิจัยนี้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาด้านการวิเคราะห์ตีความเพื่องานศิลปะการแสดง และยังเป็นการส่งเสริมด้านการชมงานด้านศิลปะการแสดงประเภทต่างๆเพื่อให้ได้รับสารที่มากกว่าความบันเทิงในงานที่สร้างขึ้นเพื่อความบันเทิงหรือผลประโยชน์ทางธุรกิจอย่างเดียว แต่ให้มองลึกไปถึงเนื้อหาที่สามารถสะท้อนสังคม และช่วยในการพัฒนาสังคมได้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาในการศึกษาวิเคราะห์ตีความ และผู้ที่ชื่นชอบในการเสพงานด้านศิลปะการแสดง รวมไปถึงสามารถพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาการวิเคราะห์วรรณกรรมการละคร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาในเรื่องการวิเคราะห์ตีความเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาในการเรียนการสอน

(2) ศึกษารูปแบบโครงสร้างการเล่าเรื่อง และแนวคิดผ่านองค์ประกอบต่างๆในภาพยนตร์เรื่อง Train to Busan

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

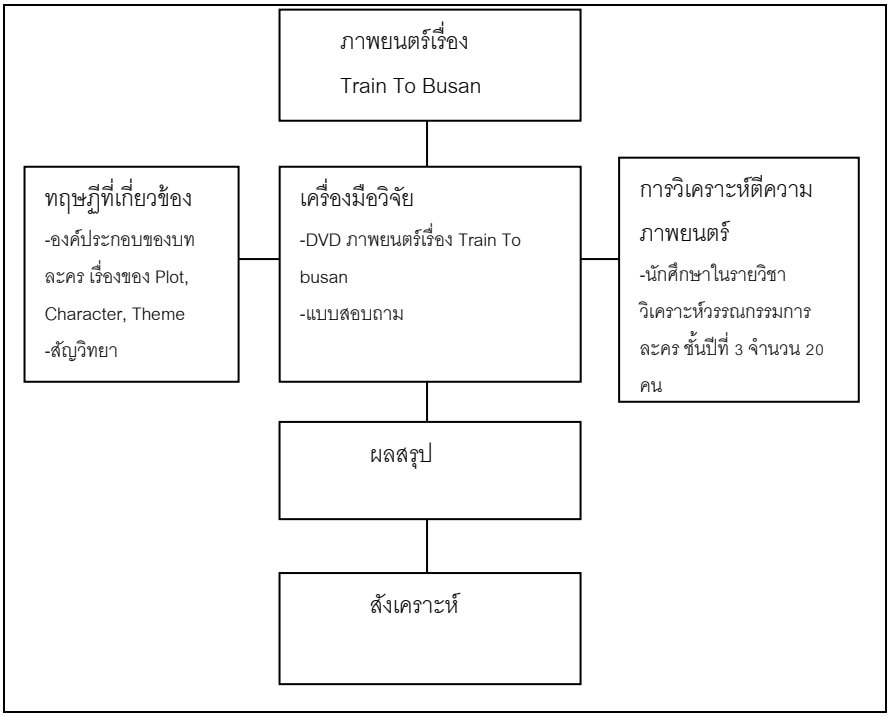

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวิเคราะห์และตีความเพื่องานศิลปะการแสดง กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง Train to Busan” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อ

ศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาในเรื่องการวิเคราะห์ตีความเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาในการเรียนการสอนโดยศึกษาผ่านการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบต่างๆของภาพยนตร์เรื่องนี้

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งหมดคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ภาควิชาศิลปะการแสดงประยุกต์ ในรายวิชาการวิเคราะห์วรรณกรรมการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 20 คน ที่ได้รับชมภาพยนตร์เรื่องนี้

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์โครงสร้างของตัวเรื่อง โดยอ้างอิงทฤษฎีการวิเคราะห์แนวสัญศาสตร์ แนวทางการวิเคราะห์โครงเรื่องของเรื่องเล่า โดยใช้แผนภูมิปัญจภาค หรือ แผนภูมิห้าขั้นตอน แนวทางการศึกษาระบบโครงสร้างหน้าที่ตัวละครในเรื่องเล่า องค์ประกอบของบทละครตามแนวคิดของอริสโตเติล

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาพยนตร์ซึ่งบันทึกลงใน ดีวีดีภาพยนตร์(DVD) และแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร รวมทั้งการวิเคราะห์แบบสอบถามจากนักศึกษาที่ได้ชมภาพยนตร์เรื่องนี้ โดยรูปแบบของการศึกษาวิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์โดยแบ่งเป็นสองส่วนคือ การวิเคราะห์ในส่วนของรูปแบบ และเนื้อหา และการวิเคราะห์ในส่วนของเอกสาร และแบบสอบถาม

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ผลการเรียนรู้ในการวิเคราะห์ของนักศึกษาภาควิชาศิลปะการแสดงประยุกต์ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาวิเคราะห์วรรณกรรมการละคร ในภาคการศึกษา1/2559 จากการใช้แบบสอบถาม เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบในภาพยนตร์ พบการรับรู้ในการวิเคราะห์ตีความของนักศึกษาดังต่อไปนี้

1. *การวิเคราะห์โครงสร้างของตัวเรื่อง*

การศึกษาโครงสร้างหรือองค์ประกอบของตัวเรื่องคือ การศึกษาเหตุการณ์ “เรื่อง” หรือสิ่งที่ถูกนำมาเล่า ซึ่งประเด็นหลักที่นำมาศึกษาในที่นี้ได้แก่ 1 โครงเรื่อง 2 ตัวละคร

แนวทางการวิเคราะห์โครงเรื่องของเรื่องเล่า โดยใช้แผนภูมิปัญจภาค หรือ แผนภูมิห้าขั้นตอน ซึ่งเป็นรูปแบบการวิเคราะห์โครงเรื่องที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และใช้กันแพร่หลาย แผนภูมิดังกล่าวประกอบด้วย

โครงสร้างของโครงเรื่อง	**สถาณการณ์หรือเหตุการณ์ในเรื่อง**
1 สถานการณ์ต้นเรื่อง หรือภาวะสมดุลปกติ มักให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สถานที่ และตัวละคร	พ่อกับลูกสาววัยเด็ก ซึ่งเดินทางไปพบเมียหรือแม่ของลูกเพื่อร่วมฉลองวันเกิดที่ปูซาน โดยมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่พ่อแม่แยกทางกัน และตัวละครอื่นๆ ที่ร่วมเดินทางกันในรถด่วน KTX ที่โซลสเตชั่น มุ่งหน้าไปปูซาน โดยไม่ระแคะระคายว่ากรุงโซลกำลังตกอยู่ในวิกฤตซอมบี้ระบาด
2 ปัจจัย เหตุการณ์ หรือสิ่งที่ทำให้เกิดปมปัญหา ทำให้ภาวะปกติในสถานการณ์ต้นเรื่อง เปลี่ยนแปลง	บนรถไฟมีผู้ติดเชื้อแฝงตัวอยู่ เมื่อรถไฟแล่นไปไม่นานก็กลายเป็นสมรภูมิรบเคลื่อนที่ระหว่างมนุษย์กับผีดิบ และเพิ่มจำนวนของผู้ติดเชื้อมากขึ้นเรื่อยๆ
3 การกระทำต่างๆของตัวละครที่พยายามจะแก้ไขปมปัญหา หรือเพื่อให้กลับคืนสู่สภาวะปกติ	การต่อสู้กับภาวะติดเชื้อของตัวละครที่เข้าร่วมสถานการณ์ คู่พ่อลูก คู่สามีภรรยา คนแก่ ผู้ใหญ่เห็นแก่ตัว พนักงานรถไฟเห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้า ความหลากหลายทางพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญหน้ากับการเอาชีวิตรอดร่วมกัน ความหวาดกลัว ความหวาดระแวง มองโลกในแง่ร้ายที่สั่นคลอนความสามัคคี ระหว่างเพื่อนมนุษย์ สะท้อนสัญชาตญาณการเอาตัวรอดของมนุษย์ในหลายระดับ
4 การคลี่คลายปมปัญหา การกระทำ หรือเหตุการณ์ที่ทำให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงกลับเข้าสู่ความสงบ	ตัวละครพ่อช่วยให้ลูกสาว และสตรีมีครรภ์ให้เดินทางต่อไป โดยที่ตนเองที่ติดเชื้อยอมเสียสละชีวิตของตน
5 สถานการณ์ท้ายเรื่องหรือตอนจบ เป็นผลมาจากการคลี่คลายปมปัญหา การกลับมาสู่ภาวะสมดุลปกติ	ตัวละครเด็กสาว และสตรีมีครรภ์ได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มทหารอย่างปลอดภัย

2. *ด้านการศึกษาตัวละครในเชิงสัญศาสตร์*

นักสัญศาสตร์เชื่อว่าบรรดาเรื่องเล่าทั้งหลายนั้นต่างก็มีระบบโครงสร้างของตัวละครคล้ายๆกันในทำนองเดียวกับที่เรื่องเล่าทุกเรื่องมีโครงสร้างเนื้อหาเดียวกัน การที่เรื่องเล่าทุกเรื่องสร้างอยู่บนพื้นฐานของปมขัดแย้ง ซึ่งจะทำให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆตามมานั้นย่อมทำให้ต้องมีตัวละครอย่างน้อย2ตัวในเรื่องเล่าแต่ละเรื่อง ได้แก่ ตัวละครหลัก Protagonist และ ผู้ต่อต้าน หรือผู้ขัดขวางการกระทำ Antagonist ในภาพยนตร์เรื่องนี้แบ่งตัวละครออกมาได้ดังนี้

Protagonist	มนุษย์ที่มีความต้องการสูงสุดคือ การพยายามเอาชีวิตรอดเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
Antagonist	ซอมบี้หรือผู้มีภาวะติดเชื้อ ความต้องการสูงสุดคือการแพร่เชื้อโรค

ลักษณะที่แบ่งอย่างชัดเจนจะเป็นแบบนี้ แต่เราจะพบว่า การสร้างตัวละครมีการเพิ่มความขัดแย้ง คือ ไม่ใช่แค่ มนุษย์กับซอมบี้ แต่เป็น มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับการต่อสู้ทางจิตใจของตนเอง

Protagonist	คู่พ่อกับลูกสาว คู่สามีกับภรรยาท้องแก่ คู่รักวัยรุ่นนักเบสบอล คนจรจัด
Antagonist	ผู้ใหญ่เห็นแก่ตัว พนักงานรถไฟเห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้า

การสร้างลักษณะนิสัยของตัวละคร และความขัดแย้งเป็นการสะท้อนสัญชาตญาณการเอาตัวรอดของมนุษย์ในหลายระดับ ทั้งดิบ หยาบ การสร้างตัวละครที่เป็นเสมือนตัวแทนมนุษย์ในระดับโครงสร้างของทุนนิยม ระดับความแตกต่างของเพศ และวัย

ตัวละครหลัก	**การสร้างลักษณะนิสัยตัวละคร**
ตัวละครพ่อ (ซอกวู)	ตัวละครที่เป็นตัวแทนของมนุษย์เงินเดือน ทำงานบริษัทการเงินการลงทุน ที่ผู้คนต่างรังเกียจในฐานะผู้สูบเลือดสูบเนื้อผู้อื่น ทำงานจนไม่มีเวลาให้ลูก การมุ่งสร้างฐานะให้ครอบครัวจึงเป็นช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของครอบครัวทั้งกับภรรยา และลูกสาว มีความพยายามที่จะทำให้ทุกอย่างออกมาให้ดีที่สุด และสำเร็จไปถึงเป้าหมาย ลักษณะเด่นที่มีคือ ความช่างสังเกต และมีความรับผิดชอบต่อส่วนตนและส่วนรวม
ตัวละครลูกสาว(ซูอัน)	เป็นตัวแทนของวัยเด็ก ที่เปรียบเสมือนตัวแทนความบริสุทธิ์ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นใจคนอื่น ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถาณการณ์ใด ตัวละครนี้ยังเป็นตัวละครหลักที่สนับสนุนตัวละครพ่อให้ละลายพฤติกรรม และได้ค้นพบ ความเสียสละ และการมีน้ำใจต่อผู้อื่น
คู่สามีกับภรรยาตั้งครรภ์ สามี(ซังฮวา)	เป็นตัวแทนของผู้นำครอบครัว การสร้างตัวละครสามีที่ภาพลักษณ์ภายนอกดูก้าวร้าว ปากร้าย มีลักษณะภายนอกดูเป็นคนไม่เอาไหนในสายตาของภรรยา แต่มีความรักภรรยาอย่างมาก และเป็นคนมีน้ำใจคอยช่วยเหลือผู้อื่น มีความต้องการสูงสุดคือ ปกป้องภรรยา และลูกในครรภ์ ตัวละครนี้เป็นตัวละครที่สนับสนุนตัวละครซอกวู ได้ละลายพฤติกรรมที่มองแต่ตนเองให้มองถึงคนอื่น และยังทำให้ซอกวูได้มีความเข้าใจในตัวลูกสาวมากขึ้น
ภรรยา(ซังคยอง)	เป็นตัวแทนของคนเป็นแม่ และภรรยาที่สามีรัก เป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของครอบครัวที่อบอุ่นต่างกับตัวละครอีกครอบครัว เป็นภาพของตัวละครที่มีจิตใจของผู้เป็นแม่ที่พร้อมจะปกป้องลูกน้อย ซึ่งส่งผลไปถึงตัวละครหลัก ซอกวูในการที่จะฝากลูกสาวซูอันไปกับเธอเพราะได้ตระหนักถึงความรักของเธอ

3. แนวคิดในภาพยนตร์

จากแบบสอบถามนักศึกษาให้ความเห็นว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้มีแง่มุมในการสะท้อนภาพปัญหาของสังคม และเสียดสีสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของชนชั้นในสังคม โดยการสร้างตัวละครเอก ให้มีความหลากหลายในสถานะ และอาชีพ เนื้อหาของเรื่องได้เชื่อมโยงตัวละครที่หลากหลายนี้มาเกี่ยวข้องกัน ภาพยนตร์เป็นการสะท้อนปัญหาของประเทศนี้ ไม่ว่าจะในเรื่องของทุนนิยม การแบ่งแยกชนชั้น โดยสรุปได้ดังนี้

-เนื้อหาสอดแทรกให้คนดูคิดตาม เช่นเรื่องเกี่ยวกับช่วยเหลือคน หนังนำเสนอเป็นเชิงตั้งคำถาม สะท้อนให้เห็น และปล่อยให้เราปรึกษาศีลธรรมในใจตัวเอง ผู้สร้างเรื่องนี้สามารถทำให้เห็นถึงว่า เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง สถาณการณ์แบบนี้จะต้องทำยังไงต่อไป อะไรที่เป็นสาเหตุให้เกิดความวุ่นวายของเมืองนี้ ผู้สร้างอาจจะสื่อให้รู้ว่าอนาคตอาจจะเกิดขึ้นจริงก็ได้ ถ้าเกิดขึ้นจริง จุดมุ่งหมายของคนทุกคนคืออะไร เหมือนในภาพยนตร์เรื่องนี้ว่าต่างคนต่างมีเป้าหมายว่าจะต้องรอด

-การนำเสนอพฤติกรรมของมนุษย์ที่เราเห็นได้ไม่ยากในปัจจุบัน การเอาตัวรอด ความเห็นแก่ตัว หรือแม้กระทั่งความเสียสละ หนังเรื่องนี้ถ่ายทอดออกมาได้อย่างชัดเจน คนที่เห็นแก่ตัวก็เห็นแก่ตัวที่สุด หรือคนที่เสียสละก็เสียสละชีวิตให้แม้กระทั่งคนแปลกหน้า

-ความคิดของหนังเรื่องนี้คือ ได้ถ่ายทอดความเป็นจริงในสังคมที่สมัยนี้เป็น จึงอาจทำให้คนดูรู้สึกอินได้มาก โดยหนังเรื่องนี้นำพาคนดูไปสำรวจความเป็นมนุษย์ ในตัวเราได้อย่างดี หลายคำพูดและการกระทำของตัวละครมันช่างทิ่มแทงเหลือเกิน ดังนั้นคือ หน้าที่เอาตัวรอดซึ่งเป็นคนต่างชนชั้นกันมาอยู่ด้วยกันในสถาณการณ์คับขัน ซึ่งจะเค้นสัญชาตญาณดิบหรือ ด้านมืดของมนุษย์ออกมา บางคนต้องการที่จะหนีจนไม่นึกถึงคนอื่น ความเห็นแก่ตัวเพราะกลัวตาย สถาณการณ์ทำให้รู้ว่าควรจะเอาตัวรอดยังไง

-ภาพยนตร์สื่อให้เห็นถึงความกล้าหาญ ความรักและการเสียสละ ผลของการเห็นแก่ตัวของใครบางคนอาจจะเปลี่ยนใจคนอื่นให้ไปเข้าข้างได้บางครั้ง บางทีคยที่เห็นแก่ตัวก็ควรจะได้รับผลกระทบที่ตนได้ทำไว้บ้าง การเห็นแก่ตัวยังไงก็แพ้ความรักที่ยิ่งใหญ่อยู่ดี ใครทำอะไรก็จะได้แบบนั้น ทุกคนต้องมีสติเป็นที่ตั้ง สื่อให้เห็นถึงความรักกันจริงๆ

-มนุษย์เมื่อพบเจอปัญหามักจะดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดโดยไม่สนใจคนรอบข้างและใครหน้าไหน แต่ด้วยความรักมนุษย์จะมีจิตใต้สำนึกลึกๆต้องช่วย และพาคนที่รักให้รอดไปด้วยกันถึงที่สุด คนมากกว่าเคนสามารถพากันถึงฝั่งมากกว่าไปคนเดียว เพราะมีความคิดมากกว่าเความคิด

6. อภิปรายผล

จากการทำวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เห็นว่า นักศึกษาในรายวิชา การวิเคราะห์วรรณกรรมการละคร สามารถนำทฤษฎีในเรื่องของศิลปะการเล่าเรื่องและ องค์ประกอบของบทละครมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตีความภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ดังนี้

1. โครงสร้างของศิลปะการเล่าเรื่อง ได้ร้อยเรียงกัน ตามองค์ประกอบต่างๆ เพื่อมุ่งเน้นในความบันเทิง มีการสร้างตัวละคร และออกแบบพื้นที่ในการเอาตัวรอดจากสถานการณ์ นักศึกษาสามารถแบ่งโครงสร้างของการเล่าเรื่องๆได้เป็นช่วงของเหตุการณ์ตามโครงสร้างของการเล่าเรื่องได้

2. การตีความของนักศึกษา เกี่ยวกับแนวคิดหลักที่ภาพยนตร์นำเสนอพบว่า

นักศึกษาจำนวนสิบเอ็ดคนตีความว่า การเอาตัวรอด ความเห็นแก่ตัวเป็นเรื่องที่ไม่ดี

นักศึกษาจำนวนสี่คนตีความว่า มนุษย์ควรมีความเสียสละ

นักศึกษาจำนวนสองคนตีความว่า มนุษย์เราควรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

นักศึกษาจำนวนสองคนตีความว่า การเห็นแก่ตัวยังไงก็แพ้ความรักที่ยิ่งใหญ่อยู่ดี

นักศึกษาจำนวนหนึ่งคนตีความว่า อย่าปล่อยให้เชื้อโรคร้ายมาครอบงำจิตใจตนเอง

สรุปแล้วพบว่า แนวคิดหลักที่นักศึกษาส่วนใหญ่ตีความจากภาพยนตร์เรื่องนี้คือ ความเห็นแก่ตัวเป็นเรื่องที่ไม่ดี 3 เรื่องของตัวละคร นักศึกษาสามารถแยกแยะประเภทของตัวละครหลัก และตัวละครผู้ต่อต้านได้ และสามารถวิเคราะห์ลักษณะการสร้างลักษณะนิสัยตัวละครในตัวละครต่างๆที่มีบทบาทในภาพยนตร์

จากการศึกษาพบว่านักศึกษารับรู้ในเรื่องของความบันเทิงกับสาระที่อยู่ในภาพยนตร์เรื่องนี้ แต่ในมิติของการตีความเชิงลึกที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ เช่นสัญญะในด้านต่างๆ เหล่านี้

การวิเคราะห์ด้านอื่นๆ	**สัญลักษณ์ และความหมาย**
ชื่อเรื่อง Train To Busan	การใช้ชื่อเรื่องเชิงอุปลักษณ์ คือ ชื่อเรื่องที่บอกให้รู้เกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์แทน หรือใช้ข้อความเปรียบ การตั้งชื่อเรื่องที่บ่งบอกถึงการเดินทางโดยรถไฟ นัยยะแรกสะท้อนให้เห็นถึง ความเป็นภาพยนตร์บันเทิงที่เล่นกับความฉุกเฉินของเวลากับความระทึกของข้อจำกัดของพื้นที่ และการเดินทางในรถไฟใช้เวลาเดินทาง 90 นาทีจากโซลไปปูซาน แต่ในความหมายเชิงอุปลักษณ์ชื่อเรื่องที่เหมือนเป็นแค่เรื่องราวการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง เป็นการเปรียบเทียบการเดินทางในขบวนรถไฟ กับการดำเนินชีวิต และการดิ้นรนเอาชีวิตรอดของตัวละคร ที่ต้องเผชิญกับความชั่วร้าย ความทุกข์ยาก ความเห็นแก่ตัว ความเสียสละ การต่อสู้ทั้งในเชิงกายภาพ และการต่อสู้ในจิตใจของตัวละครเอง
แนวคิดมนุษยนิยม	การวิเคราะห์แนวคิด และปรัชญาต่างๆที่ปรากฏในเรื่องเปรียบเทียบกับภาพยนตร์ในลักษณะเดียวกัน ซึ่งในภาพยนตร์เรื่องนี้พบว่า หัวใจสำคัญของหนังซอมบี้ทุกยุคทุกสมัย อยู่ที่การตั้งคำถามต่อขอบเขตของความเป็นมนุษย์ ข้อจำกัดในการต่อสู้ทางจิตใจกับสัญชาตญาณการเอาตัวรอด ภาวะปะทะ และฉุดยื้อระหว่างความเป็นปัจเจกกับความเป็นฟันเฟืองในสังคม บทสรุปของภาพยนตร์เรื่องนี้มีการคลี่คลายเรื่องในลักษณะเดียวกันกับภาพยนตร์ซอมบี้เรื่องอื่นๆคือ มอบความหวังเชิงมนุษยนิยมให้กับสถานการณ์อันเลวร้าย นั่นคือ มนุษย์มีศักยภาพในการหลุดพ้นจาก แนวโน้มที่จะพ่ายต่อความอ่อนแอของตัวเอง และผงาดเหนือวิกฤตได้อย่างน่าทึ่ง
ตัวละครอื่นๆ	คนจรจัด ที่เปรียบเสมือนตัวแทนชนชั้นทางสังคมที่ไม่ได้รับการสนใจ แต่เป็นตัวละครที่มีความเสียสละสูง
การกระทำของตัวละคร	ตัวละครผู้อยู่รอดสองคน คือ ลูกสาว และสาวท้องแก่ ได้รับการช่วยเหลือจากเหล่าทหาร โดยที่เพลงของเด็กสาวที่ร้องออกมา เหมือนเป็นสัญญะความแตกต่าง ที่ทำให้ทหารแยกออกว่า นี่คือ มนุษย์ไม่ใช่ผีดิบ หรือผู้ติดเชื้อ ทำให้ทั้งคู่ปลอดภัย

ผู้วิจัยพบว่าการตีความเชิงลึกที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ นักศึกษายังไม่สามารถอธิบายรายละเอียดการวิเคราะห์ในเชิงลึกได้ ซึ่งอาจจะมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. นักศึกษายังไม่ได้เข้าใจในเรื่องของประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง ของประเทศผู้ผลิตภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ลึกซึ้งมากพอ ทำให้ขาดการเชื่อมโยงทางความคิดในการตีความเนื้อหาที่เสียดสีสังคมของประเทศนั้น

2. การเพลิดเพลินกับแนวทางของภาพยนตร์ที่มุ่งเน้นความบันเทิง ทำให้เกิดอารมณ์ร่วม ทั้งตื่นเต้นสนุกไปกับการเร้าอารมณ์ของภาพยนตร์ ทำให้ไม่ได้มุ่งเน้นที่จะวิเคราะห์ตีความความหมายต่างๆ ซึ่งแตกต่างกับการชมภาพยนตร์ที่มุ่งเน้นในการสร้างเพื่อความเป็นศิลปะ

จากการวิเคราะห์จากผลที่ได้รับ ผู้วิจัยต้องประยุกต์วิธีการสอนเพื่อให้นักศึกษาได้ความรู้จากหัวข้อที่เรียนเพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้ในการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็น การเสริมความรู้ในด้านอื่นๆให้นักศึกษา ดังต่อไปนี้

1.ด้านสังคม ประวัติศาสตร์ การเมือง

2. ทฤษฎีและปรัชญาต่างๆ

นอกจากนั้นการคัดเลือกสื่อในด้านต่างๆมาใช้ประกอบการสอน ไม่ว่าจะเป็นการนำบทละคร และภาพยนตร์มาใช้ประกอบการสอน เพราะจากการวิจัยครั้งนี้ นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการตีความมากขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่นักศึกษาสนใจ รู้สึกเพลิดเพลินไปกับภาพยนตร์ และสามารถชมซ้ำได้หลายรอบ ซึ่งแตกต่างจากการใช้บทละคร ที่ต้องตีความจากภาษา และคำพูด ซึ่งในบางครั้งนักศึกษาไม่มีสมาธิในการอ่านมากพอ ทำให้มีผลต่อการวิเคราะห์และตีความ

ผู้วิจัยคิดว่า การที่สามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการวิเคราะห์ตีความของนักศึกษาได้นั้น เป็นแนวทางที่นำไปสู่ประโยชน์ในหลายด้าน เพราะถ้านักศึกษาสามารถประยุกต์การวิเคราะห์ตีความได้ดีและนำไปสร้างงานด้านศิลปะการแสดงรูปแบบต่างๆ จะสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาสาระที่มีประโยชน์ให้แก่สังคมได้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ทำให้ทราบถึงการเรียนรู้ของนักศึกษาในเรื่องการวิเคราะห์ตีความเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาในการเรียนการสอน

(2) เป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจในการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ ตีความภาพยนตร์ ผู้ชื่นชอบในการชมภาพยนตร์ รวมไปถึงผู้เกี่ยวข้องในการผลิตในสายงานด้านภาพยนตร์ และศิลปะการแสดงประเภทอื่นๆได้นำองค์ความรู้ไปต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะการแสดงที่มีความบันเทิงควบคู่ไปกับคุณภาพ

(3) ทำให้ทราบถึงรูปแบบโครงสร้างของการเล่าเรื่อง และแนวคิดของภาพยนตร์เรื่องTrain to Busan ที่จะทำให้ผู้ชื่นชอบการชมภาพยนตร์ สามารถเข้าใจ และรับรู้ในเนื้อหา หรือสารที่ซ่อนอยู่ได้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มอรรถรสในการชมภาพยนตร์ นอกเหนือไปจากความบันเทิง

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ศึกษารูปแบบโครงสร้างการเล่าเรื่องและแนวคิดของภาพยนตร์ในแนวอื่นๆ นอกเหนือจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอาไว้ เพื่อให้เห็นแนวทางของรูปแบบเละแนวคิดของภาพยนตร์ในแนวอื่นๆได้มากขึ้น

(2) ศึกษาเนื้อหาและประโยชน์ที่ผู้ชมได้รับจากการชมงานด้านศิลปะการแสดง ประเภทอื่นๆ เพื่อให้ทราบว่าสารที่ผู้ผลิตต้องการจะสื่อมายังผู้ชมนั้น ผู้ชมสามารถเข้าใจในสารนั้นมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นการพัฒนาในการสร้างงานด้านศิลปะการแสดง

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณภาควิชาศิลปะการแสดงประยุกต์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสุดท้ายขอขอบคุณ ครูอาจารย์ที่ให้คำแนะนำ และนักวิชาการที่อ้างอิงในงานชิ้นนี้

9. เอกสารอ้างอิง

กำจร หลุยยะพงศ์. (2556). **ภาพยนตร์กับการประกอบสร้างสังคม.** กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นพมาส ศิริกายะ. (2524). **การวิเคราะห์บทละคร.** กรุงเทพฯ:คุรุสภา.วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ.

นพมาส ศิริกายะ. (แปลและเรียบเรียง). (มปป). ประพันธ์ศิลป์ของอริสโตเติล (The Poetics of Aristotle). กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปาจรีย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2559). **หลักการวิเคราะห์นวนิยายฝรั่งเศส.** เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรรณศักดิ์ สุขี. (2514). **การเขียนบทละคร.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

รักศานต์ วิวัฒน์สินอุดม.(2558) **การเขียนบทภาพยนตร์บันเทิง.** กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

James Thomas. (1999).Script Analysis for Actors, Directors, and Designers (Second Edition).New Delhi Singapore.

เมื่อชีวิตแขวนไว้บนเรตติ้ง

WHEN THE LIFE HANGING ON RATINGS

ชาญวิทย พรหมพิทักษ์

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail : chanwit.pr@spu.ac.th

บทคัดย่อ

จากการประมูลการออกอากาศโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลประเภทธุรกิจจำนวน 24 ช่อง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่กับวงการโทรทัศน์ไทย แต่จากการออกอากาศมาเข้าสู่ปีที่ 3 กลับมาสถานีโทรทัศน์ถึง 2 ช่องที่ต้องปิดตัวลง และมีการฟ้องร้อง กสทช. ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูกิจการโทรทัศน์ดิจิทัล ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำเนินกิจการโทรทัศน์ คือ การวัดความนิยม หรือ เรตติ้ง (Ratings) นั่นเอง การดำเนินล่าช้าเรื่องเกี่ยวกับการวัดเรตติ้ง ทั้งการกำหนดระเบียบวิธีการในการวัดเรตติ้ง การออกใบอนุญาตให้บริษัทที่ให้บริการด้านการวัดเรตติ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการผูกขาดการวัดเรตติ้งด้วยบริษัทเพียงบริษัทเดียวมาเป็นเวลากว่า 20 ปี ซึ่งก่อให้เกิดคำถามเรื่องความเป็นธรรมและความน่าเชื่อถือของข้อมูลเรตติ้งที่ได้ ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมรวมตัวเพื่อหาทางออกให้กับปัญหาการผูกขาดนี้

จากการศึกษาผู้เขียนได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาการวัดเรตติ้งไว้ 2 แนวทาง คือ 1. ภาคอุตสาหกรรมมีความพยายามรวมตัวกันเพื่อกำหนดแนวทางการวัดเรตติ้งโดยการรวมกันว่าจ้างบริษัทเพื่อรับผิดชอบในการวัดเรตติ้ง เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ให้กับผู้ประกอบการได้มีทางเลือกเพื่อใช้ในการตัดสินใจขั้นต่อไป อีกประการหนึ่งคือเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจการผูกขาดของบริษัทวัดเรตติ้งที่เป็นเจ้าของตลาดเดิม ที่ผูกขาดยาวนานกว่า 20 ปี และ 2. กสทช. อาจดำเนินการการกำกับดูแลการวัดเรตติ้งผ่านองค์กรด้านวิชาชีพ หรือภาคอุตสาหกรรม โดยสนับสนุนการวิจัยด้านการวัดเรตติ้งโดยเฉพาะ หรืออาจกระตุ้นให้องค์กรวิชาชีพ หรือภาคอุตสาหกรรมให้จัดทำแนวทางการปฏิบัติ โดย กสทช. อาจเป็นผู้กำหนดหัวข้อที่ต้องครอบคลุม เช่น เกณฑ์คุณสมบัติขั้นต่ำ ระเบียบวิธีการวัดเรตติ้ง การเปิดเผยข้อมูล การรับเรื่องร้องเรียน เป็นต้น

คำสำคัญ: โทรทัศน์ดิจิทัล, เรตติ้ง, การวัดความนิยม

ABSTRACT

Auction of TV broadcasting in the digital business channel number 24, causing major changes to the television industry in Thailand. But the air coming into the third year back to the TV station Channel 2 that have closed down. The prosecution NBTC, the agency is responsible for regulatory affairs for digital television. One factor that is critical to the operation of the television is a measurement of popularity or ratings, operation that lags about measuring ratings, defined method of measuring ratings, issuing permits to companies that provide

services to measure ratings etc. There is also the problem of monopoly measurement ratings companies, only one company for over 20 years, which raises questions about fairness and. reliability of rating of it. As a result, the industry gathered to find a solution to this problem of monopoly.

Rating to create a new way for operators to have a choice in deciding the next step. 1. balance the power monopoly of the ratings measurement company that owns the market. The monopoly over 20 years and 2. NBTC may conduct oversight measures sweeps through professional organizations or industry by supporting research and measurement ratings in particular or may encourage professional organizations or industry guidelines prepared by the NBTC. It may be set to cover topics such as the minimum eligibility criteria. Methods for measuring ratings.

KEYWORDS: digital TV, rating , measurement of popularity

1. บทนำ

วงการโทรทัศน์ของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่เมื่อกสทช.หรือคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติประกาศให้มีการประมูลคลื่นความถี่เพื่อให้บริการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล การประมูลทีวีดิจิทัลประเภทบริการทางธุรกิจประกอบด้วยหมวดเด็ก เยาวชนและครอบครัวจำนวน 3 ช่อง (ช่อง 13 – 15) หมวดข่าวสารและสาระ จำนวน 7 ช่อง (ช่อง 16 – 22) หมวดทั่วไป (ความคมชัดปกติ – SD) จำวน 7 ช่อง (ช่อง 23 – 29) และหมวดทั่วไป (ความคมชัดสูง – HD) จำนวน 7 ช่อง (ช่อง 30 – 36) รวมทั้งสิ้น 24 ช่อง โดยจัดการประมูลเมื่อวันที่ 26 – 27 ธันวาคม พ.ศ.2556 หลังการประมูล กสทช.ได้กำหนดระยะเวลาการทดลองออกอากาศระหว่างวันที่ 1 – 24 เมษายน พ.ศ. 2557 และกำหนดให้ออกอากาศอย่างเป็นทางการในส่วนกลางระหว่างวันที่ 25 เมษายน – 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

จากการประมูลดังกล่าวมีผู้ประกอบการในธุรกิจโทรทัศน์เข้าร่วมการประมูลจำนวนมากส่วนผู้เล่นรายใหม่และผู้เล่นรายเก่าที่มีพื้นที่ในสื่อโทรทัศน์มาก่อนแล้ว ไม่ว่าจะGMM Grammy ซึ่งมีช่องโทรทัศน์เคเบิ้ลของตัวเอง Workpoint Entertainment ที่มีช่องเคเบิ้ลของตัวเองเช่นกัน

รวมทั้งผู้เล่นรายเก่าอย่าง Nation TV., Voice TV. และTrue4U ซึ่งล้วนมีช่องเคเบิ้ลเป็นของตัวเองทั้งสิ้น ส่วนผู้เล่นรายใหม่ ก็มิได้ใหม่จริงทีเดียว เพราะส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์อยู่แล้ว บริษัทไทยทีวี จำกัด ซึ่งบริษัทในเครือนิตยสารทีวีพูล และบริษัทอมรินทร์เทเลวิชั่นจำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครืออมรินทร์พริ้นติ้ง นอกจากนี้ยังมีช่องโทรทัศน์จากโทรทัศน์ระบบอะนาล็อครวมประมูลครบทุกช่อง

แม้การประมูลจะดำเนินการสำเร็จลงด้วยดี และมีการดำเนินการต่างๆ ตามกำหนดที่ กสทช.ตั้งไว้ ทั้งการเรียงลำดับเลขช่องใหม่ให้เหมือนกันทุกช่องทางการรับชม แต่หลังจากการเริ่มออกอากาศมาจนถึงปัจจุบันมีช่องโทรทัศน์ดิจิทัลปิดตัวไปแล้ว 2 ช่อง คือ ช่อง 15 โลก้า และช่อง 17 ไทยทีวี ทั้งสองช่องเป็นของบริษัทไทยทีวี จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือนิตยสารทีวีพูล โดยหยุดออกอากาศเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 สาเหตุการหยุดออกอากาศเนื่องจากผู้ประกอบการไม่สามารถชำระค่าประมูลทีวีดิจิทัล งวดที่ 2 ได้ และผู้ประกอบการให้เหตุผลต่อคณะกรรมการ กสทช. ว่า ขาดทุนกว่า 300 ล้านบาท จากการหยุดออกอากาศและการไม่ชำระค่าประมูลตาม

เวลา ส่งผลให้มีการยื่นฟ้อง กสทช. ต่อศาลปกครองกลาง ว่าด้วยการไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้ไปตามแผนแม่บทที่ได้กำหนดไว้ก่อนการประมูลทีวีดิจิทัล พร้อมยื่นขอให้คุ้มครองชั่วคราวและเรียกร้องให้ กสทช. จ่ายค่าเสียหาย 717 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี และขอให้มีคำสั่งให้การประมูลคลื่นความถี่ เพื่อให้บริการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลประเภทบริการธุรกิจระดับชาติเป็นโมฆะทั้งหมด จากนั้นเมื่อวันที่ 21 ก.ค. 58 ศาลปกครองกลางไกล่เกลี่ยให้ทั้ง กสทช. และบริษัท ไทยทีวี ไปหาทางออกร่วมกันอีกครั้ง โดยให้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีดำเนินการออกอากาศต่ออีก 3 เดือน ระหว่างปรับแผนธุรกิจหาผู้ร่วมทุนใหม่ เพื่อให้ไทยทีวีเดินหน้าธุรกิจทีวีดิจิทัล

ไม่ว่าการฟ้องร้องระหว่างบริษัทไทยทีวีและคณะกรรมการ กสทช. จะจบลงอย่างไรก็ตาม (จนถึงวันที่เขียนบทความนี้ (10 พ.ย. 2559) สถานีโทรทัศน์ทั้ง 2 ช่องของไทยทีวียังคงจอดำอยู่) สิ่งหนึ่งที่เราต้องยอมรับว่ามีผลต่อการประกอบการธุรกิจโทรทัศน์ คือ เรตติ้ง หรือ การวัดความนิยมการรับชม ซึ่งเป็นสิ่งชี้ชะตาของผู้ประกอบการก็ว่าได้ ไม่ว่าจะเป็นรายการโทรทัศน์ หรือแม้แต่สถานีโทรทัศน์ทั้งอะนาล็อคหรือดิจิทัลก็ไม่สามารถหนีระบบเรตติ้งไปได้ และหลายฝ่ายออกมาท้วงติงเรื่องการวัดเรตติ้งทีวีดิจิทัลของ กสทช.ว่าขาดความโปร่งใส เป็นธรรม และความน่าเชื่อถือ ทั้งที่ยอมรับกันว่าชีวิตของคนทำรายการโทรทัศน์ และสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลแขวนอยู่บนเรตติ้ง

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาปัญหาการวัดเรตติ้งของระบบโทรทัศน์ดิจิทัล

(2) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาระบบการวัดเรตติ้งของโทรทัศน์ดิจิทัล

3. เรตติ้งคืออะไร?

เรตติ้ง (Ratings) คือ จำนวนเปอร์เซ็นต์เทียบกับจำนวนประชากร เช่น ช่อง 7 มีค่าเรตติ้ง 3 เท่ากับ 3% ของจำนวนประชากร ประเทศไทยมีประชากรจำนวน 60 กว่าล้านคน มีการตั้งค่าง่ายๆ ว่า 1% เท่ากับ 600,000 คน การวัดเรตติ้งในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 ผลปรากฏว่า 5 อันดับแรก ได้แก่ ช่อง 7 = 3.363 ช่อง 3 = 2.447 ช่องเวิร์คพ้อยท์ = 1.136 ช่องโมโน = 0.642และช่องวัน = 0.525

การวัดเรตติ้งทีวีดิจิทัลในปัจจุบันทำโดยนำกล่อง เรียกว่า People Meter Current System ติดตั้งที่บ้านของกลุ่มตัวอย่าง และวัดด้วยการตรวจจับแบนเนอร์ที่ปรากฏบนจอ เมื่อผู้ชมกดรีโมต หรือกดเปลี่ยนช่องทีวีเครื่องมือจะบันทึกไว้ วิธีนี้เป็นวิธีที่ใช้กันมามากกว่า 20 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ 1,800 หลังครัวเรือน หรือ 6,300 คน[1]

จากตัวเลขดังกล่าวทำให้เกิดคำถามถึงความน่าเชื่อถือ ว่าจากจำนวนประชากรกว่า 60 ล้านคน ต่อจำนวนกลุ่มตัวอย่างเพียง 1,800 ครัวเรือน หรือ 6,300 คน เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล เรตติ้งหรือไม่ รวมถึงมีการตั้งคำถามเรื่องการสำรวจฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน ซึ่งหากพิจารณาในมุมมองของผู้ซื้อโฆษณาจะเห็น

[1] สุรวิชช์ วีรวรรณ. 2559. “ทาง(ไม่)รอดของทีวีดิจิทัล.” สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2559, สืบค้นจาก http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx

ว่าข้อมูลรายละเอียดเหล่านี้มีความสำคัญอย่างมากต่อการตัดสินใจซื้อโฆษณา อันมีผลต่อเนื่องกับรายได้ของสถานีโทรทัศน์หรือรายการโทรทัศน์ด้วยเช่นกัน

4. เรตติ้งไม่เป็นธรรม??

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ดูจะไม่สอดคล้องกับจำนวนประชากรจนทำให้เกิดคำถามถึงความน่าเชื่อถือของผลการวัดเรตติ้ง ยังไม่นับรวมการผูกขาดการสำรวจเรตติ้ง ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

การวัดเรตติ้งที่ไม่เป็นธรรมหรือขาดความน่าเชื่อถือสามารถส่งผลกระทบอย่างไรบ้างต่อผู้เกี่ยวข้อง เริ่มจากผู้ซื้อโฆษณาซึ่งอาจซื้อสื่อที่ไม่ได้รับความนิยมจริง หรือไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายของสินค้าหรือบริการของตน ในส่วนของสถานีโทรทัศน์และผู้ผลิตรายการอาจทุ่มงบประมาณจำนวนมากในการผลิตรายการที่ดี แต่ไม่สามารถอยู่รอดในทางธุรกิจได้ เนื่องจากผลการวัดเรตติ้งคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง หรืออาจไม่ครอบคลุมถึงช่องทางการรับชมใหม่ๆ เช่น อินเตอร์เน็ต เคเบิ้ล เป็นต้น สำหรับประชาชนในฐานะผู้บริโภคอาจเสียโอกาสในการรับชมรายการที่ตนชอบ หากรายการไม่มีโฆษณาเข้า เนื่องจากความถูกต้องของเรตติ้งมีความสัมพันธ์อย่างมากกับทรัพยากรที่สถานี หรือผู้ผลิตรายการทุ่มลงไปกับการผลิตรายการ รวมถึงเสียโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายจากผู้ผลิตรายการใหม่

เมื่อพิจารณาในแง่ของผู้ชม อาจไม่เห็นผลกระทบมากนัก เนื่องจากแม้ว่าจะไม่มีรายการที่ชื่นชอบให้ชม ผู้ชมยังสามารถเลือกชมรายการอื่นๆ ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน หรือรายการอื่นๆ ที่แปลกออกไปได้ แต่หากพิจารณาในฐานะผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตรายการ จะพบว่าการวัดเรตติ้งที่ไม่เป็นธรรมส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อการผลิตรายการโทรทัศน์ เนื่องจากรายการที่ดีมีคุณภาพอาจมีผลเรตติ้งที่ไม่ดีนัก ทั้งที่ความเป็นจริงอาจมีผู้ชมจำนวนมากกว่าตัวเลขที่ปรากฏจากการวัดเรตติ้งก็เป็นได้ และในส่วนของผู้ซื้อโฆษณาเองก็ตามอาจมีการลงทุนผิดที่ได้เช่นกัน

5. นีลเส็นคือใคร?

บริษัท เดอะนีลเส็นคอมปะนี (ประเทศไทย) จำกัด (The Nielsen Company (Thailand) Co., LTD.) เป็นบริษัททำวิจัยด้านการตลาดโลกมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่นิวยอร์ค สหรัฐอเมริกาภายใต้ชื่อบริษัท AC Nielsen ซึ่งเป็นบริษัทที่เข้ามาตั้งสำนักงานในประเทศไทย และเป็นบริษัทที่เริ่มการวัด เรตติ้งในประเทศตลอด 20 ปีที่ผ่านมา

แต่เนื่องจากตลอดเวลา 20 ปีที่ผ่านมาของนีลเส็นทำให้เกิดคำถามเรื่องการผูกขาดการวัด เรตติ้ง หลายฝ่ายมองว่าการวัดเรตติ้งเพียงรายเดียวทำให้เกิดปัญต่างดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเกินไปเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร

2. การสำรวจใหญ่ประจำปี (establishment survey) ถือว่ากลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็กเกินไป ข้อมูลในปี 2554 การสำรวจใหญ่ประจำปีมีขนาด 6,000 ครัวเรือน เพื่อใช้เลือกกลุ่มตัวอย่างเพียง 1,250 ครัวเรือน ซึ่งถือว่ามีขนาดเล็กมากในทางสถิติ

3. การกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างไม่สะท้อนช่องทางการรับชมสื่อที่เปลี่ยนไปตามเทคโนโลยี การวัดเรตติ้งการรับชมผ่านทีวีดาวเทียมและเคเบิ้ลมีขนาดเพียง 260 ครัวเรือน ขณะที่ตัวเลขผู้รับชมทีวีผ่านเคเบิ้ลและดาวเทียมกลับมีแนวโน้มสูงขึ้น

ตารางแสดงจำนวนครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างและขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเทศในการวัดเรตติ้ง[2]

ประเทศ	จำนวนครัวเรือน (ล้าน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (คิดเป็นร้อยละเทียบกับจำนวนครัวเรือนทั้งหมด)
ออสเตรเลีย	8.3	3,500	0.059%
แคนนาดา	11.8	4,300	0.036%
ฟินแลนด์	2.4	1,100	0.046%
ฝรั่งเศส	26.3	4,300	0.016%
มาเลเซีย	6.3	1,000	0.016%
สวิสเซอร์แลนด์	3.2	1,870	0.058%
สหราชอาณาจักร	26	5,100	0.02%
อินเดีย	155	8,150	0.005%
ไทย	22	1,800	0.008%

4. การเลือกปฏิบัติในการวัดเรตติ้ง บริษัทวัดเรตติ้งควรวัดเรตติ้งของทุกช่องในแต่ละ platform แต่ในบางกรณีที่ผ่านมาไม่เป็นเช่นนั้น

5. ขาดความเป็นกลางทางเทคโนโลยี การวัดเรตติ้งในทุกๆ ช่องทางโดยไม่สนใจว่าจะรับผ่านเทคโนโลยีใดๆ เช่น เคเบิ้ล ดาวเทียม อินเตอร์เน็ต เป็นต้น

6. สุ่มเสียงต่อผลประโยชน์ทับซ้อน นีลเส็นรับทำวิจัยด้วยทำให้อาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับการวัดเรตติ้ง เช่น มีการวิจารณ์ถึงสื่อสิ่งพิมพ์ไหนจ้างนีลเส็นทำวิจัยก็จะได้ใส่รายชื่อเข้าไปในการสำรวจ

7. การไม่เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีในการวัดเรตติ้ง

จากปัญหาทั้ง 7 ข้อที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เกิดคำถามว่าการวัดเรตติ้งที่ทำโดยบริษัทนีลเส็น (ประเทศไทย) จำกัดนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด กลุ่มตัวอย่างที่ไม่สอดคล้องกับจำนวนประชากรมีผลต่อตัวเลขเรตติ้งที่รายงานหรือไม่ และเมื่อวงการโทรทัศน์ของไทยก้าวเข้าสู่ระบบดิจิทัลมาหลายปีแล้วนั้น การวัดเรตติ้งด้วยเกณฑ์แบบที่นีลเส็นตั้งขึ้นมายังคงใช้ได้ผลอยู่หรือไม่ อีกทั้งมีคำถามถึงการวัดเรตติ้งแบบหลาย platform จะสามารถทำได้หรือไม่ ด้วยคำถามมากมายเหล่านี้ทำให้บริษัทนีลเส็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้

ในส่วนของการสำรวจการเข้าถึงของการรับสัญญาณทีวีดิจิทัล โดยปกตินีลเส็นจะทำการสำรวจความสามารถในการรับสัญญาณทีวีในระบบต่างๆ ซึ่งการสำรวจนี้ถูกจัดทำทุกปีอยู่แล้ว โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 6,000 ครัวเรือน สำหรับในกรณีการสำรวจการเข้าถึงการรับสัญญาณทีวีดิจิทัล นีลเส็นได้มีโครงการเสริมเข้าไปในการสำรวจประจำปี ทำให้อุตสาหกรรมทางด้านสื่อโทรทัศน์ได้ทราบถึงการเข้าถึงของการรับสัญญาณทีวีดิจิทัลเป็นระยะด้วย

นอกจากนี้นีลเส็นยังทำการเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนช่องทีวีที่เพิ่มขึ้น โดยการเพิ่มจะแบ่งเป็น 2 ขั้น ขั้นแรกจะมีการเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 2,000ครัวเรือน หรือประมาณ 7,000 คนภายในปี 2557 ส่วนขั้นที่ 2 จะเพิ่มกลุ่มตัวอย่างจาก 2,000 ครัวเรือน เป็น 2,200 ครัวเรือน หรือประมาณ7,700 คนภายในปี 2558

[2] สุภิญญา กลางณรงค์. 2559. "การประชาสัมพันธ์ให้การเปลี่ยนผ่านไปสู่ทีวีในระบบดิจิตอลเป็นไปอย่างราบรื่น." สืบค้นเมื่อ 9พฤศจิกายน 2559. สืบค้นจาก www.supinya.com

ส่วนการเก็บข้อมูลชื่อรายการและโฆษณาจะมีการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดมากยิ่งขึ้น โดยจะแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ฐานข้อมูล ในฐานแรกจะเก็บข้อมูลว่ามีใครชมทีวีอยู่บ้าง ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดของเพศ อายุ การศึกษา รายได้ เป็นต้น และชมช่องใด เวลาใด วันใด ระยะเวลาการชมนานเท่าใด และมีพฤติกรรมการเปลี่ยนช่องอย่างไร ในฐานที่สองจะเก็บรายละเอียดชื่อของรายการที่ออกอากาศ โฆษณาที่ออกในรายการนั้นๆ ว่าเป็นโฆษณาสินค้าอะไร ความยาวเท่าใด เป็นต้น ในส่วนของซอฟแวร์ได้มีการปรับให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีการออกอากาศเพื่อการวัดเรตติ้งที่เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

6. MRDA & KANTAR MEDIA: ความหวังใหม่การวัดเรตติ้ง?

สมาคมวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อ (ประเทศไทย) หรือMedia Research Development Association of Thailand (MRDA) สมาคมดังกล่าวเกิดจากการรวมตัวของสมาชิกสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อ (MRB) ซึ่งประกอบด้วยมีเดีย เอเจนซี่ ผู้ผลิตสื่อ สมาคมทีวีดิจิทัล (ประเทศไทย) สมาคมโทรทัศน์ดาวเทียม (ประเทศไทย) สมาคมเคเบิ้ลทีวีแห่งประเทศไทย และสมาพันธ์สมาคมวิชาชีพวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยใช้รูปแบบเดียวกับ The Broadcasters' Audience Board (BARB) ของประเทศอังกฤษ รูปแบบดังกล่าวคือผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมโทรทัศน์ทุกด้านร่วมเป็นสมาชิก ทำหน้าที่ดูแล และควบคุมระบบเรตติ้งทีวี ระบบการจัดเก็บข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ความนิยม โดยการดำเนินการด้านการจัดเก็บข้อมูล MRDA ได้ทำสัญญากับบริษัท กันตาร์ เวิร์ดพาแนล (ประเทศไทย) (Kantar Worldpanel (Thailand)) ซึ่งเป็นบริษัทเก็บสถิติด้านการตลาดระดับโลกซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ประเทศสเปน ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของสำนักงานใหญ่ที่อังกฤษอีกที่หนึ่ง เป็นผู้ตรวจวัดเรตติ้ง โดยระบบเรตติ้งของกันตาร์ มีเดีย น่าจะเริ่มใช้งานได้ในปี 2560

จุดเด่นของระบบเรตติ้งของ MRDA คือ เป็นรายงานอย่างเป็นทางการที่สมาคมมีเดีย เอเยนซี่และธุรกิจสื่อแห่งประเทศไทย (MATT) ให้การรับรอง และเป็นรายงานเดียวที่จะใช้พิจารณาราคาในสื่อโฆษณา นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการตรวจวัดแบบ multi-screen มิได้นับเฉพาะโทรทัศน์เพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยจะสุ่มกลุ่มตัวอย่าง 30,000 ราย เพื่อรวบรวมข้อมูล ก่อนจะสุ่ม 3,000 ราย เพื่อติดตั้งอุปกรณ์วัดเรตติ้ง

เมื่อพิจารณาจากการรวมตัวเป็นสมาคมวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อ (ประเทศไทย) เป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจ และความพยายามหาทางออกเรื่องการวัดเรตติ้งของนีลเส็นนั่นเอง เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีความไม่วางใจในการวัดเรตติ้งของนีลเส็น หรืออีกนัยหนึ่งการเพิ่มบริษัทกันตาร์เข้ามาเท่ากับเป็นการถ่วงดุลการวัดเรตติ้งของนีลเส็น และเป็นการบังคับกลายๆ ให้นีลเส็นต้องปรับตัว ปรับวิธีการวัดเรตติ้งของตนเองให้ทันสมัยและเข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันให้มากขึ้นกว่าเดิม

7. กสทช. เกี่ยวอะไร?

รูปแบบการกำกับดูแลการวัดเรตติ้งมี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. กำกับดูแลกันเอง (self-regulation) การรวมกลุ่มของภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีโทรทัศน์ของเอเยนซี่โฆษณา บริษัทวางแผนสื่อ ฯลฯ ตั้งองค์กรกลางในการวัดเรตติ้ง เช่น กรณีของของ The Broadcasters'

Audience Research Board (BARB) ในอังกฤษการรวมกลุ่มกันตั้งองค์กรวิชาชีพ เพื่อกำกับดูแลบริษัทวัดเรตติ้งอีกทีหนึ่ง เช่น Media Rating Council ของสหรัฐอเมริกา

2. กำกับดูแลโดยรัฐ (state regulation) องค์กรของรัฐเข้ามากำกับดูแลและรับรองการวัดเรตติ้งด้วยตนเอง เช่น Telecom Regulatory Authority of India (TRAI)

3. กำกับดูแลร่วม (co-regulation) การใช้เครื่องมือของการกำกับดูแลโดยรัฐเพื่อกระตุ้นให้กลไกการกำกับดูแลกันเองทำงานได้ดี เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การออกกฎหมายบังคับให้มีการออกแนวปฏิบัติ ฯลฯ

Telecom Regulatory Authority of India (TRAI) หรือ กสทช. ของอินเดียสนับสนุนการรวมตัวขององค์กรวิชาชีพ คือ Broadcast Audience Research Council (BARC) และเสนอให้ BARC จัดทำแนวปฏิบัติในการกำกับดูแลบริษัทวัดเรตติ้ง

AGCOM หรือ กสทช.ของอิตาลีออกแบบแนวปฏิบัติเพื่อกำกับดูแล Auditel องค์กรวิชาชีพที่รวมตัวกันวัดเรตติ้งอีกชั้นหนึ่ง

จะเห็นว่าการกำกับดูแลการวัดเรตติ้งไม่สามารถทำได้ด้วยองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น หากแต่ต้องมีความร่วมกันหลายฝ่ายเพื่อให้ได้ผลการวัดเรตติ้งเป็นไปอย่างโปร่งใสและยุติธรรม

สำหรับในประเทศไทยมีความพยายามในการทำให้การวัดเรตติ้งเป็นไปอย่างโปร่งใสและยุติธรรมเช่นกัน โดยมีแนวทางจัดทำโมเดลโดยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

- โมเดลการกำกับดูแลกันเอง

สร้างช่องทางให้เกิดผู้ให้บริการการวัดเรตติ้งเพิ่มมากขึ้น สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดตั้งองค์กรวิชาชีพขึ้นมากำกับบริษัทวัดเรตติ้ง และสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของภาคอุตสาหกรรมในการวัดเรตติ้งด้วยตนเอง

- โมเดลการกำกับดูแลโดยรัฐ

กสทช.เข้ามาเป็นผู้ให้บริการวัดเรตติ้งด้วยตนเอง กสทช.ออกแนวปฏิบัติในการกำกับบริษัทการวัดเรตติ้งเองและเข้ามากำกับดูแลการให้บริการวัดเรตติ้งผ่านการให้ใบอนุญาต

- โมเดลการกำกับดูแลร่วม

กสทช.สนับสนุนเงินทุนเพื่อให้เกิดการรวมตัวของภาคอุตสาหกรรมในการจัดตั้งองค์กรทำหน้าที่วัดเรตติ้ง หรือกำหนดดูแลการวัดเรตติ้งโดย กสทช. อาจวางกรอบให้องค์กรวิชาชีพปฏิบัติตาม

จากแนวทางทั้ง 3 แนวทางจะเห็นว่าเป็นเพียง “โมเดล” นั้นหมายความว่ายังไม่ได้มีแนวทางที่ชัดเจนในทางปฏิบัติ การกำกับดูแลด้วยโมเดล 1 เป็นแนวทางที่ไม่ได้รับความสนใจเท่าใดนัก เนื่องจากโมเดล 1 นั้น ยังไม่มีบริษัทวิจัยใดที่สามารถแข่งขันกับบริษัทนีลเส็นได้เลย นอกจากนี้ภาคอุตสาหกรรมไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายจำนวนมากได้ ส่วนโมเดล 2 เป็นโมเดลที่ กสทช. ให้ความสนใจ แต่การกำกับโดย กสทช. โดยตรงดูจะไม่ใช่แนวทางที่ กสทช. จะเลือกมากนัก เนื่องจาก กสทช. เป็นองค์กรที่ไม่มีความรู้เพียงพอในการจัดการเรื่องนี้ แต่หากเป็นการดูแลผ่านบริษัทให้บริการวัดเรตติ้งด้วยการออกใบอนุญาต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขอบเขตการใช้อำนาจ แต่โมเดล 3 นั้นเป็นแนวทางที่ภาคอุตสาหกรรมส่วนหนึ่งมีความสนใจพอสมควร

จากการกำหนดแนวทางในรูปแบบโมเดลจะเห็นชัดเจนว่า กสทช. มีบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนการวัดเรตติ้งเท่านั้น โดยมีหน้าที่เพียงกำหนดกรอบการปฏิบัติขององค์กรวิชาชีพ หรือพิจารณาออกใบอนุญาตให้กับบริษัทให้บริการวัดเรตติ้ง ไม่ได้มีบทบาทในการกำกับดูแลการวัดเรตติ้งโดยตรงอย่างที่หลายคนเข้าใจ

8. สรุป

แล้วจะทำอย่างไรเมื่อชีวิตแขวนอยู่บนเรตติ้ง?

จากการศึกษาทั้งหมดจะเห็นว่า ตามความเป็นจริงแล้วประเทศไทยยังไม่ได้มีแนวทางปฏิบัติเพื่อการวัดเรตติ้งที่แน่นอน และชัดเจนอย่างที่ควรจะเป็น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วประเทศไทยมีการออกอากาศโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลหลายปีแล้วก็ตาม ทั้งที่เรตติ้งเป็นปัจจัยหลักในตัดสินใจซื้อโฆษณาอันเป็นรายได้หลักของผู้ประกอบการสถานีโทรทัศน์ และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ และอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งการวัดเรตติ้งที่เป็นธรรมและน่าเชื่อถือนั้นเป็นไปอย่างล่าช้า ดังนั้น แนวทางการดำเนินการในเรื่องนี้สามารถทำได้ดังนี้

1. ภาคอุตสาหกรรมมีความพยายามรวมตัวกันเพื่อกำหนดแนวทางการวัดเรตติ้งโดยการรวมกันว่าจ้างบริษัทเพื่อรับผิดชอบในการวัดเรตติ้ง เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ให้กับผู้ประกอบการได้มีทางเลือกเพื่อใช้ในการตัดสินใจขั้นต่อไป อีกประการหนึ่งคือเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจการผูกขาดของบริษัทวัดเรตติ้งที่เป็นเจ้าของตลาดเดิม ที่ผูกขาดยาวนานกว่า 20 ปี

2. กสทช. อาจดำเนินการการกำกับดูแลการวัดเรตติ้งผ่านองค์กรด้านวิชาชีพ หรือภาคอุตสาหกรรม โดยสนับสนุนการวิจัยด้านการวัดเรตติ้งโดยเฉพาะ หรืออาจกระตุ้นให้องค์กรวิชาชีพ หรือภาคอุตสาหกรรมให้จัดทำแนวทางการปฏิบัติ โดย กสทช. อาจเป็นผู้กำหนดหัวข้อที่ต้องครอบคลุม เช่น เกณฑ์คุณสมบัติขั้นต่ำ ระเบียบวิธีการวัดเรตติ้ง การเปิดเผยข้อมูล การรับเรื่องร้องเรียน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หลายฝ่ายคาดหวังว่า กสทช. จะมีบทบาทในการกำหนดดูแลการวัด เรตติ้ง แต่ในความเป็นจริง กสทช. เองมีขอบเขตการใช้หน้าที่ และข้อจำกัดของการกำกับโดยรัฐ ซึ่งขอบเขตเหล่านี้อาจส่งผลให้การดำเนินของ กสทช. ล่าช้ากว่าที่ควรจะเป็น

คงต้องรอดูกันต่อไปว่าแนวทางต่างๆ ที่ กสทช. ภาคอุตสาหกรรมสื่อ และองค์กรวิชาชีพได้มีความพยายามในการกำหนดระเบียบวิธีการการวัดเรตติ้งนั้นจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ความพยายามในวัดเรตติ้งที่เป็นธรรม น่าเชื่อถือ และโปร่งใสเป็นสิ่งหลายฝ่ายต้องการให้เกิดขึ้น แต่ในเมื่อยังไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปเป็นร่างมากนักจากทุกฝ่าย

ดังนั้น คงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายช่วยกันผลักดันให้แนวทางที่ได้เสนอแนะและร่วมกันตัดสินใจในแนวทางต่างๆ เพื่อให้ได้การวัดเรตติ้งที่เป็นธรรม และน่าเชื่อถือสำหรับทุกฝ่าย

อย่างไรก็ตาม เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า การวัดเรตติ้งเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งของความอยู่รอดทั้งของผู้ประกอบการโทรทัศน์ดิจิทัล และผู้ผลิตรายการรายโทรทัศน์ อีกทั้งการวัดเรตติ้งยังเป็นหนึ่งในข้อฟ้องร้องที่บริษัทไทยทีวีอ้างต่อศาลปกครองกลางเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจาก กสทช. ยิ่งตอกย้ำว่าการวัดเรตติ้งไม่ใช่แค่วัดความนิยมในสถานีโทรทัศน์ หรือรายการโทรทัศน์เท่านั้น หากแต่การวัดเรตติ้งเป็นการวัดความอยู่รอดของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ รวมถึงผู้ประกอบการสถานีโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลด้วยเช่นกัน

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ควรมีการศึกษาปัญหาอื่นๆ ของโทรทัศน์ดิจิทัล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในด้านอื่นๆ เช่น การปิดตัวของช่องโทรทัศน์ซึ่งจะส่งผลกระทบกับรายได้ของภาครัฐ

9.2 ควรมีการติดตามผลการดำเนินการเรื่องการวัดเรตติ้งอย่างต่อเนื่อง เพราะ เรตติ้งเป็นตัวชี้วัดความอยู่รอดของรายการโทรทัศน์และสถานีโทรทัศน์

10. เอกสารอ้างอิง

กสทช. เตรียมทำวิจัยการวัดเรตติ้ง. 2559. สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2559. สืบค้นจาก http://www.prachatai.com/journal/2016/63647

ผู้จัดการออนไลน์. 2558. **เปิดศึกเรตติ้งทีวี 1.6 พันล้าน "นีลเส็น" ฮึดข่ม "กันตาร์."** สืบค้นเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2559. สืบค้นจาก http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx/

สินธุ์ เภตรารัตน์. 2558. **แผนรับมือเพื่อวัดเรตติ้ง "ดิจิทัลทีวี."** สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2559. สืบค้นจาก http://www.nielsen,com/th/th/press-room/2014/digital-tv-preparation.html

สุรวิชช์ วีรวรรณ. 2559. "ทาง(ไม่)รอดของทีวีดิจิทัล." สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2559, สืบค้นจาก http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx

สุภิญญา กลางณรงค์. 2559. "การประชาสัมพันธ์ให้การเปลี่ยนผ่านไปสู่ทีวีในระบบดิจิทัลเป็นไปอย่างราบรื่น." สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2559. สืบค้นจาก www.supinya.com

สำนักข่าวอิศรา. 2558. "พบ 'ไทยทีวี-เจ๊ติ๋ม' ขาดทุนหนัก 350 ล. ก่อน 'จอดำ' 2 ช่อง." สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2559, สืบค้นจาก http://www.isranews.org/isranews-news

อิศริยา ไพรีไพริท. 2559. **กสทช. เตรียมเพิ่มระบบการวัดเรตติ้งทีวีจาก Kantar ถ่วงดุล Nielsen.** สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2559. สืบค้นจาก http://www.brandinside.asia/nbtc-kantar-nielsen-rating/

การพัฒนากระบวนการเข้าใจความสามารถทางการเรียนรู้ของตนเองในกลุ่มนักศึกษาสาขาศิลปะการแสดงประยุกต์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ด้วยเทคนิค DOMINANT FACTOR และ สุนทรียสนทนา

THE DEVELOPMENT PROCESS TO UNDERSTAND THE SELF-LEARNING ABILITY OF APPLIED PERFORMING ART STUDENTS FACALTY FINE AND APPLIED ARTS DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY WITH DOMINANT FACTOR AND DIALOQUE TECHNIQUES

ธนพงษ์ ผลาขจรศักดิ์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

thanapong.pal@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัญหาความเครียดในการตัดสินใจเลือกสาขาและรับผิดชอบโครงการศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปการแสดงประยุกต์ เป็นหนึ่งปัญหาที่พบมาตลอดเวลาในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรนี้ เมื่อถึงฤดูกาลที่นักศึกษาต้องตัดสินใจเลือกสาขาที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบโครงการศิลปนิพนธ์ นักศึกษาหลายคนสะท้อนว่าผลงานครั้งนี้เป็นผลงานที่มีความที่สุดในความรู้สึกของตน เป็นผลงานที่สร้างทั้งภาคภูมิใจที่สุด, ลำบากใจที่สุด และพวกเขากระหายความสำเร็จในการรับผิดชอบงานครั้งนี้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ที่ผ่านมามีนักศึกษาจำนวนหนึ่ง ต้องจบเส้นทางสู่ความเป็นที่สุดในชีวิตนี้ก่อนเวลาอันควร เพียงเพราะไม่สามารถหาทางออกและข้ามผ่านอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างทางสู่ความสำเร็จได้ด้วยตนเอง และสาเหตุหนึ่งที่ผู้วิจัยสังเกตพบจากที่ต้องมีความส่วนร่วมในกระบวนการนี้ ก็คือ “การไม่เข้าใจศักยภาพทางการเรียนรู้ของตนเอง” และจากปมปัญหาดังกล่าวผลักดันให้ผู้วิจัยแสวงแนวทางเพื่อช่วยนักศึกษาในการข้ามผ่านอุปสรรคนี้ไปให้ได้ ผู้วิจัยจึงเริ่มวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการ ด้วยหลัก PAOR : Plan | Act | Observe | Reflect Model of Action Research จนเป็นที่มาของการพบหลัก Dominant Factor ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ความถนัดของอวัยวะต่าง ๆ ได้แก่ สมอง, ตา, หู, มือ และขา ของตนเอง เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ และในขณะเดียวกันก็สะท้อนจุดอ่อนของการเรียนรู้ ที่มีอยู่ในตนเอง หลักการนี้ผู้วิจัยเลือกมาใช้ด้วยเหตุผล คือ เป็นหลักการที่น่าจะลดความเคลือบแคลงสงสัยของนักศึกษาที่มีต่อผลการประเมินโครงสร้างความถนัดพื้นฐาน ที่จะนำไปสู่การลดความสับสน ความกังวลใจ และความเครียดของนักศึกษาที่มีต่อการตัดสินใจเลือกสาขาในการดำเนินโครงการศิลปนิพนธ์ได้ ซึ่งผลที่ได้จากการนำหลักการนี้มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เมื่อนักศึกษาได้ทราบถึงศักยภาพและจุดที่ควรพัฒนาในการเรียนรู้ที่มีอยู่ในตนเองแล้ว นักศึกษามีความรู้สึกสับสนและกังวลใจลดลง มีความมั่นใจ และมุ่งมั่นที่จะดำเนินการโครงการศิลปนิพนธ์ต่อไปได้ อีกแนวคิดที่ผู้วิจัยเพิ่มเติมใช้กับการวิจัยชั้นเรียนครั้งนี้ คือ “สุนทรียสนทนา (Dialoque)” เพื่อให้นักศึกษาใช้กระบวนการใคร่ครวญและการฟังที่ลึกซึ้ง นำมาต่อยอดจากแนวคิด Dominant Factor เพื่อทำ

ให้นักศึกษาได้ใช้การวิเคราะห์ใคร่ครวญ เพื่อสะท้อนความต้องการที่แท้จริงและทำความรู้จักตัวตนของตัวเองอย่างกล้าหาญและจริงใจ ถึงแม้ว่าผลที่ได้อาจยังกล่าวไม่ได้เต็มปากว่า "ประสบความสำเร็จ" กับนักศึกษาทุกคน แต่ถือว่าได้ผลดีกับนักศึกษาบางคนที่ทำให้นักศึกษากล้าและมุ่งมั่นกับการตัดสินใจของตนเอง ด้วยความเชื่อมั่นในศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง แล้วความสุขที่ได้เห็นนักศึกษาทำโครงการศิลปนิพนธ์ของตนเองอย่างมีความสุข หรืออย่างน้อยได้ทำในสิ่งที่ตนเองถนัด และเมื่อประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ นักศึกษาจะไม่ท้อถอย หรือรู้สึกเชิงลบที่บั่นทอนความภาคภูมิใจในตนเอง ที่ถือว่าเป็นแรงขับสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการแสดง ด้วยเพราะมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจที่สำคัญ คือ "ตัวนักศึกษาเอง" เป็นฐานที่จะเริ่มต้นคิดและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจและเท่าทันความเปลี่ยนแปลงภายในได้ สำหรับนักศึกษาศิลปะการแสดงถือว่า เป็นแรงผลักดันให้นักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามเจตนารมณ์ที่หลักสูตรออกแบบไว้ จนอาจนำไปสู่การเป็นการประกอบวิชาชีพในสายนี้ที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ความสามารถในการเรียนรู้ของตนเอง, Donimance Factor, สุนทรียสนทนา

ABSTRACT

The problem of being stressed out in making decision to choose the section and take responsibility of the Applied Arts thesis of the Applied Performing Arts students is one of the problems which I always come across as a permanent instructor in charge of this curriculum. Once the season when students have to make their decisions to join the section of which they themselves have to take full responsibilities of their own Applied Arts thesis comes, a great number of them reflect that this kind of assignment will become their utmost outcome in their feelings. It will be the results that bring make them feel difficult and proud the most and that they, desperately, need to be ultimately successful in these task responsibilities. With these reasons, a number of some certain students in the past had to end their path towards the utmost before the right time. It was just because they could not find their way-out nor cross the obstacles nor the problems occurring during the path to success by themselves. Another cause which I have observed from being part of this process is "Being unable to understand the self-potential in learning". And regarding from this problem, it has become my big drive to search for a way to render assistance to the students to be able to overcome this obstacle. I, therefore, have started a research with the means of orders of the operational research steps with the principles of PAOR: Plan / Act / Observe / Reflect Model of Action Research. Eventually, it has become the source of finding Dominant Factor which is the principal based on using the proficiency of each own organ such as brain, eyes, ears, hands and legs to reflect the learning potential and at the same time the weak points within oneself. I have chosen to use this principal with the reason that it can be the one which can reduce the students' ambiguity towards the assessment result of the profile of the basic proficiency which can lead to minimize any puzzles, worries, and stress that students may have upon making their decisions in selecting the correct field in processing the Applied Arts Thesis Project. The result in applying the principal to be used as a tool in this research is found that Once the students realize about the potential and point which can enable them to develop their learning existing in themselves,

it seems that it can reduce their puzzles, and worries and on the other hand the students tend to be confident and determined to carry on this Applied Arts Thesis Project. There is also another additional thinking which I have added to the class research is the Dialogue. "Dialogue" which will enable the students to use this thinking process and deep listening which has been added to Dominant Factor thinking. This will enable the students to use their analysis, and consideration to reflect their authentic need and knowledge of their thorough own selves with bravery and sincerity. Although, the result may not be able to be fully presumed that it has possessed a "success" with every student. However, it can be considered as applicable with "some" as it can make them become braver and more determined with their own decision with their beliefs towards their own potential within themselves. It has always been a pleasure to see the students manage their own Applied Arts Thesis Project happily. Or at least they can fulfill their own potential and when they confront any problems or obstacles, they will not retreat nor feel pessimistic towards their own pride which is considered to be a vital drive in creating the performance artwork as there is a vital primary spiritual principal belief which is "the students themselves". These can be the fundament to lead to think and do things with confident and in time within the inside changes. For the Applied Art Performing students, these are considered as a big drive to make them graduate as aimed by the curriculum as may further them to hold as one of their own sustainable profession in the future

KEYWORDS : The ability in self- learning, Dominant Factor, Pleasant Dialogue

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

นับตั้งแต่ที่เริ่มต้นเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปะการแสดงประยุกต์ ผู้วิจัยมักต้องให้คำปรึกษาและตอบคำถามนักศึกษา เมื่อวันที่พวกเขาต้องตัดสินใจว่าจะทำศิลปนิพนธ์ว่า "อาจารย์คะ / ครับ....หนู / ผู้วิจัยจะทำศิลปนิพนธ์สาขาอะไรดี" เท่าที่สังเกตนักศึกษาเหล่านั้น พวกเขาแสดงหน้าใบหน้าเต็มไปด้วย ความสับสน ความกังวลใจ และความเครียดในการตัดสินใจเลือกและรับผิดชอบโครงการศิลปนิพนธ์ และเป็นปัญหาที่เรื้อรังต่อเนื่องมานาน ด้วยเหตุที่โครงการศิลปนิพนธ์ (Applied Performing Arts Thesis) นั้น ถือเป็นผลงานที่มีความที่สุดในความรู้สึกของนักศึกษาทุกคน ทั้งภาคภูมิใจที่สุด, ลำบากใจที่สุด และกระหายความสำเร็จมากที่สุด อีกทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของการเลือกจบในแต่ละสาขาก็แตกต่างกัน ซึ่งที่ผ่านมากลับมีนักศึกษาจำนวนหนึ่ง ต้องจบเส้นทางสู่ความเป็นที่สุดในชีวิตนี้ก่อนเวลาอันควร

สภาพปัญหานี้ผู้วิจัยพบปัญหาว่าเกิดขึ้นต่อเนื่องมาตั้งแต่หลักสูตรศิลปะการแสดงประยุกต์หลักสูตรแรกจนส่งผลกระทบต่อเนื่องมาถึงหลักสูตรฯ 2554 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่ในช่วงหลักสูตรปี 2549 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยชั้นเรียน (ธนพงษ์ ผลาขจรศักดิ์, 2555) จนพบว่า "การไม่เข้าใจศักยภาพทางการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษา" เป็นปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาเกิดความสับสนและความเครียด จนเป็นอุปสรรคในการดำเนินโครงการศิลปนิพนธ์ ด้วยตระหนักถึงปรากฏการณ์ปัญหา และสอดคล้องกับกับพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและนโยบาย "Progressive University" ที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์กำหนดเป็นนโยบายหลักในการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงเริ่มค้นหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา จนได้พบกับแนวคิดหนึ่ง คือ

Dominant Factor ของ ดร.คาร์ลา ฮันนาฟอร์ด และสุนทรียสนทนา ที่เข้ารับการฝึกอบรมจาก ผศ.ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน และเมื่อหลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแนวคิดดังกล่าวแล้ว ก็พบว่าเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับการใช้ศึกษาหาทางออกของปัญหา "การไม่เข้าใจศักยภาพทางการเรียนรู้ของตนเอง" และเริ่มนำมาใช้ศึกษากับสาขาศิลปะการแสดงประยุกต์ ในหลักสูตรฯ 2554 เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้รับจากการศึกษามาปรับปรุงและพัฒนาวิธีจัดการเรียนการสอนและการแนะแนวนักศึกษาในการเลือกรับผิดชอบโครงการศิลปนิพนธ์ ในภาคการศึกษาสุดท้ายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้อย่างเกิดประสิทธิผลสูงสุดเท่าที่นักศึกษาผู้นั้นจะทำได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อพัฒนากระบวนการเข้าใจความสามารถทางการเรียนรู้ของตนเอง ของนักศึกษาสาขาศิลปะการแสดงประยุกต์ เข้าศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 – 2556

(2) เพื่อศึกษาแนวทางการแนะแนวนักศึกษาสาขาศิลปะการแสดงประยุกต์ ในการตัดสินใจเลือกสาขาโครงการศิลปนิพนธ์ ที่สอดคล้องกับโครงสร้างความถนัดพื้นฐานของตนเอง

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ออกแบบโดยบูรณาการ วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน, การวิเคราะห์โครงสร้างความถนัดพื้นฐานตามแนวคิด Dominant Factor (สุรนี จิวริยเวชช์, 2550) และกระบวนการสุนทรียสนทนา 3 ประสาน (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2553) (จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร,2553) ได้แก่ สุนทรียสนทนา (Dialogue), การฟังอย่างลึกซึ้ง และการสะท้อนการเรียนรู้ ทั้งส่วนบุคคลและกลุ่ม เพื่อพัฒนากระบวนการทำความเข้าใจความสามารถทางการเรียนรู้ของตนเองในกลุ่มนักศึกษาสาขาศิลปะการแสดงประยุกต์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ดังที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

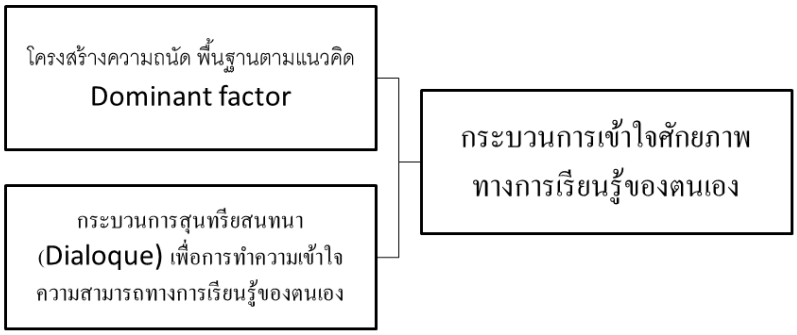

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ออกแบบโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน 6 ขั้นตอน (สุวิมล ว่องวานิช: 2552)

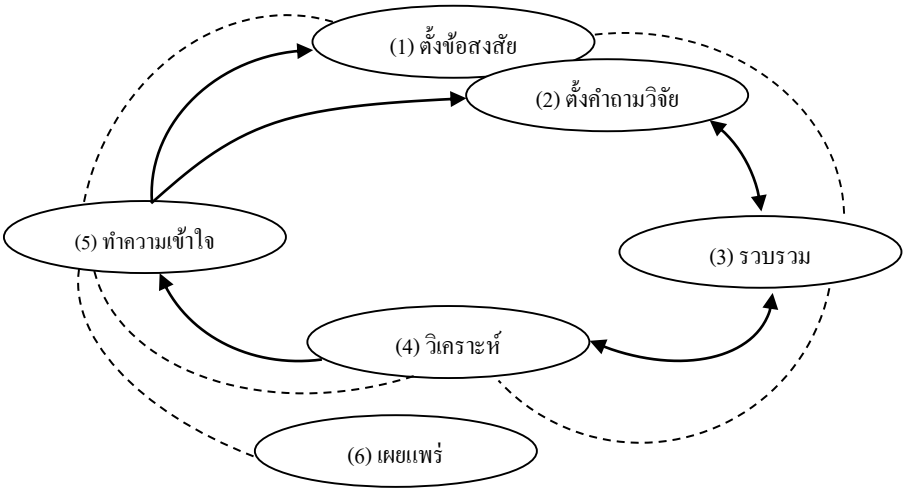

แผนภาพที่ 2 : วงจรการวิจัยปฏิบัติการของ Freeman

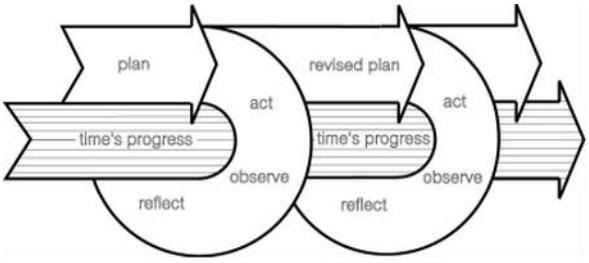

แผนภาพที่ 3 : Plan | Act | Observe | Reflect Model of Action Research ของ Kemmis.

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

คือ นักศึกษาสาขาศิลปะการแสดงประยุกต์ ในหลักสูตร ฯ ปี 2554 ที่เข้าศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 – 2556 รวมทั้งสิ้น 89 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา 1) วิชางานด้านฉากและเวที 2) วิชาฝึกปฏิบัติทางการแสดง และ 3) วิชาเตรียมศิลปนิพนธ์ ซึ่งจะทำให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครบ ตั้งแต่นักศึกษาเลือกงานในการฝึกปฏิบัติไปจนถึงการเลือกสาขาโครงการศิลปนิพนธ์ โดยไม่มีการสุ่มเลือกตัวอย่างเพื่อเข้ารับการวิจัย

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

สำหรับตัวแปรอิสระที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) โครงสร้างความถนัด พื้นฐานตามแนวคิด Dominant factor และ 2) ทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้ของตนเองที่แสดงออกมาผ่านกระบวนการสุนทรียสนทนา ส่วนตัวแปรตาม คือ กระบวนการทำความเข้าใจความสามารถทางการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษา

4.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 8 ภาคการศึกษา คือ ตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 1/2555 ถึง ภาคการศึกษาที่ 1/2559 แบ่งตามรหัสนักศึกษาและแผนการเรียนที่หลักสูตรฯ กำหนดไว้ ดังนี้ 1) นักศึกษารหัส 54 ในภาค 2/55 เรียนวิชางานด้าน

ฉากและเวที, ในภาค 2/56 และ 1/57 เรียนวิชาฝึกปฏิบัติทางการแสดง ในภาค 1/57 เรียนวิชาเตรียมศิลปนิพนธ์ 2) นักศึกษารหัส 55 ในภาค 2/56 เรียนวิชางานด้านฉากและเวที, ในภาค 2/57 และ 1/58 เรียนวิชาฝึกปฏิบัติทางการแสดง ในภาค 1/58 เรียนวิชาเตรียมศิลปนิพนธ์ และ 3) นักศึกษารหัส 56 ในภาค 2/57 เรียนวิชางานด้านฉากและเวที, ในภาค 2/58 และ 1/59 เรียนวิชาฝึกปฏิบัติทางการแสดง ในภาค 1/59 เรียนวิชาเตรียมศิลปนิพนธ์

4.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สมุดบันทึกการเรียนรู้ เพื่อใช้สำหรับบันทึก ข้อมูลพื้นฐานส่วนตัว, โครงสร้างความถนัดพื้นฐาน การเขียนสะท้อนความรู้สึกและผลการเรียนรู้รายบุคคล และบันทึกผลการประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังตัวอย่างสมุดบันทึกการเรียนรู้ วิชา การฝึกปฏิบัติทางการแสดง (ภาพที่ 1 – 6)

ภาพที่ 1 ปกหน้า

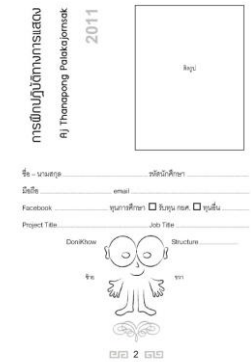

ภาพที่ 2 ข้อมูลพื้นฐาน

ภาพที่ 3 แผนการเรียนรู้และประเมินผล

ภาพที่ 4 บันทึกข้อมูล

ภาพที่ 5 ประเมินผลตนเอง

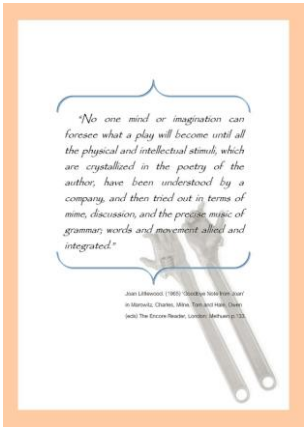

ภาพที่ 6 ปกหลัง

4.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยบูรณาการ การวิจัยเข้ากับการเรียนการสอนใน 3 รายวิชา ได้แก่ 1) งานด้านฉากหลังเวที 2) วิชาฝึกปฏิบัติทางการแสดงและ 3) วิชาการเตรียมศิลปนิพนธ์ ดังได้ออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่บูรณาการกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนในครั้งนี้ เนื่องจากเป็นรายวิชาที่นักศึกษาต้องลงฝึกปฏิบัติงานภาคสนามในการจัดแสดงละครเวทีจริง ดังรายระเอียดต่อไปนี้

(1) ก่อนจัดการเรียนการสอน

1. แจกสมุดบันทึกฯ พร้อมชี้แจงวิธีใช้ และสำรวจความเข้าใจฯตนเอง (ก่อนการประเมินความถนัดฯ)

2. กิจกรรมประเมินความถนัดของตนเอง เพื่อหาโครงสร้างความถนัด ระบายสีลงใน ตัว DomiKnow ในสมุดบันทึกฯ

3. สังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมสุนทรียสนทนา 1 สะท้อนตัวตนหลังทราบโครงสร้างความถนัด ความสนใจ และแนวคิดในการวางแผนงานในการดำเนินโครงการฝึกปฏิบัติ และโครงการศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาแต่ละคน ในประเด็น “ฉัน / เป็น / อยู่ / คือ”

(2) ระหว่างจัดการเรียนการสอน

1. สังเกตจากการอ่านบันทึกผลการดำเนินโครงการ (Journal การสะท้อนการเรียนรู้ส่วนบุคคล)

2. สังเกตพฤติกรรมนักศึกษาในกิจกรรมอภิปรายแบ่งปันประสบการณ์การทำงานตามโครงการฯ (การสะท้อนการเรียนรู้กลุ่มร่วมกับผู้วิจัย)

3. สังเกตความเปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมวาดภาพสะท้อนตัวตนของนักศึกษา และสุนทรียสนทนา 2 ในช่วงหลังสอบกลางภาค ในประเด็น “ฉันกับงานที่ฉันทำ”

4. สังเกตการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการสื่อสารภายในชั้นเรียน เพื่อสังเกตประเด็นและสถานการณ์ในการสื่อสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดการดำเนินโครงการฯ

(3) หลังจัดการเรียนการสอน

1. สังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมสุนทรียสนทนา 3 เพื่อรับทัศนคติต่อตนเองว่ามีความเปลี่ยนแปลงจากเดิมหรือไม่ อย่างไร และผลการตัดสินใจในการเลือกหัวข้อโครงการศิลปนิพนธ์ พร้อมรับฟังการสะท้อนผลการตัดสินใจ ในประเด็น “สิ่งที่งอกงามขึ้นในตัวฉัน”

2. สังเกตการนำเสนอโครงการศิลปนิพนธ์ของนักศึกษา เพื่อสังเกตความบกพร่องขณะตึงเครียดของนักศึกษา ที่อาจจะเกิดขึ้นตามโครงสร้างความถนัดฯ

3. สังเกตพฤติกรรมและความตั้งใจของนักศึกษาขณะร่วมกระบวนการสุนทรียสนทนากลุ่มร่วมกับผู้วิจัย

4.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis และสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ เป็นหลักเพื่อค้นหาและจัดกลุ่มนักศึกษาตามกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ ได้แก่ วิเคราะห์ความขนาดพื้นฐาน Domiknow (ภาพที่ 7) ตามแนวคิด Dominant Factor (สุรนี จิวริยเวชช์, 2550) ว่านักศึกษาจัดอยู่ในกลุ่มโครงสร้างฯใดใน 32 โครงสร้าง (ภาพที่ 8), วิเคราะห์การสะท้อนความเข้าใจในศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองหลังดำเนินโครงการฝึกปฏิบัติทางการแสดง, วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความถนัดกับหัวข้อโครงการศิลปนิพนธ์ที่นักศึกษาเลือกนำเสนอ และ วิเคราะห์การสะท้อนความเข้าใจในศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองหัวข้อโครงการศิลปนิพนธ์ที่นักศึกษาเลือกนำเสนอ

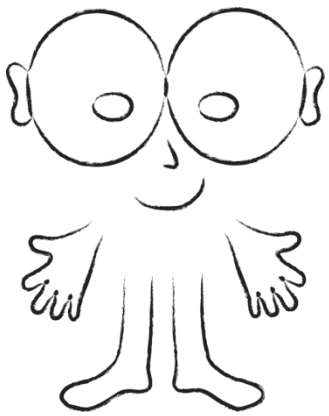

ภาพที่ 7 ตัวการ์ตูน DomiKnow

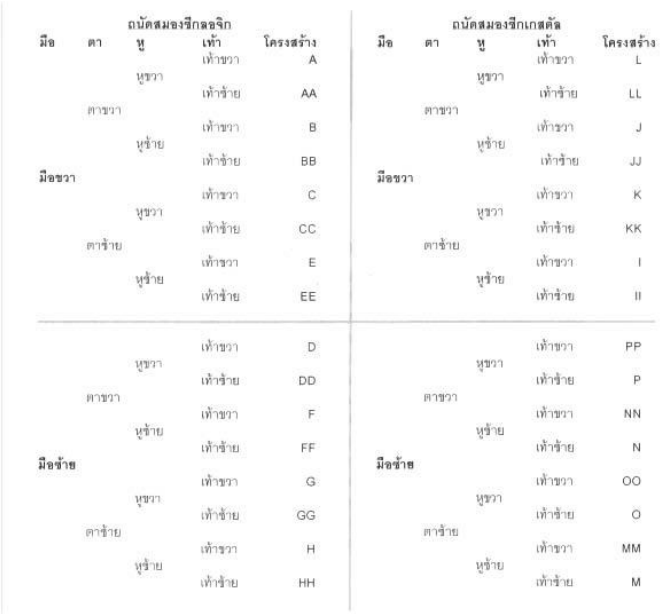

ถนัดสมองซีกลอจิก				
มือ	ตา	หู	เท้า	โครงสร้าง
มือขวา	ตาขวา	หูขวา	เท้าขวา	A
			เท้าซ้าย	AA
		หูซ้าย	เท้าขวา	B
			เท้าซ้าย	BB
	ตาซ้าย	หูขวา	เท้าขวา	C
			เท้าซ้าย	CC
		หูซ้าย	เท้าขวา	E
			เท้าซ้าย	EE
มือซ้าย	ตาขวา	หูขวา	เท้าขวา	D
			เท้าซ้าย	DD
		หูซ้าย	เท้าขวา	F
			เท้าซ้าย	FF
	ตาซ้าย	หูขวา	เท้าขวา	G
			เท้าซ้าย	GG
		หูซ้าย	เท้าขวา	H
			เท้าซ้าย	HH

ถนัดสมองซีกเกสตัล				
มือ	ตา	หู	เท้า	โครงสร้าง
มือขวา	ตาขวา	หูขวา	เท้าขวา	L
			เท้าซ้าย	LL
		หูซ้าย	เท้าขวา	J
			เท้าซ้าย	JJ
	ตาซ้าย	หูขวา	เท้าขวา	K
			เท้าซ้าย	KK
		หูซ้าย	เท้าขวา	I
			เท้าซ้าย	II
มือซ้าย	ตาขวา	หูขวา	เท้าขวา	PP
			เท้าซ้าย	P
		หูซ้าย	เท้าขวา	NN
			เท้าซ้าย	N
	ตาซ้าย	หูขวา	เท้าขวา	OO
			เท้าซ้าย	O
		หูซ้าย	เท้าขวา	MM
			เท้าซ้าย	M

ภาพที่ 8 คู่มือโครงสร้างพื้นฐานความถนัด 32 โครงสร้าง

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเข้าใจความสามารถทางการเรียนรู้ของตนเองในกลุ่มนักศึกษาสาขาศิลปะการแสดงประยุกต์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ด้วยเทคนิค Dominant Factor และสุนทรียสนทนา” พบว่า นักศึกษาภาควิชาศิลปะการแสดงประยุกต์ รหัส 54 – 56 จำนวนทั้งหมด 89 คน แบ่งเป็นนักศึกษารหัส 54 จำนวน 41 คน, รหัส 55 จำนวน 25 คน และรหัส 56 จำนวน 23 คน ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนนักศึกษาตามโครงสร้างพื้นฐานความถนัด

รหัสนศ.	มือที่ถนัด	ถนัดสมองซีกลอจิก								ถนัดสมองซีกเกสตัล							
		A	AA	B	BB	C	CC	E	EE	L	LL	J	JJ	K	KK	I	II
54	ขวา	12	1	2		2		1	4	1	2	4		1	3	1	5
55		11	1	3			1	2							2		3
56		9	2		1	1		1		1		2			3		2
		D	DD	F	FF	G	GG	H	HH	PP	P	NN	N	OO	O	MM	M
54	ซ้าย					1							1				
55				1				1									
56										1							

จากตารางที่ 1 พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ มีโครงสร้างฯ (A) คือ เป็นผู้มีประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวทุกรูปแบบได้ดี ร้อยละ **35.95** รองลงมาคือโครงสร้างฯ (II) เป็นผู้เรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านการเคลื่อนไหวและถนัดมองภาพรวม ร้อยละ **11.24** เมื่อวิเคราะห์ความเข้าใจศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองก่อน – หลังผ่านกิจกรรมการประเมินโครงสร้างพื้นฐานความถนัดและสุนทรียสนทนา นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ **68.53** มีความเข้าใจฯ “ดีขึ้น”

กว่าก่อนทำการประเมินฯ ที่มีนักศึกษาร้อยละ **17.39** ที่เข้าใจฯ (ในตารางที่ 2) สังเกตได้จากร้อยละนักศึกษาที่สามารถเลือก และดำเนินโครงการฝึกปฏิบัติฯ ในรายวิชางานฉาก และการฝึกปฏิบัติฯได้สอดคล้องกับศักยภาพที่ตนเองมี คิดเป็น ร้อยละ **65.16** (ในตารางที่ 3) และสามารถเลือกสาขา และนักศึกษามีความเข้าใจฯ สามารถเลือกสาขาโครงการศิลปนิพนธ์ให้สอดคล้องกับควาถนัดของตนเอง คิดเป็นร้อยละ **52.81** (ในตารางที่ 4) เนื่องจากพบว่านักศึกษาสามารถอธิบายที่มาและความสำคัญของโครงการศิลปนิพนธ์ในการสอบความก้าวหน้า ครั้งที่ 1 (ช่วงสัปดาห์ที่ 11 ของภาคการศึกษาที่ลงเรียนวิชาเตรียมศิลปนิพนธ์) ได้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงร้อยละการวิเคราะห์ความเข้าใจศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองก่อน – หลังการประเมินฯ

ร้อยละความเข้าใจในศักยภาพฯ	ก่อน	หลัง
เข้าใจ	17.39	68.53
ไม่เข้าใจ	30.43	25.84
ตอบไม่ได้	52.17	5.61

ตารางที่ 3 ตารางแสดงร้อยละความสอดคล้องกันระหว่างโครงสร้างความถนัด กับโครงการฝึกปฏิบัติ

ร้อยละความสอดคล้องฯ	ร้อยละ
สอดคล้อง	65.16
ไม่สอดคล้อง	34.83

ตารางที่ 4 ตารางแสดงร้อยละความสอดคล้องกันระหว่างโครงสร้างความถนัดกับสาขาโครงการศิลปนิพนธ์

ร้อยละความสอดคล้องฯ	ร้อยละ
สอดคล้อง	52.81
ไม่สอดคล้อง	47.19

ถึงแม้ว่าสัดส่วนร้อยละนักศึกษาที่เลือกดำเนินโครงการฝึกปฏิบัติ (65 : 35) และหัวข้อโครงการศิลปนิพนธ์ (53 : 47) ได้สอดคล้องกับความถนัดของตนเองมีสัดส่วนมากกว่าผู้ที่เลือกได้ไม่สอดคล้องกับความถนัดก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาเทียบกับการสะท้อนความคิดและทัศนคติ และความเข้าใจที่มีต่อตนเองเท่าที่ได้เห็นจาก กระบวนการสุนทรียสนทนา ผ่านภาพสะท้อนที่นักศึกษาให้เขียนไว้ในสมุดบันทึก แฟ้มบันทึกการฝึกปฏิบัติฯ และภาพวาดสะท้อนตัวตนตามประเด็นการใคร่ครวญส่งท้ายที่กำหนดไว้กิจกรรมการเรียนการสอนของทั้ง 3 รายวิชา แต่ข้อมูลที่สามารถเก็บรวบรวมได้ (ร้อยละ **25.84**) จะไม่ครบตามจำนวนนักศึกษาทั้งหมด เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาแล้ว พบว่านักศึกษามีความเข้าใจศักยภาพฯ ของตนเอง และมั่นใจต่อการตัดสินใจเลือกงานที่ฝึกปฏิบัติ ไปจนถึงสาขาที่อยากทำโครงการศิลปนิพนธ์จบ **มากกว่าอย่างเห็นได้ชัด** (ร้อยละ **82.61**) นักศึกษาที่ยังสับสน หรือตอบไม่ได้ว่าเข้าใจศักยภาพฯ ของตนเอง (ในตารางที่ 5) ตัวอย่างข้อความที่นักศึกษาได้สะท้อนมา ได้แก่ “ไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่า ตัวเองจะสามารถทำอะไรได้มากอย่างนี้ พอรู้แล้วก็ค่อยมั่นใจขึ้นหน่อยว่าจะทำอะไรส่งอาจารย์” “เคยคิดว่าอยากจบแค่เขียนบท แต่พออาจารย์ให้ทดสอบความสามารถและอ่านว่าคนอย่างเราสามารถทำอะไรได้แล้ว เลยอยากลองมาจบแอคดู” “อาจารย์เคยทักว่า

เป็นคนเล่าเรื่องไม่สนุก พอให้คิดอีกทีก็จริงอะ จบโปรดิ้วก็ดีกว่า ถูกจริตมากกว่า" "ตอนแรกพี่ขอให้ช่วยเป็นสเตจ แต่พอคิดว่าเราน่าจะเป็นคนที่มีปัญหาเรื่องการสื่อสาร เลยขอพี่เปลี่ยนมาช่วยทำฉากทำแสง เลยทำให้เจอว่า งานฉากแสงก็น่าสนุกดี เลยชอบ และคิดว่าจะทำทีสิสแนวนี้แหละ"

ตารางที่ 5 ตารางแสดงร้อยละผลสะท้อนความเข้าใจในศักยภาพฯ หลังจบกระบวนการสุนทรียสนทนา

ร้อยละความเข้าใจในศักยภาพฯ	ร้อยละ
เข้าใจ	82.61
ไม่เข้าใจ	13.04
ตอบไม่ได้	4.34

ดังผลวิจัยที่ได้ ทำให้เห็นว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยออกแบบและบูรณาการกับการเรียนการสอนดังที่ได้กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นให้นักศึกษามองเห็นศักยภาพในการเรียนรู้ที่มีอยู่ในตนเอง จนนำมาใช้กับชีวิตการเรียนในสาขาศิลปะการแสดงประยุกต์ได้อย่างประสิทธิภาพ และยังเป็นความเข้าใจที่นักศึกษาค้นพบได้ด้วยตนเอง จึงสร้างให้เกิดความมั่นใจและภูมิใจจนผลักดันให้นักศึกษาคิด เลือก และทำในสิ่งที่เหมาะสมกับตัวเอง อันจะเป็นการลดปัญหาต่าง ๆ ที่อันอาจจะเกิดขึ้นจากความไม่รู้ไม่เข้าใจตัวเอง จนอาจลุกลามทำให้ไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามที่มุ่งหวังไว้ เมื่อมาถึงจุดนี้ ผู้วิจัยขอสรุปว่า ผู้วิจัยได้พบกระบวนการที่เหมาะสมที่ช่วยให้นักศึกษาในสาขาใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจความสามารถทางการเรียนรู้ของตนเองอีกกระบวนการหนึ่ง

6. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยถือว่าได้รับผลที่น่าพึงพอใจ กล่าวคือ ผู้วิจัยได้แนวทางในการทำให้นักศึกษาเข้าใจในศักยภาพของตนเองด้วยธรรมชาติที่พวกเขาเป็น ด้วยการทดสอบความถนัดพื้นฐานฯ ตามแนวคิด Dominant Factor และเติมกระบวนการที่ช่วยให้นักศึกษาตัดสินใจเลือกกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง ผ่านการรับฟังที่ลึกซึ้งและใคร่ครวญด้วยตัวของนักศึกษาเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมตามแนวทาง สุนทรียสนทนา เพื่อที่นักศึกษาจะได้ตรวจสอบทัศนคติและความเข้าใจต่อข้อมูลใหม่ที่เพิ่งจะได้รับ แล้วทดลองปฏิบัติงานจริงกับโครงการฝึกปฏิบัติที่ถือเป็นอุบายให้นักศึกษาเฝ้าสังเกต ฝึกใคร่ครวญ และฝึกสะท้อน และรับฟังอย่างลึกซึ้ง จากนั้นกลับมาใคร่ครวญถึงความรู้และศักยภาพที่แท้จริงที่มีอยู่ในตัวเอง แล้วจึงค่อยตัดสินใจเลือก ตัดสินใจลงมือทำ แล้วเรียนรู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากข้อมูลทั้งหมดที่นักศึกษาใช้ประกอบการตัดสินใจนั้น เป็นไปธรรมชาติตามโครงสร้างความถนัดของตัวเอง และเป็นเสียงที่ตัวของนักศึกษาสื่อสารกับตัวนักศึกษาเอง

แต่ในระหว่างทางของการค้นหาในครั้งนี้ ก็มีนักศึกษาอีกจำนวนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความกังวลใจ ความสับสน และความสิ้นหวัง บางคนตอบไม่ได้ว่าเมื่อรู้ศักยภาพของตัวเองแล้ว จะสามารถทำความฝันให้เป็นจริงได้หรือไม่ ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ ช่างมากมายและหนักยิ่งสำหรับพวกเขา รู้ทั้งรู้ว่าเป็นสิ่งที่ตนเองเป็นผู้ก่อไว้ทั้งสิ้น ภาพดังกล่าวเกิดขึ้นในขณะสะท้อนภาพตนเองออกมาระหว่างกระบวนการสุนทรียสนทนา และโชคดีที่กระบวนการนี้สามารถทำให้พวกเขาสามารถยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น และมองเห็นทางออกด้วยตัวเองได้

ภาพของความพยายามที่นักศึกษาได้สะท้อนให้ผู้วิจัยเห็นทั้งในมุมที่เบิกบานของการเรียนรู้อย่างเข้าใจ และในมุมที่หม่นมัวด้วยตะกอนของปัญหา แต่การได้เห็นแววตาที่มุ่งมั่นที่ต้องการที่จะประสบความสำเร็จ สร้างให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยประทับใจ และอยากติดตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อจากนี้ว่า นักศึกษาจะสามารถก้าวข้ามอุปสรรคอื่นที่ยังรอคอยพวกเขาอยู่ในอนาคตกันอย่างไร แต่ละคนจะสามารถใช้ "การค้นพบตัวเอง" ในครั้งนี้เป็นเครื่องมือนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จได้เช่นไร และน่าใจสร้างการเรียนรู้ที่แท้จริงให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคนได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ควรนำผลที่ได้ไปใช้ให้การปรับปรุงการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้โดยภาพรวมของนักศึกษาแต่รุ่น ในรายวิชาอื่น ๆ ต่อไป

(2) ควรสังเคราะห์ผลการวิจัยเพื่อการปรับปรุงและพัฒนารายวิชาและหลักสูตรศิลปะการแสดงประยุกต์ เพื่อให้รองรับกับศักยภาพในการเรียนรู้ของนักศึกษา

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางแก้ไขความบกพร่องขณะตึงเครียด เพื่อพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ครบทุกมิติ

(2) ควรมีการศึกษาเพื่อนำกระบวนการนี้ ไปใช้กับนักศึกษาสาขาอื่น ๆ ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อหาแนวทางช่วยในการวางแผนการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะกรรมการโครงการสุทธิครุศิลป์ทุกท่าน สำหรับคำแนะนำที่นำมาต่อยอดเป็นงานวิจัยชิ้นนี้ ขอบคุณศูนย์นวตกรรมการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัย

9. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวง. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คาร์ลา ฮันนาฟอร์ด. (2550). **ถนัดใช้ให้ถูกข้างซ หู ตา สมอง มือ เท้า Dominant Factor**. (สุรนี จิวริยเวชช์, ผู้แปล.) กรุเทพฯ: ขวัญข้าว'94.

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2553). **จิตตปัญญาศึกษา: การเรียนรู้สู่จิตสำนึกใหม่**. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2553, 11 กันยายน). ยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาผ่านกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา (2). มติชน. หน้า 27.

ธนพงษ์ ผลาขจรศักดิ์. (2555). **การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกสาขาโครงการสารนิพนธ์ ในกลุ่มนักศึกษาศิลปะการแสดงประยุกต์ รหัส 52**. (รายงานการวิจัยในชั้นเรียน). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, คณะศิลปกรรมศาสตร์.

นภา ธรรมทรงศนะ., บรรณธิการ. (2553). **บันทึกการเรียนรู้: Authentic Leadership**. นครปฐม : ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2551). **การสอนคิดด้วยโครงงาน : การเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพชรรัตน์ พงษ์เจริญสุข., แปล. (2554). **ว่าด้วยสุนทรียสนทนา**. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2552). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาวิเคราะห์การรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook

THE STUDY ANALYZED THE PERCEPTIONS OF ADVERTISING ONLINE VIA FACEBOOK

จุฑามาศ ทองทวี

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

E-mail: Jutamas_12@hotmail.com

ทฤษฎี สงค์แดง

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

E-mail: Noo.gam.5507@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อศึกษาการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้ใช้บริการ Facebook จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 34 ข้อ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.868 โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ประกอบด้วย การทดสอบทีและ ANOVA

ผลการศึกษาพบว่าระยะเวลาในการใช้งาน ความถี่ในการใช้งาน และการตอบรับสื่อโฆษณา มีอิทธิพลต่อการรับรู้สื่อโฆษณาด้านข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง และการจัดวางตำแหน่งการ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: โฆษณาออนไลน์ เฟสบุ๊ค การรับรู้สื่อโฆษณา

ABSTRACT

The purposes of this study were to study to study the perception of advertising online via Facebook. The samples used in this study were 400 personnel. The instrument used in collecting data was a questionnaire containing 34 questions with the reliability of 0.868. The statistic used to analyze data were descriptive statistic including Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test and ANOVA.

The analysis results found that the recognition of advertising through Facebook has been correlated with duration of use, frequency of use and response advertising statistically significant at the 0.05 level.

KEYWORDS: Online Advertising, Facebook, Recognition Media

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

กระแสความนิยมของการใช้สื่อสังคมออนไลน์มีหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น Instagram Twitter และ Facebook จากสื่อออนไลน์ดังกล่าวพบว่า Facebook เป็นช่องทางที่มีผู้ใช้งานเป็นจำนวนมากและมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยพบอัตราการเติบโตของผู้ใช้ Facebook เพิ่มเป็นร้อยละ 72 ของผู้ใช้ Facebook ทั่วโลก และสำหรับประเทศไทยมีอัตราการใช้ Facebook มากเป็นอันดับ 9 ของโลก (ภาวุธ พงษ์วิทยภานุ, 2550) จึงเห็นว่าสื่อโฆษณาออนไลน์ทาง Facebook ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงการรับรู้ข้อมูลได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย และมีความปลอดภัยในการเก็บรักษาข้อมูล ดังนั้นการโฆษณาผ่าน Facebook จึงเป็นช่องทางที่น่าจับตามองมากในปัจจุบัน นอกจากนี้ Facebook ยังส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิตในสังคมและรูปแบบของการพัฒนาสินค้าและบริการของธุรกิจ และยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันทางด้านการตลาดสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการโฆษณายังเป็นตัวช่วยสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าและบริการ และเป็นแรงกระตุ้นการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการจึงเป็นสาเหตุหลักที่ที่ทำให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการสร้าง Facebook Fan page เพิ่มมากขึ้นเพื่อสามารถรับรู้ถึงความต้องการของลูกค้าและยังเป็นการสร้างความประทับใจให้แก่ลูกค้า รวมทั้งผู้ประกอบการสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันที

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงนำไปสู่การศึกษาการรับรู้สื่อโฆษณาผ่าน Facebook เพื่อผู้ประกอบการใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาสื่อโฆษณา และใช้วางแผนพัฒนากลยุทธ์ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพและเหมะสมยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ที่ส่งผลต่อการรับรู้สื่อออนไลน์ผ่าน Facebook

(2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่าน Facebook

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

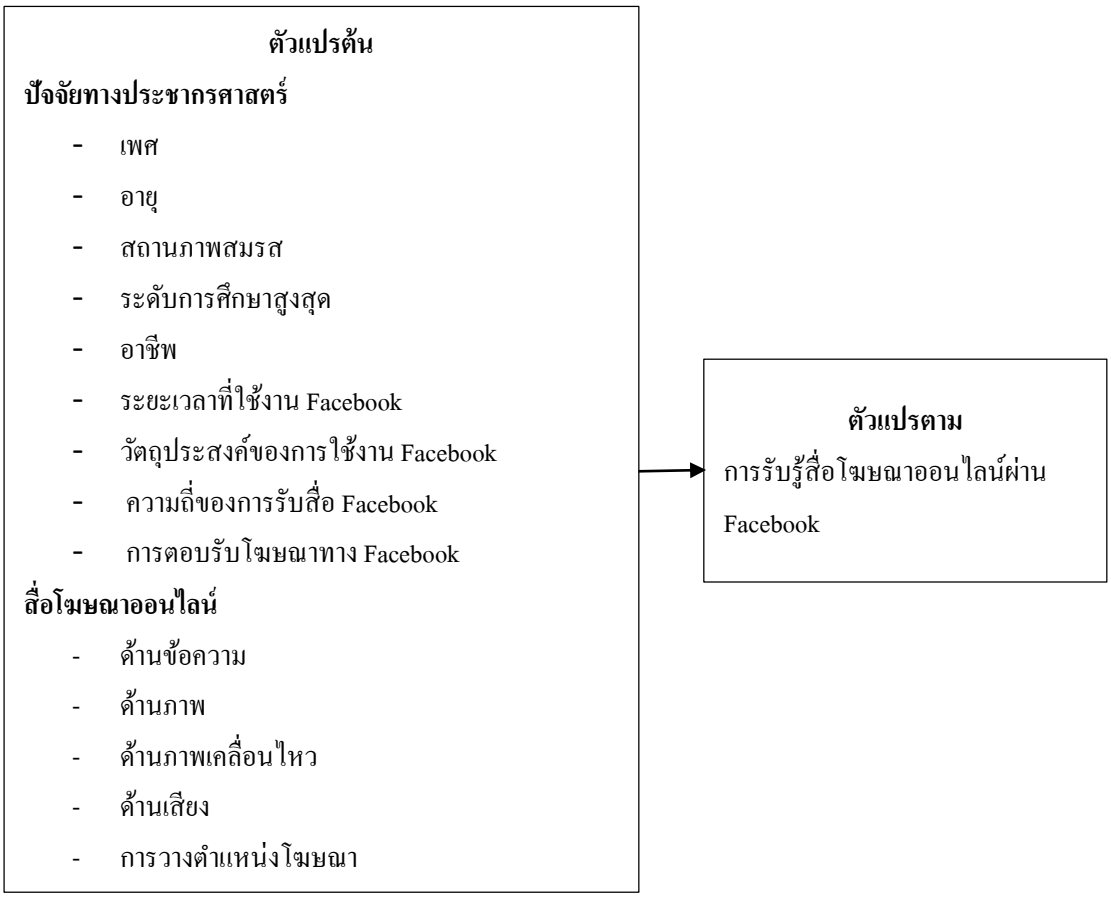

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ผู้วิจัยได้มีการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการ Facebook จำนวน 400 คน ในประเทศไทย โดยมีข้อสมมติฐานในการศึกษาดังนี้

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่าน Facebook ที่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ด้านต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่าน Facebook

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ที่ใช้บริการอินเตอร์เน็ตในประเทศไทย จำนวนประชากร 18,300,000 คน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ใช้ Facebook จำนวน 400 คน (การกำหนดขนาดตัวอย่างตามแนวคิดของ Yamane (1968) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนความคลาดเคลื่อน .05)

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

- ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานะ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่ใช้งาน Facebook วัตถุประสงค์ในการใช้งาน Facebook ความถี่ของการรับสื่อ และการตอบรับโฆษณา

- ตัวแปรด้านสื่อโฆษณาออนไลน์ได้แก่ ด้านข้อความ ด้านภาพ ด้านภาพเคลื่อนไหว ด้านเสียง และการวางตำแหน่งโฆษณา

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลโดยข้อคำถามของแบบสอบถามได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาออนไลน์ เช่น แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัย ทั้งนี้ยังรวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางอิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลที่ได้จากเว็บไซต์ทางอินเตอร์เน็ต

ลักษณะของแบบสอบถามที่ใช้สำหรับการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบคำถาม มีลักษณะคำตอบแบบเลือกตอบเพียงข้อเดียว

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ คือ 5= มากที่สุด และ 1=น้อยที่สุด

การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) เชิงเนื้อหาของแบบสอบถามผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องตามความคิดเห็น (Index of Item-objective Congruence : IOC) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด จำนวน 5 ท่านเพื่อให้ได้ข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ผลการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.786 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ราย (Yin,2003) เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีค่าสัมประสิทธ์อัลฟ่าของครอนบาค (Alpha Cronbach Coefficient) ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอัลฟ่าเท่ากับ 0.868 ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Hair, 2010) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมสำหรับการศึกษานี้มีความเหมาะสม

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามไปกระจายใน Facebook ซึ่งประกอบด้วย Facebook ส่วนตัว และ Facebook Fan page โดยได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาภายในแบบสอบถาม และวิธีการตอบแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง และรอการตอบกลับจนกระทั่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เบื้องต้นก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ผลจากการตรวจสอบพบว่ามีแบบสอบถามจำนวน 400 ชุดมีความสมบูรณ์ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 รายเพื่อทำการวิเคราะห์

ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ได้ใช้ค่าสถิติได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อใช้สำหรับบรรยายข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ ระยะเวลาในการใช้งาน Facebook วัตถุประสงค์ที่ใช้งาน Facebook และการตอบรับโฆษณา Facebook

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอ้างอิง หรือสถิติอนุมานเพื่ออธิบายลักษณะของประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สื่อโฆษณาผ่าน Facebook โดยใช้การทดสอบแบบที และ ANOVA

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook จากกลุ่มตัวอย่าง 400 รายแสดงรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์กับการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook

การรับรู้สื่อโฆษณา	เพศ		อายุ		สถานะ	
	ชาย	หญิง	≤26	>26	โสด	ไม่โสด
1.ด้านข้อความ	3.49	3.48	3.48	3.48	3.48	3.47
2.ด้านภาพ	3.61	3.63	3.66*	3.53	3.64	3.58
3.ด้านภาพเคลื่อนไหว	3.72	3.81	3.82*	3.67	3.80	3.69
4.ด้านเสียง	3.65	3.76	3.80**	3.55	3.76*	3.58
5.การจัดวางตำแหน่ง	3.43	3.42	3.42	3.43	3.41	3.47
ค่าเฉลี่ยรวม	3.58	3.62	3.64	3.53	3.62	3.56

** มีระดับนัยสำคัญ 0.01, * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

การรับรู้สื่อโฆษณา	ระดับการศึกษา		ระยะเวลาที่ใช้งาน		ความถี่		การตอบรับ	
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรีขึ้นไป	≤5	>5	≤3	>3	สนใจ	ไม่สนใจ
1.ด้านข้อความ	3.48	3.52	3.45	3.56	3.39	3.57**	3.32	3.55**
2.ด้านภาพ	3.63	3.60	3.59	3.17	3.58	3.67	3.37	3.65
3.ด้านภาพเคลื่อนไหว	3.79	3.57	3.74	3.88*	3.73	3.83	3.68	3.82
4.ด้านเสียง	3.74	3.55	3.67	3.86*	3.66	3.80	3.64	3.76
5.การจัดวางตำแหน่ง	3.42	3.52	3.37	3.55*	3.38	3.46	3.63	3.45
ค่าเฉลี่ยรวม	3.61	3.55	3.56	3.71*	3.55	3.67*	3.51	3.65*

** มีระดับนัยสำคัญ 0.01, * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

การรับรู้สื่อโฆษณา	อาชีพ				วัตถุประสงค์การใช้		
	ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ	พนักงาน บริษัท	ธุรกิจ ส่วนตัว	นักเรียน/ นักศึกษา	ค้นคว้า ข้อมูล	ความ บันเทิง	ซื้อขาย สินค้า
1.ด้านข้อความ	3.55	3.38	3.58	3.47	3.50	3.45	3.61**
2.ด้านภาพ	3.64	3.68	3.57	3.64	3.63	3.61	3.68
3.ด้านภาพเคลื่อนไหว	3.71	3.73	3.83	3.80	3.86*	3.75	3.84
4.ด้านเสียง	3.68	3.70	3.66	3.77	3.78	3.60	3.88**
5.การจัดวางตำแหน่ง	3.57	3.39	3.51	3.39	3.43	3.41	3.46
ค่าเฉลี่ยรวม	3.63	3.58	3.63	3.61	3.64	3.56	3.69*

** มีระดับนัยสำคัญ 0.01, * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์กับการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook รายละเอียดดังนี้

1. เพศที่แตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงและการจัดตำแหน่งไม่แตกต่างกัน

2. ผู้ที่มีอายุแตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านภาพ และภาพเคลื่อนไหวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่มีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ด้านเสียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่การรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ด้านข้อความ และการจัดวางตำแหน่งไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน

3. สถานภาพที่แตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านเสียง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่การรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ด้านข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว และการจัดวางตำแหน่งไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน

4. ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงและการจัดตำแหน่งไม่แตกต่างกัน

5. ระยะเวลาในการใช้งานที่แตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านภาพเคลื่อนไหว เสียง และการจัดวางตำแหน่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่การรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ด้านข้อความและภาพไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ความถี่ในการใช้งานที่แตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านข้อความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่การรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ด้านภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง และการจัดวางตำแหน่งไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. การตอบรับที่แตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านข้อความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่การรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ด้านภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง และการจัดวางตำแหน่งไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. อาชีพที่แตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงและการจัดวางตำแหน่งไม่แตกต่างกัน

9. วัตถุประสงค์การใช้งานที่แตกต่างกันมีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในด้านภาพเคลื่อนไหวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่มีการรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ด้านข้อความและเสียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่การรับรู้สื่อการโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ด้านภาพและการจัดวางตำแหน่งไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook ในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. อภิปรายผล

การศึกษาการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านทาง Facebook อภิปรายผลได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านภาพเคลื่อนไหว เสียง และการจัดวางตำแหน่งของโฆษณาสื่อออนไลน์เป็นลำดับแรก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เอษณีย์ อาษาสุข (2550) และสหเทพ เพ็ชรเกลี้ยง (2554) ซึ่งได้ระบุว่าการจัดวางตำแหน่งสื่อโฆษณาในตำแหน่งที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญกับการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ จรีวรรณ แซมมณี (2550) ระบุว่าการโฆษณาในรูปแบบภาพเคลื่อนไหวจะสร้างความจดจำและเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจแก่ผู้บริโภคขณะที่การใช้เสียงที่เร้าใจมีความสอดคล้องกับเนื้อหาในการนำเสนอจะช่วยให้โฆษณานั้นเกิดความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วาทินี เจียมสุขสุจิตต์ (2552) ที่ได้จากศึกษาการโฆษณาออนไลน์ที่มีผลต่อการสั่งซื้อสินค้าของผู้บริโภค ขณะที่ระยะเวลาและความถี่ในการใช้สื่อออนไลน์มีอิทธิพลต่อองค์ประกอบด้านข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง และการจัดวางตำแหน่งการสอดคล้องกับแนวคิดของนุชจินทร์ ชอบดำรงธรรม (2553) ที่ระบุว่าระยะเวลาการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการรับรู้สื่อออนไลน์ และสอดคล้องกับการศึกษาของผุสดี วัฒนสาคร (2549) ที่ได้ระบุความสัมพันธ์ของสื่อโฆษณาผ่าน Facebook กับการรับรู้ตราสินค้าของผู้บริโภค ดังนั้นผู้ที่จะทำการโฆษณาผ่านสื่อออนไลน์ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ องค์ประกอบด้านภาพเคลื่อนไหว เสียง และการจัดวางตำแหน่งของสื่อโฆษณา รวมทั้งควรมีการเพิ่มความถี่ในการลงโฆษณาเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ตัวผลิตภัณฑ์

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ผู้ที่ต้องการใช้สื่อโฆษณาออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ ควรเพิ่มความถี่ในการโฆษณาสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ทั้งนี้เนื่องจากการโฆษณาผ่านช่องทางนี้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้โดยตรง และความถี่ของการโฆษณามีอิทธิพลต่อการรับรู้สื่อโฆษณา

(2) ผู้ประกอบการหรือผู้ที่ต้องการทำสื่อโฆษณาควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านภาพเคลื่อนไหว เสียง การจัดวางตำแหน่ง ภาพนิ่งและ การใช้ข้อความตามลำดับเนื่องจากผู้บริโภคมีการรับรู้และจดจำการโฆษณาผ่านองค์ประกอบดังกล่าวตามลำดับ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรศึกษาเพิ่มเติมรูปแบบการโฆษณาที่ส่งผลต่อการรับรู้สื่อโฆษณา

(2) ควรศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์ผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์คประเภทอื่น เช่น ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตราแกรม (Instagram) เป็นต้น

(3) ควรศึกษาเพิ่มเติมการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ของการรับรู้สื่อโฆษณาออนไลน์

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร.โกมลมณี เกตตะพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยตระหนักถึงความตั้งใจจริงและความทุ่มเทของอาจารย์และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

9. เอกสารอ้างอิง

จีรวรรณ แซมมณี. (2550). *แบนเนอร์โฆษณาบนเว็บไซต์กับการจดจำ ได้ของผู้บริโภค*. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นุชจรินทร์ ชอบดำรงธรรม. (2553). *อิทธิพลของสื่อโฆษณาในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลกระทบต่อการตอบสนองของผู้บริโภค*. ปริญญานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ผุสดี วัฒนสาคร. (2549). *อนาคตของการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการโฆษณาในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ภาวุธ พงษ์วิทยภานุ. (2550). *E-commerce สุดยอดช่องทางรวย ทุนน้อย ทำง่าย สร้างรายได้ 24 ชั่วโมง* (ครั้งที่พิมพ์ 2). กรุงเทพฯ: พงษ์วรินการพิมพ์.

วาทินี เจียมสุขสุจิตต์. (2552). *การโฆษณาออนไลน์ที่มีผลต่อการสั่งซื้อสินค้าของผู้บริโภค.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สหเทพ เพ็ชรเกลี้ยง. (2554). *การโฆษณาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่มีผลต่อการรับรู้ตราสินค้าของผู้บริโภคในประเทศไทย*.วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

เอษณีย์ อาษาสุข. (2550). *รูปแบบสื่อแบนเนอร์โฆษณาออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจเข้าชมสินค้าและการบริการของผู้บริโภค*. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์ , มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Hair, J.K. 0Black,W.C., Babin , B.J. &Anderson (2010). Maltivariate. Data analysis (7th ed)

Yamane, Taro.1973. *Statistics: An Introductory Analysis.* 3th edition. New York : Harper and Row Publication.

Yin, R.K. (2003). Case Study Research: Design and methods. London, SAOE Publication.

การสำรวจและวิเคราะห์บทบาทและเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยช่วงเวลา 2558-2559

EXPLORE AND ANALYZE ROLE AND FREEDOM OF THAI MEDIA BETWEEN 2015-2016

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ เดชมณี

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Email: oranong.de@spu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง "การสำรวจและวิเคราะห์บทบาทและเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยในช่วงเวลา 2558-2559" เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสาน ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยคุณภาพ โดย มีวัตถุประสงค์ (1)เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ (2) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์เสรีภาพของสื่อมวลชนไทยในมุมมองของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องและ (3) วิเคราะห์กลไกในการควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน สำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 403 คน ผลของการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการแสดงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไทยในระดับปานกลาง และข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นจากคำถามปลายเปิด แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอของสื่อมวลชนไทยมักถูกแทรกแซงโดยกลุ่มนายทุนหรือผู้มีประโยชน์แฝง ส่วนเสรีภาพของสื่อมวลชน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าสื่อมวลชนไทยมีเสรีภาพอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกันกับการแสดงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน จากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจากคำถามปลายเปิดแสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนยังไม่อยู่ในกรอบและจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวสาร ส่วนใหญ่จะสร้างความแตกแยกในสังคมและไม่คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ถูกนำเสนอและประชาชนไม่สามารถฟ้องร้องสื่อได้ ส่วนผลของงานวิจัยคุณภาพ พบว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ไม่มีความแตกต่างอย่างเด่นชัด โดยสามารถทำหน้าที่เป็นสุนัขเฝ้าบ้าน (Watch dog) ส่วนทางด้านเสรีภาพของสื่อ พบว่า สื่อออนไลน์มีเสรีภาพมากกว่าสื่อกระแสหลัก

คำสำคัญ : บทบาทหน้าที่ เสรีภาพของสื่อมวลชน จรรยาบรรณ

ABSTRACT

This research was the mix method which is quantitative and qualitative research. The major objectives are (1) to explore the attitude towards the role of Thai media (2) to explore and analyze the freedom of Thai media in views of people and (3) to analyze the factors which control the working of Thai media. The researcher collects data from the 403 samples. The results of this study showed that the major of the respondent viewed that the role of Thai media in the moderate level. In addition, the data from open –ended question indicated that the news reporter is intervened from the funding group. In the part of the media freedom, the respondent viewed that the

freedom of Thai media in moderate level. The data from the open-ended question showed that Thai media are not in the frame of the ethics. The media reports lead to the disunion and unconcern to the personnel right. People cannot sue the media because they don't know the channel. The result from in-depth interview indicated that the role of the mainstream and online media is not significant different especially the role of watch dog. The freedom of Thai media was showed that the online media are more freedom than the mainstream media.

KEYWORDS: role, freedom of media, ethics

1.ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สื่อเปรียบเสมือนกลไกที่นำเสนอความคิดเห็นของผู้คนไปยังสาธารณะ สื่อมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของประชาชนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย อริสโตเติล ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการเมือง ในหนังสือเรื่อง Politics and the Art of Rhetoric ว่าการสื่อสารเป็นศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะการเมืองที่จำเป็นต้องใช้การสื่อสารเป็นสื่อในการถ่ายทอดนโยบายจากรัฐไปสู่ประชาชน

ในการแสดงบทบาทของสื่อทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อใหม่ ในงานวิจัยของอรอนงค์ สวัสดิ์บุรีและพงศ์ภัทร อนุมัติราชกิจ (2554:78-79) ได้กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนไทยทั้งสื่อกระแสหลัก (สิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์) และสื่อใหม่ (สื่อวิทยุชุมชนและสื่ออินเทอร์เน็ต) ได้แสดงบทบาทในการรายงานเหตุการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การรายงานข่าวว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไรและอย่างไร แต่ขาดการขยายความว่าเหตุผลที่เกิดและปัญหาที่จะตามมา นอกจากนั้น ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theories of Media Performance) ก็ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และมองว่าสื่อมวลชนกับสังคมมีสายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด โดยสื่อมวลชนมีบทบาทในสังคมในฐานะที่เป็น "ผลผลิต"ของสังคม ดังนั้น สังคมเป็นแบบไหน สื่อมวลชนก็เป็นแบบนั้น นอกจากนั้น สื่อมวลชนยังเป็น "ภาพสะท้อน" ของสังคม เสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นเครื่องสะท้อนถึงเสรีภาพของสังคม สื่อมวลชนเป็น "สถาบันแห่งชาติ" ที่จะต้องมีเงื่อนไขในการสร้างสรรค์ระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสืบทอดวัฒนธรรมของชาติ สื่อมวลชนเป็น "ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์" ของชาติ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงไม่ลงข่าวที่ทำลายความมั่นคงของชาติ สุดท้าย สื่อมวลชนเป็น "ผู้รับผิดชอบต่อความเจริญก้าวหน้าของผู้คนในสังคม"

เสรีภาพของสื่อกับเสรีภาพของประชาชน มักไปด้วยกันเสมอ โดยเสรีภาพของสื่อมวลชน ก็คือเสรีภาพของประชาชน โดยเสรีภาพของสื่อมวลชนจะมุ่งถึงผลประโยชน์แห่งการได้รับการรับรองและคุ้มครองจากตัวบทกฎหมายและสามารถกระทำการนั้นได้โดยอิสระปราศจากการแทรกแซงจากรัฐบาล (วรวิทย์ ฤทธิทิศ,2539: 18) เสรีภาพของสื่อมวลชนหรือเสรีภาพของประชาชนจัดว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เอื้อให้พลเมืองของประเทศได้มีโอกาสรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรอบด้านรวมไปถึงการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ในการเป็นสุนัขเฝ้าบ้านของสื่อมวลชนที่คอยตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ดังนั้น ถ้ารัฐบาลเข้ามาแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ ก็จะทำให้ข่าวสารที่รายงานโดยสื่อมวลชนจะเป็นข่าวสารด้านเดียวที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลเท่านั้น ฉะนั้น บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน จึงมีความสัมพันธ์กับเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น เมื่อสื่อมวลชนถูกแทรกแซงและอยู่ภายใต้อำนาจ

ของรัฐบาลก็เท่ากับประชาชนถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยเป็นอย่างมากซึ่งขัดต่อบทกฎหมายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 7 ว่าด้วยเรื่องของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ตามมาตรา 45 และมาตรา 46 ที่ระบุว่าด้วยเรื่องของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ตามมาตราที่ 45 และ มาตราที่ 46 ที่ระบุว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนคนไทยและการนำเสนอข่าวในประเด็นสาธารณะของสื่อมวลชนได้อย่างอิสระเสรี โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการขัดขวางหรือการแทรกแซงของผู้ที่มีอำนาจรัฐ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย,2550:13-14)

เมื่อมาพิจารณาข้อมูลจากการจัดลำดับเสรีภาพของสื่อประจำปี 2556 (Press Freedom index 2013) พบว่าประเทศไทยจัดอยู่ในลำดับโลกที่ 135 ซึ่งเป็นลำดับที่ดีที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน ส่วนลำดับสุดท้ายเป็นประเทศเวียดนาม อยู่ในลำดับที่ 172 เมื่อเปรียบเทียบลำดับจาก พ.ศ. 2555 ปรากฏว่า ประเทศไทยมีลำดับที่ดีขึ้นเนื่องจาก บ้านเมืองมีความสงบปราศจากความวุ่นวายทางการเมือง ดังคำกล่าวที่ว่า “เสรีภาพของข่าว คือ เสรีภาพของประชาชนในประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตย” ดังนั้น บทบาทและเสรีภาพของสื่อมวลชนจะสะท้อนให้เห็นถึงการที่ประชาชนในสังคมนั้นมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นอย่างไรโดย การมีสิทธิเสรีภาพของสื่อจะเชื่อมโยงกับระบอบการปกครองของประเทศนั้นโดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยจะสะท้อนมายังการได้รับสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าว ดังนั้น ในงานวิจัยเรื่องนี้จึงสนใจที่จะศึกษาสำรวจและวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อมวลชนไทย ว่ามีบทบาทหน้าที่และเสรีภาพในการนำเสนอข่าวมากน้อยเพียงใดในช่วงเวลา 2558-2559 และวิเคราะห์กลไกในการควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความคิดเห็นต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไทยในมุมมองของ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์เสรีภาพของสื่อมวลชนไทยในมุมมองของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อวิเคราะห์กลไกในการควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน

3. กรอบแนวคิดสำหรับการศึกษา

กรอบแนวคิดงานวิจัยเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ กับตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไทย เสรีภาพของสื่อมวลชนไทยและกลไกในการควบคุมสื่อมวลชนไทย โดยได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังต่อไปนี้

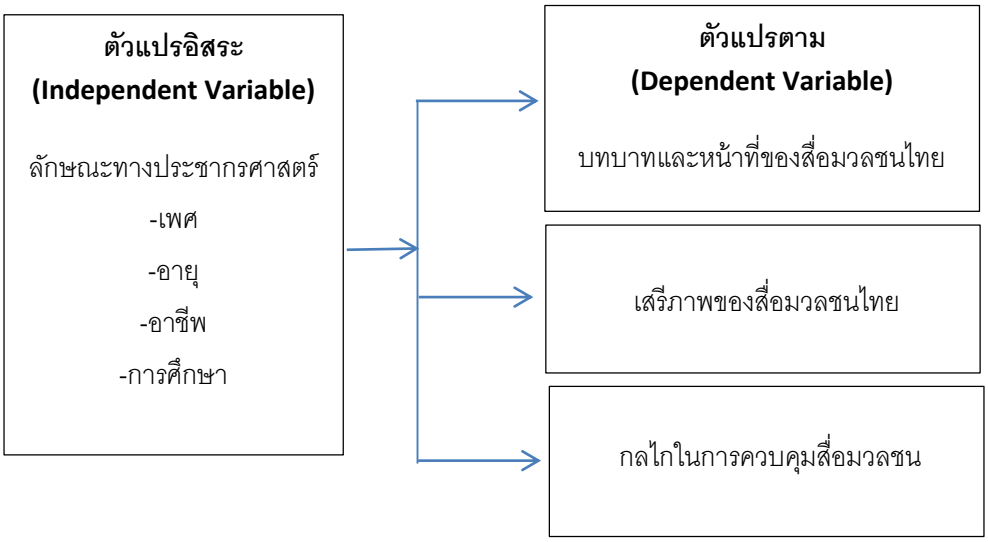

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

4.สมมติฐานงานวิจัย

สมมติฐาน 1 : ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนไทยที่แตกต่างกัน

สมมติฐาน 2 : ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยที่แตกต่างกัน

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย ผู้วิจัยของแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยปริมาณและคุณภาพตามลำดับ

5.1.1ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนทั่วไปในกรุงเทพมหานครที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เพราะเป็นผู้ที่มีสิทธิ์ในการออกเสียงเลือกตั้งและมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะวิเคราะห์ได้ จำนวน 5,741,509 คน (อ้างอิงจาก Bangkok.co.th) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสุ่มตัวอย่างของ Yamane ที่มีค่าความน่าเชื่อถือได้ 95% มีความผิดพลาดมาตรฐานไม่เกิน $\pm$ 5 % ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง แต่ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ 403 ชุด

5.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยคุณภาพ ได้แก่ บุคคลที่ทำงานด้านสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ ได้แก่ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อออนไลน์ นักกฎหมาย นักวิชาการ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ดังรายชื่อ (1) คุณจำลอง อนันตสุข นายกสมาคมผู้สื่อข่าวช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย (2) คุณก่อเขต จันทเลิศลักษณ์ ประธานสภาวิชาชีพวิทยุและโทรทัศน์ไทย (3) คุณเอก แอดมินแฟนพจ (ผู้ให้ข้อมูล ไม่อนุญาตให้เปิดเผยชื่อและนามสกุล) (4) คุณนเรศ ติยะวัฒน์วิทยา Freelance Web Programme Blogger (5) คุณธาม เชื้อสถาปนศิริ นักวิชาการ

อิสระ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (6) คุณสุรชา บุญเปี่ยม บรรณาธิการอาวุโส สถานีโทรทัศน์สปริงนิวส์ (7) คุณสุทธิรักษ์ อุตมมนตรี ผู้ช่วยบรรณาธิการ เนชั่นทีวี (8) ดร.ธนะพจน์ เอกโลคลยะ นักฏหมาย กระทรวงพาณิชย และ (9) นางสาว กษมน พงษ์ธานี ผู้ช่วยบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์รายวันทันหุ้น

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ซึ่งเป็นลักษณะของคำถามปลายปิด จำนวน 20 ข้อ และคำถามปลายเปิด จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส อาชีพ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ด้านวิชาชีพ ลักษณะของคำถามเป็นแบบกำหนดคำตอบ (Check-list)

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนปัจจุบัน จำนวน 9 ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบ Likert Scale 5 ระดับความคิดเห็น โดยกำหนดค่าตามระดับความคิดเห็นจากมากที่สุด(5)ไปน้อยที่สุด (1)และคำถามปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงทัศนะได้อย่างอิสระ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนไทย จำนวน 5 ข้อ ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบ Likert Scale 5 ระดับความคิดเห็น โดยกำหนดค่าตามระดับความคิดเห็นคิดเห็นจากความิดเห็นมากที่สุด (5)ไปน้อยที่สุด (1) และคำถามปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงทัศนะได้อย่างอิสระ

สำหรับแบบสัมภาษณ์ในงานวิจัยคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าว ในประเด็น บทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อกระแสรองว่าเป็นอย่างไร กลไกใดในการควบคุมเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อกระแสรอง ปัจจัยใดที่มีผลต่อการแสดงบทบาทและเสรีภาพของสื่อมวลชนไทย ปัจจัยด้านกฎหมายและจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยเป็นอย่างไร

5.3 การทดสอบเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity)และความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสอบถาม ดังนี้

1. การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้การทดสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาของคำถามว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้อย่างครบถ้วน

2. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรในเขตกรุงเทพมหานครที่จะทำการศึกษาก่อน (Pre-test) จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบถึงความเข้าใจของคำถามเพื่อให้คำถามตรงกับวัตถุประสงค์และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม โดยใช้สูตรของ Pearson moment coefficient โดยใช้วิธีของ Cronbach's alpha โดยค่าความเชื่อมั่นของคำถามบทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อมวลชน จำนวน 9 ข้อและ 5 ข้อตามลำดับ ค่าความเชื่อมั่น = .867 และ .699

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติวิเคราะห์สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยกำหนดสถิติการวิเคราะห์ ดังนี้

1.การวิเคราะห์เชิงพรรณา (Descriptive Statistics) ใช้อธิบายข้อมูลประชากร โดยคำนวณออกมาเป็นการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักของงานวิจัย โดยมีการกำหนดการวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) ในประเด็น การแสดงบทบาทและเสรีภาพของสื่อมวลชนไทย

6. ผลการวิจัย

6.1 งานวิจัยปริมาณ

1. **ข้อมูล** เอกชน จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 41.9 รองลงมา ประกอบอาชีพ ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.2 และอาชีพที่น้อยที่สุด เป็นอาชีพอื่นๆ เช่น กำลังศึกษาต่อ ว่างงาน เป็นต้น จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 ส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 59.8 รองลงมา ระดับการศึกษา ปริญญาโท จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 19.1 และน้อยที่สุด มีระดับการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 มีประสบการณ์การทำงาน มากที่สุด อยู่ในช่วง ที่มากกว่า 20 ปี จำนวน 167คน คิดเป็นร้อยละ 41.4 รองลงมา มีประสบการณ์การทำงาน 11-20 ปี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9 และน้อยที่สุด มีประสบการณ์การทำงานในช่วง 6-10 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อมวลชน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ**ปานกลาง** โดยความคิดเห็น**ที่มีผู้ตอบมากที่สุด**เกี่ยวกับสื่อมวลชนมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างรอบด้าน จำนวน **196** คน คิดเป็นร้อยละ **48.6** ความคิดเห็นปานกลางที่มีผู้ตอบ**รองลงมา**เกี่ยวกับสื่อมวลชนมีการเปิดโอกาสให้คนในสังคมได้เสนอความคิดเห็นและความต้องการต่อสังคม จำนวน **183** คน คิดเป็นร้อยละ **45.4** และความคิดเห็นปานกลางที่มีผู้ตอบ**น้อยที่สุด** คือ สื่อมวลชนมีบทบาทในการให้ความรู้ทางการเมืองและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จำนวน **167** คน คิดเป็นร้อยละ **41.4** และข้อมูลความคิดเห็นจากคำถามเปิด พบว่า ผู้มาแสดงความคิดเห็น “ขึ้นอยู่กับสื่อมวลชนนั้นด้วยว่ามีอิสระหรือไม่ ฉะนั้น การเสนอข่าวก็จะไม่โปร่งใสเท่าที่ควร” และ “ปัจจุบันสื่อควรทำหน้าที่นำเสนอข้อมูล ข่าวสารที่เป็นสาระ ตรงไปตรงมา มากกว่าการนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้ประโยชน์กับนายทุน หรือ ผู้มีผลประโยชน์แฝง”

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ***เสรีภาพ***ของสื่อมวลชนไทยปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ**ปานกลาง** โดยความคิดเห็นปานกลาง**ที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด**เกี่ยวกับสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร โดยปราศจากการแทรกแซงจากหน่วยงานของรัฐบาล จำนวน **216** คน คิดเป็นร้อยละ **53.6** ความคิดเห็นปานกลางที่มีผู้ตอบแบบสอบถาม**รองลงมา**เกี่ยวกับสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร โดยปราศจากการแทรกแซงของนายทุน จำนวน **199** คน คิดเป็นร้อยละ **49.4** และความคิดเห็นปานกลางที่มีผู้ตอบ**น้อยที่สุด** คือ สื่อมวลชนมีเสรีภาพที่อยู่ภายใต้ความสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน **191** คน คิดเป็นร้อยละ **47.4** ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยปัจจับัน พบว่า

มีผู้ให้ความคิดเห็น "สื่อมวลชนยังไม่อยู่ในกรอบและจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวสาร ส่วนใหญ่จะสร้างความแตกแยกให้กับสังคมและไม่คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ถูกนำเสนอข่าวและประชาชนไม่สามารถฟ้องสื่อได้ และบางครั้งมีเสรีภาพมากเกินไป สังคมเอาผิดสื่อไม่ได้ โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์" และ "เพราะมีการปกครองและการบริหารที่ไม่เป็นธรรม ประชาชนจึงไม่มีบทบาท ทุกวันนี้มีแต่สื่อออนไลน์โดยประชาชนเพื่อประชาชน"

ผลสรุปการทดสอบสมมติฐานงานวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง " สำรวจและวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และประเด็นเสรีภาพของสื่อมวลชนไทย ช่วง พ.ศ. 2558-2559"

ผู้วิจัยใช้สถิติ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance ; F-test) เป็นสถิติในการวิเคราะห์สมมติฐาน ผลการทดสอบได้สนับสนุนสมมติฐาน โดยลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่อายุ สถานที่ทำงานและประสบการณ์การทำงานมีผลต่อความคิดเห็นของผู้ตอบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนไทย

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเดียวกับการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 มาทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 2 ปรากฏว่า สนับสนุนสมมติฐาน โดยเฉพาะลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ และระดับการศึกษามีผลต่อความคิดเห็นเห็นเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนไทย

6.2 งานวิจัยคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) บุคคลที่ทำงานด้านสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ ได้แก่ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อออนไลน์ นักกฎหมาย นักวิชาการ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) สรุปผลงานวิจัย ดังนี้

1.การทำหน้าที่ของสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ต่างทำหน้าที่ในการ (1) รายงานข่าวสารแก่ประชาชนโดยรายงานข่าวในลักษณะ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ทำไมและอย่างไร (2) ให้ข้อมูล เกี่ยวกับ "ข้อเท็จจริง" ว่ามีความหมายและความสำคัญอย่างไร (3) มีหน้าที่ในการเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นทางกาเรมืองของประชาชนฝ่ายต่างๆ อย่างมีขอบเขต (4) หน้าที่ในการตรวจสอบและดูและการทำงานของรัฐบาลและสถาบันการเมืองต่างๆ หรือทำหน้าที่เป็นสุนัขเฝ้าบ้าน (watch dog) และ (5) ให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมความคิดเห็นทางการเมือง ในกระกวนการประชาธิปไตย สิ่งที่น่าสังเกตของการรายงานข่าวจากสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ (trust) ของข่าว ว่า สื่อกระแสหลัก มีการรายงานข่าวที่อาจช้ากว่าสื่อออนไลน์เนื่องจากต้องมีการตรวจสอบจากแหล่งข่าวก่อนที่จะรายงานข่าว ส่วนสื่อออนไลน์ บางครั้ง ผู้ให้ข้อมูลหลัก เรียกว่าสื่อออนไลน์บุคคล มีความรวดเร็วในการรายงานข่าวแต่ความน่าเชื่อถือของข่าวต่ำและเต็มไปด้วยอารมณ์ ความรู้สึกและอคติส่วนบุคคล

2. ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสื่อออนไลน์มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมากกว่าสื่อกระแสหลักเนื่องจาก สื่อกระแสหลักโดนคุมโดยนโยบายของรัฐบาล นโยบายของทุนของแต่ละสถานีซึ่งทำให้ข่าวนี้ออกได้หรือออกไม่ได้ นอกจากนั้น ยังต้องระวังการไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอีกด้วย ส่วนสื่อออนไลน์นั้นมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและมีความรวดเร็วมากกว่า เนื่องจากผู้รายงานเหตุการณ์เป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น แต่เป็นเพียงการรายงานเพียงมิติเดียว ไม่เหมือนการรายงานข่าวของสื่อกระแสหลัก

3.กลไกในการควบคุมสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ สามารถควบคุมกันเอง (Self-control) โดยมีสมาคมวิชาชีพต่างๆ เช่น สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทยและสมาคมวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย ที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลเนื้อหาของข่าวที่นำเสนอ กลไกที่สอง คือ การควบคุมโดยสาธารณะ ซึ่งได้แก่ ประชาชนหรือผู้บริโภคข่าวสารนั่นเอง กลไกสุดท้าย คือ จรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับสื่อมวลชน

7. **อภิปรายผล**

เมื่อกล่าวถึงการแสดงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ผลจากงานวิจัยปริมาณแสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง “สื่อมวลชนมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างรอบด้าน” “สื่อมวลชนมีการเปิดโอกาสให้คนในสังคมได้เสนอความคิดเห็นและความต้องการต่อสังคม” และ “สื่อมวลชนมีบทบาทในการให้ความรู้ทางการเมืองและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ข้อมูลดังกล่าวเป็นบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบอบประชาธิปไตยตามแนวคิดของเสถียร เชยประทับ (2551,หน้า 45) ซึ่งจากผลของงานวิจัยปริมาณ พบว่า มีรับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และข้อมูลจากคำถามปลายเปิด “ขึ้นอยู่กับสื่อมวลชนนั้นด้วยว่ามีอิสระหรือไม่ ฉะนั้น การเสนอข่าวก็จะไม่โปร่งใสเท่าที่ควร” และ “ปัจจุบันสื่อควรทำหน้าที่นำเสนอข้อมูล ข่าวสารที่เป็นสาระ ตรงไปตรงมา มากกว่าการนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้ประโยชน์กับนายทุน หรือ ผู้มีผลประโยชน์แฝง” ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากงานวิจัยคุณภาพ ในประเด็นของการนำเสนอข่าวสารโดยปราศจากการแทรกแซงจากนายทุน หน่วยงานของรัฐและแหล่งเงินทุน ส่วนผลของการทดสอบสมมติฐานทั้ง 2 ข้อ พบว่าประเด็นเรื่องอายุที่แตกต่างกันของผู้ตอบแบบสอบถามมีผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อมวลชน ผลสะท้อนของความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในช่วง พ.ศ.2558-2559 ซึ่งได้มีการปกครองในระบอบพิเศษ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความคิดเห็นต่อการแสดงบทบาทของสื่อมวลชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการแสดงบทบาทของสื่อมวลชนตามแนวคิดทางสังคมวิทยา ที่ว่า สื่อมวลชนเป็น “ผลผลิต ภาพสะท้อน สถาบันของชาติ ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของชาติ และรับผิดชอบต่อความเจริญก้าวหน้าของคนในสังคม” ของสังคมในยุคนั้น ได้แสดงบทบาทของสื่อมวลชน ไม่เป็นที่พึงพอใจของสังคมในยุคนี้

ดังนั้น ผลของงานวิจัยปริมาณแสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนไทยยังต้อง**เพิ่ม**บทบาทหน้าที่ในด้านการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารทางการเมืองให้เพิ่มขึ้น รวมไปถึงการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน นอกจากนั้น สื่อมวลชน ควร**เพิ่ม**ความระมัดระวังในการนำเสนอข่าวสาร ที่ตรงไปตรงมาและปราศจากการแทรกแซงของนายทุนหรือผู้มีผลประโยชน์แฝง

ผลของงานวิจัยปริมาณ แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชน ต้องมีความระมัดระวังในเสรีภาพให้อยู่ภายใต้ความสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม และสื่อมวลชนต้องระมัดระวังในการเสนอข่าวที่ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม และอยู่ในกรอบของจรรยาบรรณของการรายงานข่าว สื่อมวลชน ควรต้องมีความระมัดระวังการนำเสนอข่าวที่ไม่ไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ตกเป็นข่าว ซึ่งผลของงานวิจัยปริมาณ พบว่า ความคิดเห็นของคนในสังคมต่อเสรีภาพของสื่อมวลชน อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกับการแสดงบทบาทของสื่อมวลชนไทย

เมื่อมาพิจารณาถึงผลจากงานวิจัยคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ไม่มีความแตกต่างอย่างเด่นชัด โดยสามารถทำหน้าที่เป็นสุนัขเฝ้าบ้าน (Watch dog) แต่สื่อกระแสหลักจะแสดงบทบาทในด้านนี้ได้อย่างเด่นชัดมากกว่าสื่อออนไลน์ ส่วนการรายงานข่าว ที่แสดงถึง "ข้อเท็จจริง"ของข้อมูล ข่าวสาร ทางสื่อกระแสหลักได้รายงานข้อเท็จจริงตามหลักการของการรายงานข่าว ส่วนสื่อออนไลน์ ผู้บริโภคข่าวควรมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนทำการแชร์ กดไลท์

ผลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก แสดงให้เห็นว่า ทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ ให้ข้อมูล เกี่ยวกับ "ข้อเท็จจริง" ว่ามีความหมายและความสำคัญอย่างไร การรายงานข่าวของสื่อออนไลน์ **ต้อง**เพิ่มการตรวจสอบข่าว เพื่อให้มีความถูกต้อง แม่นยำมากขึ้น เนื่องจากสื่อออนไลน์มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมากกว่าสื่อกระแสหลักและ สื่อกระแสหลักโดนคุมโดยนโยบายของรัฐบาล นโยบายของทุนของแต่ละสถานีซึ่งทำให้ข่าวนี้ออกได้หรือออกไม่ได้ นอกจากนั้น ยังต้องระวังการไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอีกด้วย ส่วนสื่อออนไลน์นั้น มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและมีความรวดเร็วมากกว่า เนื่องจากผู้รายงานเหตุการณ์เป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น แต่เป็นเพียงการรายงานเพียงมิติเดียว ไม่เหมือนการรายงานข่าวของสื่อกระแสหลัก

ทางด้านกลไกของการควบคุมสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ ต้องเพิ่มการเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายต่างๆเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น ต้องเพิ่มบทบาทของกลไกทางสังคม โดยเฉพาะผู้บริโภคสามารถกำหนดทิศทางของข่าวที่นำเสนอให้มีความโปร่งใส ตรงไปตรงมามากขึ้น เนื่องจาก ผู้บริโภคมีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในการควบคุม ดูแล การทำงานของสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์

8.ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.สถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับนิเทศศาสตร์ ควรเพิ่มการสอนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริโภคสื่อ การรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์และผลกระทบของสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ต่อสังคมไทย

2. สมาคมสื่อมวลชน -ควรเพิ่มการอบรมหรือการดูงานองค์การสื่อมวลชนต่างประเทศ เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของนักข่าวต้นแบบในด้านต่างๆ เช่น นักข่าวสืบสวน นักข่าวอาชญากรรมและนักข่าวพลเมือง เป็นต้น

-ควรเพิ่มองค์การที่ดูแล ควบคุม การทำงานขององค์การสื่อออนไลน์ และ สื่อบุคคลออนไลน์ ซึ่งมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมไทย โดยมีอำนาจในการลงโทษที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

3. ประชาชนทั่วไปรวมไปถึงแหล่งทุน หน่วยงานของรัฐบาล และประชาชนทั่วไป ให้มีความตระหนักถึงการแสดงบทบาทและเสรีภาพของสื่อมวลชนทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ให้ปราศจากการแทรกแซงของหน่วยงานดังกล่าว รวมไปถึงการกำหนดทิศทางข่าวที่เต็มไปด้วยสาระ ประโยชน์ ต่อสังคมไทย

9.กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตบางเขนที่สนับสนุนทุนอุดหนุนงานวิจัย ประจำปีการศึกษา 2557

บรรณานุกรม

กล้า พิมพ์ไทย (2553**). เสรีภาพสื่อไทย**, *พิมพ์ไทย* 3.

จริยา คงมา (2543). **มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแทรกแซงสื่อมวลชนโดยรัฐบาล**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ถิรวรรณ กลางณรงค์ (2550). **การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนและการคุ้มครองสิทธิของบุคคล.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เฉลิมพร อุ่นแก้ว (2534). **เสรีภาพสื่อมวลชนภายใต้กรอบแก่งกฎหมายไทย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2552).**หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ 3: กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน.

ภัทราพร สังข์พวงทอง. (2545). **สิทธิ เสรีภาพ การเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในสถานีโทรทัศน์.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาลี บุญศิริพันธ์ (2547). **จริยธรรมกับการควบคุมกันเองของสื่อมวลชน. วารสารศาสตร์** ปีที่ 1: ฉบับที่ : 1 เลขหน้า : 7-39 ปีพ.ศ. : 2547 หน้า 22-26.

สุรชัย เลาดำ (2552). การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการแสดงบทบาทสุนัขเฝ้าบ้านของนักหนังสือพิมพ์. **วารสารนิเทศศาสตรปริทัศน์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2552**. หน้า 45-60.

อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี และพงศ์ภัทร อนุมัติราชกิจ.(2554). ผลกระทบของสื่อต่อวิกฤติชาติ.. **วารสารหอการค้าไทย ปีที่ 31 ฉบับที่ 4** เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2554.

Reporter Without Borders**.** (2013**). Reporter without borders:2013** Press Freedom Index : Retrieved August, 24,2013.

การทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่น

DIGITAL FASHION MARKETING FOR ENTREPRENEUR

สุระเกียรติ รัตนอำนวยศิริ

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: this_in_me@hotmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจุบัน 2016 การใช้อินเตอร์เน็ตมีบทบาทกับการดำเนินชีวิต ทำให้รูปแบบของธุรกิจสินค้าแฟชั่นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากพื้นที่ออฟไลน์ไปสู่พื้นที่ดิจิตอล ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีส่งผลกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าแฟชั่นในยุคปัจจุบันเริ่มมีการปรับตัวเข้าสู่การทำการตลาดบนพื้นที่ดิจิทัล เพื่อเพิ่มช่องทางการเชื่อต่อระหว่างตราสินค้าแฟชั่นกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่นที่เลือกแนวทางการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิตอล สามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว (Real time) แม่นยำ สร้างการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตราสินค้า (Brand awareness), สร้างการกระตุ้นยอดขาย (Sale) และยังสามารถควบคุมงบประมาณได้อย่างดี อีกทั้งการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลยังมีเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้เพื่อการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่นสามารถประยุกต์แนวทางการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลให้เป็นกลยุทธ์ที่สัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางธุรกิจของตราสินค้า เพิ่มศักยภาพของตราสินค้าและเพิ่มขีดความสามารถทางการค้าให้สูงขึ้น

คำสำคัญ : การตลาดสินค้าแฟชั่น, พื้นที่ดิจิทัล, ผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่น, กลุ่มเป้าหมาย, การสื่อสาร

ABSTRACT

It is undeniable that the existence of internet has tremendous influence on living standards in 2016. This has caused the impact change on the model of fashion business resulted in the rapidly emerging digital economy instead of the offline strategies. The technology advance automatically affects the drastic change on purchasing behavior of the target market. Undoubtedly, this has been subject to the initiative of adjustment to the digital surroundings for online marketing practices among fashion business entrepreneurs in order to create more communication channels between the brands and their targeted customers. The fashion business entrepreneurs adopting the digital marketing strategy can create the accurately fast-paced communications on real time response to customers, along with strengthening brand awareness and sales promotion under effective budget control. Likewise, the digital fashion marketing provides communication tools which are potentially used for the targeted customers. This academic journal is contributed to offer the entrepreneurs practical paradigm for fashion digital

marketing in which the entrepreneurs will be able to apply this approach to their business and implement it corresponding to the targeted consumer behavior for achieving business objectives and enhancing the brand potential to reach the ultimate competency in business.

KEYWORDS : fashion business, digital economy, entrepreneur, customer, communication

บทนำ

การทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล

ปัจจุบัน 2016 อัตราการซื้อขายสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์การเพิ่มช่องทางการตลาดของสินค้าแฟชั่นในปัจจุบัน อีกช่องทางหนึ่ง คือ การทำการตลาดบนพื้นที่ดิจิทัล จุดเด่นของการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล คือ ผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่นสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง รวดเร็ว (Real time) แม่นยำ ผู้ประกอบการสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับตราสินค้าหรือข้อมูลของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตราสินค้า (Brand awareness) และการกระตุ้นยอดขาย (Sale) อีกทั้งยังสามารถควบคุมงบประมาณได้อย่างดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างแนวทางเกี่ยวกับระบบการทำงานของการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล
2. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย
3. เพื่อสร้างแนวทางเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์สินค้าแฟชั่นด้วยภาพถ่ายสินค้าเพื่อใช้ในการสื่อสารสำหรับการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล

วิวัฒนาการของตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล

พื้นที่ดิจิทัลในปัจจุบันมีมากมายที่ใช้ในการทำการตลาดสินค้าแฟชั่น นับตั้งแต่ ปี 2000 ถึงปี 2013 เว็บไซต์โซเชี่ยลเน็ตเวิร์ควิวัฒนาการกลายมาเป็นเครื่องมือธุรกิจที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย ในแต่ละวันพื้นที่ดิจิทัลเหล่านี้มีกลุ่มเป้าหมายใช้งานอยู่มากกว่าวันละ4ชั่วโมง โดยคนไทยใช้ Facebook 41 ล้านคน โตขึ้น 17% คิดเป็น 60% ของประชากรไทย, Facebook Page ไทย มีมากถึง 7 แสนเพจ , twitter 5.3 ล้านราย,Instagram 7.8 ล้านคน โตขึ้น 74%, Line 33 ล้านคน (Thailand Zocial Awards 2016, 2559) เป็นต้น

ระบบการทำงานของการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล

ยุค 2016 ที่อินเตอร์เน็ตมีบทบาทกับการดำเนินชีวิตในทุกรูปแบบ ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ธุรกิจสินค้าแฟชั่นเริ่มมีการปรับตัวเข้าสู่การทำการตลาดบนพื้นที่ดิจิทัล การเพิ่มช่องทางการตลาดบนพื้นที่ดิจิทัลเพื่อให้เกิดความสำเร็จทางธุรกิจ แนวทางการทำงานของสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล เพื่อการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ดังนี้

PR = การทำหน้าแรกที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้ถึงตราสินค้าแฟชั่น เช่น การรับรู้ถึงข่าวสารข้อมูล การรับรู้ถึงกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เป็นต้น / Marketing = ทำหน้าที่ให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการรับรู้, เรียนรู้, หลงใหล, ตัดสินใจ เกี่ยวกับตราสินค้า เช่น เกิดการบอกต่อ,การแชร์ข้อมูล,การซื้อ เป็นต้น / Sale = ทำหน้าที่ให้เกิดการตัดสินใจซื้อของกลุ่มเป้าหมายทำให้เกิดยอดขายให้แก่ตราสินค้าแฟชั่น (สรุป : สุธาทร สุทธิสนธิ์,2559,น.64)

การทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล ต้องมีความเข้าใจถึงระบบของการทำงานในแต่ละส่วนหน้าที่ ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของระบบการทำงาน เพื่อสร้างให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความจงรักภักดีและความหลงใหลในตราสินค้าแฟชั่น จนเกิดการบริโภคสินค้า

กระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล

กลุ่มเป้าหมายที่ให้ความสนใจกับสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล มี 2 ประเภท คือ 1. กลุ่มที่มีความตั้งใจเลือกซื้อสินค้าแฟชั่นโดยตรง 2.กลุ่มที่มีความสนใจแต่ไม่ได้มีความต้องการในตัวสินค้าโดยตรง ทั้ง 2 กลุ่มนี้ มีกระบวนการการตัดสินใจในการเลือกซื้อสินค้า 4 กระบวนการ ดังนี้

1.การสร้างการรับรู้ (Awareness) คือ ช่วงระยะเวลาการสร้างการรับรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ที่มีความสนใจ ทำให้กลุ่มเป้าหมาย เกิดการรับรู้ รู้จัก จัดจำ ติดตามตราสินค้าแฟชั่น **2.การพิจารณา** (Consideration) คือ ระยะเวลาที่กลุ่มเป้าหมายเกิดการพิจารณาหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าแฟชั่น มีความสนใจในสินค้าอย่างไร **3.ความต้องการซื้อ** (Intend) คือ ระยะที่กลุ่มเป้าหมายมีความหลงใหลในตราสินค้าแฟชั่นและมีความต้องการในตราสินค้า **4.การตัดสินใจ** (decision) คือ การตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น ทั้ง 4 กระบวนการนี้ เป็นกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแฟชั่น ที่สามารถทำให้ผู้ประกอบการใช้เครื่องมือในการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ช่วยเพิ่มความสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือทำการตลาดแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลที่จะทำการสื่อสารข้อมูลของตราสินค้าได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการเรียนรู้กลุ่มเป้าหมาย ช่วยให้การสื่อสารระหว่างตราสินค้าแฟชั่นกับกลุ่มเป้าหมายบนพื้นที่ดิจิทัล มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การแบ่งกลุ่มผู้บริโภคตามรุ่นจากช่วงปีเกิด

กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มนั้นได้รับอิทธิพลที่แตกต่างกัน โดยภาพรวมกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม มีวิถีชีวิต ความคิด มุมมอง ที่แตกต่างกัน การเรียนรู้กลุ่มเป้าหมาย สามารสื่อสารข้อมูลในการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแบ่งกลุ่มผู้บริโภคตามรุ่นจากช่วงปีเกิด ได้ดังนี้

กลุ่ม Gen B 1946 – 1964 เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีชีวิตในเด็กขณะเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นช่วงที่มีการเกิดสูงมาก มีลักษณะนิสัยยึดมั่นไม่เปลี่ยนแปลงความคิดง่ายๆ อาจเป็นพวกอนุรักษ์นิยม ให้ความสำคัญกับผลงาน มีกำลังซื้อ มีศักยภาพในการบริโภคสินค้า พร้อมจะซื้อสินค้าตามความต้องการของตน เป็นกลุ่มที่มีการซื้อสินค้าแบบไม่ยาก เรื่องเงินไม่ใช่เรื่องใหญ่ ยอมจ่ายเพื่อความสะดวกสบายและความสุขทางใจ

กลุ่ม Gen X 1965 – 1976 (digital immigrant) เป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะนิสัยชอบเสี่ยง ยินดีรับการเปลี่ยนแปลง ใช้เทคโนโลยีในการทำงานได้ดี ให้ความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงานและครอบครัว เป็นกลุ่มคนที่มีรายได้สูง มีกำลังซื้อสินค้า นิยมใช้บัตรเครดิต ใช้ชีวิตแบบคนทันสมัย ปัจจุบัน(2016) เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจมากที่สุดเพราะอยู่ในวัยทำงานระดับบริหาร มีรายได้ เงินออม มีอำนาจในการซื้อ

กลุ่ม Gen Y 1977 – 1994 เป็นผู้ที่เกิดมาพร้อมกับความสงสัยในความต่างด้านความคิดของ Gen-B ที่ให้ทำตัวอยู่ในกรอบ แต่Gen-X กลับกระตุ้นให้เป็นตัวของตัวเอง โดย Gen-Y เป็นผู้บริโภคที่ใจร้อน ต้องการเห็นผลสำเร็จรวดเร็ว เชื่อในศักยภาพ มีความพร้อมด้านฐานะทางการเงินที่ได้รับการสนับสนุนจาก Gen-X มองโลกในแง่ดี รักอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ ชอบแสดงความสามารถและต้องการยอมรับจากสังคม เป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด(20ล้านคน) ใช้อารมณ์ในการซื้อมากกว่าเหตุผล เป็นกลุ่มที่กล้าซื้อสินค้าออนไลน์ โดยไม่คำนึงถึงความเป็นส่วนตัวมากนัก

กลุ่ม Gen – M (1998-992) เป็นผู้บริโภคที่เกิดมาและได้รับการดูแลเสมือนเป็นไข่ในหิน จัดได้ว่าเป็นผู้บริโภคแห่งความหวัง (Generation of Hope) ให้ความสำคัญกับคอมพิวเตอร์,ภาษาอังกฤษ ไม่ชอบเป็นลูกจ้าง มีความต้องการเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก มีความอิสระในตัวเองค่อนข้างสูง มีแนวทางเป็นของตัวเองชัดเจน ไม่เหมือนใครและไม่อยากให้ใครเหมือน

กลุ่ม Gen – Z (1996-2009) เป็นกลุ่มประชากรอายุน้อยที่สุดใน เด็กกลุ่มนี้เติบโตมาในยุคสมัยแห่งการติดต่อแบบไร้สายและอยู่ในโลกแห่งเทคโนโลยี สังคมมีความเท่าเทียมทางเพศ เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างมีคุณภาพและถือว่าเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นคลื่นลูกใหม่ที่จะทำหน้าที่กำหนดเทรนด์การบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ ให้แก่สังคมในอนาคต โดยมีแนวโน้มของพฤติกรรมการบริโภคที่เป็น ปัจเจคบุคคลมากขึ้น เป็นกลุ่มที่ยังไม่มีกำลังซื้อแต่สามารถเรียกร้องให้เกิดการซื้อได้

กลุ่ม Gen alpha (2010+) เป็นกลุ่มประชากรที่เกิดมาพร้อมความเพียบพร้อม เป็นกลุ่ม digital native โดยแท้จริง เนื่องจากการได้รับข้อมูล ข่าวสาร จาก อินเตอร์เน็ตเหมือนกัน มีความเป็นได้ที่ GEN Z และ Gen alpha สถานะและบทบาทของกลุ่มเป้าหมายกับตลาด จะมีลักษณะคล้ายกัน

แนวทางส่วนผสมทางการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล E-mix9

การทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล เป็นการทำการตลาดในอีกรูปแบบ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับรูปแบบของการทำกิจกรรมให้มาก ผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่นสามารถนำแนวทางส่วนผสมทางการตลาดบนพื้นที่ดิจิตอลE-mix9 นี้ประยุกต์ใช้ในการวางแผนการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล โดยส่วนผสมนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

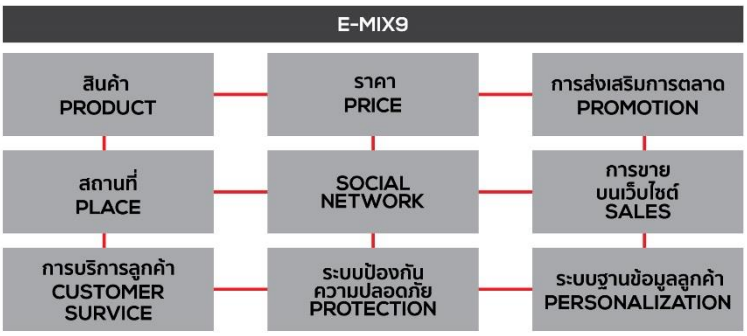

1.สินค้า (Product) สินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล มีรูปแบบของสินค้าแฟชั่นเหมือนกับสินค้าแฟชั่นในร้านค้าทั่วไป ส่วนที่มีความแตกต่างกัน เช่น การเห็นสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลนั้นสามารถเห็นได้เพียงประสาทตาอย่างเดียวเท่านั้นและการบริกาไม่มีพนักงานขายแนะนำสินค้าและบริการเสมือนอยู่ในร้านค้า เป็นต้น

2. ราคา (Price) แนวทางการตั้งราคาสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิตัล โดยราคาเกิดจากราคาต้นทุนสินค้าและต้นทุนบริหารสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล ทั้งนี้พบว่า แนวโน้มการตั้งราคาสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิตอลต่ำกว่าราคาสินค้าแฟชั่นทั่วไป เพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายอีกด้วย

3. สถานที่ (Place) ร้านสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล หมายถึง URL ของตราสินค้าแฟชั่น หรือ เว็ปไซด์ต่างๆที่มีการให้บริการซื้อสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล มีความสำคัญในแง่มุมของการสืบค้นหรือแง่มุมของจำนวนผู้เข้าชม เป็นต้น

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การส่งเสริมการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลนั้นมีจุดเด่น คือ การสื่อสารระหว่างตราสินค้าแฟชั่นกับกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง ทำให้เป็นส่วนช่วยผลักดันการตัดสินใจซื้อของลูกค้าได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็น ประชาสัมพันธ์ (PR), โฆษณา(Advertising), การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) และการตลาดทางตรง (Direct Marketing) เป็นต้น

5. Social Network คือ สังคมออนไลน์ที่จะช่วยให้การทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล ในเรื่องของการติดต่อสื่อสารและเกิดการเชื่อมโยงข้อมูลสินค้าเหล่านั้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถมารถในการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น face book / line / Instagram เป็นต้น

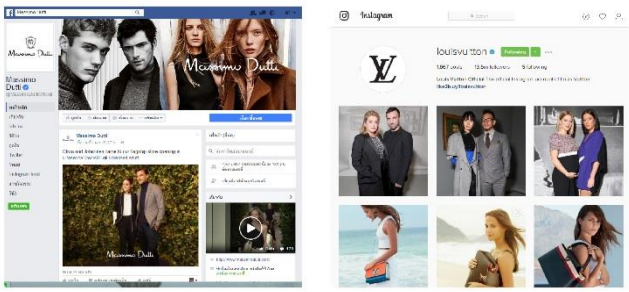

ภาพซ้าย : การทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลของตราสินค้า massimo dutti บน facebook

ภาพขวา : การทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลของตราสินค้า louis vuitton บน Instagram

6. การขายบนเว็บไซต์ (sales) คือ เว็บไซต์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล การสร้างเว็บไซต์ เปรียบเสมือนร้านค้าจริงเพียงแต่อยู่บนพื้นที่ดิจิตอล โดยเว็บไซต์หรือร้านค้านั้นแสดงออกถึง อัตลักษณ์และตัวตนของตราสินค้า เพื่อสร้างการรับรู้ของตราสินค้าให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

7. การบริการลูกค้า (customer service) ตราสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลจะต้องเรียมข้อมูลและเตรียมรายละเอียดสินค้า ไว้บริการลูกค้า ให้ได้รับความสะดวกและรวดเร็วที่สุด

8. ระบบป้องกันความปลอดภัย (Protection) บนพื้นที่ดิจิทัลมีผู้เข้าใช้ระบบเป็นจำนวนมาก มีความจำเป็นต้องปกป้องข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายจากผู้ไม่ประสงค์ดี มีการเตรียมการป้องกัน ในหลายๆแง่มุม ทั้งในเรื่องการนำเสนอข้อมูล การบิดเบือนข้อมูล การปิดการขาย ของตราสินค้าและของผู้กลุ่มเป้าหมายให้มีความปลอดภัยเพื่อสร้างความเชื่อมันและความน่าเชื่อถือให้แก่ตราสินค้า

9. ระบบฐานข้อมูลลูกค้า (personalization) เพื่อนำมาใช้ในการบริการ คือ การทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล ระบบฐานข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายเป็นเสมือนขุมทรัพย์ที่มีค่า เพราะ ตราสินค้าสามารถสื่อสารระหว่างกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงไปตรงมา สร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิด เป็นต้น

เมื่อผู้ประกอบการเข้าใจถึงแนวทางระบบการทำงานของการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล ที่มีแนวทางการทำงาน 3 ส่วนคือ PR, Marketingและ Sale ในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบจะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูง การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแฟชั่นด้วยแนวทางของกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแฟชั่นอีกทั้งการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายด้วยการแบ่งกลุ่มผู้บริโภคตามรุ่นจากช่วงปีเกิด ผสมผสานกับส่วนผสมของการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล E-MIX9 โดยผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่นสามารถนำแนวทางประยุกต์สร้างสรรค์ สร้างให้ตราสินค้าแฟชั่นสามารถสื่อสารข้อมูลได้อย่างแม่นยำ อีกส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า นั่นคือ การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์สินค้าแฟชั่นด้วยแนวคิดภาพถ่ายสินค้าแฟชั่น เพื่อใช้ในการสื่อสารสำหรับการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล

การถ่ายภาพสินค้าแฟชั่นเพื่อใช้ในการสื่อสารสำหรับการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่สร้างให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับตราสินค้าแฟชั่น สร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นให้แก่ตราสินค้า ทำให้เกิดแรงจูงใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต้องการเลือกซื้อสินค้า ภาพถ่ายสินค้าสินค้าแฟชั่นเสมือนกระบวนการส่งผ่าน ข่าวสาร ข้อมูล ทัศนคติ ระหว่างตราสินค้าแฟชั่นและกลุ่มเป้าหมาย โดยองค์ประกอบของการสื่อสารด้วยภาพถ่ายประกอบด้วย

1.ผู้ส่งสาร (sender) คือ ตราสินค้าแฟชั่น ทำหน้าที่วางแผน(Planning)และเตรียมข้อมูล เพื่อที่ทำการสื่อสารให้แก่กลุ่มเป้าหมาย **2.สาร (message)** คือ ภาพถ่ายสินค้าแฟชั่นและข้อมูลต่างๆที่ส่งออกมาจากตราสินค้า เช่น ภาพถ่ายสินค้าแฟชั่นและข้อมูลสินค้า เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ข้อมูล **3. ช่องทาง (channel)** คือ ตัวกลาง

ที่ใช้ในการสื่อสารสินค้าแฟชั่น ไม่ว่าจะเป็น website หรือ โซเชี่ยลมีเดียต่างๆ เช่น face book เป็นต้น เพื่อที่จะนำให้ข้อมูลนั้นส่งถึงกลุ่มเป้าหมาย **4. ผู้รับสาร (receiver)** คือ กลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคล, กลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มบุคคล เป็นต้น **5. ปฏิกิริยาตอบสนองและย้อนกลับ (response and feedback)** คือ การที่กลุ่มเป้าหมายได้รับข้อมูลแล้ว มีการรับรู้หรือมีการตอบสนองกลับมาที่ตราสินค้าแฟชั่นอย่างไร

แนวทางการใช้ศิลปะการถ่ายภาพเพื่อการทำการประชาสัมพันธ์สินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล

สำหรับการถ่ายภาพสินค้าแฟชั่นเพื่อใช้ในการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล กล่าวคือ การสื่อสารระหว่างตราสินค้าแฟชั่นกับกลุ่มเป้าหมายด้วยการใช้ศิลปะภาพถ่าย คือ การบวนการที่ตราสินค้าแฟชั่นเปลี่ยนแปลงเนื้อหาจากสารข้อความเปลี่ยนเป็นภาพ ที่สามารถสร้างการกระตุ้นความต้องการ กระตุ้นความหลงใหลแก่กลุ่มเป้ามายบนพื้นที่ดิจิตอล แนวทางการสื่อสารด้วยกลยุทธ์ภาพถ่ายสินค้าแฟชั่นสามารถสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมของผู้บริโภคพื้นฐาน คือ 1.ความต้องการของผู้บริโภค (Consumer' need) 2. แรงจูงใจ (Motives) 3.บุคลิกภาพ (Personality) และ 4.การรู้ (Awareness) โดยที่การรู้ ประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ การรับรู้ (Perception) การเรียนรู้ (learning)และทัศนคติ (Attitude) (ร.ศ.ศุภร เสรีรัตน์,2544,น.19)

การถ่ายภาพเพื่อการนำเสนอสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล สามารถกระตุ้นพฤติกรรมความต้องการสินค้าทางแฟชั่น สามารถสร้างให้เกิดการรับรู้และเข้าใจตรงกันระหว่างตราสินค้าแฟชั่นกับกลุ่มเป้าหมาย การใช้ศิลปะภาพถ่ายที่เน้นความงาม ประณีต พิถีพิถันของสินค้าแฟชั่น ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในสินค้าแฟชั่น กระตุ้นให้เกิดการซื้อ อีกทั้งยังสามารถเกิดการบอกต่อ หรือ positive word of mouth คือ เปิดกระแสปากต่อปากในเชิงบวก เป็นต้น ตราสินค้าแฟชั่นที่กำหนดส่วนแบ่งตลาด(STP) ที่ทำการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนก่อนทำกระบวนการถ่ายภาพสินค้าแฟชั่น จะสามารถทำให้การสื่อสารด้วยภาพถ่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

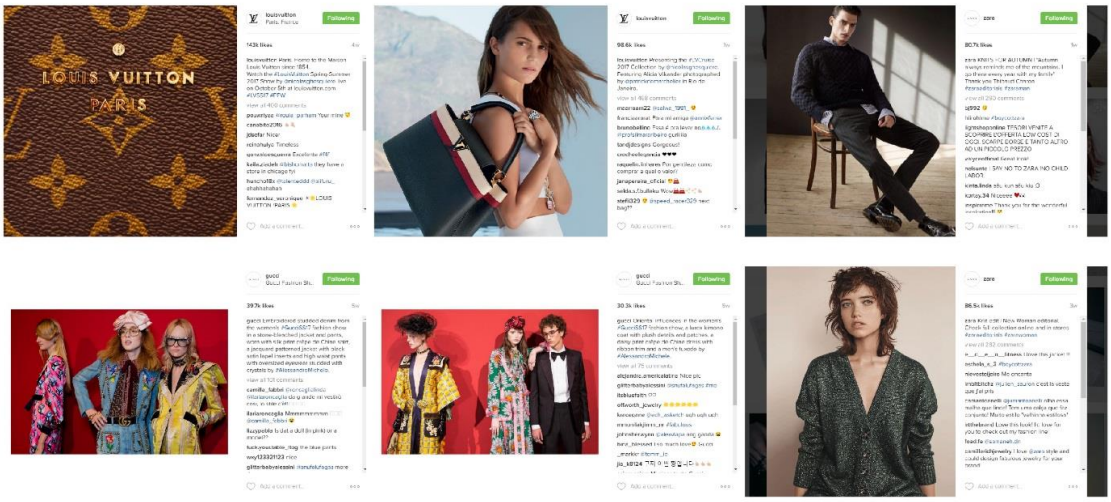

ภาพตัวอย่าง การใช้แนวทางการใช้ศิลปะการถ่ายภาพเพื่อการทำการประชาสัมพันธ์สินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล

ประโยชน์ของการใช้ศิลปะการถ่ายภาพเพื่อการทำการประชาสัมพันธ์สินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล พบว่า ข้อดีของการใช้ศิลปะในการถ่ายภาพ คือ สร้างแรงกระตุ้นความต้องการในตัวสินค้าแฟชั่น อีกทั้งเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของตราสินค้าแฟชั่น ส่งเสริมการสื่อสารกับลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับตัวสินค้า การรักษาชื่อเสียงของตราสินค้า และสร้างทัศนคติที่ดีกับตราสินค้า

สรุป

การทำธุรกิจสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัล ในส่วนของการทำการตลาดสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิตอลนั้น เป็นการเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างตราสินค้ากับกลุ่มเป้าหมายที่มีความแม่นยำ ผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่น สามารถประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์ตราสินค้าแฟชั่นบนพื้นที่ดิจิทัลได้ ด้วยการศึกษาแนวทางและการเรียนรู้กระบวนการทำงานต่างๆอย่างเป็นระบบระเบียบ เรียนรู้ความสอดคล้องเชื่อมโยงของแนวทางระบบการทำการตลาดดิจิทัล สร้างให้เกิดการรับรู้, เรียนรู้ จนกระทั่งการตัดสินใจซื้อ ในการเรียนรู้แนวทางทั้งหมดนี้ ผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่นต้องมีความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่ตราสินค้าได้กำหนดส่วนตลาดไว้ เพราะ การเข้าใจกลุ่มเป้าหมายในมิติที่หลากหลาย สามารถทำให้ผู้ประกอบการใช้เครื่องมือบนพื้นที่ดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและแม่นยำ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางธุรกิจของตราสินค้า เพื่อเพิ่มศักยภาพของตราสินค้าและเพิ่มขีดความสามารถทางการค้าให้สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ณัฐกร สงคราม. (2557). **การถ่ายภาพและเทคนิคการถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร.** กทมฯ: บริษัทวี.พริ้น (1991)ฯ

ณัฐพล ใยไพโรจน์. (2559). **Digital marketing concept&case study** 3rd edition. นนทบุรี: ไอดีซีฯ

ธงชัย สันติวงษ์. (2546). **พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด.** กรงเทพฯ: บริษัท ประชุมช่าง จำกัด.

วิลาส ฉ่ำเลิศวัฒน์. (2559). **Re:digital การตลาดยุคใหม่เจาะใจลูกค้า.** กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดีจำกัด.

ศิวรี อรัญนารถ. (2559) .นวัตกรรมตราสินค้าแฟชั่นไลฟ์สไตล์: ทุนวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร สำหรับผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นเอเชีย ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต” นฤมิตศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภร เสรีรัตน์. (2537). **พฤติกรรมผู้บริโภค.** กรุงเทพฯ:บริษัทเอ.อาร์. บิซิเนส เพรส จำกัด.

อิทธิวัฒน์ รัตนพองบู่. (2555). **E-markiting การตลาดอิเลคทรอนิกส์.** กทมฯ: สำนักพิมพ์ วิตตี้กรุ๊ป

อุไรพร ชลสิริรุ่งสกุล. (2556). **Digital transformation พลิกโอกาสธุรกิจด้วยดิจิทัล.** กรุงเพทฯ: กรุงเทพธุรกิจ.

_____ Digital ecommerce turn browsers to buyers. กรุงเพทฯ: กรุงเทพธุรกิจ.

การจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้า สำหรับใช้ในธุรกิจเสื้อผ้าขนาดเล็ก

FLAT PATTERN DRAWINGS FOR SMALL ENTERPRISES

ปรมัตถ์ ไชยยงยศ

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: parameg@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอแนวทางของการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้า (Flat Pattern Drawings) สำหรับใช้ในธุจกิจเสื้อผ้าขนาดเล็ก (SMEs) Flat Pattern Drawings ใช้ในการสื่อสารส่งต่อแนวความคิดระหว่างนักออกแบบเสื้อผ้าสู่ช่างแพทเทิร์นตลอดจนบุคคลอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตเสื้อผ้า เป้าหมายเพื่อลดปัญหาในการสื่อสารกับภายในและภายนอกองค์กร เนื่องจากพนักงานมีจำนวนน้อย และเพื่อสร้างมาตราฐานที่มีระบบให้กับ SMEs โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากบทสัมภาษณ์และเรียนรู้จากกระบวนการจริง ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์บริษัท ได้แก่ บริษัทที่เป็นโรงงานรับผลิต บริษัท SMEs ขนาดกลาง แบรนด์ไทยและแบรนด์ขนาดเล็ก พบว่า SMEs ขนาดเล็กขาดการสร้างงานเอกสารให้เป็นระบบ ในบทความนี้จึงจัดทำตัวอย่างแนวทางของเอกสารเพื่อใช้สำหรับเป็นมาตราฐานให้กับบริษัทขนาดเล็กอีกด้วย

คำสำคัญ : ใบสั่งงานเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้า, ธุรกิจขนาดเล็ก, นักออกแบบ

ABSTRACT

This article is intended to provide the process of developing Flat Pattern Drawings for Small sized enterprises (SMEs). Flat Pattern Drawings, the diagrammatical drawing from the initial idea of fashion designer, is developed to convey design ideas and garment details to pattern maker for the accurate production. For SMEs, the limited number of employees may cause more work onto single employee and might lead to the miscommunication between each process. This is why Flat Pattern Drawings becomes essential for everyone who involves in the clothing production. The result from the semi-formal interview and from the work experience with OEM company, medium-size enterprise, Thai designer brand, small wholesale business found that small businesses are lack of systematic management. So Flat Pattern Drawings in this article is presented to avoid and reduce misunderstanding and costly mistakes caused in the unsystematic process. One paper of Flat Pattern Drawings can help direct all parties, internal and external, to the same direction and also help standardize the process for SMEs.

KEYWORDS: Flat Pattern Drawings, Smes, Fashion Designers

บทนำ

ธุรกิจ SMEs หรือ small and medium sized enterprises หรือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นธุรกิจที่เป็นอิสระมีเอกชนมาเป็นเจ้าของ ดำเนินการโดยเจ้าของเอง มีต้นทุนในการดำเนินการต่ำ และมีพนักงานจำนวนไม่มากนัก ในปัจจุบันมีความสำคัญและมีบทบาทต่อเศรษฐกิจอย่างมาก (เลิศชัย, 2557) สำหรับประเทศไทย SMEs ส่วนใหญ่ยังคงเป็นบริษัทขนาดเล็ก ยังไม่เติบโตไปเป็นบริษัท/วิสาหกิจขนาดกลางมากเท่าใดนัก นอกจากนี้ บริษัทขนาดเล็กส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคบริการ เช่น ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม เสื้อผ้า ฯลฯ มากกว่าภาคการผลิต จากสถิติ SME ขนาดเล็กที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 92 (ฐานข้อมูล SMEs ล่าสุดเป็นฐานข้อมูล ปี 2557 ณ เดือนมิถุนายน 2557)

ทั้งนี้ในธุรกิจเสื้อผ้าขั้นตอนและกระบวนการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้าเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็น โดยคำว่า Working drawings, Specs, Flats, Flat pattern drawings หรือ Technical drawings มีความหมายเดียวกัน คือ การวาดรายละเอียดของเสื้อผ้า เป็นเสมือนแผนภาพนำเสนอรายละเอียดของงานออกแบบ มีคำและภาพประกอบการอธิบายอย่างชัดเจน เช่น แนวการเย็บ ฝีเข็ม ตะเข็บ เกร็ด รูปแบบกระเป๋า อุปกรณ์ตกแต่ง เป็นต้น การนำเสนอต้องแสดงรายละเอียดหน้าและหลังเป็นสำคัญ วัตถุประสงค์ของ Flat pattern drawings คือ ใช้สื่อสารส่งต่อความคิด (Ideas) ระหว่างนักออกแบบเสื้อผ้าสู่ช่างแพทเทิร์นเพื่อดูความเป็นไปได้ทางด้านการตัดเย็บและการผลิต ส่งต่อสู่ช่างเย็บ ช่างตัดผ้า ตลอดจนผู้มีหน้าที่จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ (Buyer) และผู้ประสานงานการวางแผนการผลิตและต้นทุน (Merchandiser) ซึ่งสำหรับ SMEs ตำแหน่งที่กล่าวมาข้างต้นอาจจะใช้พนักงานเพียง 2-3 คน หรือ 1 คนก็เป็นได้เพราะ SMEs คือ วิสาหกิจขนาดเล็กมีจำนวนพนักงานไม่มาก ดำเนินงานโดยเจ้าของเอง ปัญหาของ SMEs ทุกวันนี้คือ ขาดการวางแผนที่ดี เน้นการผลิตสินค้าต้นทุนถูกและใช้ราคาเป็นกลยุทธ์หลักในการแข่งขันมากกว่าที่จะใช้กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้แข่งขันได้ ดังนั้น หากเราต้องการให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตได้อย่างยั่งยืน เราต้องเร่งพัฒนา SMEs ของเราให้เติบโตจาก SMEs ขนาดเล็กไปเป็น SMEsขนาดกลาง (สถาบันอนาคตไทยศึกษา, 2556)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างแนวทางให้นักออกแบบและผู้ประกอบการเข้าใจถึงกระบวนการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้าในระบบธุรกิจ

2. เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างมาตรฐานให้กับธุรกิจเสื้อผ้าขนาดเล็กเกี่ยวกับเอกสารการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดสินค้า

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากบทสัมภาษณ์ จากบริษัท จำนวน 3 บริษัท และ1 ผู้ประกอบการ เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการจริงของผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการวาด Flats Pattern Drawings

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้าสำหรับใช้ในธุรกิจเสื้อผ้าขนาดเล็ก โดยการสัมภาษณ์จากบริษัทกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 3 บริษัทและ1 ผู้ประกอบการ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการสัมภาษณ์จากบริษัทที่ดำเนินธุรกิจเสื้อผ้า

1.1 บริษัท ไฮ-เทค แอพพาเรล จำกัด, กรุงเทพ

บริษัท ไฮ-เทค แอพพาเรล จำกัด เป็นบริษัทขนาดใหญ่ ดำเนินงานเกี่ยวกับโรงงานผู้ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป อาทิ ชุดกีฬา เสื้อผ้าเด็กและชุดชั้นใน (Boxer) ดังภาพที่ 1

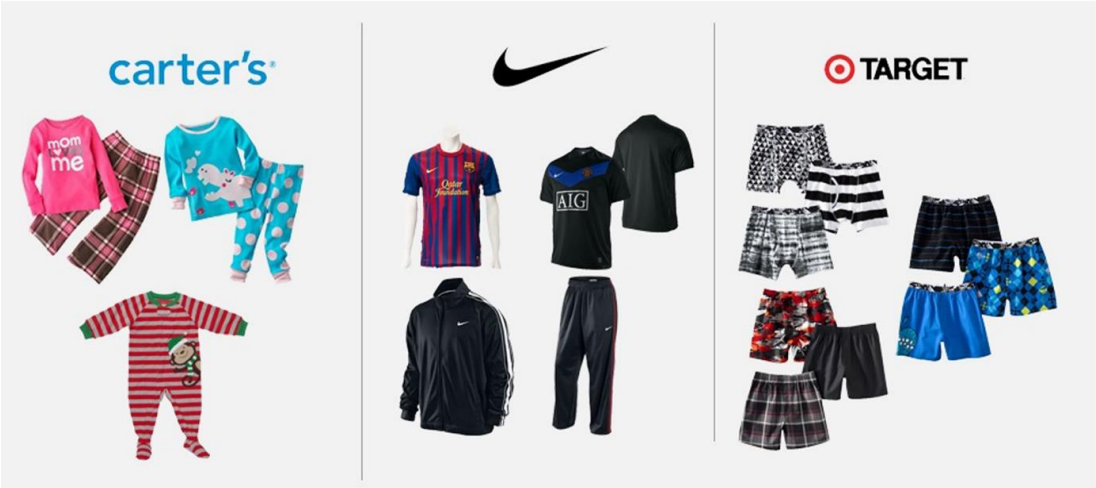

ภาพที่ 1 เสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่ดำเนินการผลิตโดยบริษัท ไฮ-เทค แอพพาเรล จำกัด

ที่มา : http://www.hi-group.com/

จากการสัมภาษณ์ ของบริษัท ไฮ-เทค แอพพาเรล ในเรื่องการวาด Flat pattern drawings พบว่ากระบวนการเริ่มต้นด้วยดีไซเนอร์วาด Flat pattern drawings ในคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นกระดาษ A4 สีขาว ในแผ่นนี้จะไม่มีแบบฟอร์มใดๆทั้งสิ้นนอกจากรูปวาด Flat pattern drawings แสดงด้านหน้า ด้านหลังและด้านข้างพร้อมรายละเอียดคร่าวๆ จากนั้น Flat pattern drawings จะถูกส่งต่อไปยังช่างแพทเทิร์น ช่างแพทเทิร์นจะเขียนรายละเอียดเพิ่มเติมพร้อมแนบใบงานที่บ่งชี้ว่าใช้ผ้าอะไรบ้างและแนบไซส์สเปคอีกหนึ่งแผ่นไปด้วย(รวม 3 แผ่น) ต่อจากนั้นช่างแพทเทิร์นจะส่งต่อให้หัวหน้าช่างเย็บ แล้วหัวหน้าช่างเย็บจะการจายงานต่อให้แผนกตัดและแผนกเย็บต่อไป

1.2 บริษัท จูเนียร์การ์เม้น อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, นนทบุรี

เป็นบริษัทขนาดกลาง ประกอบกิจการผลิตเสื้อผ้าสตรีสำเร็จรูป มีแบรนด์ในเครือ 6 แบรนด์ ได้แก่ Ciera, Christiana, Bouton, Elite, Monarch และ Cruise by Christiana โดยแสดงตัวอย่างของแบรนด์ Bouton ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เสื้อผ้าสตรีสำเร็จรูป ของแบรนด์ Bouton

ที่มา : https://www.facebook.com/Bouton

การวาด Flat pattern drawings ของบริษัทจูเนียร์ พบว่า เริ่มต้นด้วยดีไซเนอร์ผู้เป็นคนออกแบบวาดโดยใช้แบบฟอร์มซึ่งทางบริษัทเรียกว่า “ใบจ่ายงานช่างแพทเทิร์น” ซึ่งเป็นเอกสารที่เป็นมาตราฐานของบริษัท แบ่งเอกสารการวาด Flat pattern drawings ออกเป็น ท่อนบนและท่อนล่าง เอกสารนี้จะถูกส่งต่อไปยังช่างแพทเทิร์น ช่างตัด แผนกจัดซื้อเพื่อเตรียมวัสดุ ช่างเย็บ แผนก Finishing และย้อนกลับมาจบงานที่ช่างแพทเทิร์น ต่อจากนั้นจะมีเอกสาร Flat pattern drawings อีก 1 ฉบับซึ่งทางบริษัทเรียกว่า “ใบสั่งผลิต” เมื่อถึงขั้นตอนการสั่งผลิตแล้วนั้น Flat pattern drawings ฉบับแรกจะถูกเก็บไว้และกำจัดทิ้งเมื่อสินค้าได้ออกจำหน่ายไปแล้ว “ใบสั่งผลิต” ในครั้งนี้ช่างแพทเทิร์นจะเป็นคนวาดและลงรายละเอียดทั้งหมด ต่อจากนั้นเอกสารตัวจริงจะถูกเก็บไว้ที่แผนกต้นแบบและถ่ายเอกสารสำเนาเพื่อส่งต่อไปยังแผนกต่างๆดังที่กล่าวข้างต้น

1.3 บริษัท สริทสิสร์ จำกัด, นนทบุรี

ประกอบกิจการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป แบรนด์ Sretsis โดยแสดงตัวอย่างของแบรนด์ Sretsis ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 เสื้อผ้าสตรีสำเร็จรูป ของแบรนด์ Sretsis

ที่มา : www.sretsis.com

การวาด Flat pattern drawings ของบริษัท สริทสิสร์ เริ่มต้นหลังจากดีไซเนอร์ได้รับแบบและรายละเอียดคร่าวๆจาก Creative Director นำมาวาด Flat pattern drawings ในเอกสารซึ่งเป็นมาตราฐานของบริษัทเรียกว่า

"Sample Detail Sheet" เอกสารตัวจริงจะถูกเก็บไว้ที่ดีไซเนอร์ และถ่ายเอกสารสำเนาอีก 2 ฉบับ ให้กับช่างแพทเทิร์นและ Merchandiser เพื่อจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เมื่อจบขั้นตอนของการขึ้นตัวอย่างจะมีเอกสารอีก 1 ฉบับคือ "Production Detail Sheet" ซึ่ง Merchandiser เป็นผู้จัดทำและจัดเก็บโดยใช้รูป Flat drawings จากกราฟ-ฟิคดีไซเนอร์

1.4 Make a Wish, กรุงเทพมหานคร

ร้าน Make a Wish เป็นธุรกิจขนาดเล็กไม่ได้จดทะเบียนธุรกิจการค้า โดยเป็นแบรนด์เสื้อผ้าขายส่งและขายปลีกมีหน้าร้านอยู่ที่ Platinum Fashion Mall, และขายที่ Facebook โดยแสดงตัวอย่างของร้าน Make a Wish ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เสื้อผ้าสตรีสำเร็จรูป ของร้าน Make a Wish

ที่มา : https://www.facebook.com/makeawish.design/

การวาด Flat pattern drawings ของแบรนด์ Make a Wish เกิดจากดีไซเนอร์ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการเพียงผู้เดียว วาดลงบนกระดาษเปล่าและเขียนรายละเอียดเฉพาะในส่วนที่เป็นจุดเด่นๆ เนื่องจากเสื้อผ้าสั่งผลิตโรงงานที่ประเทศจีนซึ่งมีโครงสร้างเสื้อผ้า ไซส์และชนิดของผ้าที่มีประวัติผลิตร่วมกันมาอยู่แล้วจึงเห็นว่าเอกสารการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้าไม่มีความจำเป็น

2. การเปรียบเทียบรายละเอียดเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้า

การสัมภาษณ์จากบริษัทกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 3 บริษัทและ1 ผู้ประกอบการ ในเรื่องการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้าสำหรับใช้ในธุรกิจเสื้อผ้าขนาดเล็ก ข้างต้นนั้น สามารถสรุปผลการเปรียบเทียบรายละเอียดเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้า ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบรายละเอียดเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้า

รายละเอียด	บริษัทและผู้ประกอบการ			
	Hi-Tech Apparel	Junior Garment	Sretsis	Make a Wish
1. หัวข้อ	√	√	√	
- ชื่อแบรนด์ - ชื่อดีไซเนอร์ - ฤดูกาล เดือนและปี - ชื่อช่างแพทเทิร์น - รหัสสินค้า(รหัสแพทเทิร์น) - ชื่อเกรดไซส์, มาร์คเกอร์				
2. แบบร่างหุ่น(Figure)		√		
3. รายละเอียดเรื่องผ้า	√	√	√	√
- ผ้าหลัก - ผ้ากาว - ผ้าแต่ง - ผ้าซับใน				
4. รายละเอียดวัสดุอุปกรณ์ - ชิ้นตกแต่ง - กระดุม, รังดุม - ด้าย - ตะขอ, ยางยืด - ซิป - หมุด	√	√	√	
5. รายละเอียดไซส์, Size Spec	√	√	√	√
6. รายละเอียดป้าย	√	√	√	
- ป้าย Name - ป้ายไซส์ - ป้าย Care				
7. หมายเหตุ, อื่นๆ, Note		√	√	

จากตารางเปรียบเทียบและการสรุปบทสัมภาษณ์รายละเอียดเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้า Flat pattern drawings สรุปผลที่ได้เป็นตัวอย่าง Flat pattern drawings ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 หัวข้อ หลักๆที่บริษัทมีเหมือนกันคือ ชื่อแบรนด์, ฤดูกาลที่ระบุปี, รหัสสินค้า (รหัสแพทเทิร์น), วันที่ให้แบบ, ชื่อดีไซเนอร์และช่างแพทเทิร์น ซึ่งมีความสำคัญมากเนื่องจาก ทั้ง 3 บริษัทมีการผลิตเสื้อผ้ามากกว่า 2 แบรนด์ ยกเว้น Make a wish ที่มีแบรนด์เดียว และทั้ง 3 บริษัทมีการผลิตสินค้าจำนวนมาก รหัสสินค้า จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อระบุจำนวนแบบที่มีทั้งหมด ฤดูกาลที่ระบุปีเป็นมาตราฐานสากล แต่สำหรับแบรนด์ไทยในประเทศที่ไม่มีการส่งออกต่างประเทศจะเน้นการใส่เดือนและปีมากกว่าฤดูกาล เพื่อระบุว่าสินค้านี้ออกขายเมื่อเดือนและปีอะไร วันที่ให้แบบ ชื่อดีไซเนอร์และช่างแพทเทิร์นจะมีความเกี่ยวเนื่องกันเกี่ยวกับความรับผิดชอบและกำหนดขอบเขตของเวลาที่จะใช้ในการผลิต

2.2 แบบร่างหุ่น (Figure) บริษัทจูเนียร์ ใช้แบบร่างหุ่นในการวาดใบจ่ายงานช่างแพทเทิร์น แต่ไม่มีในใบสั่งผลิต ข้อดีของการมีแบบร่างหุ่นคือ รวดเร็วและได้มาตราฐานสำหรับใช้สื่อสารกับช่างแพทเทิร์นในเรื่องของสัดส่วน (Proportion) เข้าใจโครงสร้างของแบบ (Silhouette) และเหมาะสำหรับดีไซเนอร์และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่ยังวาดภาพ Flats ไม่คล่อง

2.3 รายละเอียดเรื่องผ้า แบรนด์ Make a wish คิดว่าไม่จำเป็นเนื่องจากใช้ผ้าไม่กี่ชนิดประกอบกับมีประวัติการผลิตอยู่ที่ประเทศจีนจึงมีหรัสผ้าที่ใช้ร่วมกันอยู่แล้ว ในขณะที่อีก 3 บริษัทจะเน้นเรื่องนี้เป็นสำคัญ เนื่องจากผลกระทบเรื่องผ้ามีผลมหาศาลต่อเรื่องของต้นทุน เนื่องจากบริษัทจะต้องทราบต้นทุนของสินค้าที่ผลิตเพื่อนำมากำหนดราคาขายให้เหมาะสม

2.4 รายละเอียดวัสดุอุปกรณ์ เช่นเดียวกันกับรายละเอียดเรื่องผ้า 2 สิ่งนี้เป็นส่วนประกอบสำคัญของต้นทุนการผลิตทุกบริษัทจึงเน้นตรงนี้ ส่วนแบรนด์ Make a wish เป็นการลดทอนส่วนนี้ เพราะต้นทุนหลักของแบรนด์มาจากการซื้อเสื้อผ้าเร็จรูปมาจำหน่ายและการขนส่งสินค้ามากกว่า

2.5 รายละเอียดไซส์, Size spec ความพอดีของเสื้อผ้าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความมั่นใจและความรู้สึกสบายให้แก่ผู้สวม มีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อ ดังนั้นบริษัทผู้ผลิตเสื้อผ้าจึงต้องวิเคราห์รูปร่างซึ่งเป็นรากฐานการคาดคะเนสำหรับการพัฒนาขนาดเสื้อผ้าให้เหมาะสมกับลูกค้าของแต่ละบริษัท(ภาควิชาวิทยาการสิ่งทอ คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.2006) ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มเป้าหมายของแบรนด์ Bouton บริษัท จูเนียร์การ์เม้น เป็นเสื้อผ้าทำงานกึ่งแคชชั่วของวัยทำงานไปจนถึงผู้ใหญ่ที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี ในขณะที่แบรนด์ Sretsis เป็นเสื้อผ้าแฟชั่นสำหรับวัยรุ่นและผู้ใหญ่ที่มีขนาดไซส์เท่าวัยรุ่น เป็นต้น ในส่วนบริษัทที่รับผลิตอย่าง บริษัท ไฮ-เทค แอพพาเรล ก็ให้ความสำคัญกับเรื่องไซส์มากที่สุดเพราะรับผลิตแบรนด์ที่เป็นแบรนด์อินเตอร์เนชั่นแนลที่เป็นมาตราฐานระดับโลกจึงไม่แปลกที่ บริษัท ไฮ-เทค แอพพาเรลจะมีเอกสารสำหรับ Size Spec แยกออกมา ในส่วนของแบรนด์ Make a wish ผลิตเสื้อผ้า Freesize ทั้งหมด ก็จะมีมาตราฐานของแบรนด์เพียงไซส์เดียวจะเน้นเรื่องระดับความสั้นยาวมากกว่า

2.6 รายละเอียดป้ายและตำแหน่งการติด ได้แก่ ป้าย name, ป้ายไซส์, ป้าย Care โดยเฉพาะป้าย Care มีความสำคัญสำหรับผู้ผลิตเสื้อผ้า เพราะ ในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม มีกฎหมายบังคับให้ผู้ผลิตต้องติดฉลากและแนะนำวิธีการซักรีดเสื้อผ้าและฉลากเพื่อบ่งชี้ปริมาณและชนิดของเส้นใยเป็นองค์ประกอบเพื่อเป็นประโยชน์ของผู้บริโภคตามมาตราฐานผลิตภัณฑ์ มอก.766-2552 (สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ, 2552) สำหรับแบรนด์ขนาดเล็กที่พึ่งเริ่มควรศึกษาความสำคัญของป้ายต่างๆจะช่วยเพิ่มมาตราฐานที่ดีและเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

2.7 หมายเหตุ, อื่นๆ, Note มีความสำคัญเมื่อต้องการให้เน้นอะไรและระวังส่วนไหนเป็นพิเศษ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาข้างต้นกล่าวโดยสรุปว่า บริษัทที่ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจเสื้อผ้าสำเร็จรูปทั้ง 3 บริษัทข้างต้น มีรายละเอียดและขั้นตอนการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้าสำหรับใช้ในธุรกิจเสื้อผ้า ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง แต่สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก เช่น ร้าน Make a Wish ขาดการสร้างงานเอกสารให้เป็นระบบ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้จัดทำตัวอย่างการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้าสำหรับใช้ในธุรกิจเสื้อผ้า ดังภาพที่ 5 และตัวอย่างเอกสารการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดฯ ของบริษัท จูเนียร์การ์เม้น อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ดังภาพที่ 6 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดแบบเพื่อลงรายละเอียดเสื้อผ้าสำหรับใช้ในธุรกิจเสื้อผ้าขนาดเล็ก และเพื่อใช้สำหรับเป็นมาตราฐานให้กับบริษัทขนาดเล็กอีกด้วย

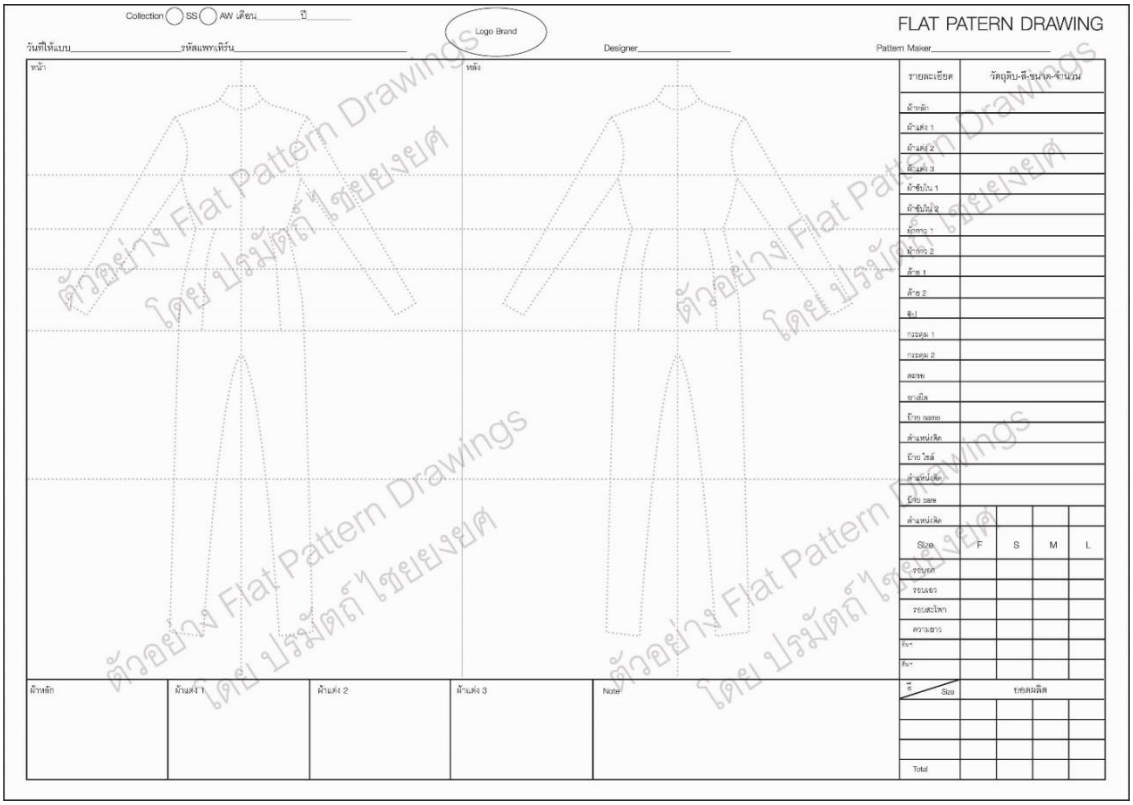

ภาพที่ 5 ตัวอย่างเอกสารการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดฯ เสนอโดยตัวผู้เขียน

ที่มา: ออกแบบโดยตัวผู้เขียน.2559

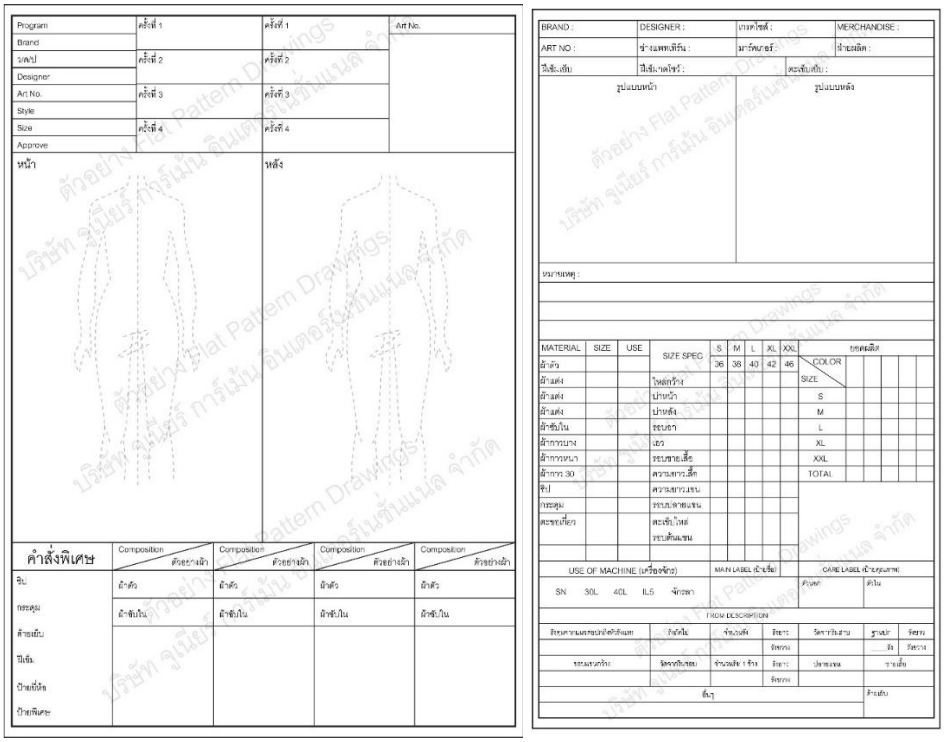

ภาพที่ 6 ตัวอย่างเอกสารการจัดทำเอกสารใบสั่งงานการวาดฯ ของบริษัท จูเนียร์การ์เม้น อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

เอกสารอ้างอิง

นิตยา ทับทิมทัย, สำอาง จังไพบูรย์, อโนทัย ชลชาติภิญโญ. 2006. **แนวทางการผลิตแบบ Mass Customization: การศึกษาขนาดรูปร่าง ความนิยมความพอดีและความพึงพอใจของสตรีไทยที่มีต่อเสื้อผ้าสำเร็จรูป**, การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44. กรุงเทพฯ

มูลนิธิสถาบันอนาคตไทยศึกษา .2556. **ยกระดับ SMEs ไทย: เร่งพัฒนาขีดความสามรถในการแข่งขัน**, http://www.thailandfuturefoundation.org

เลิศชัย สุธรรมนนท์. 2557. **ความท้าทายของ SMEs ไทยในการบริหารคนและบริหารทีมงาน.** หนังสือ MBA Connected by PIM Jun-Aug 2014, กรุงเทพฯ.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สสว. 2558. **จุลสารรายเดือนสถานการณ์กลุ่มสินค้าสำคัญๆ ภาคการผลิต**, ฉบับที่ เดือนตุลาคม 2558

สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. 2552. **ฉลากวิธีการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์สิ่งทอและเสื้อผ้า**, https://sites.google.com/a/thaitextile.org/textile-knowlege/senyi/chlak-withi-kar-dulae-raksa-phlitphanth-sing-thx-laea-seuxpha

Simon Seivewright. 2007. **Basic Fashion Design 01: Research and Design**. Singapore:AVA Book Production Production Pte.Ltd.

การออกแบบและพัฒนาสินค้าแฟชั่นอย่างสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาไทย

FASHION DESIGN AND DEVELOPMENT CREATE FROM THAI WISDOM

สุพัจนา ลิ่มวงศ์

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: ormmiii@gmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีการสั่งสมทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน แต่คุณค่าของมรดกภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยกลับถูกลดทอนลงไปตามยุคสมัย และแทนที่ด้วยเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในทุกวงการรวมทั้งวงการสินค้าแฟชั่น ทุกวันนี้ภาครัฐบาลได้เล็งเห็นและสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่นำภูมิปัญญาความเป็นไทยนี้กลับมาใช้ ดังจะเห็นได้จากโครงการต่างๆที่มีการสนับสนุนให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นไทยที่มีมากมายในปัจจุบัน บทความนี้จะแสดงให้เห็นถึงการใช้ภูมิปัญญาอันเป็นรากฐานของไทยผ่านกรณีศึกษา 3 ผลงานที่มีการนำเสนอในรูปแบบของการพัฒนาและการออกแบบจากภูมิปัญญาไทยดั้งเดิมให้เกิดความร่วมสมัยและเพิ่มมูลค่าในสินค้าแฟชั่น เพื่อวิเคราะห์และสรุปให้เห็นแนวทางของการต่อยอดสินค้าแฟชั่นจากภูมิปัญญาที่สามารถประสบความสำเร็จได้ ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาไทย และก่อให้เกิดการนำคุณค่าเหล่านี้มาปรับใช้ในสินค้าแฟชั่นอย่างสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อดำรงและอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยสืบทอดต่อคนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาไทย, สินค้าแฟชั่นร่วมสมัย, การออกแบบ

ABSTRACT

Thailand is a country with a long cultural accumulation. But the value of folk wisdom and culture are devalued and replaced with technology along the passing era. These things happen in every industry, including the fashion industry. The government now recognizes and encourages young people to bring Thai folk wisdom to be usable. As many projects, contributed to support the value of wisdom, can be seen. This article will demonstrate the use of Thai wisdom intellectual through three case studies of design works. All case studies were presented the development and design from traditional wisdom to the contemporary fashion products including value-added. I aim to analyze and summarize the application of folk wisdom to fashion product, can be achieved in present time. This is one way to make young people realize the importance of wisdom Thailand. I contribute bringing these values creatively apply in a fashion product suit to the era, purposing to maintain and preserve wisdom subsequently pass along the next generations.

KEYWORDS: Thai Wisdom , Contemporary Fashion Products , Design

1. บทนำ

ในปัจจุบันภาครัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทย ดังจะเห็นได้จาก แนวนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 - 2561 สำนักงาน[ที่มา :ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, กระทรวงวัฒนธรรม] ที่มีการกล่าวถึง การสร้างความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการสืบสาน ต่อยอด และอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยมีการผลักดันให้นำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยมาใช้พัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศบนฐานวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาภาพลักษณ์ไทยสู่สากล โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสินค้าแฟชั่นได้มีการถูกกล่าวถึงไว้ในรายละเอียดของแนวนโยบายนี้เช่นกัน (ประเด็นข้อที่ ๒(๔)) ในบทความนี้จะเริ่มต้นจากการแสดงให้เห็นแนวคิดของภูมิปัญญา ประกอบกับการแสดงแนวความคิดของผลงานออกแบบที่มีความโดดเด่นในการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ พร้อมวิเคราะห์ให้เห็นถึงวิธีการคิด การตีความและแนวทางของการนำมาปรับใช้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อสรุปถึงแนวทางความเป็นไปได้ของการใช้ภูมิปัญญาในการออกแบบและพัฒนาสินค้าแฟชั่น ให้เป็นองค์ความรู้ในการปรับใช้ เพราะแท้จริงแล้วภูมิปัญญาคือ องค์ความรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ทุกยุคสมัย

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อเห็นถึงความสำคัญ และเกิดความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญา รวมถึงทำให้เกิดการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป และส่งเสริมให้เกิดการนำภูมิปัญญาไทยมาปรับใช้ให้เกิดความร่วมสมัยเหมาะกับบริบทและวิถีชีวิตในปัจจุบัน

2. เพื่อเป็นการแนะแนวทาง และวิธีการในการนำภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ต่อยอดสำหรับสินค้าแฟชั่นในเชิงสร้างสรรค์

3. เนื้อหา

การออกแบบสินค้าแฟชั่นอย่างร่วมสมัย

การออกแบบสินค้าแฟชั่นในบทความนี้จะกล่าวถึงสินค้าแฟชั่นในรูปแบบเครื่องแต่งกาย ซึ่งในการออกแบบสินค้าแฟชั่นจะมีแรงบันดาลใจจากสิ่งต่างๆ โดยทั่วไปแนวความคิดและแรงบันดาลใจในการออกแบบผู้ออกแบบมักจะดึงนำเอาสิ่งรอบตัวต่างๆทั้งจากในอดีตและปัจจุบันมาใช้ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่นักออกแบบหยิบยกมาใช้อยู่เสมอ โดยนำมาตีความในรูปแบบใหม่ที่มีความน่าสนใจ ส่วนในการออกแบบจะออกแบบตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ขนาด (size) รูปทรง (from) สี (color) พื้นผิว (texture) รายละเอียดต่างๆ และการเลือกใช้วัสดุ [หลักการออกแบบ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา]

โดยในการออกแบบนอกจากต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญแล้ว ยังมีข้อสำคัญที่ต้องคำนึงถึงด้าน ได้แก่ ด้านสุนทรียะ หรือความสวยงาม ด้านองค์ประกอบและสัดส่วนที่เหมาะสมกับสรีระ และสุดท้ายคือด้านวัสดุและกรรมวิธีในการผลิต การออกแบบสินค้าแฟชั่นโดยส่วนใหญ่จะมีการอิงไปกับแนวโน้มทางแฟชั่น (Trend) ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยม การใช้ชีวิตรวมถึงกระแสสังคมในชั่วขณะนั้น แฟชั่นจึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งแต่มีการแปรเปลี่ยนและหมุนเวียนอยู่เสมอไปตามบริบทสังคม

การออกแบบอย่างร่วมสมัย เป็นใช้รูปแบบปัจจุบันผสมผสานเข้ากับรูปแบบ อารมณ์ หรือกลิ่นอายจากอดีตทำให้งานออกแบบนั้นมีลักษณะของความกลมกล่อมระหว่างสองยุค การเลือกนำเอาภูมิปัญญาไทยที่มีมาแต่เดิมผสานเข้ากับความเป็นปัจจุบันจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการออกแบบอย่างร่วมสมัย ที่จะแสดงออกถึงคุณค่าดั้งเดิมในแบบฉบับความเป็นสุนทรียะในโลกยุคปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา (Folk Wisdom) เป็นสิ่งที่สืบทอดมาแต่โบราณ มีความสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถและวิถีการใช้ชีวิตของคนในอดีต นับเป็นคุณค่าที่มีความสำคัญ แสดงให้เห็นถึงทักษะความคิด ความสามารถของบรรพบุรุษที่ใช้เพื่อสร้างสิ่งต่างๆหรือใช้แก้ปัญหาในการดำรงชีวิต [ภูมิปัญญาไทย, ประภัสสร ทองยินดี] แต่เนื่องด้วยความแตกต่างของสังคมในอดีตและปัจจุบันทำให้ภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้เช่นเดิมอีกต่อไป ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านให้ความหมายที่มีนัยยะคล้ายคลึงกัน โดยสามารถสรุปความหมายของภูมิปัญญา คือ องค์ความรู้ ทักษะต่างๆที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต โดยผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ ทดลอง ปฏิบัติจนสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยในแต่ละสังคม แต่ละชุมชนจะมีภูมิปัญญาแตกต่างกันออกไป ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า และถ่ายทอดไปรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะของภูมิปัญญาไทย [สาราณุกรมไทยฉบับเยาวชน] มีดังนี้ มีลักษณะเป็นทั้งความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ โดยภูมิปัญญาจะเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน ซึ่งเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา จัดการ ปรับตัวและเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของคนและชุมชน โดยภูมิปัญญามีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

ภูมิปัญญาของไทยจะเห็นได้ว่ามีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น เนื่องจากในแต่ละชุมชนจะมีวิถีชีวิต สภาพพื้นที่ อากาศรวมไปถึงความเชื่อ ความคิดที่แตกต่างกันออกไป โดยสิ่งเหล่านี้จะหลอมรวมและแสดงออกถึงความมีเอกลักษณ์ของชุมชน

ลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทย [สาราณุกรมไทยฉบับเยาวชน] สามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะความสัมพันธ์ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ โดยแสดงออกมาในลักษณะภูมิปัญญาในการดำเนินวิถีชีวิตขั้นพื้นฐาน ด้านปัจจัยสี่ และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน จะแสดงออกมาในลักษณะ จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และนันทนาการ ภาษา วรรณกรรม และการสื่อสาร เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ และสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ แสดงออกมาในลักษณะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา ความเชื่อต่างๆ เป็นต้น

ทั้ง 3 ลักษณะ คือ สามมิติที่สอดคล้องกัน อย่างมีเอกภาพ เป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนโดยแผนภาพ ดังนี้

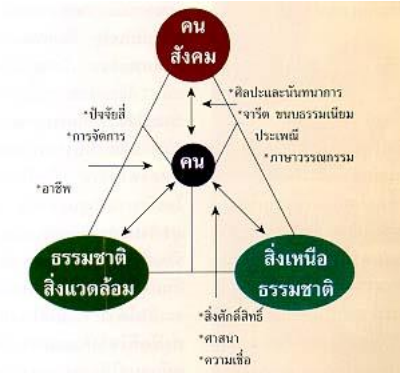

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์สามมิติของภูมิปัญญา

ที่มา : http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=23&chap=1&page=t23-1-infodetail04.html

ภาพที่ 2 ภูมิปัญญาการจักสาน

ภาพที่ 3 ภูมิปัญญาการทอผ้า

ที่มา : https://www.l3nr.org/posts/541546

http://www.thaipoet.net/index.php?lay=show&ac=article&Id=538782294&Ntype=2

ภูมิปัญญาประกอบด้วยหลากหลายสาขา เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม แพทย์แผนไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ภาษาและวรรณกรรม ศาสนาและประเพณี เป็นต้น นักออกแบบสินค้าแฟชั่นสามารถนำภูมิปัญญาสาขาต่างๆมา ถอดรหัส เพื่อต่อยอดเป็นแนวความคิด องค์ประกอบ และกลิ่นอายในการออกแบบสินค้าแฟชั่นได้ ซึ่งจะเป็นการเผยแพร่และสืบต่อภูมิปัญญาเหล่านี้สู่ผู้คนในปัจจุบันได้ทางหนึ่ง และในทางอ้อม การใช้วัสดุ และวิธีการจากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นการส่งเสริม และสร้างโอกาสกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นได้ด้วย

กรณีศึกษา การวิเคราะห์การนำภูมิปัญญาดั้งเดิมสู่การออกแบบสินค้าแฟชั่นร่วมสมัย

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวม วิเคราะห์และจำแนกลักษณะของการออกแบบสินค้าแฟชั่นร่วมสมัยจากภูมิปัญญาไทย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษาจะต้องผ่านเกณฑ์ทั้ง 4 ข้อ ได้แก่

1. มีการใช้ภูมิปัญญาไทยในการออกแบบด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง
2. เป็นผลงานที่ได้รับการยอมรับ โดยรางวัลหรือมาตรฐานระดับประเทศ หรือผ่านการตรวจทานจากคณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ
3. มีการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมอย่างร่วมสมัย และชัดเจน
4. มีความสร้างสรรค์ แปลกใหม่ และเป็นผลงานใหม่ที่ผู้ออกแบบคิดเอง ไม่ใช่ลอกเลียนแบบ

ผลงานที่ผ่านเกณฑ์ทั้ง 4 ข้อ และมีความเด่นชัดในการนำภูมิปัญญามาต่อยอดในการออกแบบอย่างร่วมสมัย มี 3 กรณีศึกษา ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 ผลงานเครื่องแต่งกาย ชุด "หน้านาง" ออกแบบโดย จิรัฏฐ์ บุญทา ได้รับรางวัลระดับประเทศ Thailand Inno-Fashion Awards (TIFA 2014) ระดับมืออาชีพ [ที่มา : สุวิทย์ วงศ์รุจิราวาณิชย์]

ภาพที่ 4 เครื่องแต่งกาย ชุด หน้านาง โดย จิรัฏฐ์ บุญทา

ที่มา : http://www.tcdc.or.th/articles/design-creativity/21454/#Chiangmai-Design-Week-2014

แนวความคิดของผลงานหน้านาง คือ การนำผ้าผืนมาสวมเป็นเครื่องแต่งกายโดยไม่ตัดผ้าทิ้งให้เหลือเศษผ้า จิรัฏฐ์ใช้การขึ้นรูปเครื่องแต่งกายด้วยวิธีการพับจีบซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการทำเครื่องนุ่งห่มที่มีมาแต่โบราณ จุดเด่นของผลงานคือการนำหน้านางแบบดั้งเดิมมาทดลองและต่อยอดในแบบเฉพาะตัวให้เกิดรูปทรงใหม่ สร้างเป็นโครงชุดแบบร่วมสมัยและมีการเพิ่มความพิเศษด้วยเทคนิคการเชื่อมต่อด้วยกระดุม ติดตาไก่ หรือสลักและเข็มขัดเงิน เพื่อให้ผู้สวมใส่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการใส่ได้หลากหลาย

ผลงานชุดนี้ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก วิถีของหญิงไทย ซึ่งจิรัฏฐ์ผสมผสานภาพลักษณ์ของหญิงไทยโบราณและปัจจุบันรวมเข้าด้วยกันอย่างกลมกล่อมและน่าสนใจ ไม่ดูอนุรักษ์นิยมหรือฉาบฉวยอย่างปัจจุบันจนเกินไป นอกจากนี้ผู้ออกแบบยังให้ความสำคัญกับส่วนของรายละเอียด โดยนำเศษผ้าที่ถูกตัดทิ้งด้วยความจำเป็นมาทับซ้อนและเดินลายปักทับเพื่อลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์

กรณีศึกษาที่ 2 ผลงานเครื่องแต่งกาย "ดินร้องไห้" ออกแบบโดย ทวีศักดิ์ จตุวัน ได้รับรางวัลระดับประเทศ Thailand Inno-Fashion Awards (TIFA 2014) ระดับนักศึกษา [ที่มา :พิมพ์ชนก ศรีสุริยะมาตย์]

ภาพที่ 5 และ 6 ผลงานดินร้องไห้ โดย ทวีศักดิ์ จตุวัน

ที่มา : http://thaicatwalk.com/

แนวคิดของผลงาน ดินร้องไห้ มาจากการพัฒนาทุนปัญญาไทยแห่งอิสานสู่งานออกแบบนวัตกรรมแฟชั่น ทวีศักดิ์เลือกใช้ภูมิปัญญาผ้าไหมไทยทอมือจากท้องถิ่นที่เป็นบ้านเกิด โดยนำเอาจุดเด่นมาตีความใหม่ ผู้ออกแบบมองว่าผ้าแบบดั้งเดิมมีคุณค่า ความงาม และการใช้งานที่สามารถพัฒนาไปตามยุคสมัยได้

แรงบันดาลใจมาจากตำนานแห่งทุ่งกุลาร้องไห้ โดยผู้ออกแบบดึงเอาลวดลายแตกระแหงของผืนดินแห่งนี้มาถ่ายทอดผ่านการทอผ้าไหมด้วยเทคนิคการมัดหมี่แนวร่วมสมัย โดยเลือกใช้โครงชุดที่เรียบง่าย เน้นถึงลวดลายของผ้าทอที่แปลกใหม่ ซึ่งผู้ออกแบบมองว่าการต่อยอดนี้สามารถเป็นแนวทางหนึ่งให้กับกลุ่มทอผ้าสามารถผลิตผ้าทอที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันได้ และเป็นการอนุรักษ์กระบวนการออกแบบการทอแบบดั้งเดิมให้สืบทอดต่อไป

กรณีศึกษาที่ 3 เครื่องแต่งกาย “จักสาน” ออกแบบโดย ปรุฬห์ลภย์ พฤกษ์โสภี วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิตนฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [ที่มา :ไทยแคทวอล์ก]

แนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน คือ การนำเทคนิคจากการสานหวาย ไม้ไผ่ ใบลาน มานำเสนอแทนค่าใหม่ด้วยการถักร้อยผ้าฝ้ายทอแบบซาติน ซึ่งจะเป็นการขึ้นเป็นรูปเครื่องแต่งกายที่แตกต่างจากการขึ้นด้วยการวางแพทเทิร์นรูปแบบทั่วไปที่หลายคนคุ้นเคย เพื่อทำให้เกิดรูปทรงใหม่ของเครื่องแต่งกาย จากเทคนิคภูมิปัญญาดั้งเดิม

ภาพที่ 7 8 และ 9 ผลงานจักสาน โดย ปรุฬห์ลภย์ พฤกษ์โสภี
ที่มา : http://thaicatwalk.com/?p=13737&page=

แรงบันดาลใจของโครงเครื่องแต่งกายมากจาก ภาชนะประเภทเครื่องจักสานหวายไม้ไผ่ เช่น ข้อง ใส่ปลา ไซ เอาไว้ดักสัตว์ และ เก้าอี้หวายแบบนางงามในอดีต นำสิ่งต่างๆเหล่านี้รวมถึงเทคนิค และลายขัดต่างๆที่มีอยู่เดิม มาผสมผสานกันให้เกิดเป็นรูปแบบใหม่ มีความเป็นอาวองการ์ด (Avant garde) จากความดั้งเดิมแบบไทยๆ

จากทั้ง 3 ผลงานจะพบว่าการนำภูมิปัญญามาปรับใช้สำหรับสินค้าแฟชั่น เริ่มตั้งแต่การนำมาปรับใช้ในกระบวนการสร้างแนวความคิดของผลงาน ซึ่งประเด็นต่างๆของภูมิปัญญาที่ถูกหยิบยกมาใช้สามารถทำได้หลากหลายวิธี ดังนี้

1. การความเป็นมา และเรื่องราว (Back ground and Story) ของภูมิปัญญา

การใช้เรื่องราวและความเป็นมาของภูมิปัญญามา เป็นการศึกษาถึงที่มาและเรื่องราวที่เป็นบ่อเกิดของภูมิปัญญา แล้วนำมาตีความ พัฒนาให้เหมาะกับบริบทปัจจุบัน อย่างเช่นผลงานหน้านาง ของจิรัฏฐ์ จากความ

เป็นมาของการทำใช้ผืนผ้าเพื่อห่อหุ้มร่างกายของคนในสมัยโบราณที่ยังไม่มีเครื่องมืออุปกรณ์อย่างเช่นในปัจจุบัน ดังนั้นการสร้างตัดแพทเพทิร์นแบบที่ทำทุกวันนี้จึงถูกแก้ปัญหาด้วยการนำผ้ามาห่อหุ้ม และพับจับจีบเพื่อเข้ากับสรีระร่างกาย ซึ่งภูกนำมาตีความสอดคล้องกับกระแสรักษ์โลกในปัจจุบัน เป็นที่มาของแนวคิดในการไม่ตัดผ้าทิ้งที่ทำให้เกิดเศษผ้า

2. การออกแบบโดยใช้รูปแบบและรูปทรง (Pattern and Form) จากผลของภูมิปัญญา

การออกแบบโดยดึงรูปแบบและรูปทรงของผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ที่มาจากภูมิปัญญามาใช้ ผู้ออกแบบจะต้องศึกษาลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ซึ่งมีตั้งแต่รูปราง รูปทรง ลักษณะเฉพาะ ลวดลาย พื้นผิว สัดส่วน รายละเอียด การจัดวางองค์ประกอบ เป็นต้น ซึ่งผู้ออกแบบสามารถตัดทอน พัฒนาลักษณะเหล่านี้ตามความถนัด ให้สอดคล้องกับแนวคิดของผลงานและยุคสมัยรวมถึงยังสามารถนำมาผสมผสานกับศิลปะอื่นๆ ได้อีกด้วย ตัวอย่างเช่นผลงาน จักสาน ของปรุฬห์ลภย์ ที่นอกจากมีการใช้กรรมวิธีที่มาจากภูมิปัญญาแล้ว ยังใช้ความสอดคล้องของรูปทรงผลงานมาจากโครงร่างของเครื่องจักสานที่ทำให้ได้รูปทรงแปลกใหม่ที่ไม่ค่อยได้เห็นบนโครงเครื่องแต่งกาย และถ่ายทอดถึงลักษณะเด่นของภูมิปัญญาจักสานได้เป็นอย่างดี

3. การออกแบบโดยใช้วัสดุ หรือวัตถุดิบ (Material) ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา

ผลผลิตต่างๆของภูมิปัญญาโดยทั่วไปจะมีการสร้างสรรค์ขึ้นจากวัสดุท้องถิ่น ซึ่งกลายมาเป็นสิ่งที่เด่นชัดอย่างหนึ่งของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา เพราะในแต่ละท้องถิ่นการเลือกใช้วัสดุจะมีความแตกต่างกันออกไป วัสดุจึงเป็นตัวสำคัญที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เช่นกัน การชูวัสดุเป็นหลักในการออกแบบสินค้าแฟชั่น เป็นการนำสิ่งที่มีอยู่จริงตามท้องถิ่นมานำเสนอในรูปแบบใหม่ ตามความสามารถของผู้ออกแบบ การทำงานกับวัสดุควรศึกษาวัสดุนั้นอย่างลึกซึ้ง เช่น ข้อดี ข้อเสีย คุณสมบัติ ข้อจำกัดต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้สามารถนำวัสดุนั้นมาใช้ได้อย่างสมบูรณ์ ตัวอย่างของการนำเสนอวัสดุจากภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ผลงานดินร้องไห้ ของทวีศักดิ์ ที่นำเสนอความสง่างามของผ้าไหมมัดหมี่ในรูปแบบใหม่ได้อย่างน่าสนใจ เขาเลือกใช้วัสดุดั้งเดิมประกอบกับกรรมวิธีดั้งเดิม แต่เพิ่มการสร้างสรรค์ในการทำลวดลายใหม่ๆ กลายเป็นเครื่องแต่งกายจากภูมิปัญญาที่ดูทันสมัย นอกจากการนำเสนอวัสดุแบบดั้งเดิมแล้ว ผู้ออกแบบยังอาจใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อคุณสมบัติและมูลค่าให้กับวัสดุท้องถิ่นได้อีกด้วย

4. การออกแบบโดยใช้กรรมวิธีหรือวิธีการ (Method) จากภูมิปัญญา

เมื่อกล่าวถึงภูมิปัญญา สิ่งแรกที่คนนึกถึงส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของวิธีการของภูมิปัญญา วิธีการเหล่านี้มาจากระบบการคิดและการทดลองที่สัมฤทธิ์ผลจริงจึงมีการต่อยอดและถ่ายทอดกันมา นับเป็นความชาญฉลาดแลพไหวพริบของคนในสมัยโบราณในการคิดค้น ในการออกแบบสินค้าแฟชั่นวิธีการเหล่านี้สามารถค้นหาได้จากภูมิปัญญางานฝีมือต่างๆแล้วเลือกนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม โดยอาจผสมผสานเข้ากับความงามทางศิลปะแนวโน้มในปัจจุบัน และเทคโนโลยีเพื่อสร้างความแปลกใหม่ได้ จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ผลงานมีการนำกรรมวิธีจากภูมิปัญญามาปรับใช้ อย่างผลงานหน้านางใช้กรรมวิธีการทำเครื่องนุ่งห่มของสตรีในอดีตผสานเข้ากับความเป็นปัจจุบัน ผลงานดินร้องไห้ใช้กรรมวิธีการทอไหมมัดหมี่ของอีสานมาประยุกต์ใช้ และผลงานจักสานใช้กรรมวิธีการขึ้นรูปเครื่องจักสานหวายมาดัดแปลงเป็นการขึ้นรูปเครื่องแต่งกาย ซึ่งการนำกรรมวิธีจากภูมิปัญญามาปรับใช้ผู้ออกแบบควรศึกษากรรมวิธีต่างๆให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อจะได้สามารถนำมาถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องและประยุกต์สร้างความแปลกใหม่ให้เข้ากับยุคสมัย

ภาพที่ 10 แผนภาพวิธีการเบื้อต้นของการนำภูมิปัญญมาปรับใช้ในสินค้าแฟชั่น

ทั้งนี้ 4 วิธีการข้างต้นสามารถนำมาผสมกันได้ ตามความถนัดของผู้ออกแบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของผลงาน ในการนำภูมิปัญญามาใช้สำหรับการออกแบบควรมีการนำมาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมและแสดงถึงเอกลักษณ์ของภูมิปัญญา ซึ่งหากคนรุ่นใหม่มีการนำภูมิปัญญามาต่อยอดอยู่เสมอ การสืบต่อภูมิปัญญาจะสามารถเกิดขึ้นอยู่ได้ทุกยุคทุกสมัย โดยอาจมีรูปแบบในการนำเสนอที่แตกต่างกันไปตามบุคคล และช่วงเวลา เป็นแนวทางหนึ่งในการสืบสานภูมิปัญญา

5. สรุป

ด้วยวิถีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ส่งผลให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวันน้อยลง แนวทางหนึ่งของวงการออกแบบที่จะช่วยถ่ายทอดและสืบต่อภูมิปัญญาเหล่านี้ คือการนำภูมิปัญญาเข้ามาสู่การออกแบบตามยุคสมัย โดยในการนำมาใช้ผู้ออกแบบจำเป็นจะต้องมีการศึกษาภูมิปัญญาเหล่านี้ นอกจากศึกษาจากตำรา และผู้เชี่ยวชาญ ยังอาจมีการลงไปทำงานร่วมกับคนในพื้นที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจจะได้สามารถนำมาปรับใช้ในงานออกแบบได้ ซึ่งความรู้ทักษะของภูมิปัญญาลำดับที่หนึ่งจึงถูกถ่ายทอดสู่ผู้ออกแบบในรูปแบบขององค์ความรู้ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาลำดับถัดไป คือการที่ผู้ออกแบบนำภูมิปัญญาเหล่านี้แสดงออกมาในรูปของผลงานตามความเชี่ยวชาญของผู้ออกแบบ ซึ่งในขั้นนี้จะมีการตีความ ปรับเปลี่ยนผสมผสาน เพื่อสร้างความสมดุลย์ระหว่างความดั้งเดิมกับยุคสมัย ซึ่งการถ่ายทอดจะอยู่ในรูปของแนวความคิด แรงบันดาลใจ และผลงานการออกแบบ การถ่ายทอดขั้นสุดท้ายคือการถ่ายทอดสู่สาธารณะ เมื่อผลงานเสร็จสมบูรณ์ การแสดงผลงานรูปแบบต่างๆ รวมไปถึงในรูปแบบของข้อมูลและสิ่งพิมพ์ จะได้ถ่ายทอดไปสู่ผู้เสพย์งานออกแบบนี้ ภูมิปัญญาจึงถูกถ่ายทอดไปยังผู้อื่นต่อไป และหากเกิดจากขายในเชิงพานิชย์ การที่ได้ทำงานร่วมกับคนในท้องถิ่นจะสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับพวกเขาได้ รวมถึงสร้างกำลังใจในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป ซึ่งหากกระบวนการนี้เกิดขึ้นเป็นวงจร ภูมิปัญญาดั้งเดิมจะสามารถสืบสานต่อไปผ่านผลงานการออกแบบได้อยู่เสมอ

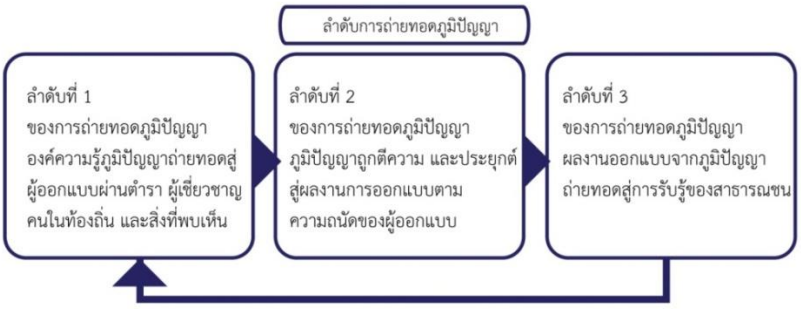

ภาพที่ 11 แผนภาพลำดับการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านผลงานการออกแบบ

6. เอกสารอ้างอิง

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ภูมิปัญญาไทย. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559, จาก http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=23&chap=1&page=t23-1-infodetail04.html

ชยันต์ วรรธนะภูติ. (2540). ระบบความรู้พื้นบ้านปัจจุบัน : การวิจัยและการพัฒนา. กรุงเทพ: โครงการชาติ พันธุ์ศึกษา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภัสสร ทองยินดี. ภูมิปัญญาไทย : องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2559, จาก http://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58(500)/page3-10-58(500).html

พิมพ์ชนก ศรีสุริยะมาตย์. (2557). นศ. สถาปัตย์ มข. นำทุนปัญญาอีสานคว้ารางวัล TIFA Awards 2014.สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559, จากhttp://m.kku.ac.th/news/content.php?did=N0007676&l=th

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. หลักการออกแบบ. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2559, จาก http://www.teacher.ssru.ac.th/nichanan_se/pluginfile.php/102/block_html/content/หลักการออกแบบ.pdf

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). แนวนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559, จาก http://www.ocac.go.th/document/information/information_2716.pdf

สุวิทย์ วงศ์รุจิราวาณิชย์. (2557). Chiangmai Design Week 2014 - ขายความหรู คู่วิถีท้องถิ่น [2]. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2559, จาก http://www.tcdc.or.th/articles/design-creativity/21454/#Chiangmai-Design-Week-2014

การเข้าใจและเข้าถึงผู้บริโภคยุค 4.0 เพื่อความสำเร็จของแบรนด์

UNDERSTANDING AND REACHING CONSUMERS 4.0 FOR SUCCESSFUL BRANDING

วรรณี งามขจรกุลกิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: wannee.ng@spu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาผู้บริโภคยุค 4.0 ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปจากแนวคิดการตลาดยุค 1.0, ยุค 2.0 และ ยุค 3.0 จากการเป็นฝ่ายรับข้อเสนอ คอยรับสินค้าหรือบริการจากผู้ผลิตเจ้าของแบรนด์ แบบ “Passive Consumer” มาเป็นผู้คิด ผู้ร่วมสร้างและเสนอด้วยมือตัวเอง ในลักษณะของ Prosumer ที่เป็นฝ่ายรุก “Active Prosumer” ผู้บริโภคต้องการร่วมสร้าง (Co-creation) และแบ่งปันความเป็นมืออาชีพ (Professional) มีความกระตือรือร้นในการนำเทรนด์ (Proactive) แสวงหาสิ่งใหม่ให้ตัวเองตลอดเวลา (Producer) ด้วยการสร้างขึ้นใหม่ด้วยตนเอง และหาคำตอบในทุกคำถามด้วยตัวเองผ่านเครื่องมือบนสื่อออนไลน์ทุกชนิด (Progressive) ส่วนการเข้าถึงผู้บริโภคอาศัยกลยุทธ์การมอบอรรถประโยชน์และสร้างความเกี่ยวพันกับผู้บริโภค การดำเนินธุรกิจด้วยการคิดดีทำดีเพื่อสังคมส่วนรวม การสร้างปฏิสัมพันธ์และการร่วมสร้าง (Co-Creation) และการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับผู้บริโภคกลุ่มลูกค้าเป้าหมายโดยอาศัย CRM System เพื่อการสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับแบรนด์

คำสำคัญ: ผู้บริโภค 4.0 , การเข้าถึง, การร่วมสร้าง, แบรนด์

ABSTRACT

The objectives of this study are : to understand the prosumer in this era and to create strategies for reaching the prosumer. The study shows the consumer don’t want to be the passive consumers , but the want to be the active prosumer instate. They have characteristics of prosumer 4.0 such as Co-creation, Proactive, Producer, Professional and Progressive. The strategies to reach the prosumer and build brand are setting benefit and make it relevant to prosumer , make good for society that is good for business and brand, interactive and co-creation and CRM to manage customer relationship, including the data and information associated with them.

KEYWORDS: Consumer 4.0, Prosumer, Co-creation, Branding

1. บทนำ

การศึกษาผู้บริโภคและการสร้างความรักภักดีให้เกิดขึ้นต่อแบรนด์และองค์กรเจ้าของแบรนด์ เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของธุรกิจและการตลาด มีปรมาจารย์ด้านการตลาดกล่าวว่า "ผู้บริโภคและลูกค้านั้นก็คือธุรกิจ" รวมทั้ง แซม วอลตัน บิดาแห่งการค้าปลีก ประธานผู้ก่อตั้ง Walmart พูดไว้ว่า "ลูกค้าคือเจ้านายที่แท้จริง และเขาสามารถไล่ทุกคนในบริษัทตั้งแต่ตำแหน่งประธานบริษัทลงมาทั้งหมดออกจากตำแหน่งได้ โดยการไปอุดหนุนบริษัทอื่นๆแทน"

ผู้บริโภคในยุค 4.0 แตกต่างจากผู้บริโภคตามแนวคิดการตลาดยุค 1.0 เป็นยุคที่การตลาดยึดสินค้าเป็นสำคัญ "The Product Centric Era" เน้นการลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำที่สุด และขายในราคาถูกเพื่อให้ผู้บริโภคลูกค้าจำนวนมากซื้อได้ ยุคนี้เป็นยุคทองของผู้ผลิต ผู้ขาย คุณค่าที่เน้นคือ Functional Value

ส่วนแนวคิดการตลาดยุค 2.0 เป็นยุคการตลาดเน้นความสำคัญของผู้บริโภค "The Customer-Oriented Era" เน้นในการตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภคแต่ละส่วนตลาด เกิดสินค้าหรือบริการให้เลือกมากมาย

แนวคิดการตลาดยุค 3.0 มองผู้บริโภคในฐานะมนุษย์ที่มีความคิด จิตใจ และจิตวิญญาณ เน้นการขับเคลื่อนด้วยค่านิยม "The Values-Driven Era"

ซึ่งการศึกษาวิเคราะห์ผู้บริโภคที่แบรนด์คาดหวังเป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายจะทำให้การวางแผนการตลาดและการสื่อสารแบรนด์เพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเกิดประสิทธิภาพ สามารถก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย และทำให้แบรนด์สามารถครอบครองใจของผู้บริโภคเป้าหมายในตลาดเหนือคู่แข่งขัน การเข้าใจและเข้าถึงผู้บริโภคอย่างลึกซึ้งโดยเฉพาะผู้บริโภคในยุค 4.0 ที่ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ซื้อหรือผู้ใช้สินค้าที่มีลักษณะเพียงแค่ "Consumer" แต่เหล่าผู้บริโภคดังกล่าวมีลักษณะเป็น "Prosumer" เปลี่ยนจากการเป็นฝ่ายซื้อสินค้าตามที่ผู้ผลิตนำออกมาป้อนตลาดแบบเป็นฝ่ายรับ "Passive Consumer" มาเป็นลูกค้าที่กระตือรือร้นในการออกแบบสินค้าและบริการที่เหมาะกับตัวเอง เสมือนเป็นฝ่ายรุกแบบ "Active Prosumer"

นอกจากนั้นความต้องการและพฤติกรรมในฐานะผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงตามนวัตกรรมเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสื่อสังคม ดังนั้นการเข้าใจและเข้าถึงผู้บริโภคยุค 4.0 จึงเป็นประโยชน์ต่อแบรนด์ในการวางแผนตอบสนองผู้บริโภคกลุ่มลูกค้าเป้าหมายอย่างถูกคน ถูกใจ ถูกที่และถูกเวลา

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อเข้าใจลักษณะของผู้บริโภคยุค 4.0 ที่มีความเป็น Prosumer

(2) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการเข้าถึงผู้บริโภคยุค 4.0 และการบริหารความสัมพันธ์กับผู้บริโภคยุค 4.0

3. การเข้าใจผู้บริโภคยุค 4.0

ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ไร้พรมแดนในการกีดกั้นการไหลของข้อมูลข่าวสาร ผู้บริโภคสามารถค้นหาข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อสินค้า ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่ผู้บริโภคไม่ใส่ใจในเรื่องการหาข้อมูล การศึกษาทำความเข้าใจผู้บริโภคจากผลการวิจัยผู้บริโภคยุค 4.0 บางส่วนของ Asia

Insight Study 2016 by INTAGE และ สำนักนโยบายและแผน สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) และ บทความเกี่ยวกับ Prosumer ในสื่อเอกสารต่างๆ ก่อให้เกิดมุมมองในการเข้าใจผู้บริโภคยุค 4.0 ดังนี้

3.1 ผู้บริโภคสนใจการสื่อสารรูปแบบใหม่ๆผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ และสร้างเนื้อหาสารของตนผ่านสื่อที่เปิดเสรีให้บริการฟรีต่างๆ

3.2 ผู้บริโภคมีลักษณะเป็นกบฏ (Rebellion) ชอบลองของใหม่ ไม่ค่อยมีความภักดีมากเช่นเดิม ผู้บริโภคมีความซับซ้อนขึ้น มีความอดทนต่ำลง และพร้อมที่จะเปลี่ยนใจทุกเมื่อ

3.3 แนวโน้มในเรื่องความแตกต่างด้านเพศน้อยลง คือ มีความเสมอภาค และทัดเทียมระหว่างหญิงชาย

3.4 ระดับการศึกษาของผู้บริโภคสูงขึ้น มีความฉลาด ทำห้ Brand Loyalty ลดลง และเกิดความรู้สึกในความแตกต่างระหว่างแบรนด์ลดต่ำลง

3.5 ผู้บริโภคต้องการมากที่สุดในการที่จะสร้างสมการชีวิตที่สมบูรณ์ให้ได้คือ เรื่องงาน ครอบครัว ความสุขและความบันเทิงส่วนตัว (Triangle of Success) มองการสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตส่วนตัวมากกว่าค่าตอบแทน

3.6 ผู้บริโภคใส่ใจในสุขภาพ (Health Conscious)

3.7 ผู้บริโภคมองแบรนด์ว่าไม่ได้สมบูรณ์แบบทุกอย่าง แต่เป็นการยอมรับแบรนด์ที่มีความรับผิดชอบ รู้จักขอโทษเมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้น และทำด้วยความจริงใจ

3.8 ผู้บริโภคจะค้นหาความจริงจากสิ่งที่แบรนด์สื่อสาร กรณีที่สงสัยสิ่งที่แบรนด์ก้าวอ้าง โดยทำตัวเป็นนักสืบขุดคุ้ยความจริงมานำเสนอ และอาจก่อให้เกิดกระแสบนโลกออนไลน์

3.9 ผู้บริโภคต้องการร่วมสรรค์สร้างและแบ่งปัน โดยเปลี่ยนจากสิ่งที่ทำเพื่อขายผู้บริโภค (To Consumer) เป็นแบรนด์ที่ผลิตสินค้าร่วมกับผู้บริโภค (With Consumer) คือผู้บริโภคมีส่วนในการ Co-creation

3.10 ผู้บริโภคกำหนดนิยามให้กับวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง สร้าง Life Stories ของตนเอง เป็น Art of Living แทนที่จะดำเนินชีวิตคล้อยตามวิถีชีวิตและแบบแผนแบบเดิมๆ หรือการสร้าง Crowd culture โดยผู้บริโภคจะสร้างวัฒนธรรมใหม่ ๆ ขึ้นเองอยู่เสมอ ไม่มีแบบแผน และไม่จำเป็นต้องสืบทอดต่อ ๆ กันมา แต่เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้บริโภคสร้างขึ้นเอง

นอกจากนั้นจากงานวิจัยของบริษัท INTAGE ยังพบผู้บริโภคในยุค 4.0 มีลักษณะดังนี้

- Proactive มีความกระตือรือร้นในการนำเทรนด์ ต้องรู้เรื่องสำคัญๆเป็นคนแรกๆ ไม่อยู่นิ่งเฉยต่อการหาคำตอบที่ไม่รู้อยู่ตลอดเวลาโดยการใช้สื่อออนไลน์ค้นหาคำตอบ
- Producer เสาะแสวงหาสิ่งใหม่ให้ตัวเองตลอดเวลา เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งใหม่ ๆ บนโลกเสมอ และอาจลงมือทำหรือสร้างขึ้นใหม่ด้วยตนเอง
- Professional ผู้บริโภคมีความเป็นมืออาชีพ ฉลาด รอบรู้ ไม่รอให้ใครมาบอกอะไร เชื่อตัวเองและกลุ่มคนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์มากกว่าแบรนด์
- Progressive หาคำตอบในทุกคำถามด้วยตัวเองผ่านเครื่องมือออนไลน์ทุกชนิด พร้อมตั้งคำถามเสมอ ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ และขยันหาคำตอบ

จากการศึกษาผู้บริโภคดังกล่าวทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นแง่มุมที่สามารถนำมาหาวิธีการที่เข้าถึงผู้บริโภคยุค 4.0 ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดกลยุทธ์และเครื่องมือการสื่อสารสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภคอย่างตรงเป้าหมาย

4. กลยุทธ์การเข้าถึงผู้บริโภค

ความสำเร็จของแบรนด์และธุรกิจมีปัจจัยจากตัวแปรที่สำคัญคือผู้บริโภค และในยุคของผู้บริโภคที่มีลักษณะเป็น Active Prosumer ต้องอาศัยกลยุทธ์การเข้าถึงที่สอดคล้องกับผลวิจัยที่ค้นพบมาของสำนักต่างๆ ดังนี้

4.1 กลยุทธ์มอบอรรถประโยชน์และสร้างความเกี่ยวข้องแบรนด์กับผู้บริโภค

แบรนด์ที่คนรักไม่ได้มาจากภาพลักษณ์แบรนด์ (Brand Image) หรือ แก่นของแบรนด์ (Brand Substance) เท่านั้น แต่มาจากความเกี่ยวข้องของผู้บริโภค (Consumer Relevancy) สามารถเชื่อมโยงและนำเสนอประโยชน์อะไรบ้างที่มอบให้กับผู้บริโภคกลุ่มลูกค้า สร้างความเกี่ยวพันกับความรู้สึกผู้บริโภค ให้ผู้บริโภครู้สึกเองว่าเป็นสิ่งที่ต้องการ ไม่ใช่สิ่งที่แบรนด์ยัดเยียดนำเสนอ อย่างกรณีของ Facebook เน้นกลยุทธ์การสร้างผลิตภัณฑ์และการมอบประสบการณ์ที่ดี ดึงดูดใจผู้ใช้ โดยสามารถเชื่อมโยงกับเพื่อนๆไม่ว่าจะอยู่ที่ใด หรือไม่ได้ติดต่อกันมานานก็สามารถพบเจอรู้ข่าวกันและกันบน Facebook (ถนอมศักดิ์ จิรายุสวัสดิ์, 2557: 178)

โอลิเวอร์ กิตติพงษ์ วีระเตชะ ผู้เชี่ยวชาญวางแผนกลยุทธ์และสื่อสารแบรนด์ บริษัท Y&R กล่าวว่า ‘วิวัฒนาการแบรนด์สมัยใหม่ที่มุ่งหวังผลต่อเป้าประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องพิจารณาไม่เพียงแค่ Perceived Image and Brand Personality การใส่ใจในส่วนผสมของการสัมผัสได้ถึงอรรถประโยชน์ (Perceived Performance) หรือความเกี่ยวข้องแบรนด์ (Brand Relevancy) มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน’ (สืบค้นเมื่อ 13 พ.ย. 2559, จาก http://www.brandbuffet.in.th/)

4.2 กลยุทธ์คิดดีทำดีเพื่อสังคมและส่วนรวม

แบรนด์ที่ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคในยุคนี้ต้องมีการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม คิดดีทำดีเพื่อสังคม แบรนด์และธุรกิจก็มีลักษณะ WIN-WIN แต่ผู้บริโภคจะต่อต้านบริษัทที่ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม หรือไม่ยุติธรรมต่อแรงงาน มีข้อกำหนดกีดกันคนบางกลุ่มในการจ้างงาน ดังเช่นธนาคารแห่งหนึ่งกำหนดการรับพนักงานเฉพาะบางสถาบันการศึกษา ซึ่งผู้บริโภคที่เป็นลูกค้าถึงกับประกาศจะถอนเงินออกจากธนาคาร หรือก่อผลกระทบทางลบต่อสังคมส่วนรวม แบรนด์และธุรกิจจึงต้องเปลี่ยนมาคิดดีและทำสิ่งที่ดีกับสังคม หากสิ่งใดดีต่อสังคมแล้ว สังคมก็จะตอบรับกลับมาด้วยการมาซื้อสินค้าและบริการของบริษัทเหล่านั้น ดังที่ ฟิลิป คอตเลอร์ กล่าวว่า “What’s good for business is good for society เป็น What’s good for society is good for business”

4.3 กลยุทธ์การสร้างปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และ การร่วมสร้าง (Co-Creation)

การสร้างแบรนด์ในยุค 4.0 จำเป็นต้องทำให้ผู้บริโภครู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับสินค้าหรือบริการ การสร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์ ด้วยการสร้างจุดสัมผัสกับแบรนด์ (Brand Touchpoints) ในทุกช่องทางทุกรูปแบบ เพื่อให้ผู้บริโภครู้จักกับแบรนด์ สร้างความผูกพัน และการมีส่วนร่วมในการสร้างสินค้าหรือนวัตกรรมที่มาจากสิ่งที่ผู้บริโภคเห็นปัญหา ความต้องการของตนแล้วนำความคิดนั้นมาร่วมสร้างกับบริษัท อาทิ บ้านที่มีปัญหาเรื่องค่าไฟฟ้าที่ต้องจ่ายจำนวนเงินสูงๆในแต่ละเดือน เมื่อติดตั้งแผงโซล่าเซลล์เพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ไว้ใช้เอง และหากมีเหลือใช้สามารถขายไฟฟ้าให้กับการไฟฟ้า จึงเป็นการก่อให้เกิดผลดีลด

ค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการช่วยเรื่องทรัพยากรอีกด้วย ผู้บริโภคมีส่วนร่วมสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละคนที่สะสมมา ทุกคนสามารถเป็นได้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เป็นการเปิดกว้างในการสร้างมูลค่าทางธุรกิจและความสำเร็จของแบรนด์

4.4 กลยุทธ์การบริหารความสัมพันธ์ (CRM)

การดูแลผู้บริโภคกลุ่มลูกค้าเป็นรายบุคคลโดยเสนอผลประโยชน์ที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการ โดยคำนึงถึงมูลค่าตลอดช่วงชีวิต (Customer Life Value) เป็นมูลค่าที่ลูกค้าจะใช้กับเราตลอดช่วงชีวิต คิดจากความถี่ที่ลูกค้ามาใช้บริการและช่วงเวลาทั้งหมดที่ลูกค้าจะมาใช้ในอนาคต โดยอาศัยระบบการบริหารจัดการ CRM System ซึ่งประกอบด้วย

- คน (People) ต้องมีความรู้ในเรื่องที่ทำ ลูกค้าถามอะไรตอบได้ มีทักษะ ในงานที่ทำ และมีจิตสำนึกด้านการบริการ (Service mind)
- กระบวนการ (Process) ต้องทำให้ผู้บริโภคได้รับคุณค่าจากประสบการณ์ ด้วยความง่าย สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง ในทุกจุดสัมผัสแบรนด์ จนเกิดความรู้สึกผูกพันกับแบรนด์
- เทคโนโลยี (Technology) การจัดเก็บข้อมูลลูกค้าหรือผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายด้วยการใช้เทคโนโลยี และมีการนำข้อมูลมาใช้ในการบริหาร CRM ด้วยคุณภาพข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย ครบถ้วน เข้าใจความคาดหวังของลูกค้า และคำนึงถึงการรักษาข้อมูลส่วนตัวของลูกค้า

นอกจากกลยุทธ์ที่กล่าวมา การเข้าใจและเข้าถึงผู้บริโภคกลุ่มลูกค้าโดยอาศัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เป็นเครื่องมือสำหรับการเจาะเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคลูกค้าเป้าหมาย การเก็บสถิติเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนที่เข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์ อาทิ Google Analytics ช่วยให้มองเห็นว่ากลุ่มเป้าหมาย เป็นใคร รวมทั้งติดตามประสิทธิภาพของแคมเปญโฆษณา ด้วย Google Adwords หรือโปรแกรมการโฆษณาอื่นๆ ด้วยข้อมูลนี้ทำให้สามารถทราบว่า ผู้เข้าชมเว็บไซต์มาจากช่องทางใด มีเพศ อายุ ภูมิลำเนาเป็นอย่างไร เข้าชมเว็บไซต์นานแค่ไหน และตัดสินใจซื้อสินค้าหรือไม่ ฯลฯ และหลังจากที่เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ระบบมีการแสดงผลออกมาในลักษณะของรายงาน หรือการที่ Dtac พัฒนาระบบ Dtac Network Analytics ด้วยงบประมาณกว่า 500 ล้านบาทเพื่อให้เข้าใจความต้องการของลูกค้าได้มากขึ้น อันเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์ของแบรนด์ที่เข้าใจลูกค้าที่มาพร้อมโครงข่าย 4G ที่เร็วที่สุดบนแบนด์วิชที่กว้างที่สุด และนำไปใช้วางแผนการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ

5. สรุป

ผู้บริโภคยุค 4.0 เป็นกลุ่มผู้ที่ต้องการมีบทบาทในการออกแบบและผลิตสินค้ามากขึ้น และเป็นลูกค้าที่มีความเป็นมืออาชีพ และหันมาสนใจซื้ออุปกรณ์เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการใช้เอง ในลักษณะ D.I.Y เป็นการหลอมรวมเป็นสิ่งเดียวกันของผู้ผลิตและผู้บริโภค จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสื่อสาร กระแสค่านิยมทางสังคม จึงเกิดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการขึ้นด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านความประหยัดเป็นอีกตัวแปรที่สำคัญ ผู้ผลิตเจ้าของแบรนด์สามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาประยุกต์ใช้กับโมเดลทางธุรกิจได้ โดยผู้บริโภคในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนจากการเป็นฝ่ายซื้อสินค้าตามที่ผู้ผลิตนำออกมาป้อนตลาดที่เรียกว่า

"Passive Consumer" มาเป็นลูกค้าที่กระตือรือร้นในการออกแบบสินค้าและบริการที่เหมาะกับตัวเอง หรือ "Active Prosumer"

แนวโน้มของผู้บริโภค "Prosumer" ยิ่งเพิ่มมากขึ้นในสังคม แบรนด์จึงจำเป็นต้องศึกษาเก็บข้อมูลเชิงลึกของผู้บริโภค มีความเข้าใจ และค้นหากลยุทธ์วิธีการให้ผู้บริโภคกลุ่มลูกค้าเข้ามามีบทบาทในการกำหนดสร้างสินค้าและบริการในรูปแบบที่ตนเองต้องการมากขึ้น มอบอรรถประโยชน์ที่มีความเกี่ยวพันกับผู้บริโภค การดำเนินธุรกิจด้วยการคิดดีทำดี และการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับผู้บริโภคกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ซึ่งส่งผลให้แบรนด์ประสบความสำเร็จและยั่งยืนต่อไป

6.ข้อเสนอแนะ

6.1 การศึกษาเกี่ยวกับผู้บริโภคในยุค 4.0 ยังมีประเด็นที่แยกย่อยควรแก่การศึกษาเรียนรู้ โดยการจัดแบ่งตาม Generation แต่ละกลุ่ม อาจทำให้เห็นภาพของผู้บริโภคที่ชัดเจนในแต่ละช่วงวัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อแบรนด์และผู้ประกอบการในการวางแผนเข้าถึงแต่ละกลุ่มโดยตรง

6.2 การวิเคราะห์ผู้บริโภคที่เป็น Active Prosumer แบบลึกซึ้งในด้านของกิจกรรมที่ทำในแต่ละช่วงวัน ความสนใจเฉพาะของคนกลุ่มนี้ และความคิดเห็นต่อสังคมส่วนรวม รวมทั้งแรงบันดาลใจในการทำสิ่งต่างๆแบบมืออาชีพ

7. เอกสารอ้างอิง

มานิต รัตนสุวรรณ. 2554. **ยุทธศาสตร์การตลาด.** กรุงเทพฯ: สุขขุมวิทการพิมพ์.

ถนอมศักดิ์ จิรายุสวัสดิ์. 2557. **5 อัจฉริยะคนสร้างแบรนด์.** กรุงเทพฯ: ปราชญ์.

กาแฟดำ. “จับเข่าคุยกับ Philip Kotler ค้นหาสูตร Marketing 4.0.” สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559, จาก http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/493683

“ผ่า!!แบรนด์ซ้ำๆของ ‘ฮิลลารี’ เมื่อภาพลักษณ์ดูดีแต่ผู้บริโภคไม่เอา.” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 พ.ย. 2559, จาก http://www.brandbuffet.in.th/)

“Smart SME รู้ไว้ใช่ว่า เทรนด์ผู้บริโภคยุค 4.0.” สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559, จาก projectd.idublog.com/2016/10/29

“Prosumer กระแสผู้บริโภคยุคใหม่.” **ประชาชาติธุรกิจออนไลน์**. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559, จาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1433830307

“ผู้บริโภคกลายเป็น Prosumer หาข้อมูลก่อนซื้อซับซ้อนขึ้น.” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ต.ค. 2559, จาก http://shows.voicetv.co.th/voice-market/268719.html

“ชี้ช่องรับมือผู้บริโภคยุคดิจิตอล ฉายภาพโลกธุรกิจยุคใหม่ เมื่อวันนี้ Consumer กลายเป็น Prosumer !!.” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ต.ค. 2559, จาก http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx?NewsID=9560000130771